

**ΤΟΥ ΕΝ ΑΓΙΟΙΣ ΠΑΤΡΟΣ ΗΜΩΝ
ΓΡΗΓΟΡΙΟΥ ΕΠΙΣΚΟΠΟΥ ΝΥΣΣΗΣ
ΠΕΡΙ ΨΥΧΗΣ ΚΑΙ ΑΝΑΣΤΑΣΕΩΣ Ο ΛΟΓΟΣ
Ο ΛΕΓΟΜΕΝΟΣ ΤΑ ΜΑΚΡΙΝΙΑ**

Εισαγωγή - Περίληψη

Ο λόγος αυτός γράφτηκε το φθινόπωρο του 379 μ.Χ., όταν ο Άγ. Γρηγόριος επισκέφθηκε την αδελφή του Μακρίνα στον Πόντο, για να παρηγορηθεί για το θάνατο του αδελφού τους Μεγ. Βασιλείου. Η Μακρίνα ήταν άρρωστη, λίγο πριν το τέλος της, αλλά είχε μαζί του έναν ενδιαφέροντα διάλογο που έδωσε αφορμή να γραφτεί ο παρών λόγος. Τα κυριώτερα σημεία του είναι τα εξής:

Ο θάνατος είναι ο χωρισμός της ψυχής από το σώμα· όταν το σώμα εγκαταλειφθεί από την ψυχή, τότε αποσυντίθεται στα στοιχεία που πριν το αποτελούσαν. Καθένα στοιχείο του σώματος επιστρέφει στο φυσικό του

στοιχείο, έτσι ώστε κανένα επιμέρους στοιχείο δεν καταστρέφεται πλήρως

ή δεν επιστρέφει στην ανυπαρξία, και το σώμα παραμένει μέσα στα όρια αυτού του κόσμου (στο νερό, τον αέρα, το χώμα και το πυρ). Αυτό είναι η φθορά, δηλ. αποσύνθεση και όχι καταστροφή ή μετάπτωση σε

κατάσταση

ανυπαρξίας.

Η ψυχή δεν επηρεάζεται από αυτήν την αποσύνθεση, γιατί είναι απλή και ασύνθετη και γι' αυτό δεν μπορεί να διασπαστεί. Η ψυχή είναι αθάνατη και

εκτείνεται στην αιωνιότητα. Το μόνο που αλλάζει σ' αυτήν κατά το θάνατο είναι

ο τρόπος υπάρξεώς της. Ακόμη και τότε η σχέση της με το φθειρόμενο σώμα δεν

διακόπτεται, και η ψυχή θα μπορέσει να βρει όλα τα στοιχεία του λόγω της γνωστικής της δυνάμεως. Ούτε ο χώρος (απόσταση) ούτε ο χρόνος εμποδίζει την ψυχή να βρει τα στοιχεία του σώματος κατά την ανάσταση.

Αυτό που περιμένει τους ανθρώπους μετά θάνατον είναι η κάθαρση, η ανανέωση και αποκατάσταση του σώματος και η ανάσταση όλων. Ο Δημιουργός δεν θέλει να μείνουμε απλά έμβρυα. Ο τελικός σκοπός της φύσεώς μας δεν είναι η κατάσταση της νηπιακής ηλικίας ούτε οι επόμενες

ηλικίες ούτε ακόμη η καταστροφή του σώματος που έρχεται με το θάνατο.

Όλα αυτά είναι μέρος της οδού που διανύουμε. Το έσχατο τέρμα αυτής της

κινήσεως είναι η αποκατάστασή μας στην αρχέγονη κατάστασή μας.

Η ψυχή κατά την ανάσταση θα επιστρέψει στο σώμα. Οι δίκαιες ψυχές θα δοξασθούν, αλλά οι αμαρτωλές θα τιμωρηθούν. Η καθαρή ψυχή

θ' απολαύσει τη θέα του Θεού.

Στην εποχή μας αξίζει να μελετηθεί ιδιαίτερα ο λόγος, διότι θέτει το θέμα του θανάτου, τη φθορά και την ανάσταση του σώματος, την αθανασία

της ψυχής. Η όλη διαπραγμάτευση του θέματος οδηγεί τον αναγνώστη σε πρακτικά συμπεράσματα, που έχουν αντίκτυπο στην προσαρμογή της καθημερινής του ζωής στην προοπτική της αιώνιας ζωής, δηλαδή τη βασιλεία του Θεού.

ΛΟΓΟΣ ΠΕΡΙ ΨΥΧΗΣ ΚΑΙ ΑΝΑΣΤΑΣΕΩΣ

Κείμενο – Μετάφραση (Αρχιμ. Δωρόθεος Πάπαρης)

1 Ἐπειδὴ τοῦ ἀνθρωπίνου βίου πρὸς Θεὸν μετέστη ὁ πολὺς ἐν ἁγίοις
Ὅταν ο μέγας μεταξύ των Αγίων Βασίλειος έφυγε από την παρούσα
ζωή

Βασίλειος, καὶ κοινὴ πένθους ἀφορμὴ ταῖς Ἐκκλησίαις ἐγένετο, περιῆν
προς το Θεό, αποτέλεσε ο θάνατός του την αφορμή για γενικό πένθος
στις

δὲ ἔτι τῷ βίῳ ἡ ἀδελφὴ καὶ διδάσκαλος, ἐγὼ μὲν ἦειν κατὰ σπουδὴν
Ἐκκλησίαις. Ζούσε τότε ἀκόμη ἡ ἀδελφὴ καὶ δασκάλα μου (Μακρίνα) καὶ
πήγα

κοινωνήσων ἐκείνῃ τῆς ἐπὶ τῷ ἀδελφῷ συμφορᾶς.

κοντὰ της για να μετάσχω μαζί της στη συμφορά του θανάτου του
αδελφού μας.

Καί μοι περιώδυνος ἦν ἡ ψυχὴ, πρὸς τοιαύτην ζημίαν ὑπεραλοῦσα,
Ἡ ψυχὴ μου ἦταν πολὺ θλιμμένη, ἐπειδὴ πονούσε γι' αὐτὴ τη μεγάλη
ἀπώλεια·

καὶ τινὰ τῶν δακρύων κοινωνὸν ἐπεζήτουν τὸν ἴσον ἔχοντά μοι τῆς
ζητούσα κάποιον που θα ἔχυνε δάκρυα μαζί μου καὶ θα σήκωνε το ἴδιο
λύπης ἄχθος. Ὡς δὲ ἐν ὀφθαλμοῖς ἦμεν ἀλλήλων, ἐμοὶ μὲν ἀνεκίνει τὸ
βάρος της θλίψεως. Μόλις συναντηθήκαμε, ἡ παρουσία της δασκάλας
μου

πάθος προφανεῖσα τοῖς ὀφθαλμοῖς ἡ διδάσκαλος· καὶ γὰρ ἤδη καὶ αὐτὴ
αναζωπύρωσε τη θλίψη μου· διότι ἤδη καὶ ἐκείνη υπέφερε ἀπὸ
θανατηφόρα

τῆ πρὸς θάνατον ἀρρώστια συνείχετο.

ασθένεια.

Ἡ δὲ κατὰ τοὺς τῆς ἱππικῆς ἐπιστήμονας ἐνδοῦσά μοι πρὸς ὀλίγον
Ἐκείνη τότε, ἀφού υποχώρησε, μιμούμενη τους δασκάλους της ἱππικῆς
τέχνης,

παρενεχθῆναι τῇ ρύμη τοῦ πάθους, ἀναστομοῦν ἐπεχείρει μετὰ ταῦτα
καὶ παραδόθηκε μαζί μου στο πάθος της θλίψεως, στη συνέχεια
προσπάθησε

τῷ λόγῳ, καθάπερ χαλινῷ τινὶ τῷ ἰδίῳ λογισμῷ τὸ ἀτακτοῦν τῆς
με το λόγο της να με σταματήσει· σαν χαλινάρι χρησιμοποίησε τη σκέψη
της,

ψυχῆς ἀπευθύνουσα, καὶ ἦν αὐτῇ τὸ ἀποστολικὸν λόγιον
για να ηρεμήσει την ταραγμένη ψυχὴ μου. Ἀνέφερε το λόγο του
Ἀποστόλου,

προφερόμενον, τὸ μὴ δεῖν ἐπὶ τῶν κεκοιμημένων λυπεῖσθαι· μόνων
ὅτι δεν πρέπει να λυπούμαστε για τους κεκοιμημένους· διότι αὐτό το
πάθος

γὰρ τοῦτο τῶν οὐκ ἔχόντων ἐλπίδα τὸ πάθος εἶναι.

(της λύπης) χαρακτηρίζει μόνον όσους δεν έχουν ελπίδα (στον Κύριο).

2. ΓΡΗΓ. Κάγώ περιζεύσης ἔτι μοι τῆς καρδίας τῆ λύπη, «Πῶς ἔστιν, Εγώ τότε, επειδή η θλίψη πλάκωνε την καρδιά μου, είπα: «Πῶς είναι δυνατόν

εἶπον, ἐν ἀνθρώποις τοῦτο κατορθωθῆναι, οὕτως ἐν ἐκάστῳ φυσικοῦ να το πετύχουν αυτό (να μην λυπούνται) οι άνθρωποι, αφού όλοι αισθάνονται

τινος πρὸς τὸν θάνατον τῆς διαβολῆς ὑπαρχούσης, καὶ οὔτε τῶν φυσική απέχθεια προς το θάνατο; Και δεν μπορούν ν' αντέξουν εύκολα στη θέα

ὀρώντων τοὺς ἀποθνήσκοντας εὐκόλως καταδεχομένων τὴν θέαν, οἷς αυτών που είναι ετοιμοθάνατοι· αλλά, και όσοι συμβαίνει να τους πλησιάζει

τε ἂν προσίῃ ὁ θάνατος ἀποφευγόντων ἐφ' ὅσον οἶόν τε; Ἄλλὰ καὶ ο θάνατος, τον αποφεύγουν όσο μπορούν. Ακόμη και οι ισχύοντες νόμοι

τῶν ἐπικρατούντων νόμον ἔσχατον ἐν ἀδικίαις καὶ ἔσχατον ἐν θεωροῦν το θάνατο ως τη μεγαλύτερη αδικία και την έσχατη τιμωρία.

τιμωρίαις τοῦτο κρινόντων, τίς μηχανὴ τὸ μηδὲν ἠγεῖσθαι τὴν τοῦ ζῆν

Με ποιό τρόπο, λοιπόν, όταν έλθει ο θάνατος, θα θεωρήσουμε την αναχώρηση

ἀναχώρησιν, καὶ ἐπὶ τῶν ἔξω τινὸς μὴ ὅτι γε τῶν ἐπιτηδείων, ὅταν ἀπὸ την παρούσα ζωή ως ένα τίποτε, έστω και για ένα ζένο πρόσωπο; Και πολύ

τοῦ βίου λήγῳσιν;

περισσότερο για συγγενικό μας πρόσωπο;

» Ὁρῶμεν δέ, εἶπον, καὶ πᾶσαν τὴν ἀνθρωπίνην σπουδὴν πρὸς τοῦτο Και συνέχισα: «Παρατηρούμε άλλωστε ότι όλος ο ανθρωπίνος μόχθος βλέπουν, ὅπως ἂν ἐν τῷ ζῆν διαμένοιμεν. Διὰ τοῦτο γὰρ καὶ οἶκοι αποβλέπει σ' αυτό, πῶς δηλαδή θα διατηρηθούμε στη ζωή. Γι' αυτό το λόγο

πρὸς διαγωγὴν ἡμῖν ἐπινενόηνται, ὡς ἂν μὴ τῷ περιέχοντι διὰ ψύξεως έχουμε επινοήσει και τα σπίτια για διαμονή, για να μην καταπονείται το σώμα

ἢ θερμότητος καταπονοῖτο τὰ σώματα.

είτε από την ψύχρα είτε από τη ζέστη.

» Γεωπονία δέ τί ἄλλο καὶ οὐχὶ τοῦ ζῆν ἔστι παρασκευή; Ἡ δὲ τῆς ζωῆς

»Η γεωργία τί άλλο είναι παρά η μέριμνα για τη ζωή; Και η φροντίδα πάλι για φροντίς πάντως διὰ τὸν τοῦ θανάτου φόβον γίνεται. Ἡ δὲ ἰατρικὴ τη ζωὴ γίνεται σίγουρα ἀπὸ φόβο για το θάνατο. Εξάλλου, για ποιό λόγο πόθεν τιμία τοῖς ἀνθρώποις ἐστίν; Οὐκ ἐπειδὴ μάχεσθαι πως διὰ τῆς εκτιμούν οι ἄνθρωποι την ιατρικὴ επιστήμη; Δεν είναι επειδὴ καταπολεμεί με τέχνης δοκεῖ πρὸς τὸν θάνατον; τις μεθόδους της το θάνατο;

»Θώρακες δὲ, καὶ θυρεοὶ, καὶ κνημίδες, καὶ κράνη, καὶ τὰ ἀμυντήρια
»Και για ποιό λόγο χρησιμοποιούμε τους θώρακες, τους θυρεούς, τις κνημίδες, τῶν ὄπλων, καὶ αἱ τῶν τειχῶν περιβολαὶ καὶ σιδηρόδετοι πύλαι, καὶ τα κράνη και τα αμυντικά όπλα; Για ποιό λόγο γίνονται τα τείχη γύρω ἀπὸ τις ἢ τῶν τάφρων ἀσφάλεια καὶ τὰ τοιαῦτα, τί ἄλλο πλὴν διὰ τὸν τοῦ πόλεις, οι σιδερόφρακτες πόρτες, οι ασφαλείς τάφροι και τα παρόμοια; Για τί θανάτου γίνεται φόβον; Οὕτως οὖν ὄντος φοβεροῦ φυσικῶς τοῦ ἄλλο γίνονται, αν όχι για το φόβο του θανάτου; Ἐτσι, λοιπόν, ενώ είναι ἀπὸ τη θανάτου, πῶς ἔστι ῥαδίως πεισθῆναι τῷ κελεύοντι ἄλυπον διαμένειν φύση του φοβερός ο θάνατος, πῶς είναι εύκολο να μας πείσει εκείνος που μας ἐπὶ τοῦ κατοικομένου τὸν περιόντα;». προτρέπει να μη λυπούνται οι επιζώντες για τους πεθαμένους;».

3. ΜΑΚΡ. «Τί δὲ, φησὶν ἡ διδάσκαλος, τί σοι μάλιστα λυπηρὸν αὐτὸ ἐφ' Καὶ η δασκάλα ἀπάντησε: «Γιατί σου φαίνεται ιδιαίτερα λυπηρό αὐτό καθ' ἑαυτοῦ, τὸ τοῦ θανάτου δοκεῖ; οὐ γὰρ ἱκανὸν εἰς διαβολὴν ἢ τῶν αὐτό το γεγονός του θανάτου; Διότι δεν μπορεί η συνήθεια των χαμηλῆς ἄλογωτέρων συνήθεια». νοημοσύνης ἀνθρώπων ν' ἀποτελεῖ κριτήριον για τη στάση ἀπέναντι στο θάνατο».

ΓΡΗΓ. «Τί μὲν οὖν οὐκ ἔστι λύπης ἄξιον, πρὸς αὐτὴν εἶπον ἐγὼ, ὅταν Καὶ ἐγὼ εἶπα πρὸς αὐτήν: «Πῶς δεν είναι ἄξιο λύπης, ὅταν βλέπουμε αὐτόν

βλέπουμε τὸν τέως ζῶντά τε καὶ φθεγγόμενον, ἄπνουν καὶ ἄναυδον
που προηγουμένως ἦταν ζωντανός και μιλούσε, να μένει ξαφνικά χωρίς
πνοή,

καὶ ἀκίνητον ἀθρώως γενόμενον, καὶ πάντα αὐτῶν σβεσθέντα τὰ
ἀφωνος και ακίνητος; Να σταματούν οι φυσικές του αισθήσεις; Να μην
ενεργεί

φυσικὰ αἰσθητήρια, οὐκ ὄψεως, οὐκ ἀκοῆς ἐνεργούσης, οὐκ ἄλλου
τινὸς

οὔτε η ὄραση οὔτε η ακοή οὔτε τίποτε ἄλλο απ' αυτά που
αντιλαμβάνονται τα

ῶν ἢ αἴσθησις τὴν ἀντίληψιν ἔχει; Ὡ κἂν πῦρ προσενέγκης, κἂν
αἰσθητήρια; Κι αν αγγίζεις το σώμα του με φωτιά ἢ με σίδηρο ἢ αν το
κόψεις

σίδηρον, κἂν ἀνατέμης διὰ ξίφους τὸ σῶμα, κἂν τοῖς σαρκοβόροις
με το ξίφος ἢ το ρίξεις σε σαρκοφάγα θηρία, ἀκόμη κι αν το παραχώσεις
προθῆς, κἂν ἐγκρύψης χῶματι, πρὸς ἅπαντα ὁμοίως ὁ κείμενος ἔχει.
στο χῶμα, ἀπέναντι σ' ὅλα αυτά ο νεκρός αντιδρά το ίδιο (μένει
αναίσθητος).

» Ὄταν οἷν ἐν τούτοις βλέπεται ἢ μεταβολή, τὸ δὲ ζωτικὸν ἐκεῖνο

» Ὄταν, λοιπόν, παρουσιάζεται σ' αυτά τέτοια ἀλλαγὴ, και το αἴτιο της
ζωῆς

αἴτιον, ὃ τί ποτε ἦν, ἀφανές τε καὶ ἄδηλον ἀθρώως γένηται, καθάπερ
—ο,τιδήποτε είναι αυτό— φτάσει ἀπότομα στην ἀφάνεια και την
εξαφάνιση,

ἐπὶ λύχνου σβεσθέντος τῆς τέως ἐξαπτομένης ἐφ' ἑαυτοῦ φλογὸς οὔτε
ὅπως συμβαίνει με σβησμένο λυχνάρι που η φλόγα του, που ἀναβε πριν,
τώρα

ἐπὶ τῆς θρυαλλίδος μενούσης, οὔτε ἐτέρωθί που μεθισταμένης, ἀλλ' εἰς
οὔτε στο φυτίλι δεν διατηρεῖται οὔτε αλλοῦ βρίσκειται, ἀλλὰ παντελῶς
χάνεται,

ἀφανισμόν παντελῆ μεταχωρούσης, πῶς ἂν γένοιτο τὴν τοσαύτην
πὼς εἶναι δυνατόν μια τέτοια μεταβολὴ να μην προκαλέσει καθόλου
λύπη

μεταβολὴν ἐνεγκεῖν ἀλύπως μηδενί, προδήλως ἐπεριδόμενον;
σε κανέναν, που δεν ἔχει προφανῶς και που να στηριχθεῖ;

» Ἐξοδον γὰρ ψυχῆς ἀκούσαντες, τὸ μὲν ὑπολειφθὲν ὀρώμεν, τὸ δὲ

» Διότι ἀκούσαμε να βγαίνει η ψυχὴ ἀπὸ το σώμα και βλέπουμε να μένει
το

χωρισθὲν ἀγνοοῦμεν, αὐτό τε ὃ τί ποτε κατὰ τὴν φύσιν ἐστὶ, καὶ εἰς πτώμα· δεν γνωρίζουμε αυτό που ἔφυγε, ούτε τί ἦταν στη φύση του ούτε πού

ὄ τι μετακεχώρηκεν, οὐ γῆς, οὐκ ἀέρος, οὐχ ὕδατος, οὐκ ἄλλου τινὸς πῆγε. Και κανένα ἀπὸ τα στοιχεῖα του κόσμου μας –οὔτε η γη οὔτε ο αέρας

τῶν στοιχείων ἐν ἑαυτῷ δεικνύντος ἐκείνην τὴν δύναμιν τὴν τοῦ οὔτε το νερό– δείχνει να δέχτηκε μέσα του τη δύναμη που ἔφυγε ἀπὸ το σώμα·

σώματος ἐκχωρήσασαν· ἥς ὑπεξεληθούσης νεκρὸν ἐστὶ τὸ ὑπολειφθὲν αὐτήν, που με την ἐξοδὸ της ἀφησε νεκρὸ το υπόλοιπο μέρος του ἀνθρώπου

καὶ πρὸς διαφθορὰν ἤδη ἐκκείμενον».

(το σώμα) και ἔτοιμο να διαλυθεῖ».

Ταῦτα δέ μου διεξιόντος μεταξὺ κατασεῖσασα τῇ χειρὶ ἡ διδάσκαλος Ἐνώ ἔλεγα αὐτά, η δασκάλα κούνησε το χέρι της και μου εἶπε:

4. ΜΑΚΡ. «Μὴ τίς σε τοιοῦτος, φησὶ, φόβος ὑποταράσσει καὶ συνέχει «Μήπως σε τρομάζει και κυριαρχεῖ στη σκέψη σου ἕνας τέτοιος φόβος, τὴν διάνοιαν, ὡς οὐ διαμενούσης εἰς αἰὲ τῆς ψυχῆς, ἀλλὰ ὅτι η ψυχὴ δεν ζει αἰώνια, ἀλλὰ συγκαταληγούσης τῇ διαλύσει τοῦ σώματος;»· διαλύεται μαζί με το σώμα;».

ΓΡΗΓ. Ἐγὼ δὲ καὶ γὰρ οὔπω τοῦ πάθους τὸν λογισμὸν ἀνεδεξάμην Ἐγὼ τότε, ἐπειδὴ ο λογισμὸς ἦταν βυθισμένος στο πάθος της θλίψεως, θρασύτερόν πως ἀπεκρινάμην, οὐ πάνυ περισκεψάμενος τὸ λεγόμενον. ἀπάντησα με κάποια θρασύτητα, χωρίς να σκεφτῶ τι λέω.

Εἶπον γὰρ ἐπιτάγμασιν εἰκόεναι τὰς θείας φωνάς, δι' ὧν τὸ μὲν δεῖν Εἶπα ὅτι οἱ θεῖες φωνές μοιάζουν σαν διαταγές που μας ἀναγκάζουν να πεπεῖσθαι τὴν ψυχὴν εἰσαεὶ διαμένειν ἀναγκαζόμεθα, οὐ μὴν λόγῳ τινὶ πιστέψουμε ὅτι η ψυχὴ ζει πάντοτε· σ' αὐτὴ τὴν πίστη ὁμως δεν καταλήξαμε

τῷ τοιοῦτῳ προσήχθημεν δόγματι. Ἄλλ' εἴκειν ἡμῖν δουλικῶς ἔνδοθεν με τη λογική. Ἀντίθετα, φαίνεται ὅτι ο νους δέχεται την ἀποψη αὐτὴ ὁ νοῦς φόβῳ τὸ κελευόμενον δέχεσθαι, οὐχ ἐκουσίῳ τινὶ ὀρμῇ τοῖς ἀπὸ μέσα του, ἐπειδὴ φοβάται σαν δούλος· δεν συγκατατίθεται στα λεγόμενα

λεγομένοις συντίθεσθαι.

με τη θέλησή του.

Ὅθεν καὶ βαρύτεραι ἡμῖν ἐπὶ τῶν κατοικουμένων αἱ λύπαι γίνονται
Γι' αυτό το λόγο και η λύπη μας για τους νεκρούς γίνεται πιο βαρειά,
επειδή

οὐκ ἀκριβῶς ἐπισταμένων ἡμῶν, εἴτ' ἔτι ἐστὶ καθ' αὐτὸ τοῦτο τὸ
δεν γνωρίζουμε με ακρίβεια, εάν εξακολουθεί να υφίσταται ακόμη αυτή
η αιτία

ζωοποιὸν αἴτιον, καὶ ὄπη, καὶ ὄπως, εἴτε οὐκ ἔστιν οὐδαμῆ οὐδαμῶς.
της ζωής (η ψυχή), και πού είναι, και πώς είναι: ούτε πάλι, αν δεν
υπάρχει

Ἴσας γὰρ ποιεῖ τοῦ ἀληθῶς ὄντος ἀδηλία τὰς ἐφ' ἐκάτερον ὑπολείψεις.
πουθενά καθόλου. Η αβεβαιότητα αυτή για την πραγματική κατάσταση
Καὶ πολλοῖς μὲν τοῦτο, πολλοῖς δὲ τὸ ἐναντίον δοκεῖ. Καὶ εἰσὶ γέ τινες
εξισώνει τις αντιλήψεις για την κάθε άποψη (αν υπάρχει ή δεν υπάρχει η
ψυχή).

παρὰ τοῖς Ἑλλησιν οὐ μικρὰν ἔχοντες ἐπὶ φιλοσοφίᾳ τὴν δόξαν, οἱ
Ἄλλοι πιστεύουν τη μία άποψη κι άλλοι την άλλη. Και μερικοί Έλληνες,
που

ταῦτα ᾤθησαν τε καὶ ἀπεφήναντο.

έχουν μεγάλη φήμη στη φιλοσοφία, είναι που τα σκέφτηκαν και
εξέφρασαν

άποψη γι' αυτά.

5. ΜΑΚΡ. «Ἔα, φησὶ, τοὺς ἔξωθεν λήρους, ἐν οἷς ὁ τοῦ ψεύδους
εὐρέτης

«Άφησε, μου είπε, τις ανοησίες των εχθρών (ειδωλολατρών), με τις
οποίες πολύ

ἐπὶ βλάβῃ τῆς ἀληθείας πιθανῶς τὰς ἠπατημένας ὑπολήψεις

πιθανά ο εφευρέτης του ψεύδους (διάβολος) επινοεί τις απατηλές
φιλοσοφίες,

συντίθησιν· σὺ δὲ πρὸς τοῦτο βλέπε, ὅτι τὸ οὕτως περὶ ψυχῆς ἔχειν,
για να προσβάλλει την αλήθεια. Συ πρόσεξε το εξής, ότι μια τέτοια
άποψη για

οὐδὲν ἄλλο ἐστὶν ἢ ἀλλότριον πρὸς τὴν ἀρετὴν ἔχειν, καὶ πρὸς τὸ
την ψυχή δεν σημαίνει τίποτε άλλο παρά απομάκρυνση από την αρετή
και

παρὸν ἡδὺ μόνον βλέπειν· τὴν δὲ τοῖς αἰῶσιν ἐνθεωρουμένην ζωὴν ἀπ'
προσκόλληση στην ηδονή του παρόντος· σημαίνει απόρριψη της ελπίδας
για

ἐλπίδος ποιεῖσθαι, καθ' ἣν μόνη ἡ ἀρετὴ τὸ πλεῖον ἔχει».
την αἰώνια ζωὴ, στην οποία κυριαρχεῖ μόνον ἡ ἀρετὴ».

ΓΡΗΓ. «Καὶ πῶς, ἔφην, γένοιτ' ἂν ἡμῖν παγία τις καὶ ἀμετάθετος ἡ περὶ
«Και πῶς, ἀπάντησα, θα ἔχουμε σταθερὴ και ἀμετάβλητη πίστη ὅτι ἡ
ψυχὴ

τοῦ διαμένειν τὴν ψυχὴν δόξα; Αἰσθάνομαι γὰρ καὶ αὐτὸς, ὅτι τοῦ
παραμένει και μετὰ το θάνατο; Διότι ἀντιλαμβάνομαι κι ἐγὼ ὁ ἴδιος ὅτι,
εάν

καλλίστου τῶν κατὰ τὴν ζωὴν τῆς ἀρετῆς λέγω ὁ τῶν ἀνθρώπων
δεν κυριαρχήσει μέσα μας χωρὶς ἀμφιβολία ἡ πίστη γι' αὐτό (αἰωνιότητα
χηρεύσει βίος, εἰ μὴ τις ἀναμφίβολος ἡ περὶ τούτου πίστις ἐν ἡμῖν
ψυχῆς), τότε ὁ βίος τῶν ἀνθρώπων χάνει τὸ καλύτερό του στη ζωὴ, τὴν
ἀρετὴ.

κρατυνθείη. Πῶς γὰρ ἔστι τὴν ἀρετὴν χώραν ἔχειν ἐφ' ᾧ ἡ παροῦσα
Διότι, πῶς εἶναι δυνατόν να υπάρξει ἀρετὴ ἐκεῖ που ἡ ὑπαρξὴ
περιορίζεται

ζωὴ περιγράφειν τὸ εἶναι ὑπείληπται, καὶ πλέον ἐλπίζεται μετὰ
μόνον στην παρούσα ζωὴ, και μετὰ ἀπ' αὐτὴν δεν ἐλπίζουμε σε τίποτε;».
ταύτην οὐδέεν;».

6. ΜΑΚΡ. «Οὐκοῦν ζητῆσαι χρὴ, φησὶν ἡ διδάσκαλος, ὅθεν ἂν ἡμῖν τὴν
«Λοιπὸν, πρέπει να ἀναζητήσουμε, λέει ἡ δασκάλα, ποῖο εἶναι τὸ
κατάλληλο

δέουσαν περὶ τούτων ἀρχὴν ὁ λόγος λάβη. Καὶ εἰ δοκεῖ, παρὰ σοῦ
σημεῖο, γιὰ ν' ἀρχίσει ἡ συνομιλία μας. Και ἀν θέλεις, μπορεῖς να
γενέσθω τῶν ἐναντίων δογμάτων ἡ συμμαχία· ὁρῶ γὰρ ὅτι σοὶ καὶ
υπερασπιστεῖς τὰ ἀντίθετα ἐπιχειρήματα· διότι, παρατηρῶ ὅτι ἡ σκέψη
σου

ὑποκεκίνηται πρὸς τοιαύτην καταφορὰν ἡ διάνοια. Εἴθ' οὕτως ὁ τῆς
πρὸς αὐτὰ γέρνει. Ἐπειτα, μετὰ τὴν ἐκθεσὴ τῶν ἀντίθετων
ἐπιχειρημάτων,

ἀληθείας μετὰ τὴν ἀντίθεσιν ἀναζητηθήσεται λόγος.
θ' ἀναζητήσουμε τὴν ἀλήθεια.

ΓΡΗΓ. Ἐπειδὴ τοῦτο ἐκέλευσε, παραιτησάμενος αὐτὴν μὴ κατὰ
Ἐπειδὴ ἐκεῖνη ἔδωσε αὐτὴ τὴν ἐντολή, τὴν παρακάλεσα να μὴ νομίζει
ἀλήθειαν οἰηθῆναι τὰ παρ' ἡμῶν ἀντιλέγεσθαι, ἀλλ' ὑπὲρ τοῦ βεβαίως
ὅτι θεωρούσα τις ἀντιρρήσεις ὡς ἀληθεῖς· ἀλλὰ χρησιμοποιούσα τις
ἀπόψεις

κατασκευασθῆναι τὸ περὶ ψυχῆς δόγμα, τῶν ἀντιπιπτόντων πρὸς τὸν τῶν ἀντιτιθεμένων σκόπιμα, γὰρ νὰ ἀποδειχθεῖ ἀπόλυτα στέρεο τὸ δόγμα σκοπὸν τοῦτον ὑπεκλυθέντων·

γὰρ τὴν ἀθανασία τῆς ψυχῆς.

« Ἡ ποῦ, ἔφην, ταῦτα ἂν εἴποιεν οἱ τῶ ἔναντίῳ παριστάμενοι λόγῳ, «Στ' ἀλήθεια, ρώτησα, ὅσοι δέχονται τις ἀντίθετες ἀπόψεις δὲν λένε ὅτι το

ὅτι τὸ σῶμα σύνθετον ὄν, πάντως εἰς τὰ, ἐξ ὧν συνέστηκε, διαλύεται; σῶμα εἶναι σύνθετο καὶ διαλύεται ὁποσδήποτε στα μέρη ἀπὸ τα ὁποῖα Λυθείσης δὲ τῶν στοιχείων τῆς ἐν τῷ σῶματι συμφυῖας, ἐπὶ τὸ οἰκεῖον συνίσταται; Καὶ ὅταν τὸ σῶμα διαλυθεῖ στα συστατικά του στοιχεία, τὸ καθένα

ἐν ἑκάστῳ γίνεται κατὰ τὸ εἶδος ἢ ῥοπή αὐτῆς φύσεως τῶν στοιχείων, πηγαίνει πρὸς τὸ ὅμοιό του σύμφωνα με τὴ φυσικὴ του ῥοπή καὶ ἀποδίδει το

δι' ὀλκῆς τινος ἀναγκαίας τῆ ὁμογενεῖ τὸ οἰκεῖον ἀποδιδούσης. Τῶ τε ὅμοιο στο ὅμοιο με βάση τὸν φυσικὸ προσανατολισμὸ του. Ἡ θερμότητα π.χ.

γὰρ θερμῶ πάλιν τὸ ἐν ἡμῖν ἐνωθήσεται, καὶ τῶ στερῶ τὸ γεῶδες, το δικού μας (σώματος) θα ἐνωθεῖ πάλι με τὴ θερμότητα, καὶ τὸ γῆινο στοιχεῖο

καὶ τῶν λοιπῶν ἑκάστῳ πρὸς τὸ συγγενὲς ἢ μεταχώρησις γίνεται.

με τα στερεὰ στοιχεία· καὶ τα ὑπόλοιπα στοιχεία θα ἐνωθῶν με τα συγγενικά

τους.

» Ἡ οὖν ψυχὴ μετὰ τοῦτο ποῦ ἔσται; Εἰ μὲν γὰρ ἐν τοῖς στοιχείοις εἶναι » Ἡ ψυχὴ, ὅμως, μετὰ τὴ διάλυση, ποῦ θα εἶναι; Εἰάν κάποιος πει ὅτι εἶναι με τα

τις λέγοι, τὴν αὐτὴν εἶναι τούτοις κατ' ἀνάγκην συνθήσεται. Οὐ γὰρ στοιχεῖα, τότε υποχρεωτικά θα ἔχει τὴν ἴδια σύσταση μ' αὐτά. Διότι δὲν μπορεῖ

ἂν γένοιτό τις τοῦ ἑτεροφυοῦς πρὸς τὸ ἀλλότριον μίξις, καὶ, εἰ ταῦτα νὰ γίνῃ ἀνάμειξη δύο διαφορετικῶν στὴ φύση τους στοιχείων· καὶ ἀν γίνῃ

εἴη, ποικίλη τις πάντως ἀναφανήσεται ἢ πρὸς τὰς ἐναντίας μεμιγμένη μετὰξὺ αὐτῶν, τότε ἡ ψυχὴ θα φανεῖ νὰ ἔχει ποικιλία στὴ φύση τῆς, διότι θα

ποιότητος, τὸ δὲ ποικίλον ἀπλοῦν οὐκ ἔστιν, ἀλλ' ἐν συνθέσει

είναι αναμειγμένη με πολλά αντίθετα μεταξύ τους στοιχεία· και το ποικίλο δεν

θεωρείται πάντως. Πᾶν δὲ τὸ σύνθετον καὶ διαλυτὸν ἐξ ἀνάγκης· ἢ δὲ εἶναι ἀπλό, ἀλλὰ σύνθετο σε κάθε περίπτωση. Και κάθε σύνθετο αναγκαστικά

διάλυσίς φθορὰ τοῦ συνεστῶτός ἐστι.

διαλύεται· και η διάλυση αποτελεί τη φθορά του συνθέτου όντος.

»Τὸ δὲ φθειρόμενον οὐκ ἀθάνατον· ἢ οὕτως γε ἂν καὶ ἡ σὰρξ ἀθάνατος

»Και ό,τι φθείρεται δεν είναι αθάνατο. Διαφορετικά, και το σώμα θα ἦταν

λέγοιτο, εἰς τὰ, ἐξ ὧν συνέστηκε, λυομένη. Εἰ δὲ ἄλλο τί που παρὰ ἀθάνατο, εφόσον ως σύνθετο θα διαλύονταν στα στοιχεία του. Εάν όμως ταῦτά ἐστι, ποῦ λόγος αὐτὴν εἶναι ὑποτίθεται, ἐν μὲν τοῖς στοιχείοις ὑπάρχει κάτι ἄλλο εκτός απ' αυτά (τα διαλυόμενα στοιχεία), δηλαδή η ψυχή,

διὰ τοῦ ἑτεροφυῶς αὐτὴν ἔχειν οὐχ εὕρισκομένην; ἄλλου δὲ οὐδενὸς ἐν πού θα τη βάλει να ὑπάρχει η σκέψη μας; Διότι, μέσα στα στοιχεία, λόγω της

τῷ κόσμῳ ὄντος, ἐν ᾧ γένοιτ' ἂν ἡ ψυχή καταλλήλως τῇ ἰδίᾳ φύσει ἀνομοιότητος της φύσεώς της, δεν είναι δυνατό να ὑπάρχει. Δεν ὑπάρχει επίσης

ἐμβιοτεύουσα; Ὁ δὲ μηδαμῆ ἐστίν, οὐδέ ἐστι πάντως.

τίποτε ἄλλο στον κόσμο, στο οποίο μέσα να μπορεί να ζήσει η ψυχή σύμφωνα

με τη φύση της. Και εκείνο που δεν ὑπάρχει πουθενά, δεν υφίσταται και καθόλου.

7. ΜΑΚΡ. Καὶ ἡ διδάσκαλος ἡρέμα τοῖς ῥηθεῖσιν ἐπιστενάζασα, «Τάχα

Και η δασκάλα, ακούγοντας αυτά, αφού αναστέναξε απάντησε ἡρεμα:

«Ἴσως

που ταῦτα καὶ τὰ τοιαῦτα, φησί, πρὸς τὸν Ἄποστολον ἐν Ἀθήναις αὐτά και παρόμοια μ' αὐτά ἔλεγε η σύναξη των Στωϊκῶν και οι Επικουρείων

ποτὲ συστάντες προέφερον Στωϊκοί τε καὶ Ἐπικούρειοι. Καὶ γὰρ στον Ἀπόστολο (Παῦλο) στην Αθήνα. Διότι ακούω

ἀκούω πρὸς ταῦτα μάλιστα τὸν Ἐπίκουρον ταῖς ὑπολήψεσι φέρεσθαι, ότι ο Επίκουρος υποστήριζε αυτές τις θεωρίες,

τις καὶ αὐτόματος ἢ τῶν ὄντων ὑπενοήθη φύσις, ὡς

ὅτι δηλαδή ἡ φύση τῶν ὄντων δημιουργήθηκε αὐτόματα καὶ τυχαία καὶ ὅτι

οὐδεμιᾶς προνοίας διὰ τῶν πραγμάτων διηκούσης. Καὶ διὰ τοῦτο καμία πρόνοια δὲν μεριμνά γιὰ τὰ πράγματα. Γι' αὐτὸ τὸ λόγο, ὡς συνέπεια

κατὰ τὸ ἀκόλουθον καὶ τὴν ἀνθρωπίνην ζωὴν πομφόλυγος δίκην αὐτῆς τῆς θεωρίας, θεωροῦσε τὴν ἀνθρώπινη ζωὴν ὡς ὅτι ἴσως ἀπὸ ἀέρα·

ᾧπερὶ πνεύματι τινὶ τοῦ σώματος ἡμῶν περιταθέντος, ἕως ἄν θεωροῦσε τὸ σῶμα ὡς περιτύλιγμα κάποιου πνεύματος, γιὰ νὰ κρατᾷ καλά

περικρατῆται τὸ πνεῦμα τῷ περιέχοντι, τῇ δὲ διαπτώσει τοῦ ὄγκου ὡς περιέχον τὸ πνεῦμα· καὶ ὅταν ὁ ὄγκος τοῦ σώματος θὰ κατέρρευε, καὶ τὸ ἐναπειλημμένον συγκατασβέννυσθαι.

κι αὐτὸ που υπήρχε μέσα (περιεχόμενο) χανόταν.

» Ὅρος γὰρ τούτῳ τῆς τῶν ὄντων φύσεως τὸ φαινόμενον ἦν, καὶ »Γι' αὐτόν (τὸν Επίκουρο) βάση τῆς φύσεως τῶν ὄντων ἀποτελοῦσε τὸ μέτρον τῆς τοῦ παντός καταλήψεως ἐποιεῖτο τὴν αἴσθησιν, μεμυκῶς φαινόμενο· καὶ μέτρον τῆς κατανοήσεως ὅλων ἦταν ἡ αἴσθησις. Εἶχε κλείσει ἐξ

παντάπασι τὰ τῆς ψυχῆς αἰσθητήρια, καὶ πρὸς οὐδὲν τῶν νοητῶν τε ολοκλήρου τὰ αἰσθητήρια τῆς ψυχῆς καὶ γι' αὐτὸ δὲν μπορούσε νὰ δεῖ κανένα

καὶ ἀσωμάτων βλέπειν οἷός τε ὦν, ὡςπερ ὁ οἰκίσκῳ τινὶ καθειργμένος νοητὸ ἢ ἀσῶματο ὄν· ὅπως αὐτὸς που εἶναι κλεισμένος σ' ἓνα σπιτάκι καὶ δὲν

τῶν οὐρανίων θαυμάτων ἀθέατος μένει, τοῖς τοίχοις καὶ τῷ ὀρόφῳ μπορεῖ νὰ δεῖ κανένα ἀπὸ τὰ οὐράνια θαύματα, διότι τὸν ἐμποδίζουν οἱ τοῖχοι

πρὸς τὴν τῶν ἔξω θέαν ἐμποδιζόμενος. Ἄτεχνῶς γὰρ γήϊνοί τινές εἰσι καὶ ἡ οροφή νὰ δεῖ πρὸς τὰ ἔξω. Ὅλα τὰ αἰσθητὰ που φαίνονται εἶναι ὡς ὡς τοῖχοι τὰ αἰσθητὰ πάντα, ὅσα ἐν τῷ παντὶ καθορᾶται, πρὸς τὴν τῶν γήϊνοι τοῖχοι, οἱ οἵτινες ἐμποδίζουν τοὺς πιο μικρόψυχους νὰ δουν με τὸν νοητῶν θεωρίαν δι' ἑαυτῶν τοὺς μικροψυχοτέρους διατειχίζοντες. εαυτὸν τὸν θεωρία τῶν νοητῶν.

8. »Γῆν ὁ τοιοῦτος βλέπει μόνην, καὶ ὕδωρ, καὶ ἀέρα, καὶ πῦρ· ὅθεν δὲ »Ὁ Επίκουρος βλέπει μόνον γῆν, νερὸν, ἀέρα καὶ φωτιά. Ἀπὸ μικροψυχία ὁμοῦς

τούτων ἕκαστον, ἢ ἐν τίνι ἐστίν, ἢ ὑπὸ τίνος περικρατεῖται, διδεῖν ὑπὸ
δεν μπορεί να δει από που προέρχεται το καθένα ή σε τί είναι ή από ποιο
μικροψυχίας οὐ δύναται. Καὶ ἰμάτιον μὲν τις ἰδὼν τὸν ὑφάντην
κρατιέται γύρω γύρω. Καὶ ὅταν δει κάποιος ἓνα ρούχο, σκέφτεται τον
ἀνελογίσαστο, καὶ διὰ τῆς νηδὸς τὸν ναυπηγὸν ἐνενόησεν, ἢ τε αὐτοῦ
υφαντουργό που το ἔκανε· καὶ με το πλοῖο σκέφτεται τον ναυπηγό· με τη
θέα

οἰκοδόμου χεῖρ ὁμοῦ τῆ τοῦ οἰκοδομήματος ὄψει τῆ διανοίᾳ τῶν
πάλι του οικοδομήματος, ἐρχεται στο νου ὅσων το βλέπουν το χέρι του
θεωμένων ἐγγίνεται.

οικοδόμου.

»Οἱ δὲ πρὸς τὸν κόσμον ὀρῶντες πρὸς τὸν διὰ τούτων δηλούμενον

»Αλλά αυτοί, ἐνὼ βλέπουν πρὸς τον κόσμο, κλείνουν τα μάτια πρὸς
Αυτόν τον

ἀμβλυωποῦσιν, ὅθεν τὰ σοφὰ ταῦτα καὶ δριμύα παρὰ τῶν τὸν

οποῖο φανερώνουν τα πάντα· ἐτσι παρουσιάζονται αὐτά τα δῆθεν σοφὰ
καὶ

ἀφανισμὸν ψυχῆς δογματιζόντων προφέρεται· σῶμα ἔκ στοιχείων,
ἐξυπνα δόγματα ἀπὸ ἐκείνους που διδάσκουν ὅτι ἡ ψυχὴ χάνεται· λένε
ὅτι το

καὶ στοιχεῖα ἔκ σώματος, καὶ τὸ μὴ δύνασθαι τὴν ψυχὴν καθ' ἑαυτὴν
σῶμα εἶναι ἀπὸ τα στοιχεῖα καὶ τα στοιχεῖα ἀπὸ το σῶμα· ὅτι δεν μπορεί
ἡ ψυχὴ

εἶναι, εἰ μὴτε τούτων τι εἶη, μὴτε ἐν τούτοις.

να υπάρξει ἀπὸ μόνη της, εἴαν δεν εἶναι ἓνα ἀπὸ τα στοιχεῖα ἢ μέσα σ'
αὐτά.

»Εἰ γὰρ ὅτι μὴ ὁμοφυῆς τοῖς στοιχείοις ἐστὶν ἡ ψυχὴ, διὰ τοῦτο

»Διότι, εἴαν νομίζουν οἱ αντιρρησίεις ὅτι δεν υπάρχει πουθενά ἡ ψυχὴ,
εφόσον

οὐδαμοῦ εἶναι αὐτὴν οἱ ἀντιλέγοντες οἴονται· οὔτοι πρῶτον μὲν καὶ
δεν ἔχει τὴν ἴδια φύση με τα στοιχεῖα, πρέπει αὐτοῖ πρῶτα πρῶτα να
δεχτοῦν

τὴν ἐν σαρκὶ ζωὴν ἄψυχον εἶναι δογματιζέτωσαν. Οὐ γὰρ ἄλλο τι τὸ
ὅτι καὶ ἡ ζωὴ του σώματος εἶναι ἀψυχη. Διότι το σῶμα δεν εἶναι τίποτε
ἄλλο

σῶμά ἐστιν, εἰ μὴ συνδρομὴ τῶν στοιχείων· μὴ τοίνυν μὴδ' ἐν τούτοις
παρὰ σύνθεση στοιχείων. Ἄς μὴ λένε, λοιπόν, ὅτι ἡ ψυχὴ υπάρχει μέσα
στα

τὴν ψυχὴν εἶναι λεγέτωσαν δι' ἑαυτῆς ζωοποιοῦσαν τὸ σύγκριμα·
στοιχεῖα καὶ ὅτι ἀπὸ μόνῃ τῆς δίνει τὴ ζωὴν στο σύνθετο σῶμα· διότι εἴαν,
ὅπως
εἴπερ οὐκ ἔστι μετὰ ταῦτα δυνατὸν, καθὼς οἴονται, τῶν στοιχείων
νομίζουσιν, δὲν εἶναι δυνατό μετὰ (τῆ διάλυση) να υπάρχει ἡ ψυχὴ, εφόσον
ὄντων καὶ τὴν ψυχὴν εἶναι, ὡς μηδὲν ἄλλο ἢ νεκρὰν τὴν ζωὴν ἡμῶν
υπάρχουσιν μόνο τα στοιχεῖα, τότε οἱ ἴδιοι ἀποδεικνύουσιν ὅτι ἡ ζωὴ μας
εἶναι
παρ' αὐτῶν ἀποδείκνυσθαι.
νεκρῆ.

»Εἰ δὲ νῦν ἐν τῷ σῶματι τὴν ψυχὴν εἶναι οὐκ ἀμφιβάλλουσι, πῶς τοῦ
Εἴαν ὁμως δὲν ἀμφιβάλλουσιν ὅτι υπάρχει τώρα ἡ ψυχὴ μέσα στο σῶμα,
τότε πῶς
σώματος εἰς τὰ στοιχεῖα τὸν ἀφανισμόν αὐτῆς δογματίζουσιν, ἔπειτα
διδάσκουσιν τὴν ἀπώλειά τῆς, ἐνὸς το σῶμα διατηρεῖται στα στοιχεῖα;
Εξάλλου,
δὲ καὶ κατὰ ταύτης τῆς θείας φύσεως τὰ ἴσα τολμάτωσαν. Πῶς γὰρ
πρέπει στη συνέχεια να τολμήσουν να πουν τα ἴδια καὶ για τὴ φύση τοῦ
Θεοῦ.
ἔροῦσι τὴν νοερὰν τε καὶ ἄϋλον καὶ ἀειδῆ φύσιν εἰς τὰ ὑγρά τε καὶ
Διότι πῶς θα πουν ὅτι ἡ νοερή, ἀϋλη καὶ αἰώνια Φύση εἰσχωρεῖ στα
υγρά, τα
μαλακὰ καὶ στερέμνια διαδυομένην ἐν τῷ εἶναι συνέχειν τὰ ὄντα, οὔτε
μαλακὰ καὶ τα σκληρὰ, για να δίνει συνοχή στα ὄντα, ἐνὸς οὔτε
συγγενεῦει μ'
συγγενῶς ἔχουσιν πρὸς τὰ ἐν οἷς γίνεται, οὔτε διὰ τὸ ἑτερογενὲς ἐν
αὐτὰ που ἐρχεται σε ἐπαφή, ἀλλὰ οὔτε καὶ ἀδυνατεῖ να εἶναι μέσα σ'
αὐτὰ με
αὐτοῖς εἶναι ἀδυνατοῦσαν; Οὐκοῦν ἐξηρήσθω καθόλου τοῦ δόγματος
οποῖα διαφέρει στη φύση. Λοιπὸν, ἀς πετάξουσιν ἐξω ἀπὸ το πιστεύω τους
καὶ
αὐτῶν καὶ αὐτὸ τὸ Θεῖον, ᾧ διακρατεῖται τὰ ὄντα».
το Θεοῦ, ὁ ὁποῖος κυβερνά ὅλα τα ὄντα».

9. ΓΡΗΓ. «Αὐτὸ δὲ τοῦτο, εἶπον ἐγὼ, πῶς ἂν τοῖς ἀντιλέγουσιν
«Αὐτὸ ἀκριβῶς, εἶπα ἐγὼ, θέλω να μάθω: πῶς εἶναι δυνατόν αὐτοῖ που
ἔχουσιν
ἀναμφίβολον γένοιτο, τὸ ἐκ Θεοῦ εἶναι τὰ πάντα, καὶ ἐν αὐτῷ
ἀντιρρήσεις να πιστέψουσιν χωρὶς ἀμφιβολία ὅτι ὁ Θεὸς ἔκανε τα πάντα;

περικρατεῖσθαι τὰ ὄντα, ἢ καὶ ὅλως τὸ εἶναι τι Θεῖον τῆς τῶν ὄντων
Να πιστέψουν ὅτι Αυτός όλα τα κυβερνά και ὅτι γενικά υπάρχει Θεός, ο
οποῖος
ὑπερκείμενον φύσεως;».
ξεπερνά τη φύση των δημιουργημάτων;».

ΜΑΚΡ. « Ἡ δὲ σιωπᾶν μὲν ἦν, φησὶν, ἐπὶ τοῖς τοιοῦτοις ἀρμοδιώτερον,
Εκείνη ἀπάντησε: «Εἶναι προτιμότερο να σιωπά κανεῖς σ' αυτές τις
μηδὲ ἀξιοῦν ἀποκρίσεως τὰς μωρὰς τε καὶ ἀσεβεῖς τῶν προτάσεων,
αντιρρήσεις· ν' ἀπαξιεί ν' ἀπαντᾶ σε ἀνόητες και ἀσεβεῖς ἀπόψεις,
επειδὴ και
ἐπεὶ καὶ τις τῶν θείων ἀπαγορεύει λόγος μὴ ἀποκρίνεσθαι ἄφρονι ἐν τῇ
ο θεῖος λόγος δεν επιτρέπει ν' ἀπαντάμε στην ἀνοησία ἐνός ἀνόητου·
ἀφροσύνη αὐτοῦ· ἄφρων δὲ πάντως ἐστὶ, κατὰ τὸν Προφήτην, ὁ μὴ
διότι, σύμφωνα με τον Προφήτη, εἶναι ἀνόητος ὅποιος λέει ὅτι δεν
υπάρχει
εἶναι λέγων Θεόν.
Θεός.

» Ἐπεὶ δὲ χρῆ καὶ τοῦτο εἰπεῖν, ἐρῶ σοι, φησὶ, λόγον, ἐμὸν οὐχὶ, ἀλλ'
» Επειδὴ, ὅμως, πρέπει κι σ' αὐτό να ἀπαντήσω, θα σου πω ὅχι δικό μου
λόγο
οὐδὲ ἄλλου τινὸς ἀνθρώπου· μικρὸς γὰρ οὔτος, ὅστις δ' ἂν ᾗ· ἀλλ'
οὔτε κάποιου ἄλλου ἀνθρώπου· διότι θα ἦταν πολὺ λίγος, ὅποιος κι ἀν
ἦταν.
αὐτὸν ὄν ἢ κτίσις τῶν ὄντων διὰ τῶν ἐν αὐτῇ θαυμάτων διέξειςιν,
Θα σου πω λόγο που διηγείται ἡ δημιουργία των κτισμάτων με τα
θαύματά της·
ἀκροατῆς ὀφθαλμὸς γίνεται, διὰ τῶν φαινομένων, ἐνηχοῦντος τῇ
θα σου πω για τα φαινόμενα που βλέπει το μάτι και γι' αὐτά που ηχοῦν
με
καρδίᾳ τοῦ σοφοῦ τε καὶ τεχνικοῦ λόγου. Βοᾶ γὰρ ἄντικρυ τὸν
σοφία και καλλιτεχνία μέσα στην καρδιά. Διότι ἡ δημιουργία φωνάζει
καθαρὰ
ποιητὴν ἢ κτίσις, αὐτῶν τῶν οὐρανῶν, καθὼς φησὶν ὁ Προφήτης, ταῖς
για το δημιουργό της· ὅπως λέει ο Προφήτης, ο ἴδιος ο ουρανός με
ανείπωτες
ἀλαλήτοις φωναῖς τὴν δόξαν τοῦ Θεοῦ διηγουμένων.
φωνές διηγείται τη δόξα του Θεού (Ψαλμ. 18,2).

»Τίς γὰρ βλέπων τὴν τοῦ παντὸς ἁρμονίαν, τῶν τε οὐρανίων καὶ
»Διότι, ποιὸς βλέπει τὴν ἁρμονία του σύμπαντος καὶ τα θαύμασια
φαινόμενα
τῶν κατὰ γῆν θαυμάτων, καὶ ὡς ἐναντίως ἔχοντα πρὸς ἄλληλα τὰ
του ουρανοῦ καὶ τῆς γῆς; Ὅτι δηλαδή, ἐνὸς τα στοιχεῖα τους εἶναι ἀπὸ τῆ
φύση
στοιχεῖα κατὰ τὴν φύσιν, πρὸς τὸν αὐτὸν τὰ πάντα σκοπὸν διὰ τινος
ἀντίθετα μεταξύ τους, ὁμως ὅλα συνδέονται με ἀδιάσπαστη ἐνότητα
μεταξύ
ἀρρήτου κοινωνίας συμπλέκεται, τὴν παρ' ἑαυτοῦ δύναμιν ἕκαστον
τους για τον ἴδιο σκοπὸ; Ποιὸς δὲν βλέπει ὅτι το καθένα συνεισφέρει τῆ
δική
πρὸς τὴν τοῦ παντὸς διαμονὴν συνεισφέροντα, καὶ οὔτε τὰ ἀμικτὰ τε
του δύναμη για τῆ συντήρηση του σύμπαντος; Ποιὸς δὲν βλέπει ὅτι δὲν
καὶ ἀκοινώνητα κατὰ τὴν ιδιότητα τῶν ποιότητων διαχωρεῖ
χωρίζονται οἱ ἀμικτες καὶ ἀκοινώνητες ἀτομικὲς ιδιότητες του ἐνὸς ἀπὸ
το
ἀπ' ἀλλήλων, οὔτε ἐν ἀλλήλοις φθείρεται κατακρινόμενα πρὸς ἄλληλα
ἄλλο; Ἀλλὰ οὔτε διαλύονται το ἓνα μέσα στο ἄλλο με τὴν ἀνάμιξη
ἀντίθετων
ταῖς ἐναντίαις ποιότησιν, ἀλλὰ καὶ οἷς ἀνωφερῆς ἐστὶν ἡ φύσις, ἐπὶ τὰ
ιδιοτήτων; Διότι συμβαίνει, ὅσα ἡ φύση τους τα οδηγεῖ πρὸς τα πάνω να
κάτω φέρεται, τῆς ἡλιακῆς θερμότητος διὰ τῶν ἀκτίνων
πηγαίνουν πρὸς τα κάτω, ὅπως ἡ ἡλιακὴ θερμότητα που πέφτει πρὸς τα
κάτω
καταρρέουσας· τὰ τε ἐμβριθῆ τῶν σωμάτων ἀνακουφίζεται διὰ τῶν
με τις ἀκτίνες του ἡλίου. Τα βαριά πάλι σώματα ἀνυψώνονται με τὴν
ἀτμῶν λεπτυνόμενα, ὡς καὶ τὸ ὕδωρ παρὰ τὴν ἑαυτοῦ φύσιν
ελαφρύτητα των ἀτμῶν, ὅπως το νερό που ἀντίθετα στη φύση του
ἀνεβαίνει
ἀνωφερὲς γίνεσθαι, δι' ἀέρος ἐπὶ πνευμάτων ὀχοούμενον, καὶ τὸ
πρὸς τα πάνω καὶ το σπρώχνει ο ἀέρας με τα σύννεφα. Ἡ φωτιά ἐπίσης,
που
αἰθέριον πῦρ πρόσγειον γίνεσθαι, ὡς καὶ τὸ βάθος μὴ ἀμοιρεῖν τῆς
εἶναι ἀέρας, γίνεται γῆϊνο σῶμα, για να μὴ μένει το βάθος γῆς χωρὶς
θερμότητα.
θερμότητος, ἐπιχειομένην δὲ τῆ γῆ τὴν ἐκ τῶν ὄμβρων ἱκμάδα μίαν
Ἀπὸ τὴν ἄλλη, ἡ υγρασία που πέφτει στη γῆ με τις βροχές, ἐνὸς ἔχει μίαν
φυσικὴ
οὔσαν τῆ φύσει, μυρίας γεννῶν βλαστημάτων διαφορὰς πᾶσι

ιδιότητα, προκαλεί μυριάδες είδη διαφορετικών φυτών, προσφέροντας στο κατάλληλον τοῖς ὑποκειμένοις ἐμφυομένην· τὴν τε ὀξυτάτην τοῦ πόλου καθένα την κατάλληλη συνθήκη αναπτύξεως. Βλέπει ἀκόμη κανείς την περιφορὰν καὶ τῶν ἐντὸς κύκλων τὴν ἐπὶ τὸ ἔμπαλιν κίνησιν, τὰς τε ταχύτατη περιστροφή του πόλου και την αντίστροφη κίνηση μέσα στους ὑποδρομὰς καὶ τὰς συνόδους, καὶ τὰς ἐναρμονίους ἀποστάσεις τῶν αστρικῶν κύκλων, τις εκλείψεις, τις συνδρομές και τις αρμονικὲς ἀποστάσεις ἄστρον· των αστέρων.

»Ὅ ταῦτα βλέπων τῷ διανοητικῷ τῆς ψυχῆς ὀφθαλμῷ, ἄρα οὐχὶ ἄυτός που τα βλέπει αυτά με το νοερό οφθαλμό της ψυχῆς του, ἀραγε δεν φανερωῖς ἐκ τῶν φαινομένων διδάσκειται, ὅτι θεία δύναμις ἔντεχνός τε μαθαίνει ξεκάθαρα ἀπὸ τα φαινόμενα, ὅτι ὑπάρχει κάποια θεία δύναμη, καὶ σοφὴ τοῖς οὐσίς ἐμφαινομένη, καὶ διὰ πάντων ἤκουσα τὰ μέρη δημιουργική και σοφὴ, που φανερώνεται στα ὄντα; Μια δύναμη που διαπερνά συναρμῶζει τῷ ὅλῳ, καὶ τὸ ὅλον συμπληροῖ ἐν τοῖς μέρεσι, καὶ μιᾷ τινὶ ὅλα τα μέρη ὥστε να συναπαρτίζουν το ὅλο, και συμπληρώνει το ὅλο με τα περικρατεῖται δυνάμει τὸ πᾶν, αὐτὸ ἐν ἑαυτῷ μένον καὶ περὶ ἑαυτὸ μέρη; Δεν μαθαίνει ὅτι μια δύναμη τα συγκρατεῖ ὅλα; Ὅτι ὅλα μένουν στον κινούμενον, καὶ οὔτε λῆγόν ποτε τῆς κινήσεως, οὔτε εἰς ἄλλον τινὰ εαυτὸ τους και κινούνται γύρω του· δεν σταματοῦν ποτέ την κίνηση και δεν τόπον παρὰ τὸν, ἐν ᾧ ἔστι, μεθιστάμενον;». αλλάζουν τόπο πέρα ἀπ' αὐτόν που βρίσκονται;».

10. ΓΡΗΓ. «Καὶ πῶς, εἶπον, ἢ περὶ τὸ εἶναι τὸν Θεὸν πίστις, καὶ τὴν «Και πῶς, ρώτησα, ἢ πίστις στο Θεό αποδεικνύει ταυτόχρονα και την ὑπαρξὴ ψυχῆν εἶναι τὴν ἀνθρωπίνην συναποδείκνυσιν; Οὐ γὰρ δὴ ταύτόν ἔστι της ἀνθρώπινης ψυχῆς; Διότι ἢ ψυχὴ δεν εἶναι κάτι το ἴδιο με το Θεό ὥστε, τῷ Θεῷ ἢ ψυχῆ, ὥστε εἰ τὸ ἔν ὁμολογοῖτο εἶναι συνομολογεῖσθαι

εάν ομολογηθεί ότι υπάρχει το ένα, να παραδεχτούμε οπωσδήποτε ότι υπάρχει πάντως καὶ τὸ λειπόμενον».
και το άλλο».

ΜΑΚΡ. « Ἡ δὲ, Λέγεται, φησὶ, παρὰ τῶν σοφῶν μικρός τις εἶναι κόσμος
Εκείνη τότε μου ἀπάντησε: «Λένε οι σοφοί ότι ο άνθρωπος είναι ένας
ὁ ἄνθρωπος, ταῦτα περιέχων ἐν ἑαυτῷ τὰ στοιχεῖα, οἷς τὸ πᾶν
μικρόκοσμος καθὼς περιέχει μέσα του στοιχεία ἀπὸ τα οποία
αποτελούνται τα

συμπεπλήρωται. Εἰ δὲ ἀληθὴς οὗτος ὁ λόγος ἔοικε δὲ, τάχα οὐκ ἂν
ὄντα. Ἄν ο λόγος αὐτός, ὅπως φαίνεται, εἶναι ἀληθινός, τότε δεν θα
ἐτέρας ἐδεήθημεν συμμαχίας εἰς τὸ βεβαιωθῆναι ἡμῖν ὃ περὶ ψυχῆς
χρειαζόμεσταν καμμιά επιπλέον ἀπόδειξη για να βεβαιώσουμε αὐτό που
ὑπειλήφαμεν.

πιστεύουμε για την ψυχή.

» Ὑπειλήφαμεν δὲ τὸ εἶναι αὐτὴν καθ' ἑαυτὴν ἐξηλλαγμένη τε καὶ
» Πιστεύουμε ότι η ψυχή υπάρχει καθ' εαυτή με φύση ιδιαίτερη καὶ
ἰδιαζούση φύσει, παρὰ τὴν σωματικὴν παχυμέρειαν. Ὡς γὰρ πάντα
διαφορετικὴ ἀπὸ τὴν παχύτητα του σώματος. Διότι, ὅπως
αντιλαμβανόμαστε

τὸν κόσμον διὰ τῆς αἰσθητικῆς ἀντιλήψεως ἐπιγινώσκοντες, δι' αὐτῆς
ὄλο τον κόσμο με τις αισθήσεις, με τὴν ἴδια
τῆς κατὰ τὴν αἴσθησιν ἡμῶν ἐνεργείας εἰς τὴν τοῦ ὑπὲρ αἴσθησιν
τὴν ἐνέργεια των αισθητηρίων οδηγούμεστε στη γνώση τῆς
υπεραισθητῆς

πράγματος καὶ νοήματος ἔννοιαν ὀδηγούμεθα, καὶ γίνεται ἡμῖν ὃ
καὶ νοητῆς πραγματικότητας· τότε γίνεται το μάτι μας
ὀφθαλμὸς ἐρμηνεὺς τῆς παντοδυνάμου σοφίας, τῆς τῷ παντὶ μὲν
ερμηνευτῆς τῆς παντοδύναμης σοφίας (του Θεοῦ), τὴν ὁποία θεωρούμε
στο

ἐνθεωρουμένης, τὸν δὲ κατ' αὐτὴν τοῦ παντὸς περιδεδραγμένον
κάθε ὄν καὶ ἡ ὁποία μας φανερώνει Εκείνον που συγκρατεῖ τὸ σύμπαν.
δι' ἑαυτῆς μηνυούσης, οὕτω καὶ πρὸς τὸν ἐν ἡμῖν βλέποντες κόσμον,
Με τὸν ἴδιο τρόπο κι εμεῖς, βλέποντας τὸν ἐσωτερικὸν μας κόσμον,
οὐ μικρὰς ἔχομεν ἀφορμὰς πρὸς τὸ διὰ τῶν φαινομένων καὶ τοῦ
δεν ἔχουμε καὶ λίγες ἀφορμὰς να στοχαστούμε μέσα ἀπὸ τα φαινόμενα
κεκρυμμένου καταστοχάσασθαι. Κέκρυπται δὲ ἐκεῖνο, ὃ ἐφ' ἑαυτοῦ ὄν

αυτό που κρύβεται από πίσω. Και κρύβεται εκείνο το οποίο, όντας από τον

νοητόν τε καὶ αἰεὶδὲς διαφεύγει τὴν αἰσθητικὴν κατανόησιν».

εαυτό του νοητό και αόρατο, ξεφεύγει από την κατανόηση των αισθήσεων».

11. ΓΡΗΓ. Κάγω εἶπον· « Ἄλλὰ τὴν τοῦ παντός ὑπερκειμένην σοφίαν Εἶπα κι εγώ: «Σίγουρα είναι δυνατόν να δεχθούμε με το συλλογισμό τη σοφία

διὰ τῶν ἐνθεωρουμένων τῆ φύσει τῶν ὄντων σοφῶν τε καὶ τεχνικῶν που ξεπερνά κάθε ον, με τη θεωρία των σοφών και καλλιτεχνικών ιδιοτήτων

λόγων, ἐν τῆ ἁρμονίᾳ ταύτῃ καὶ διακοσμήσει δυνατόν ἔστιν που υπάρχουν στη φύση των όντων και αποτελεί την αρμονική διακόσμησή

ἀναλογίσασθαι· ψυχῆς δὲ γνῶσις διὰ τῶν κατὰ τὸ σῶμα δεικνυμένων τους. Ποιά όμως γνώση της ψυχής είναι δυνατόν να προέλθει από τις σωματικές

τίς ἂν γένοιτο τοῖς ἀπὸ τῶν φαινομένων τὸ κρυπτόν ἀνιχνεύουσιν;». ιδιότητες σ' αυτούς που ψάχνουν να βρουν τι κρύβεται πίσω από τα φαινόμενα;».

ΜΑΚΡ. «Καὶ μάλιστα μέν τοι, φησὶν ἡ παρθένος, τοῖς κατὰ τὸ σοφὸν «Βέβαια, λέει η παρθένα, για εκείνους που, σύμφωνα με το σοφό παράγγελμα,

ἐκεῖνο παράγγελμα γινώσκειν ἑαυτοῦς ἐπιθυμοῦσιν· εἰ κἂν ἡ ἐπιθυμοῦν να γνωρίσουν τον εαυτό τους, η ίδια η ψυχή γίνεται δασκάλα για

διδάσκαλος τῶν περὶ ψυχῆς ὑπολήψεων αὐτῆ ἡ ψυχή, ὅτι αὐλός τις τα ζητήματα της ψυχής· διότι, ενώ είναι αὐλή και ασώματη, καὶ ἀσώματος, καταλλήλως τῆ ἰδίᾳ φύσει ἐνεργοῦσά τε καὶ κινουμένη, ενεργεί και κινείται ανάλογα στη φύση της

καὶ διὰ τῶν σωματικῶν ὀργάνων τὰς ἰδίας κινήσεις ἐνδεικνυμένη. και με τα όργανα του σώματος μαρτυρεῖ τις κινήσεις της.

» Ἡ γὰρ ὀργανικὴ τοῦ σώματος αὕτη διασκευῆ, ἔστι μὲν οὐδὲν ἦττον

» Η κατασκευή αυτή των οργάνων του σώματος διατηρεῖται το ίδιο καὶ ἐπὶ τῶν ἀπονεκρωθέντων διὰ θανάτου, ἀλλ' ἀκίνητος μένει και και σ' αυτούς που έχουν ήδη πεθάνει· μένει όμως ακίνητη και ανενέργητη,

ἀνεέργητος, τῆς ψυχικῆς δυνάμεως ἐν αὐτῇ μὴ οὔσης. Κινεῖται δὲ τότε διότι δεν υπάρχει μέσα της ἡ δύναμη της ψυχῆς. Τότε μόνον κινεῖται, ὅταν

ὅταν ἢ τε αἴσθησις ἐν τοῖς ὀργάνοις ἢ, καὶ διὰ τῆς αἰσθήσεως ἢ νοητῆ ὑπάρχουν οἱ αἰσθήσεις στα σωματικά ὄργανα καὶ μέσω των αἰσθήσεων δύναμις διήκη ταῖς ἰδίαις ὀρμαῖς συγκινοῦσα πρὸς τὸ δοκοῦν τὰ διαπερνά ἡ νοητικὴ δύναμη (της ψυχῆς) με την ορμὴ της καὶ κινεῖ τις ὀργανικὰ αἰσθητήρια».

σωματικές αἰσθήσεις ἐκεῖ που θέλει».

12. ΓΡΗΓ. «Τί οὔν, εἶπον, ἐστὶν ἡ ψυχὴ; εἰ δυνατὸν λόγῳ τινὶ τὴν φύσιν «Τί, λοιπόν, εἶναι ἡ ψυχὴ; ρώτησα. Εἶναι δυνατόν με κάποια λόγια να ὑπογραφήναι, ὡς ἂν τις γένοιτο ἡμῖν τοῦ ὑποκειμένου διὰ τῆς περιγραφῆς ἡ φύση της, ὥστε να μπορούμε με τον λεκτικὸ ὀρισμὸ ν' ὑπογραφήσ κατανόησις».

αντιληφθούμε τί εἶναι;».

ΜΑΚΡ. Καὶ ἡ διδάσκαλος, «ἄλλοι μὲν ἄλλως, φησὶ, τὸν περὶ αὐτῆς Καὶ ἡ δασκάλα ἀπάντησε: «Προσπάθησαν πολλοί, με διαφορετικὸ τρόπο ο

ἀπεφῆναντο λόγον, κατὰ τὸ δοκοῦν ἕκαστος ὀρίζόμενοι, ἡ δὲ ἡμετέρα καθένας, σύμφωνα με την ἀντίληψη τους, να ὀρίσουν τον ὀρισμὸ της· ο δικός

περὶ αὐτῆς δόξα οὔτως ἔχει· Ψυχὴ ἐστὶν οὐσία γεννητῆ, οὐσία ζῶσα, μας ὀρισμὸς γι' αὐτὴν εἶναι ο ἐξῆς: Ἡ ψυχὴ εἶναι κτιστὴ οὐσία, ζῶσα, νοερή

νοερὰ, σώματι ὀργανικῶ καὶ αἰσθητικῶ, δύναμιν ζωτικὴν καὶ τῶν που μεταδίδει ἀπὸ μόνη της στα ὄργανα καὶ τις αἰσθήσεις του σώματος δύναμη

αἰσθητῶν ἀντιληπτικὴν δι' ἑαυτῆς ἐνιοῦσα, ἕως ἂν ἡ δεκτικὴ τούτων ζωῆς καὶ ἀντίληψη των αἰσθητῶν, ἕως ἐκεῖ που φτάνει ἡ συνεκτικὴ φύση τους».

συνέστηκε φύσις».

Καὶ ἅμα ταῦτα λέγουσα δείκνυσι τῇ χειρὶ τὸν ἱατρὸν τὸν ἐπὶ θεραπείᾳ Καὶ ἐνὸς ἔλεγε αὐτά, δείχνει με το χέρι το γιαντὸ που καθόταν δίπλα της γιὰ τη

τοῦ σώματος αὐτῆς προσκαθήμενον, καὶ φησιν· « Ἐγγὺς ἡμῖν τῶν τη θεραπεία του σώματός της καὶ εἶπε: «Ἡ ἀπόδειξη των ὀσων λέμε εἶναι

εἰρημένων ἢ μαρτυρία. Πῶς γὰρ, εἶπεν, οὗτος ἐπιβαλὼν τῇ ἀρτηρίᾳ
μπροστά μας. Πές μου, πῶς αὐτός (ο γιατρός) ακουμπώντας με τα
δάχτυλα την
τῆν τῶν δακτύλων ἀφῆν, ἀκούει τρόπον τινὰ διὰ τῆς ἀπτικῆς
αρτηρία, ἀκούει κατὰ κάποιον τρόπο με την αἴσθησιν της ἀφῆς
αἰσθήσεως τῆς φύσεως πρὸς αὐτὸν βοώσης, καὶ τὰ ἴδια πάθη
τον οργανισμό να του φωνάζει και να του διηγείται τις ασθένειές του;
διηγουμένης, ὅτι ἐν ἐπιτάσει ἐστὶ τῷ σώματι τὸ ἀρρώστημα, καὶ ἀπὸ
Να διηγείται δηλαδή ὅτι η ἀρρώστια βρίσκεται σε ἐξαρση στο σώμα και
τῶνδε τῶν σπλάγχων ἢ νόσος ὤρμηται, καὶ ἐπὶ τοσόνδε παρατείνει
ξεκίνησε ἀπὸ το τάδε σπλάγχχο και για τόσο καιρὸ θα παραταθεῖ η κρίση
του
τοῦ φλογμοῦ ἢ ἐπίτασις;
πυρετού;

»Διδάσκειται δὲ καὶ ὑπὸ τοῦ ὀφθαλμοῦ ἄλλα τοιαῦτα, πρὸς τε τὸ
»Εξίσου μ' αὐτὰ ο γιατρός διδάσκειται και ἀπὸ το μάτι, παρατηρώντας
ἀπὸ τη
σχῆμα τῆς κατακλίσεως βλέπων, καὶ πρὸς τῆν τῶν σαρκῶν τηκεδόνα.
μια το σχῆμα της κατακλίσεώς του κι ἀπὸ την ἄλλη την ἀδυναμία του
σώματος.
Καὶ ὡς ἐπισημαίνει τῆν ἔνδον διάθεσιν, τό τε εἶδος τοῦ χρώματος,
Παρατηρεῖ την εσωτερικὴν κατάστασιν του σώματος, το εἶδος του
χρώματός του,
ὑπαχρόν τε ὄν και χολῶδες, καὶ ἢ τῶν ὀμμάτων βολῆ περὶ τῶν
αν εἶναι ὠχρὸ ἢ πρασινωπὸ, και το βλέμμα των ὀφθαλμῶν, που
αὐτόματα
λυπούντων και ἀλγύνων αὐτομάτως ἐγκλινομένη.
φανερώνει τη λύπη και τον πόνο.

» Ὡσαύτως δὲ καὶ ἡ ἀκοὴ τῶν ὁμοίων διδάσκαλος γίνεται, τῷ δὲ
Ἀλλά και η ἀκοὴ διδάσκει το γιατρό για παρόμοια πράγματα· κάνει
πυκνῶ τοῦ ἄσθματος, καὶ τῷ συνεκτιδομένῳ μετὰ τῆς ἀναπνοῆς
διάγνωσιν της νόσου με την πυκνότητα της ἀναπνοῆς και με το στεναγμὸ
που
στεναγμῶ τὸ πάθος ἐπιγινώσκουσα. Εἶποι δ' ἂν τις μηδὲ τῆν ὄσφρησιν
βγαίνει ταυτόχρονα μ' αὐτήν. Θα ἔλεγε μάλιστα κανεὶς ὅτι οὔτε η
ὄσφρησιν του
τοῦ ἐπιστήμονος ἀνεπίσκεπτον εἶναι τοῦ πάθους, ἀλλὰ διὰ τῆς ποιᾶς
ἐπιστήμονα μένει ἀχρησιμοποίητη στη διάγνωσιν της ἀσθένειας· με την

τοῦ ἄσθματος ἰδιότητος ἐπιγινώσκειν τὸ ἐγκεκρυμμένον τοῖς
ποιότητα της αναπνοῆς βρίσκει την αρρώστεια που κρύβεται στα
σπλάγχνα
σπλάγχνοις ἀρρώστημα.
του σώματος.

» Ἐὰρ οὖν εἰ μή τις δύναμις ἦν νοητὴ ἢ ἐκάστῳ τῶν αἰσθητηρίων
» Ἄρα, λοιπόν, αν δεν ήταν παρούσα σε κάθε αισθητήριο μια δύναμη
νοητική,
παροῦσα; Τί ἂν ἡμᾶς ἡ χεὶρ ἀφ' ἑαυτῆς ἐδιδάξατο, μὴ τῆς ἐννοίας πρὸς
τί θα μπορούσε να μας διδάξει ἀπὸ μόνο του το χέρι, ἀφού δεν θα
καθοδηγούσε
τὴν τοῦ ὑποκειμένου γνῶσιν τὴν ἀφήν ὀδηγούσης; Τί δ' ἂν ἡ ἀκοὴ
ἡ νόηση τὴν ἀφή στη γνῶση του υποκειμένου; Σε τί, ἐπίσης, θα συνέβαλε
στη
διανοίας διεζευγμένη, ἢ ὀφθαλμὸς, ἢ μυκτῆρ, ἢ ἄλλο τι αἰσθητήριον
γνῶση του ζητουμένου ἡ ἀκοή, εφόσον ἦταν ξέχωρα ἀπὸ τὴ νόηση, ἢ το
μάτι
πρὸς τὴν ἐπίγνωσιν τοῦ ζητουμένου συνήργησεν, εἰ ἐφ' ἑαυτοῦ μόνου
ἢ ἡ μύτη ἢ κάποια ἄλλη αἴσθησις, εἴαν ἡ καθεμιά ενεργούσε ἀπὸ μόνῃ
της;
τούτων ἕκαστον ἦν; ' Ἄλλ' ὃ πάντων ἐστὶν ἀληθέστατον, ὃ καλῶς τις
Ἀλλά, το πιο αληθινό εἶναι ἐκεῖνο το οποίο αναφέρουν ὅτι εἶπε κάποιος
ἀπὸ
τῶν ἔξω πεπαιδευμένων εἰπῶν μνημονεύεται, τὸν νοῦν εἶναι τὸν
τους μορφωμένους της κοσμικῆς (ἔξω, θύραθεν) παιδείας· ὅτι, δηλαδή, ο
νους
ὀρῶντα, καὶ νοῦν τὸν ἀκούοντα.
εἶναι ἐκεῖνος που βλέπει και ακοῦει.

» Εἰ γὰρ μὴ τοῦτο δοίη τις ἀληθὲς εἶναι, πῶς, εἶπέ σύ, πρὸς τὸν ἥλιον
» Και εἴαν κανεῖς δεν δεχόταν ὅτι αὐτό εἶναι ἀλήθεια, πῆς μου, πῶς ἐσύ,
βλέπων, καθὼς ἐδιδάχθης παρὰ τοῦ διδασκάλου βλέπειν, οὐχ ὅσος
βλέποντας τὸν ἥλιο, ὅπως σου ἔμαθε να τὸν βλέπεις ο δάσκαλός σου, θα
ἔλεγες
φαίνεται τοῖς πολλοῖς, τοσοῦτον αὐτὸν φῆς εἶναι τῷ μεγέθει τοῦ
ὅτι αὐτός στο μέγεθος της περιφέρειᾶς του δεν εἶναι τόσο μεγάλος ὅσο
κύκλου, ἀλλ' ὑπερβαλεῖν πολλαπλάσια τῷ μέτρῳ πᾶσαν τὴν γῆν;
νομίζουν οἱ πολλοί, ἀλλά ξεπερνά σε πολλαπλάσιο ἀριθμὸ το μέγεθος
ὅλης

Οὐκ ἐπειδὴ τῆ ποίᾳ κινήσει, καὶ τοῖς χρονικοῖς τε καὶ τοπικοῖς
της γης; Δεν ισχυρίζεσαι με αυτοπεποίθηση ὅτι ἔτσι εἶναι τα πράγματα,
διότι

διαστήμασι, καὶ ταῖς ἐκλειπτικαῖς αἰτίαις τῆ διανοία διὰ τῶν
μελέτησες με τη νόηση τα φαινόμενα, την οποιαδήποτε κίνηση, τα
χρονικά και

φαινομένων ἀκολουθήσας, θαρρῶν ἀποφαίνων τὸ οὕτως ἔχειν;
τοπικά διαστήματα και τις αιτίες των εκλείψεων;

»Καὶ τῆς σελήνης μείωσίν τε καὶ αὔξησιν βλέπων, ἄλλα διδάσκει διὰ

»Και ὅταν βλέπεις την ἔλλειψη ἢ το γέμισμα της σελήνης, διδάσκεσαι
ἄλλες

τοῦ φαινομένου περὶ τὸ στοιχεῖον σχημάτων, τὸ, ἀφεγγῆ τε εἶναι
αλήθειες ἀπὸ τα φαινόμενα του σχήματος της σελήνης· ὅτι στη φύση της
εἶναι

αὐτὴν κατὰ τὴν ἰδίαν φύσιν, καὶ τὸν πρόσγειον κύκλον περιπολεῖν·
εἶναι ἀφεγγῆς (ετερόφωτη) και περιφέρεται γύρω ἀπὸ τη γη· λάμπει με το
φως

λάμπει δὲ ἀπὸ τῶν ἡλιακῶν ἀκτίνων, ὡς ἐπὶ τῶν κατόπτρων γίνεσθαι
που δέχεται ἀπὸ τις ακτίνες του ἡλιου –ὅπως συμβαίνει με τους
καθρέφτες που

πεφυκέναι τὸν ἥλιον, ἐφ' ἑαυτῶν δεχόμενα οὐκ ἰδίας αὐγᾶς
δέχονται πάνω τους τον ἡλιο και δεν εκπέμπουν δικό τους φως,
ἀντιδίδωσιν, ἀλλὰ τοῦ ἡλιακοῦ φωτὸς ἐκ τοῦ λείου καὶ στίλβοντος
αλλ' ἀντανακλῶν πρὸς τα πίσω το ηλιακό φως εξαιτίας τη λείας και
στιλπνῆς

σώματος εἰς τὸ ἔμπαλιν ἀνακλωμένου. Ὡσπερ τοῖς ἀνεξετάστως
επιφάνειάς τους. Αυτοί ὁμως που βλέπουν τα πράγματα χωρίς να τα
εξετάσουν

βλέπουσιν ἐξ αὐτῆς δοκεῖ τῆς σελήνης εἶναι τὸ φέγγος.

καλά, πιστεύουν ὅτι το φως προέρχεται ἀπὸ την ἴδια τη σελήνη.

»Δείκνυται δὲ τὸ μὴ ἔχειν, ὅτι γινομένη μὲν ἀντιπρόσωπος τῷ ἡλίῳ

»Αποδεικνύεται βέβαια ὅτι η σελήνη δεν ἔχει δικό της φως ἀπὸ το ὅτι,
ὅταν

κατὰ διάμετρον ὄλω τῷ πρὸς ἡμᾶς βλέποντι κύκλῳ καταφωτίζεται·
βρίσκεται εκ διαμέτρου ἀντίθετα στον ἡλιο, φωτίζεται σ' ὅλο της τον
κύκλο

ἐν ἐλάττονι δὲ τῷ κατ' αὐτὴν τόπῳ θᾶττον περιοῦσα τὸν ἐν ᾧ ἔστι

που βλέπουμε εμείς· επειδή όμως το διάστημα που περιφέρεται είναι μικρότερο, κύκλον, πρὶν ἅπαξ τὸν ἥλιον περιδεῦσαι τὸν ἴδιον δρόμον, πλέον ἢ κάνει πιο γρήγορα τον κύκλο του εαυτού της, προτού ο ἥλιος κάνει το δικό του δωδεκάκις αὐτὴ τὸν κατ' αὐτὴν περιέρχεται. μία φορά· ἔτσι περιτρέχει τον εαυτό της περισσότερο από δώδεκα φορές.

»Διὸ συμβαίνει μὴ αἰεὶ πεπληρῶσθαι φωτὸς τὸ στοιχεῖον· οὐ γὰρ μένει
»Γι' αὐτὸ συμβαίνει να μην εἶναι γεμάτη πάντα με φως η σελήνη· διότι η θέση

ἐν τῷ πυκνῷ τῆς περιόδου διηνεκῶς ἀντιπρόσωπος τῷ διὰ πολλοῦ της δεν διατηρεῖται συνεχῶς ἀπέναντι στον ἥλιο λόγω της ταχείας περιστροφῆς

περιόντι τὸν ἴδιον πόλον, ἢ δι' ὀλίγου πολλάκις τὸν ἑαυτῆς της. Ἐνῶ ο ἥλιος κάνει πολύ χρόνο να περιστραφεί γύρω από τον εαυτό του, η

περιθέουσα· ἀλλ' ὥσπερ ἡ κατ' εὐθειᾶν ὡς πρὸς τὸν ἥλιον σελήνη κάνει πολύ λίγο και περιστρέφεται πολλές φορές. Ἐτσι, ὅπως η θέση

ἀντιπρόσωπος θέσις, ἅπαν τὸ πρὸς ἡμᾶς τῆς σελήνης μέρος διὰ τῶν ακριβῶς ἀπέναντι από τον ἥλιο, κάνει να φωτίζεται από τις ακτίνες του ὅλο το

ἡλιακῶν ἀκτίνων πεφωτισμένον ἐποίησεν, οὕτως ὅταν ἐπὶ τὰ πλάγια μέρος της σελήνης που βλέπουμε εμείς, ἔτσι και ὅταν βρίσκεται στα πλάγια

γίνεται τοῦ ἡλίου τοῦ αἰεὶ κατ' αὐτὸν γινομένου τῆς σελήνης του ἡλίου, τότε το ημισφαίριο της σελήνης που βρίσκεται ἀπέναντι από τον

ἡμισφαιρίου διαλαμβανομένου τῆ τοῦ ἀκτίνων περιβολῆ, τὸ πρὸς ἥλιο δέχεται τις ακτίνες του, ἐνῶ το στραμμένο σε μας αναγκαστικά ἡμᾶς κατ' ἀνάγκην ἀποσκιάζεται, ἀντιμεθισταμένης τῆς λαμπρόδος βρίσκεται στη σκιά· η λαμπρότητα ἀφαιρεῖται από το μέρος ἐκεῖνο της ἀπὸ τοῦ μὴ δυναμένου πρὸς τὸν ἥλιον βλέπει μέρους ἐπὶ τὸν αἰεὶ κατ' σελήνης που δεν μπορεί να βλέπει προς τον ἥλιο καὶ δίνεται σ' ἐκεῖνο το μέρος

ἐκεῖνον γινόμενον, ἕως ἂν ὑποβᾶσα κατ' εὐθειᾶν τὸν ἡλιακὸν κύκλον που εἶναι πάντα ἀπέναντι από τον ἥλιο· ἕως ὅτου η σελήνη περάσει κατευθείαν

κατὰ νώτου τὴν ἀκτῖνα δέξεται, καὶ οὕτω τοῦ ἄνωθεν ἡμισφαιρίου

απέναντι στον ήλιο και δεχθεί τις ακτίνες του στο νότιο μέρος της, οπότε περιλαμβθέντος άόρατον ποιεί τὸ πρὸς ἡμᾶς μέρος, τὸ εἶναι καθόλου φωτίζεται το πάνω απ' αυτό ημισφαίριο και γίνεται άόρατο το δικό μας, διότι

τῆ ἰδίᾳ φύσει άφεγγές και άφώτιστον· ὅπερ δὴ παντελῆς τοῦ στοιχείου από τη φύση του το δεύτερο είναι χωρίς φως. Το φαινόμενο αυτό λέγεται μείωσις λέγεται. Εἰ δὲ παρέλθη πάλιν τὸν ἥλιον κατὰ τὴν ἰδίαν τοῦ ολική μείωση του σώματος της σελήνης. Εάν πάλι περάσει τον ήλιο στη δρόμου κίνησιν, και ἕκ πλαγίου γένοιτο τῆ άκτῖνι, τὸ πρὸ ὀλίγου διαδρομή της κινήσεώς της και δεχθεί πλάγια τις ακτίνες του, τότε αυτό που

άλαμπές ὑπολάμπειν ἄρχεται, τῆς άκτῖνος ἀπὸ τοῦ πεφωτισμένου πριν λίγο ήταν αφώτιστο αρχίζει να λάμπει, διότι οι ακτίνες πέφτουν από το

πρὸς τὸ τέως άφανές μειούσης.

φωτισμένο στο πρώην αφώτιστο μέρος της.

» Ὅρᾳς οἷόν σοι γίνεται ἡ ὄψις διδάσκαλος, οὐκ ἄν σοι παρασχομένη δι' ἡ βλέπεις πόσα πράγματα σου διδάσκει ἡ ὄραση; Μόνη της δεν θα σου ἑαυτῆς τῶν τοιούτων τὴν θεωρίαν, εἰ μή τι οὔν τὸ διὰ τῶν ὄψεων πρόσφερε τη γνώση ὅλων αυτών, εάν δεν υπήρχε κάτι που βλέπει με τα μάτια·

βλέπων, ὃ τοῖς κατ' αἴσθησιν γινωσκομένοις οἷόν τισιν ὀδηγοῖς αυτό χρησιμοποιεῖ τα δεδομένα των αισθήσεων σαν κάποιο οδηγό ὡστε να

κεχρημένον διὰ τῶν φαινομένων, ἐπὶ τὰ μὴ βλεπόμενα διαδύεται; Τί να εισέλθει μ' αυτά που βλέπει σ' αυτά που δεν βλέπει. Πρέπει ακόμη να δεῖ προστιθέναι τὰς γεωμετρικὰς ἑφόδους διὰ τῶν αἰσθητῶν προσθέσουμε τις γεωμετρικές μεθόδους, οι οποίες με τα φαινομενικά σχήματα

χαραγμάτων, πρὸς τὰ ὑπὲρ αἴσθησιν ἡμᾶς χειραγωγούσας, και μυρία μας οδηγούν στα υπεραισθητά· και πέρα απ' αυτές μύρια άλλα, ἐπὶ τούτοις ἄλλα, δι' ὧν συνίσταται διὰ τῶν ἐν ἡμῖν σωματικῶς τα οποία αποδεικνύουν ότι με τις σωματικές μας ενέργειες κατανοούμε ἑνεργουμένων τῆς ἑγκεκρυμμένης τῆ φύσει ἡμῶν νοερᾶς οὐσίας τὴν την κρυφή μέσα μας νοερή ουσία».

κατάληψιν γίνεσθαι».

13. ΓΡΗΓ. «Τί δὲ, εἶπον, εἰ ὡσπερ κοινὸν μὲν ἔστιν ἐπὶ τῆς αἰσθητῆς τῶν

«Τί, είπα εγώ, εάν όπως είναι κοινό στοιχείο στη φύση των αισθητών η ύλη

στοιχείων φύσεως τὸ ὑλῶδες, διαφορὰ δὲ κατὰ τὸ ἰδιάζον ἐν ἑκάστῳ ἀλλὰ και η διαφορὰ της ὑλης σε κάθε εἶδος είναι μεγάλη εξαιτίας της εἶδει τῆς ὕλης πολλή ἢ τε γὰρ κινήσεις αὐτοῖς ἐκ τοῦ ἐναντίου ἐστίν, ιδιαιτερότητας των χαρακτηριστικῶν του και η κίνησή τους παρουσιάζει τοῦ μὲν ἀνωφεροῦς ὄντος, τοῦ δὲ ἐπὶ τοῦ κάτω βρίθοντος, τὸ δὲ εἶδος ἀντιθέσεις, διότι ἄλλο πάει προς τα πάνω, ἄλλο πάλι πάει προς τα κάτω και το

οὐ τὸ αὐτὸ, καὶ ἡ ποιότης διάφορος ἔν τινι, τούτων κατὰ τὸν λόγον εἶδος τους δεν είναι το ἴδιο και η ποιότητά τους διαφορετική, θα μπορούσε να

συνουσιωμένην τις εἶναι λέγοι δύναμιν, τὴν τὰς νοητικὰς ταύτας πει κάποιος ὅτι η δύναμή τους είναι συσσωματωμένη σύμφωνα με το λόγο τους

φαντασίας τε καὶ κινήσεις, ἐκ φυσικῆς ἰδιότητός τε καὶ δυνάμεως και ενεργεί τις νοητικές αυτές φαντασίες και κινήσεις ἀπὸ τη φυσική ιδιότητα

ἐνεργοῦσαν;

και δύναμη των στοιχείων;

»Οἷα δὴ πολλὰ βλέπομεν ὑπὸ τῶν μηχανοποιῶν ἐνεργούμενα, ἐφ' ὧν

»Παραδείγματα τέτοια βλέπουμε πολλά να κάνουν οι μηχανικοί, οι οποίοι με

ἡ ὕλη τεχνικῶς διατεθεῖσα μιμεῖται τὴν φύσιν, οὐκ ἐν τῷ σχήματι μόνῳ τη τεχνική τους κάνουν την ὕλη να μιμεῖται τη φύση. Δεν δείχνει την φθόγγον τινὰ δεικνῦσα τὸ ὅμοιον, ἀλλὰ καὶ ἐν ἄλλοις· καὶ γὰρ ἐν ομοιότητα μόνο στο σχῆμα ἀλλὰ και σε ἄλλα· διότι και κινεῖται κινήσει γίνεται, καὶ φθόγγον τινὰ ὑποκρίνεται, ἤχοῦντος ἐν τῷ και παράγει κάποιο φθόγγο, ο οποίος ηχεί στο φωνητικό μέρος φωνητικῶ μέρει τοῦ μηχανήματος, καὶ οὐδέ που νοητὴν τινὰ δύναμιν του μηχανήματος και πουθενά στα γινόμενα δεν φανταζόμαστε κάποια γινόμενοις ἐνθεωροῦμεν τὴν καθ' ἕκαστον ἐργαζομένην τὸ σχῆμα, τὸ νοητική δύναμη που στο καθένα να δημιουργεῖ το σχῆμα, το εἶδος, εἶδος, τὸν ἦχον, τὴν κίνησιν.

τον ἦχο και την κίνηση.

»Εἰ ταῦτα λέγομεν καὶ περὶ τὸ μηχανικὸν τοῦτο τῆς φύσεως ἡμῶν

»Κι αν αυτά λέμε ὅτι συμβαίνουν στα μηχανικά ὄργανα της φύσεώς μας, ὄργανον, μηδεμιᾶς κατὰ τὸ ἰδιάζον νοητῆς οὐσίας ἐγκεκραμένης

χωρίς να υπάρχει καμιά νοητική ουσία που να είναι συνυφασμένη με τα γίνεσθαι, ἀλλά τινος τῆ φύσει τῶν ἐν ἡμῖν στοιχείων κινητικῆς ιδιαίτερα χαρακτηριστικά της· ἀλλά με το να υπάρχει στη φύση των στοιχείων

δυνάμεως ἐγκειμένης, καὶ τῆς τοιαύτης ἐνεργείας ἀποτέλεσμα εἶναι ἢ μας κάποια δύναμη που δίνει κίνηση, και ἀποτέλεσμα της ἐνεργείας της εἶναι

οὐδὲν ἄλλο ἢ κινήσις τις ὀρμητικὴ περὶ τὴν γνῶσιν τῶν

τίποτε ἄλλο παρά μια κίνηση ὀρμητικὴ που ἐνεργεῖ για να γνωρίσει

σπουδαζομένων ἐνεργουμένη, τί ἄν μᾶλλον διὰ τούτου τό εἶναι ἐφ’

τα πράγματα που ἐρευνᾷ· με αὐτό τί θα ἀποδεικνύονταν περισσότερο, ὅτι

ἡ

ἐαυτῆς τὴν νοητὴν ἐκείνην καὶ ἀσώματον τῆς ψυχῆς οὐσίαν

νοητὴ ἐκείνη και ἀσώματη οὐσία της ψυχῆς ὑπάρχει ἀφ’ ἐαυτοῦ της

ἀποδεικνύοιτο, ἢ τὸ μῆδὸλως εἶναι;».

ἢ ὅτι δεν ὑπάρχει καθόλου;».

14. ΜΑΚΡ. «Ἡ δὲ, Συμμαχεῖ, φησὶ, τῷ λόγῳ καὶ τὸ ὑπόδειγμα, καὶ ἡ Ἐκείνη εἶπε: «Το παράδειγμά σου ταιριάζει με τα ἐπιχειρήματά σου, ἀλλά κατασκευὴ πᾶσα τῆς ἀνθυπενεχθείσης ἡμῖν ἀντιρρήσεως οὐ μικρὰ ὅλη ἡ ἐπιχειρηματολογία της ἀντιρρήσεως στα δικά που παρουσιάζεται, θ’

συντελέσει πρὸς τὴν τῶν νοηθέντων ἡμῖν βεβαιότητα».

ἀποτελέσει μεγάλη ἐπιβεβαίωση των ἀπόψεών μας».

ΓΡΗΓ. «Πῶς οὖν τοῦτο λέγεις;».

«Πῶς ἰσχυρίζεσαι κάτι τέτοιο;».

ΜΑΚΡ. «Ὅτι τοι, φησὶ, τὸ οὕτως εἰδέναι μεταχειρίζεσθαί τι καὶ

«Διότι, ἀπαντᾷ ἐκείνη, το να γνωρίζεις να χρησιμοποιεῖς και να διαθέτεις την

διατιθέναι τὴν ἄψυχον ὕλην, ὡς τὴν ἐναποτιθεῖσαν τοῖς μηχανήμασι

ἀψυχη ὕλη κάπως ἐτσι, ὡστε ἡ τέχνη που συγκροτεῖ τα μηχανήματα να ἔχει

τέχνην μικροῦ δεῖν ἀντὶ τῆς ψυχῆς τῆ ὕλη γίνεσθαι, δι’ ὧν κινήσιν τε

σχεδόν τη θέση της ψυχῆς στην ὕλη και να δημιουργεῖ μ’ αὐτὰ κίνηση,

καὶ ἦχον, καὶ σχήματα, καὶ τὰ τοιαῦτα καθυποκρίνεται, ἀπόδειξις ἄν

ἦχο, σχήματα και τις παρόμοιες ἀπομιμήσεις, αὐτό ἀποτελεῖ ἀπόδειξη ὅτι κάτι

εἶη τοῦ εἶναί τι τοιοῦτον ἐν τῷ ἀνθρώπῳ, ὃ ταῦτα πέφυκε διὰ τῆς

τέτοιο υπάρχει και στον άνθρωπο. Μ' αυτό παρουσιάζεται ο άνθρωπος, με τη θεωρητικῆς καὶ ἐφευρετικῆς δυνάμεως κατανοεῖν τε ἐν ἑαυτῷ καὶ θεωρητικὴ και ἐφευρετικὴ δυνάμη του, να ἐπινοεῖ μέσα του και να προκατασκευάζει τῆ διανοίᾳ τὰ μηχανήματα, εἴθ' οὕτως εἰς ἐνέργειαν προκατασκευάζει με τη σκέψη τα μηχανήματα· ἐπειτα, με την τέχνη, τα θέτει διὰ τῆς τέχνης ἄγειν, καὶ διὰ τῆς ὕλης δεικνύειν τὸ νόημα. σε ἐνέργεια και υλοποιεῖ ἐκεῖνο που εἶχε στο νου του.

»Πρῶτον γὰρ ὅτι πνεύματός ἐστι χρεία πρὸς τὴν ἐκφώνησιν,
»Και πρῶτα ἀντιλήφθηκε ὅτι εἶχε ἀνάγκη ἀπὸ ἀέρα για να δημιουργήσει την κατενόησεν· εἴθ' ὅπως ἂν ἐπινοηθεῖ πνεῦμα τῷ μηχανήματι τῷ ἐκφώνησι. Ἐπειτα, για να παράγει ἀέρα με το μηχανήμα, ἐξέτασε πρῶτα με τη λογισμῷ προεξήτασε, τὴν τῶν στοιχείων φύσιν ἐπισκεψάμενος, ὅτι σκέψη και ἐρεύνησε τη φύση των στοιχείων· βρήκε ὅτι δεν υπάρχει κανένα οὐδὲν κενὸν ἐν τοῖς οὐσίῃ ἐστιν, ἀλλὰ πρὸς τὸ βαρύτερον παραθέσει κενό στα ὄντα, ἀλλὰ το ελαφρύτερο θεωρεῖται κενό μόνο σε σύγκριση με το κενὸν τὸ κοῦφον νομίζεται, ἐπεὶ καὶ αὐτὸς ἐφ' ἑαυτοῦ κατ' ἰδίαν βαρύτερο. Διότι, και ο ἴδιος ο ἀέρας στην ἰδιαίτερη ἰδιοσυστασία του ὑπόστασιν μεστός τε ὁ ἀήρ καὶ πλήρης ἐστί. Διάκενον γὰρ τὸ ἀγγεῖον εἶναι γεμάτος και πλήρης. Καταχρηστικά μάλιστα λέμε ὅτι το δοχεῖο εἶναι ἐκ καταχρήσεως λέγεται. Ὅταν γὰρ τοῦ ὑγροῦ κενὸν ᾗ, οὐδὲν ἦττον ἀδειο. Κι ὅταν εἶναι ἀδειο ἀπὸ το υγρὸ περιεχόμενό του, ο μορφωμένος μεστὸν ἀέρος πεπαιδευμένος καὶ τοῦτο λέγει. ἄνθρωπος πάλι θα πει ὅτι εἶναι γεμάτο, ἀπὸ ἀέρα.

»Σημεῖον δὲ τὸν ἐπαχθέντα τῆ λίμνη ἀμφορέα μὴ εὐθύς πληροῦσθαι
»Απόδειξη αὐτοῦ ἀποτελεῖ και το ὅτι, ὅταν ρίζουμε ἕναν ἀμφορέα στη λίμνη, τοῦ ὕδατος, ἀλλ' ἐπιπολάζειν τὰ πρῶτα, τοῦ ἐναπειλημμένου ἀέρος να μη γεμίζει ἀμέσως νερό ἀλλὰ στην ἀρχὴ να ἐπιπλέει· διότι ο περιεχόμενος ἐπὶ τὸ ἄνω τὸ κοῖλον ἀνέχοντος, ἕως ἂν πιεσθεῖς ὁ ἀμφορεὺς τῆ χειρὶ

αέρας συγκρατεί το κοίλο δοχείο προς τα πάνω, έως ότου πιεστεί ο αμφορέας
τοῦ ἀρνομένου ἐν τῷ βάθει γίνεται, καὶ τοῦτο δέξεται τῷ στόματι τὸ
ἀπὸ το χέρι αὐτοῦ που ἀντλεῖ νερό· ἐτσι βυθίζεται, και τότε γεμίζει νερό
ἀπὸ
ὔδωρ· οὔ γινομένου δείκνυται τὸ μὴ κενὸν αὐτὸν εἶναι καὶ πρὸ τοῦ
το στόμιο. Μ' αὐτά ἀποδεικνύεται ὅτι το δοχείο δεν εἶναι κενό πριν
γεμίσει με
ὔδατος.
νερό.

»Μάχη γάρ τις περὶ τῷ στόματι τῶν δύο στοιχείων ὀρᾶται, τοῦ μὲν
Στο στόμιο του δοχείου γίνεται ἓνα εἶδος μάχης μεταξύ των δύο
στοιχείων· το
ὔδατος ὑπὸ βάρους ἐπὶ τὸ κοῖλον βιαζομένου τε καὶ εἰσρέοντος, τοῦ δὲ
νερό ἀπὸ τη μια σαν βαρύτερο πιέζεται προς τα κάτω και ρέει μέσα στο
δοχείο·
ἀέρος τοῦ ἐναπειλημμένου τῷ κοίλῳ διὰ τοῦ αὐτοῦ στόματος ἐπὶ τὸ
κι ἀπὸ την ἄλλη ο αέρας που βρίσκεται μέσα στο δοχείο, ἐπειδὴ πιέζεται
ἀπὸ
ἔμπαλιν συνθλιβομένου περὶ τὸ ὔδωρ, καὶ ἀναρρέοντος, ὡς και
το νερό, ἀνεβαίνει προς το ἴδιο στόμιο με ορμὴ και ἐμποδίζει την εἴσοδο
του
ἀνακόπτεσθαι διὰ τούτου και ἀνακοχλάζειν τὸ ὔδωρ περιαφρίζον τῆ
νερού· γι' αὐτό, με τη δύναμή του ο αέρας, κάνει το νερό να φουσκώνει
και
βία τοῦ πνεύματος.
ν' ἀφρίζει.

»Ταῦτα οὖν κατενόησε, καὶ ὅπως ἂν ἐντεθείη πνεῦμα τῷ μηχανήματι
»Ὅλα αὐτά, λοιπόν, τα κατανόησε ο ἄνθρωπος. Γι' αὐτό ἐπινόησε τρόπο
πῶς,
διὰ τῆς τῶν στοιχείων φύσεως ἐπενόησε. Κοῖλον γάρ τι ἐκ στεγανῆς
με τα στοιχεία της φύσεως, θα εἰσέρχεται ο αέρας στο μηχανήμα.
Κατασκεύασε
ὔλης κατασκευάσας, καὶ πανταχόθεν τὸν ἐν αὐτῷ ἀέρα περισχῶν
ἓνα κοίλωμα ἀπὸ στερεῆ ὕλη και περιορίσε ἀπ' ὅλες τις πλευρὲς τον
ἀέρα, να
ἀδιάπνευστον, ἐπάγει τὸ ὔδωρ διὰ στόματος τῷ κοίλῳ, κατὰ τὸ

μην μπορεί να βγει έξω. Έπειτα, έχυσε νερό από το στόμιο στο κοίλωμα, αφού

μέτρον τῆς χρείας τὸ ποσὸν συμμετρήσας τοῦ ὕδατος, εἴθ' οὕτως ἐπὶ το μέτρησε να είναι στην απαιτούμενη ποσότητα· κατόπιν, δίνει με τον τὸν παρακείμενον αὐλὸν δίδωσι κατὰ τὸ ἀντικείμενον τῷ ἀέρι τὴν παρακείμενο αὐλό διέξοδο στον αέρα από την αντίθετη πλευρά· δίοδον, ἐκθλιβόμενος δὲ τῷ ὕδατι βιαϊότερον ὁ ἀήρ πνεῦμα γίνεται· και ο αέρας με την πίεση του νερού γίνεται δυνατός άνεμος, ο οποίος ὄπερ ἐκπίπτον τῆ κατασκευῆ τοῦ αὐλοῦ τὸν ἦχον ποιεῖ. εξερχόμενος παράγει ἦχο με την κατασκευή του αυλού.

» Ἐρ' οὐ φανερώς δείκνυται διὰ τῶν φαινομένων, ὅτι ἔστι τις ἐν τῷ
»Αποδεικνύεται, λοιπόν, ξεκάθαρα από τα φαινόμενα ότι υπάρχει μέσα ἀνθρώπῳ νοῦς ἄλλο τι παρὰ τὸ φαινόμενον, ὁ τῷ ἀειδεῖ τε καὶ νοερώ στον άνθρωπο νους, διαφορετικός από τα ορατά· ο νους, με την ἀόρατη και

τῆς ἰδίας φύσεως ταῦτα ἐν ἑαυτῷ προκατασκευάζων ταῖς ἐπινοίαις, νοερή φύση του, προκατασκευάζει με την σκέψη του αυτά (τα φαινόμενα) και

εἴθ' οὕτως διὰ τῆς ὑλικῆς ὑπηρεσίας εἰς τὸ ἐμφανὲς ἄγων τὴν ἔνδον στη συνέχεια με την ὕλη παρουσιάζει προς τα έξω εκείνα που σχεδίασε με

συστᾶσαν διάνοιαν;

το νου του. Έτσι δεν είναι;

»Εἰ γὰρ ἦν κατὰ τὸν ἀντιτεθέντα λόγον ἡμῖν τῆ φύσει τῶν στοιχείων

»Διότι, εἴν, σύμφωνα με ὅσα λένε οι αντιτιθέμενοι, ἦταν δυνατόν αυτά τα

τὰς τοιαύτας θαυματοποιίας λογίζεσθαι, αὐτομάτως ἂν ἡμῖν συνέστη θαυμαστά γεγονότα να τ' αποδώσουμε στη φύση των στοιχείων, τότε από μόνα

πάντως τὰ μηχανήματα· καὶ οὔτε ὁ χαλκὸς τὴν τέχνην ἀνέμενεν εἰς τὸ τους θα δημιουργούνται τα μηχανήματα. Δεν θα περίμενε ο χαλκός την τέχνη

γενέσθαι ἀνδροεῖκελον, ἀλλ' εὐθύ ἂν τοιοῦτος ἐκ φύσεως ἦν· οὐδ' ἂν για να σχηματίσει ἀγαλμα, ἀλλὰ ευθύς από τη φύση του θα γινόταν. Ούτε ο

τοῦ αὐλοῦ πρὸς τὸν ἦχον ὁ ἀήρ ἐδεήθη, ἀλλὰ πάντοτε ἂν ἐφ' ἑαυτοῦ αέρας θα χρειαζόταν τον αὐλό για να παράγει ἦχο, ἀλλὰ πάντοτε από μόνος

ἤξει κατὰ τὸ συμβᾶν, ῥέων τε καὶ κινούμενος· τοῦ τε ὕδατος οὐκ ἂν ἦν του θα τον παρήγε με την ρέουσα κίνησή του. Ούτε πάλι το νερό, για να τρέξει

βεβιασμένη διὰ σωλήνος ἢ πρὸς τὸ ἄνω φορὰ, τῆς τέχνης ἐκ προς τα πάνω, θα πιέζονταν από σωλήνα με τεχνική πίεση που σπρώχνει πιεσμάτων εἰς τὸ παρὰ φύσιν ἀναθλιβούσης τὴν κίνησιν· ἀλλ' το νερό να κινηθεῖ με τρόπο που ξεπερνά τη φύση του· ἀλλά, αὐτομάτως ἀνίη τὸ ὕδωρ πάντως πρὸς τὸ μηχανήμα, τῇ ἰδίᾳ φύσει ἀπὸ μόνο του θ' ἀνέβαινε το νερό προς το μηχανήμα, γιατί θα το ἐσπρωχνε

ἐπὶ τὸ ἄνω ὀχετηγούμενον.

προς τα πάνω η ἴδια η φύση του.

»Εἰ δὲ τούτων κατὰ τὸ αὐτόματόν ἐστιν οὐδὲν ὑπὸ τῆς τῶν στοιχείων

»Εάν, λοιπόν, τίποτε ἀπ' αὐτὰ δεν γίνεται αὐτόματα και δεν ενεργεῖ ἀπὸ τα ἴδια

φύσεως ἐνεργούμενον, ἀλλὰ τέχνη πρὸς τὸ δοκοῦν ἕκαστον ἄγεται· τα στοιχεία της φύσεως, ἀλλὰ το καθένα ενεργεῖται σύμφωνα με τη θέληση, με

ἢ δὲ τέχνη διάνοιά ἐστιν ἀσφαλῆς πρὸς τινὰ σκοπὸν ἐνεργουμένη διὰ τη δύναμη της τέχνης· και τέχνη εἶναι διάνοια σταθερὴ που ενεργεῖ για κάποιον

τῆς ὕλης, ἢ δὲ διάνοια νοῦ τίς ἐστὶ οἰκεία κίνησίς τε καὶ ἐνέργεια, ἄρα σκοπὸ μέσω της ὕλης, ἐνὼ διάνοια εἶναι φυσικὴ κίνηση και ἐνέργεια του νου·

καὶ διὰ τῶν ἀντιθέτων ἡμῖν τὸ ἄλλο τι παρὰ τὸ φαινόμενον εἶναι ἐπομένως, ἀπέδειξε η ἐξέταση των ἀντιθέτων επιχειρημάτων στα δικά μας, ὅτι

τὸν νοῦν ἢ ἀκολουθία τῶν εἰρημένων ἀπέδειξεν».

ο νους εἶναι κάτι το διαφορετικὸ ἀπὸ τα φαινόμενα (ορατά)».

15. ΓΡΗΓ. «'Εγὼ δὲ, τοῦτο μὲν οὕτως ἔχειν φημί καὶ αὐτὸς, τὸ μὴ «Κι ἐγὼ παραδέχομαι, εἶπα, ὅτι ἐτσι ἔχουν τα πράγματα· δηλαδή, το μη ταῦτόν εἶναι τῷ φαινομένῳ τὸ μὴ φαινόμενον· οὐ μὴν τὸ ζητούμενον φαινόμενο δεν εἶναι το ἴδιο με το φαινόμενο. Ὅμως δεν βρίσκω στο ἐπιχείρημα

ἐν τῷ λόγῳ τούτῳ βλέπω, οὔπω γάρ μοι δῆλόν ἐστιν, ὃ τί ποτε χρῆ αὐτὸ την ἀπάντηση που ζητῶ. Διότι δεν μου εἶναι ἀκόμη ξεκάθαρο, τί εἶναι

νομίζειν ἐκεῖνο εἶναι τὸ μὴ φαινόμενον, ἀλλ' ὅτι μὲν ὑλικόν τι οὐκ ἔστιν

εκείνο που πρέπει να θεωρούμε ως μη φαινόμενο. Ότι δεν είναι ύλη, το έμαθα

ἔδιδάχθην τῷ λόγῳ· οὐδέπω δὲ ἔγνων, ὅ τι περὶ αὐτοῦ προσήκει ἀπ' ὅσα λέχθησαν. Δεν έμαθα όμως ακόμη τί ακριβώς πρέπει να λέω γι' αυτό.

λέγειν· ἐγὼ δὲ τοῦτο μάλιστα ἐδεόμην μαθεῖν, οὐχ ὅτι οὐκ ἔστιν, Καὶ θα επιθυμούσα πολύ περισσότερο να μάθω το εξής, τί είναι ακριβώς ἀλλ' ὅπερ ἔστιν».

καὶ ὅχι τί δεν είναι».

16. ΜΑΚΡ. Ἡ δὲ, «πολλὰ, φησί, καὶ περὶ πολλῶν οὕτω μανθάνομεν ἐν Κι εκείνη απάντησε: «Μαθαίνουμε πολλά για πολλά πράγματα με τον εξής

τῷ μὴ τότε τι λέγειν εἶναι αὐτὸ τὸ εἶναι τοῦ ζητουμένου, ὅ τί ποτέ ἐστὶ τρόπο· εξηγοῦμε ὅτι υπάρχει το ζητούμενο, χωρίς να λέμε ποτέ ὅτι αὐτὸ διερμηνεύοντες. Ἄπόνηρον γὰρ εἰπόντες τὸν ἀγαθὸν παρεστήκαμεν, ακριβώς είναι η ουσία του ζητουμένου. Όταν π.χ. λέμε κάποιον απόνηρον τον

καὶ ἄνανδρον ὀνομάσαντες τὸν δειλὸν ἐγνωρίσαμεν, καὶ πολλὰ παρουσιάζουμε ὡς ἀγαθὸ· λέγοντας κάποιον ἀνανδρον τον χαρακτηρίζουμε ὡς

τούτοις ἔστιν εἰπεῖν ὁμοιότροπα. Δι' ὧν ἢ τὸ χρηστότερον δειλό· καὶ πολλὰ παρόμοια παραδείγματα μπορούμε ν' αναφέρουμε. Με αὐτά

ἀναλαμβάνομεν νόημα διὰ τῆς τῶν πονηρῶν ἀποφάσεως, ἢ τὸ ἢ παρουσιάζουμε την πιο ὀρθή έννοια με αποφαιτικό τρόπο (αναφέρουμε τι δεν

ἔμπαλιν ἐπὶ τὸ χεῖρον ταῖς ὑπονοίαις τρεπόμεθα, τῇ τῶν καλῶν εἶναι) ἢ πάλι παρουσιάζουμε τις κακές έννοιες καὶ δείχνουμε το κακό με την

ἀφαιρέσει τὸ πονηρὸν ἐνδειξάμενοι.

μη αναφορά των καλῶν.

»Οὕτω τοίνυν καὶ ἐπὶ τοῦ παρόντος τις λόγου κατανοήσας, οὐκ ἂν »Ἔτσι, λοιπόν, καὶ στον παρόντα λόγο εἴαν κανεῖς κατανοήσει ἔτσι τα πράγματα,

τῆς δεούσης περὶ τὸ ζητούμενον έννοίας ἀποσφαλείη. Ζητεῖται δὲ τί δεν θα πέσει ἐξω στην ὀρθή έννοια αὐτοῦ που ψάχνει. Καὶ ψάχνει τί πρέπει να

χρῆ τὸν νοῦν οἶεσθαι κατ' αὐτὴν τὴν οὐσίαν. Ὁ τοίνυν τὸ μὲν εἶναι

πιστεύουμε ότι είναι ο νους στην ουσία του. Εκείνος λοιπόν που δεν τοῦτο, περὶ οὗ ὁ λόγος ἐστὶ, διὰ τῆς παρ' αὐτοῦ δεικνυμένης ἡμῖν ἀμφιβάλλει ὅτι ὑπάρχει αὐτός (ο νους) για τον οποίο συζητάμε και το στηρίζει

ἐνεργείας μὴ ἀμφιβάλλον, τὸ δὲ ὅ τί ἐστὶ γινῶναι βουλόμενος, ἱκανῶς στην ἐνέργεια που δείχνει σε μας· ἀλλὰ επιπλέον να μάθει τί ακριβῶς εἶναι, θα

ἂν εὖροίτο, μὴ τοῦτο μαθεῖν εἶναι αὐτὸ ὃ καταλαμβάνει ἢ αἴσθησις, μὴ ικανοποιούνταν εἰάν μάθαινε ὅτι δεν εἶναι αὐτό που γίνεται αντιληπτό με τις

χρῶμα, μὴ σχῆμα, μὴ ἀντιτυπίαν, μὴ βάρος, μὴ πηλικότητα, μὴ τὴν εἰς αἰσθήσεις, ὅτι δεν εἶναι χρῶμα ἢ σχῆμα ἢ σκληρό ἢ βάρος ἢ ποιότητα ἢ τρία διάστασις, μὴ τὴν ἐπὶ τόπου θέσιν, μηδέ τι τῶν περὶ τὴν ὕλην τρισδιάστατο, μήτε καταλαμβάνει χώρο, μήτε γενικά μπορεί να γίνει αντιληπτό

καταλαμβανομένων ὅλως μηδὲν ἴδη, τί ἄλλο παρὰ ταῦτά ἐστίν». με τα χαρακτηριστικά της ὕλης ἢ εἶναι κάτι ἄλλο πέρα αὐτά».

17 ΓΡΗΓ. Ἐγὼ δὲ μεταξύ διεξιούσης, «οὐκ οἶδα, ἔφην, πῶς ἐστὶ, Ἐγὼ τότε, ἐνῶ συνέχιζε αὐτή να μιλάει, πετάχτηκα και εἶπα: «Δεν γνωρίζω πῶς

πάντων τούτων ἀφαιρουμένων τοῦ λόγου, μὴ συνεξαλειφθῆναι εἶναι δυνατόν, εἰάν ὅλα αὐτά ἀφαιρεθοῦν ἀπὸ τον ορισμό (του νου), να μην

τούτοις καὶ τὸ ζητούμενον. Τίτι γὰρ προσφυῆ δίχα τούτων ἢ γίνεται να εξαλειφθῆ και αὐτό που ζητάμε. Διότι, χωρίς αὐτά, που θα βασιστεῖ

καταληπτικὴ περιεργία, κατὰ γε τὴν ἐμὴν ὑπόληψιν οὕτω ὁρᾶται. ἡ αντιληπτικὴ ικανότητα; Πουθενά δεν βλέπω ἐγώ, σύμφωνα με την ἀντίληψή

Πανταχῆ γὰρ ἐν τῇ τῶν ὄντων ἀναζητήσῃ διὰ τῆς ἐξεταστικῆς μου. Διότι παντού, στην ἀναζήτηση των ὄντων με την ἐρευνητικὴ ικανότητα

διανοίας ὅσον τε τὸ ζητούμενον, ὥσπερ τινὲς τυφλοὶ διὰ τοίχων ἐπὶ της διανοίας, σχετικά με το ζητούμενο, ὅπως οἱ τυφλοὶ πιανόμεστε στους τὴν θύραν χειραγωγούμενοι, ἐνδὸς τῶν εἰρημένων πάντως θιγγάνομεν, τοίχους, για να βρούμε την πόρτα· ἐτσι κι ἐδώ ἀκουμπάμε σ' ἓνα ἀπὸ ἢ χρῶμα εὐρίσκοντες, ἢ σχῆμα, ἢ πηλικότητα, ἢ τι τῶν παρὰ σοῦ νῦν ἀναφερθέντα στοιχεῖα, εἴτε εἶναι χρῶμα εἴτε σχῆμα εἴτε ποιότητα εἴτε κάτι ἄλλο

ἀπηριθμημένων ἕτερον· ὅταν δὲ τούτων μηδὲν εἶναι λέγεται ἂν, εἰς τὸ ἀπ' αὐτὰ που ἀπαρίθμησες παραπάνω. Ὅταν λοιπὸν λέμε ὅτι το ζητούμενο δεν μηδὸλως τι εἶναι οἶσθαι ὑπὸ μικροψυχίας περιαγόμεθα». εἶναι κανένα ἀπ' αὐτά, τότε ἀπὸ μικροψυχία οδηγούμαστε να πιστεύουμε ὅτι αὐτό (ο νους) δεν εἶναι ἀπολύτως τίποτε».

ΜΑΚΡ. Ἡ δὲ σχετλιάσασα μεταξὺ τοῦ λόγου, «Φεῦ τῆς ἀτοπίας, Ἐκείνη στενοχωρήθηκε και στο μέσο του λόγου μου εἶπε: «Τί ανοησία! Σε ποιὸ φησίν, εἰς οἶον καταστρέφει πέρας ἢ μικροφυῆς αὕτη καὶ χαμαίζηλος ἐπίπεδο πέφτει ἡ στενόμυαλη και χαμηλὴ αὐτὴ ἀντίληψη για τα ὄντα! περὶ τῶν ὄντων κρίσις. Εἰ γὰρ ἐξήρηται τοῦ ὄντος ἅπαν ὃ μὴ τῆ Διότι, αν ἀφαιρεθῆ ἀπὸ τα ὄντα κάθε τι που δεν γίνεται ἀντιληπτό με τις αἰσθήσει γνωρίζεται, οὐδ' ἂν αὐτὴν τὴν τοῦ παντός ἐπιστατοῦσαν και αἰσθήσεις, τότε ἐκεῖνος που ἰσχυρίζεται κάτι τέτοιο πρέπει να παραδεχτεῖ ὅτι περιδεδραγμένην τῶν ὄντων δύνάμιν ὁμολογοῖ ἅντως ὃ τοῦτο δεν ὑπάρχει οὔτε αὐτὴ ἡ δύναμη (Θεός) που ἐπιστατεῖ και συγκρατεῖ τα ὄντα. λέγων, ἀλλὰ τὸ ἀσώματόν τε και ἀειδὲς περὶ τῆς θείας φύσεως Ἀλλά, ἀφοῦ μάθει ὅτι ἡ θεία φύση εἶναι ἀσώματη και ἀόρατη, θα συμπεράνει διδαχθεῖς, τὸ μὴ εἶναι αὐτὴν ὄλως ἐκ τῆς τοιαύτης πάντως ἀκολουθίας σύμφωνα μ' αὐτὴ τὴ συλλογιστικὴ ὅτι δεν ὑπάρχει και καθόλου. Εἴαν ὁμως ἐκεῖ λογίζεται. Εἰ δὲ ἐκεῖ τὸ ταῦτα μὴ εἶναι περιγραφὴ τοῦ εἶναι οὐ γίνεται, (στο Θεό), το ὅτι δεν ὑπάρχουν αὐτά τα χαρακτηριστικά, δεν σημαίνει ὅτι και πῶς ὃ ἀνθρώπινος νοῦς τοῦ ὄντος ἐκθλίβεται τῆ ἀφαιρέσει τῶν Αὐτός δεν ὑπάρχει, πῶς ο νους του ἀνθρώπου ἀποκλείεται να ὑπάρχει σαν να σωματικῶν ἰδιωμάτων συνδαπανώμενος»; χάνεται μαζί με τις σωματικὲς ιδιότητες που ἀποκλείστηκαν»;

18. ΓΡΗΓ. «Οὐκοῦν, εἶπον, ἐξ ἀτόπων μεταλαμβάνομεν ἕτερον ἄτοπον «Λοιπὸν, εἶπα, με τὴ σειρά αὐτὴ των ἐπιχειρημάτων πηγαίνουμε ἀπὸ ἄτοπο σε διὰ τῆς ἀκολουθίας ταύτης. Περίκειται γὰρ ὃ λόγος ἡμῖν εἰς τὸ ταῦτόν

άτοπο. Διότι τα επιχειρήματα του λόγου μας στρέφονται γύρω από την ταύτιση οίεσθαι τῇ θεία φύσει καὶ τὸν νοῦν τὸν ἡμέτερον, εἴπερ τῇ ὑπεξαιρέσει και του δικού μας νου με τη θεία φύση, αφού νοούμε και τον ένα και την άλλη τῶν κατ' αἴσθησιν εὕρισκομένων νοεῖται ἐκότερον». με την αφαίρεση των ιδιοτήτων των αισθήσεων».

ΜΑΚΡ. «Μὴ ταύτὸν εἴπης, φησὶν ἡ διδάσκαλος ἀσεβῆς γὰρ καὶ οὗτος ὁ Και η δασκάλα ἀπάντησε: «Μη λές ὅτι ταυτίζονται (ο νους και ο Θεός): αυτός λόγος, ἀλλ' ὡς ἐδιδάχθης παρὰ τῆς θείας Γραφῆς, ὅμοιον εἶπε τοῦτο ο λόγος εἶναι ἀσέβεια. Ἀλλά, ὅπως σε δίδαξε η Ἀγία Γραφή, να λές οτι αυτός ἐκείνω. Τὸ γὰρ κατ' εἰκόνα γενόμενον διὰ πάντων ἔχει πάντως τὴν (ο νους) εἶναι ὅμοιος μ' ἐκείνον (το Θεό). Διότι ἐκεῖνο που δημιουργήθηκε κατ' πρὸς τὸ ἀρχέτυπον ὁμοιότητα, νοερὰν τοῦ νοεροῦ, καὶ τοῦ ἀσώματου εικόνα ἔχει ὁμοιότητα σε ὅλα με το ἀρχέτυπο: το νοερό με το νοερό, το ἀσώματον, ὄγκου τε παντὸς ἀπηλλαγμένον ὡσπερ ἐκεῖνο, καὶ πᾶσαν ἀσώματο με το ἀσώματο· εἶναι ἀπαλλαγμένο ἀπὸ κάθε ὄγκο ὅπως ἐκεῖνο· και ἐκφεῦγον διὰ σημαντικὴν καταμέτρησιν ὁμοίως ἐκείνω· ἄλλο δέ τι παρ' δεν μετριέται με καμμία μέτρησι πάλι ὅπως ἐκεῖνο (ἀρχέτυπο): ἀλλὰ στη φύση ἐκεῖνο κατὰ τὴν τῆς φύσεως ἰδιότητα. του εἶναι κάτι διαφορετικό ἀπὸ ἐκεῖνο.

»Οὐκέτι γὰρ ἂν εἶη εἰκὼν, εἰ ἐκείνω δι' ἀπάντων εἶη ταύτὸν, ἀλλ' ἐν οἷς »Διότι, αν ἦταν σε ὅλα ἴδιο μ' ἐκεῖνο, δεν θα ἦταν εικόνα του· ἀλλὰ, ὅπως στις ἐν τῇ ἀκτίστῳ φύσει καθορᾶται ἐκεῖνο, ἐν τοῖς αὐτοῖς ἢ κτιστῇ φύσις ἰδιότητες της ἀκτίστου φύσεως βλέπουμε ἐκεῖνο (το κτιστό), παρόμοια και η δείκνυσι τοῦτο· καὶ ὡσπερ πολλάκις ἐν μικρῷ ψήγματι ὑελίνῃ, ὅταν κτιστῇ φύση δείχνει αὐτό (ἀκτιστο). Και ὅπως πολλές φορές συμβαίνει σε μικρό τύχη πρὸς ἀκτῖνα κείμενον, ὅλος ἐνορᾶται τοῦ ἡλίου ὁ κύκλος, οὐ κατὰ γιάλινο κατασκεύασμα, ὅταν πέφτουν πάνω του οἱ ἀκτίνες του ἡλίου, βλέπουμε

τὸ ἴδιον μέγεθος αὐτῶ ἔμφαινόμενος, ἀλλ' ὡς χωρεῖ βραχύτης τοῦ ὄλο το δίσκου του ἡλίου, ὄχι βέβαια στο πραγματικό του μέγεθος ἀλλ' ὅσο το

ψήγματος τοῦ κύκλου τὴν ἔμφασιν· οὕτως ἐν τῇ βραχύτητι τῆς μικρὸ μέγεθος του αντικειμένου επιτρέπει τὴ θεά του ἡλιακοῦ δίσκου· ἔτσι

ἡμετέρας φύσεως τῶν ἀφράστων ἐκείνων τῆς θεότητος ἰδιωμάτων αἱ γίνεται να καθρεφτίζονται στα μικρά ὅρια τῆς δικῆς μας φύσεως ἐκεῖνες οἱ

εἰκόνες ἐκλάμπουσιν, ὥστε διὰ τούτων τὸν λόγον χειραγωγούμενον, ἀνείπωτες ἰδιότητες του Θεοῦ· γίνεται ἔτσι, ὥστε ἡ σκέψη να καθοδηγεῖται

μὴτε ἀποπίπτειν τῆς κατὰ τὴν οὐσίαν τοῦ νοῦ καταλήψεως, ἀπ' αὐτές (θεῖες ἰδιότητες) και να μην ἀστοχεῖ να κατανοήσῃ το νοῦ στην

ἀποκαθαιρομένης ἐν τῇ ἐξετάσει τοῦ σκέμματος τῆς σωματικῆς οὐσίας του, ἐπειδὴ καθαρίζεται στην πορεία τῆς ἐρευνᾶς τῆς ἀπὸ τις σωματικές

ἰδιότητες· μὴδ' αὖ πάλιν εἰς ἴσον ἄγειν τῇ ἀορίστῳ τε καὶ ἀκηράτῳ ἰδιότητες. Οὐτε πάλι να ἐξισώνει τὴ μικρὴ και πρόσκαιρη (ἀνθρώπινη) φύση

φύσει, τὴν μικρὰν καὶ ἐπίκηρον· ἀλλὰ νοητὴν μὲν οἶεσθαι τὴν οὐσίαν· με τὴν ἀόρατη και καθαρὴ (θεῖα) φύση· ἀλλά, να θεωρεῖ ὅτι (ο νοῦς) ἔχει νοητὴ

ἐπειδὴ καὶ νοητῆς οὐσίας ἐστὶν εἰκὼν, μὴ μέντοι τὴν αὐτὴν τῶ οὐσία. Ἐπειδὴ ὅμως αὐτὸς ἀποτελεῖ εἰκόνα νοητῆς οὐσίας, να μην λέει ὅτι

ἀρχετύπῳ τὴν εἰκόνα λέγειν.

ταυτίζεται ἡ εἰκόνα με το ἀρχέτυπο.

» Ὡσπερ οὖν διὰ τῆς ἀπορρήτου σοφίας τοῦ Θεοῦ τῆς τῶ παντὶ

» Συμβαίνει, λοιπόν, ὅπως με τὴν ἀρρητη σοφία του Θεοῦ που φαίνεται παντοῦ·

ἐμφαινομένης τὴν θεῖαν φύσιν τε καὶ δύναμιν ἐν πᾶσι τοῖς οὖσιν εἶναι δὲν ἀμφιβάλλουμε ὅτι ἡ θεῖα φύση και δύναμη βρίσκεται μέσα σ' ὅλα τα ὄντα,

οὐκ ἀμφιβάλλομεν, ὡς ἂν ἐν τῶ εἶναι τὰ πάντα μένοι· καὶ τοί γε εἰ τὸν για να διατηροῦνται αὐτὰ στην ὑπαρξῆ. Βέβαια, ἀν ἀπαιτούσες τον ὀρισμὸ τῆς

τῆς φύσεως ἀπαιτοῖς λόγον, παμπλήθως ἀπέχει οὐσία Θεοῦ πρὸς τὰ

θείας φύσεως, η ουσία του Θεού απέχει άπειρα από κάθε φαινόμενο και καθ' ἕκαστον ἐν τῇ κτίσει δεικνύμενά τε καὶ νοούμενα· ἀλλ' ὅμως ἐν νοούμενο της κτίσεως. Παρ' ὅλ' αυτά όμως, ὅλοι δέχονται ὅτι αὐτό που τούτοις εἶναι τὸ διεστὸς κατὰ τὴν φύσιν ὁμολογεῖται· διαφέρει στη φύση (ἀκτιστο) βρίσκεται μέσα σ' αυτά (κτιστά).

»οὕτως οὐδὲν ἄπιστον καὶ τὴν τῆς ψυχῆς οὐσίαν, ἄλλο τι καθ' ἑαυτὴν
»Ἐτσι, δεν εἶναι καθόλου ἀπίστευτο ὅτι και η ουσία της ψυχῆς –η οποία οὔσαν, ὃ τί ποτε καὶ εἶναι εἰκάζεται, μὴ ἐμποδίζεσθαι πρὸς τὸ εἶναι, τῶν οτιδήποτε κι αν υποθέτουμε ὅτι εἶναι, εἶναι κάτι ἄλλο καθ' ἑαυτήν–, να μη

στοιχειωδῶς ἐν τῷ κόσμῳ θεωρουμένων οὐ συμβαινόντων αὐτῇ κατὰ συναντὰ ἐμπόδια υπάρξεως· παρόλο που, ὅσα στοιχειωδῶς παρατηροῦνται στον

τὸν λόγον τῆς φύσεως· οὐδὲ ἐπὶ τῶν ζώντων σωμάτων, καθὼς ἤδη κόσμος, δεν συμβαίνουν και στη δική της φύση. Οὔτε στα ζωντανά σώματα στα

προείρηται, οἷς ἡ ὑπόστασις ἐκ τῆς τῶν στοιχείων ἐστὶ συγκράσεως, ὅπως εἶπαμε παραπάνω, η ὑπόσταση προέρχεται ἀπὸ τη σύγκραση των

κοινωνία τις κατὰ τὸν τῆς οὐσίας λόγον ἐστὶ τῷ ἀπλῶ τε καὶ ἀειδεῖ στοιχείων, ὑπάρχει ἀπὸ την πλευρά της οὐσίας κάποια κοινωνία της απλῆς και

τῆς ψυχῆς πρὸς τὴν σωματικὴν παχυμερίαν· ἀλλ' ὅμως τὸ ἐν τούτοις χωρὶς μορφή ψυχῆς με την παχύτητα του σώματος. Ὅμως, δεν ὑπάρχει καμιά

εἶναι τὴν ζωτικὴν τῆς ψυχῆς ἐνέργειαν, οὐκ ἀμφιβάλλεται, λόγῳ τινὶ ἀμφιβολία ὅτι και σ' αυτά (τα σώματα) βρίσκεται η ζωτικὴ ἐνέργεια της ψυχῆς,

κρίττονι τῆς ἀνθρωπίνης κατανοήσεως ἀνακραθεῖσαν.

η οποία αναμίχθηκε μ' αυτά με τρόπο που ξεπερνά την ανθρώπινη αντίληψη.

»Οὐκοῦν οὐδὲ ἀναλυσάντων πρὸς ἑαυτὰ τῶν ἐν τοῖς σώμασι

»Ἐπομένως, οὔτε ὅταν διαλυθούν μεταξύ τους τα στοιχεία που αποτελοῦν το

στοιχείων, τὸ συνδέον αὐτὰ διὰ τῆς ζωτικῆς ἐνεργείας ἀπόλωλεν.

σῶμα, δεν χάνεται αὐτό που τα συνδέει με τη ζωτικὴ ἐνέργεια. Ἀλλ' ὅπως,

'Ἀλλ' ὥσπερ συνεστῶτος ἔτι τοῦ τῶν στοιχείων συγκρίματος

όταν το συγκρότημα που αποτελείται από τα στοιχεία παίρνει τη σύστασή του,
ψυχοῦται καὶ τὰ καθ' ἕκαστον, ἴσως τε καὶ ὁμοίως πᾶσι τοῖς μέρεσι τοῖς τότε και το κάθε στοιχείο του σώματος παίρνει τη δύναμη της ψυχῆς· διότι η ψυχὴ ἐξίσου και με ὅμοιο τρόπο εισέρχεται συμπληροῦσι τὸ σῶμα τῆς ψυχῆς ἐνδυομένης, καὶ οὐκ ἄν τις εἴποι, οὔτε σε ὅλα τα μέρη που συναποτελοῦν το σῶμα· και κανείς δεν μπορεί να πει (για στερόραν αὐτήν και ἀντίτυπον εἶναι, τῷ γεώδει συγκεκραμένην, οὔτε την ψυχὴ) οὔτε ὅτι εἶναι στερεή και σκληρὴ καθὼς εἶναι ενωμένη με τα γεώδη ὑγρὰν, ἢ ψυχρὰν ἢ τὴν τῷ ψυχρῷ ἀντικειμένην ποιότητα, τὴν ἐν στοιχεῖα, οὔτε ὅτι εἶναι υγρὴ ἢ ψυχρὴ ἢ ποιότητα ἀντίθετη στην ψυχρότητα· πᾶσιν οὔσαν τούτοις, καὶ ἐκάστω τὴν ζωτικὴν δύναμιν ἐνιοῦσαν· κι ὅλα αυτά, παρόλο που βρίσκεται μέσα σ' ὅλα αυτά (τα στοιχεία) και μεταδίδει στο καθένα τη ζωτικὴ της δύναμη.

»οὔτω, καὶ λυθέντος τοῦ συγκρίματος, καὶ εἰς τὰ οἰκεῖα πάλιν ἔτσι, κι ὅταν διαλυθεῖ η σύνθεση του σώματος και τα στοιχεία του πηγαίνουν ἀναδραμόντος, τὴν ἀπλὴν ἐκείνην και ἀσύνθετον φύσιν ἐκάστω ὅπου ἀνήκουν, εἶναι εὐλόγο να θεωροῦμε ὅτι, και μετὰ τη διάλυση, ἐκείνη η παρῆναι τῶν μερῶν, και μετὰ τὴν διάλυσιν οἶεσθαι, οὔδὲν τοῦ εἰκότος ἀπλὴ και ἀσύνθετη φύση (της ψυχῆς) βρίσκεται σε κάθε διαλυόμενο μέρος. ἐστίν· ἀλλὰ τὴν ἅπαξ ἀρρήτῳ τινὶ συμφυεῖσαν λόγῳ τῷ τῶν Και εἶναι εὐλόγο να θεωροῦμε ὅτι (η ψυχὴ), που συνδέθηκε ἅπαξ με τρόπο στοιχείων συγκρίματι, καὶ εἴσαεὶ παραμένειν, οἷς κατεμίχθη, μηδενὶ ἀπερίγραπτο με τα συστατικὰ στοιχεία του σώματος, θα παραμένει για πάντα τρόπῳ τῆς γινομένης ἅπαξ αὐτῇ συμφυῖας ἀποσπῳμένην. Οὐ γὰρ μ' αὐτὰ που ἀναμίχθηκε, χωρὶς ν' ἀποσπάται με κανένα τρόπο με τη μία και ἐπειδὴ λύεται τὸ συγκείμενον, κινδυνεύει συνδιαλυθῆναι τῷ συνθέτῳ μοναδικὴ ἐνωσὴ της (με το σῶμα). Διότι δεν συμβαίνει, ἐπειδὴ διαλύεται η

τὸ μὴ συγκείμενον».

σύστασις των σωματικῶν στοιχείων, να κινδυνεύει να διαλυθεῖ ταυτόχρονα

μαζί με το σύνθετο και το ἀμικτο και ασύνθετο (της ψυχῆς)».

19. ΓΡΗΓ. Κἀγὼ εἶπον, « Ἄλλὰ τὰ μὲν στοιχεῖα συμπίπτειν τε πρὸς
Κι εγὼ εἶπα: «Κανείς βέβαια δεν αντιλέγει ὅτι τα στοιχεία ενώνονται
μεταξύ

ἄλληλα, καὶ πρὸς ἀλλήλων διακρίνεσθαι, καὶ τοῦτο εἶναι τὴν τοῦ
τους και πάλι χωρίζονται, και αυτό αποτελεί τη σύστασις αλλά και τη
διάλυσις

σώματος σύστασίν τε και διάλυσιν, οὐδείς ἄν ἀντείποι. Ἐπειδὴ δὲ πολὺ
του σώματος. Ἐπειδὴ μάλιστα αυτά απέχουν πολὺ

τὸ μέσον ἐκάστῳ νοεῖται τούτων ἑτερογενῶς ἔχόντων πρὸς ἄλληλα,
μεταξύ τους και διαφέρουν το ένα απο το ἄλλο και σχετικὰ

κατὰ τε τὴν τοπικὴν θέσιν, καὶ τὴν τῶν ποιημάτων διαφορὰν τε και
με τη θέση τους στο χώρο και με τη διαφορετικὴ και ιδιαίτερη ποιότητά
τους·

ἰδιότητα, συνδεδραμηκότων μὲν ἀλλήλοις περὶ τὸ ὑποκείμενον τῶν
ὅταν, λοιπόν, συγκεντρωθῶν μεταξύ τους ὅλα τα στοιχεία στο
υποκείμενο,

στοιχείων, τὴν νοερὰν ταύτην καὶ ἀδιάστατον φύσιν ἣν καλοῦμεν
εἶναι ἐπόμενο να ἔχουν σύμφυτη προς αυτή την ἐνότητα την ἴδια τη
νοερή

ψυχὴν, ἀκόλουθον συμφυῶς πρὸς τὸ ἠνωμένον ἔχειν·
και ἀδιαίρετη φύσις, την ὁποία την ονομάζουμε ψυχὴ.

»εἰ δὲ ἀπ' ἀλλήλων διακριθεῖ ταῦτα, κἀκεῖσε γένοιτο, ὅπηπερ ἂν
»Ὅταν ὁμως αυτά τα στοιχεία χωριστῶν μεταξύ τους και πάει το καθένα
εκεί

ἕκαστον ἢ φύσις ἄγοι, τί πείσεται ἢ ψυχὴ πολλαχῆ τοῦ ὀχήματος αὐτῆ
που η φύσις το οδηγεί, τότε τί θα πάθει η ψυχὴ που το ὀχημά της (το
σῶμα)

διασπαρέντος· ὥσπερ τις ναύτης τῆς ὀλκᾶδος ἐν ναυαγίῳ διαλυθείσης
σκορπίσει σε πολλά σημεία; Συμβαίνει ὅ,τι μ' ἓνα ναύτη, που διαλύεται
το

ἀδυνατῶν πᾶσι τοῖς τοῦ πλοίου μορίοις ἄλλοις ἀλλαχῆ τοῦ πελάγους
πλοίο του σε ναυάγιο· ἀδυνατεῖ να κολυμπᾶει συγχρόνως σε ὅλα τα μέρη
του

ἔσκεδασμένοις κατ' αὐτὸν ἐπινήξασθαι παντὸς γὰρ τοῦ ἐπιτυχοῦντος

πλοίου που σκόρπισαν σε πολλά σημεία του πελάγους· θα πιάσει εκείνο που θα

λαβόμενος τὰ λοιπὰ φέρειν καταλείψει τοῖς κύμασι, τὸν αὐτὸν τρόπον τύχει μπροστά του και τα υπόλοιπα θα τ' αφήσει στην τύχη των κυμάτων.
Κατά

ἡ ψυχὴ τῆ διακρίσει τῶν στοιχείων συνδιασχισθῆναι τὴν φύσιν οὐκ τον ἴδιο τρόπο και η ψυχή, επειδή από τη φύση της δεν μπορεί να διασπαστεί

ἔχουσα, εἴπερ δυσπαλλάκτως ἔχει τοῦ σώματος, ἐνί τινι πάντως ἀνάλογα με τα στοιχεία, ἀλλά και επειδή δεν μπορεί ν' αποχωριστεί το σώμα,

προσφυεῖσα στοιχείων, τῶν ἄλλων ἀποσχισθήσεται, καὶ οὐδὲν μᾶλλον πάντως σίγουρα θα προσδεθεί σ' ἓνα ἀπὸ τα στοιχεία και θα χωριστεί ἀπὸ τα

ἀθάνατον αὐτὴν διὰ τὸ ἐν ἐνὶ ζῆν, ἢ θνητὴν, διὰ τὸ ἐν τοῖς πλείοσι μὴ υπόλοιπα. Μάλιστα, η λογική δεν επιτρέπει να πιστεύουμε ὅτι η ψυχή γίνεται

εἶναι, ἢ ἀκολουθία τοῦ λόγου δίδωσιν οἶεσθαι.

λιγότερο ἀθάνατη επειδή ζει σ' ἓνα στοιχείο, ἀλλά οὐτε κι ὅτι γίνεται θνητή

επειδή δεν ζει σε περισσότερα στοιχεία.

20. ΜΑΚΡ. «' Ἄλλ' οὔτε συστέλλεται, φησὶν, οὔτε διαχεῖται τὸ νοητὸν τε «Ἀλλά, λέει εκείνη, το νοητό και ἀδιάστατο οὐτε συστέλλεται οὐτε καὶ ἀδιάστατον σωμάτων γὰρ ἴδιον συστολὴ καὶ διάχυσις, ἐπίσης δὲ διαστέλλεται –διότι η συστολή και η διαστολή εἶναι χαρακτηριστικὸ των κατὰ τὴν ἰδίαν φύσιν τὴν ἀειδῆ καὶ ἀσώματον τῆ τε συγκρίσει τῶν σωμάτων· καθόσον (η ψυχή), σύμφωνα με την αἴδιο και ἀσώματη φύση της,

στοιχείων περὶ τὸ σῶμα καὶ τῆ διακρίσει πάρεστιν, συνεσφιγμένων παραβρίσκειται ἐξίσου και στη σύσταση των στοιχείων γύρω στο σῶμα και στη

ἐν τῷ συγκρίματι τῶν στοιχείων στενοχωρουμένη, οὔτε διάλυσή τους· οὐτε στενοχωρεῖται ὅταν τα στοιχεία συνθέτουν το σῶμα οὐτε

ἀποφοιτησάντων ἐπὶ τὰ συγγενῆ, καὶ κατὰ φύσιν αὐτοῖς

ὅταν διαλύονται στα οικεία τους και γυρίζουν στη φύση απ' ὅπου προήλθαν·

ἀπολιμπανομένη, κἄν πολὺ τὸ μέσον εἶναι δοκεῖ τὸ τῆς ἑτερότητος

παρά το ότι θεωρείται πολύ μεγάλη η απόσταση μεταξύ των στοιχείων,
λόγω
τῶν στοιχείων ἐνθεωρούμενον.
της ετερότητας της φύσεώς τους.

»Πολλή γὰρ ἡ διαφορὰ τοῦ ἀνωφεροῦς τε καὶ κούφου πρὸς τὸ βαρὺ
»Διότι, πράγματι, εἶναι μεγάλη ἡ διαφορὰ του ελαφροῦ καὶ ἀδειου ἀπὸ το
καὶ γεῶδες, τοῦ θερμοῦ πρὸς τὸ ψυχρὸν, καὶ τοῦ ὑγροῦ πρὸς τὸ
βαρὺ καὶ στέρεο· του θερμοῦ ἀπὸ το ψυχρὸ, του υγροῦ ἀπὸ το ἀντίθετό
του.

ἐναντίον· ἀλλ' ὅμως οὐδεὶς πόνος τῇ νοερᾷ φύσει ἐκάστω παρεῖναι,
Καμιά δυσκολία ὅμως δεν υπάρχει στο να βρίσκεται ἡ νοερὴ φύση σε
καθένα

οἷς ἅπαξ ἐνεφύη, διὰ κρᾶσεως μὴ συνδιασχιζομένη τῇ τῶν στοιχείων
ἀπ' αὐτά, με τα οποία μια καὶ μοναδική φορά ἐνώθηκε με μίξη, καὶ δεν
ἐναντιότητι.

κομματιάζεται ἐξαιτίας της ἀντίθεσης των στοιχείων μεταξύ τους.

»Οὐ γὰρ ἐπειδὴ κατὰ τὴν τοπικὴν διάστασιν, καὶ τὴν ποίαν ἰδιότητα,
»Δηλαδή, ἐπειδὴ θεωρεῖται ὅτι τα στοιχεῖα ἀπέχουν μεταξύ τους πολὺ
καὶ

πόρρωθεν ἀλλήλων ταῦτα νομίζεται, διὰ τοῦτο κάμνει ἡ ἀδιάστατος
τοπικά καὶ ποιοτικά, γι' αὐτὸ δεν κουράζεται ἡ ἀχώριστη φύση να
συνδέεται

φύσιν τοῖς τοπικῶς διεστηκόσι συναπτομένη, ἐπεὶ καὶ νῦν ἔξεστι τῇ
μ' αὐτά που ἀπέχουν τοπικά μεταξύ τους. Ἐπειδὴ καὶ τώρα ἐπιτρέπεται
στο νοῦ

διανοίᾳ ὁμοῦ τε τὸν οὐρανὸν θεωρεῖν, καὶ ἐπὶ τὰ πέρατα τοῦ κόσμου
να θεωρεῖ καὶ τὸν οὐρανὸ ἀλλά καὶ να ἐπεκτείνεται στα πέρατα του
κόσμου με

ταῖς πολυπραγμοσύναις ἐκτείνεσθαι· καὶ οὐ διασπᾶται πρὸς τὸσαῦτα
τὴν πολυπραγμοσύνη του· καὶ παρ' ὅλ' αὐτά, ἡ θεωρητικὴ δύναμη της
ψυχῆς

μήκη τὸ θεωρητικὸν τῆς ψυχῆς ἡμῶν διατεινόμενον.

μας, με τὴν ἐπέκτασή της σε τόσο μεγάλες ἀποστάσεις, δεν διασπάται.

»Οὐκοῦν οὐδὲν ἐμπόδιόν ἐστι τῇ ψυχῇ κατὰ τὸ ἴσον παρεῖναι τοῖς τοῦ
»Ἐπομένως, κανένα ἐμπόδιο δεν υπάρχει στην ψυχὴ να παραβρίσκεται
ἐξίσου

σώματος στοιχείοις, καὶ συγκεκριμένοις διὰ τῆς συνδρομῆς, καὶ

στα στοιχεία του σώματος, και όταν συγκροτούν τη σύνθεση και όταν
ἀπολυομένοι δια τῆς ἀνακράσεως. Καθάπερ γὰρ χρυσοῦ καὶ ἀργύρου
σκορπίζουν με τη διάλυση. Ὅπως ακριβῶς συμβαίνει, όταν λειώνουν μαζί
το

συντετηκότων ἐνθεωρεῖται τις τεχνικὴ δύναμις ἢ τὰς ὕλας συντήξασα·
χρυσάφι και το ασήμι· υπονοεῖται ὅτι ὑπάρχει κάποια τεχνικὴ δύναμη
που

καὶ εἰ πάλιν ἀποτακεῖ τοῦ ἑτέρου τὸ ἕτερον, οὐδὲν ἔλαττον ὁ τῆς
ἐλίωσε τις δύο ὕλες. Κι ὅταν πάλι μετὰ το λιώσιμο η μία ὕλη χωριστεῖ
ἀπὸ την

τέχνης λόγος ἐν ἑκατέρῳ μένει· καὶ ἡ μὲν ὕλη διεμερίσθη, ἡ δὲ τέχνη οὐ
ἄλλη, η δύναμη της τεχνικῆς διατηρεῖται ἐξίσου και στις δύο· η ὕλη,
λοιπόν,

συνδιετημήθη τῇ ὕλῃ· πῶς γὰρ ἂν διαιρεθῆ τὸ ἄτμητον;

χωρίστηκε, ἐνῶ η τεχνικὴ δεν ἀκολούθησε το χωρισμὸ των ὑλῶν. Διότι,
πὼς θα

διαιρεθῆ το ἀδιαίρετο;

»κατὰ τὸν αὐτὸν λόγον καὶ ἡ νοερὰ τῆς ψυχῆς φύσις, καὶ τῆ συνδρομῆ

»Κατὰ τον ἴδιο τρόπο και η νοερὴ φύση της ψυχῆς συνυπάρχει με τα
στοιχεῖα

τῶν στοιχείων ἐνθεωρεῖται, καὶ διαλυθέντων οὐκ ἀποκρίνεται, ἀλλὰ
που ἐνώνονται (στο σώμα)· κι ὅταν αὐτὰ διαλυθοῦν, δεν διασπάται ἀλλὰ
καὶ ἐν αὐτοῖς μένει καὶ ἐν τῷ χωρισμῷ αὐτῶν συμπαρακτενομένη οὐ
διατηρεῖται σ' αὐτὰ· μετὰ το χωρισμὸ τους, ἐπεκτείνεται μαζί τους χωρὶς
να

διακόπτεται, οὐδὲ πρὸς τὸν ἀριθμὸν τῶν στοιχείων εἰς μερικὰ τμήματα
διακόπτει την επαφή μ' αὐτὰ, και χωρὶς να κομματιάζεται σε μικρὰ
τεμάχια

κατακερματίζεται. Τοῦτο γὰρ ἴδιον τῆς σωματικῆς καὶ διαστηματικῆς
ἀνάλογα με τον ἀριθμὸ των στοιχείων. Διότι η διαίρεση ἀποτελεῖ
ἐστὶ φύσεως· ἡ δὲ νοερὰ τε καὶ ἀδιάστατος φύσις τὰ ἐκ διαστάσεως οὐκ
χαρακτηριστικὸ γνῶρισμα της σωματικῆς και διαιρετῆς φύσεως· ἐνῶ η
νοερὴ

ἀναδέχεται πάθη.

και ἀχώριστη φύση δεν ἐπιδέχεται τις ιδιότητες της διαίρεσης.

»Οὐκοῦν ἐστὶν ἐν αὐτοῖς ἡ ψυχὴ, ἐν οἷς ἅπαξ ἐγένετο, οὐδεμιᾶς
ἀνάγκης

»Υπάρχει, επομένως, η ψυχή μέσα σ' αυτά, που μία και μοναδική φορά εισήλθε·

τῆς πρὸς ἐκεῖνα συμφυΐας αὐτὴν ἀποσπῶσης. Τί οὖν τὸ σκυθρωπὸν ἐν και καμιά δύναμη δεν την αποσπά από την ένωσή της μ' αυτά. Ποιό σκοτεινό

τούτοις ἐστίν, εἰ τοῦ ὀρωμένου τὸ ἀειδὲς ἀνταλλάσσεται; καὶ ὑπὲρ σημείο, λοιπόν, υπάρχει σ' αυτά; Ὅτι το αόρατο ανταλλάσσεται με το ορατό;

τίνος οὕτω διαβέβληταί σοι πρὸς τὸν θάνατον ἢ διάνοια;».

Γιατί έχει επηρεαστεί τόσο αρνητικά ο νους σου προς το θάνατο;».

21. ΓΡΗΓ. Ἐγὼ δὲ, ἀναλαβὼν τῇ διανοίᾳ τὸν ὀρισμὸν, ὃν ἐν τοῖς πρὸ Εγὼ τότε, αφού έλαβα υπόψη μου τον ορισμό για την ψυχή που εκείνη τούτου λόγους περὶ ψυχῆς ἐποιήσατο, «οὐχ ἱκανῶς εἶπον ἐνδεδειχθαί προηγουμένως εἶχε πει, ἀπάντησα: «τα επιχειρήματά σου δεν μου απέδειξαν

μοι τὸν λόγον ἐκεῖνον τὰς ἐνθεωρουμένας τῇ ψυχῇ δυνάμεις· ὅς φησι επαρκῶς τις δυνάμεις που θεωρούμε ότι κατέχει η ψυχή. Ο ορισμός λέει ότι η

νοερὰν αὐτὴν εἶναι οὐσίαν, καὶ τῷ ὀργανικῷ σώματι ζωτικὴν δυνάμιν ψυχή εἶναι νοερή οὐσία και ότι εισάγει στον οργανισμό του σώματος δύναμη

πρὸς τὴν τῶν αἰσθήσεων ἐνέργειαν ἐμποιεῖν· οὐ γὰρ μόνον περὶ τὴν ζωῆς για να ενεργούν οι αισθήσεις. Διότι η ενέργεια της ψυχῆς δεν ἐπιστημονικὴν τε καὶ θεωρητικὴν διάνοιαν ἐνεργός ἐστίν ἡμῶν ἢ ψυχῆ, περιορίζεται μόνο στην επιστημονική και θεωρητική έρευνα, εργαζόμενη μόνο

ἐν τῷ νοερῷ τῆς οὐσίας τὸ τοιοῦτον ἐργαζομένη, οὐδὲ τὰ αἰσθητήρια στα όρια της νοερῆς οὐσίας της· ούτε πάλι χρησιμοποιεῖ τις αισθήσεις για να

μόνα πρὸς τὴν κατὰ φύσιν ἐνέργειαν οἰκονομεῖ· ἀλλὰ πολλὴ μὲν ἢ κατὰ ενεργεῖ με αυτές σύμφωνα με τα όρια της φύσεως. Αλλά, παρατηρεῖται στη

ἐπιθυμίαν, πολλὴ δὲ καὶ ἢ κατὰ θυμὸν κίνησις ἐνθεωρεῖται τῇ φύσει· φύση μεγάλη ενεργοποίηση τόσο του επιθυμητικού όσο και του θυμικού της

ἐκατέρας δὲ τούτων γενικῶς ἡμῖν ἐνυπαρχούσης, εἰς πολλὰς τε και ψυχῆς. Επειδὴ και οι δύο (ενέργεια επιθυμητικού και θυμικού) υπάρχουν ποικίλας διαφορᾶς ὀρῶμεν προϊοῦσαν ταῖς ἐνεργείαις ἀμφοτέρων τὴν

γενικά μέσα μας, παρατηρούμε την κίνηση τους να προχωρεί σε ενέργειες με κίνησιν. πολλές και ποικίλες διαφορές.

»Πολλὰ μὲν γὰρ ἔστιν ἰδεῖν, ὧν τὸ ἐπιθυμητικὸν καθηγείται· πολλά γε
»Διότι βλέπουμε πολλές ενέργειες στις οποίες αίτιο είναι το επιθυμητικό·
πάλιν ἂ τῆς θυμοειδοῦς αἰτίας ἐκφύεται, καὶ οὐδὲν τοῦτο σῶμά ἐστι,
πολλές πάλι ἔχουν σαν αιτία το θυμικό· ούτε όμως το ένα ούτε το άλλο
είναι

τὸ δὲ ἀσώματον νοερὸν πάντως· νοερὸν δέ τι τὴν ψυχὴν ὁ ὀρισμὸς
σώμα. Το ασώματο πάντως είναι νοερό· και ο ορισμός χαρακτήρισε την
ψυχή

ἀπεφῆνατο, ὥστε δυοῖν ἀτόποις τὸ ἕτερον ἐκ τῆς ἀκολουθίας
νοερό πράγμα. Επομένως, σύμφωνα με το συλλογισμό, από τα δύο άτοπα
ἀνακύπτει τοῦ λόγου, ἢ καὶ τὸν θυμὸν καὶ τὴν ἐπιθυμίαν ἄλλας ἐν
ισχύει το ένα· ἢ το θυμικό και το επιθυμητικό αποτελούν άλλες ψυχές
μέσα

ἡμῖν εἶναι ψυχᾶς, καὶ πλῆθος ψυχῶν ἀντὶ μιᾶς καθορᾶσθαι, ἢ μηδὲ τὸ
μας και ἔχουμε αντί μία πολλές ψυχές ἢ ὅτι δεν πρέπει να θεωρούμε και
το

διανοητικὸν τὸ ἐν ἡμῖν ψυχὴν οἶεσθαι. Τὸ γὰρ νοερὸν ἐπίσης πᾶσιν
διανοητικό μας ως ψυχή. Διότι, εἰν εφαρμοσόσουμε σε όλα εξίσου το
νοερό,

ἐφαρμοζόμενον, ἢ πάντας ψυχᾶς ἀποδείξει ταῦτα, ἢ ἕκαστον τούτων
ἢ θ' ἀποδείξει ὅτι όλα αυτά είναι ψυχές ἢ το καθένα απ' αυτά θα
εξαιρεθεί

ἐκ τοῦ ἴσου τοῦ ἰδιώματος τῆς ψυχῆς ἐξαιρήσει».

εξίσου από την ιδιότητα της ψυχής».

22. ΜΑΚΡ. «Ἡ δὲ, πολλοῖς, φησὶν, ἤδη καὶ ἄλλοις ἐζητημένον τὸν
λόγον

Εκείνη απάντησε: «Κι ἄλλοι πολλοί ἤδη εἶχαν θέσει αὐτό το ζήτημα·
τώρα

τοῦτον ἀκολουθῶς καὶ αὐτὸς ἐπιζητεῖς, ὅ, τι ποτὲ χρῆ ταῦτα νομίζειν
το κάνεις και συ· δηλαδή, τί τάχα πρέπει να θεωρούμε ὅτι εἶναι αὐτά, το
εἶναι τὸ ἐπιθυμητικὸν καὶ τὸ θυμοειδές, εἴτε συνουσιωμένα τῇ ψυχῇ,
επιθυμητικό και το θυμικό· ἢ ἔχουν την ἴδια οὐσία με την ψυχή και
αμέσως με

καὶ παρὰ τὴν αὐτὴν εὐθύς τῇ κατασκευῇ συνυπάρχοντα, εἴτε τι ἄλλο

τη δημιουργία της συνυπάρχουν μ' αυτήν ή είναι κάτι άλλο έξω απ' αυτήν και
παρ' αυτήν ὄντα καὶ ὕστερον ἡμῖν ἐπιγινόμενα.
ὕστερα προστίθενται σε μας (στην ψυχή μας).

»Τὸ μὲν γὰρ ἐνοραῖσθαι τῇ ψυχῇ ταῦτα, παρὰ πάντων ἐπίσης
»Ὅλοι βέβαια παραδέχονται ὅτι αὐτὰ φαίνονται να συνυπάρχουν στην
ψυχή.
ὁμολογεῖται· τὸ δὲ ὅ, τι χρὴ περὶ αὐτῶν οἶεσθαι, οὕτω δι' ἀκριβείας
Δεν ἔχει βρει ὁμως ἀκόμη η λογική σκέψη τί πρέπει να πιστεύουμε γι'
αὐτά,
εὔρεν ὁ λόγος, ὥστε βεβαίαν τὴν περὶ τούτων ὑπόληψιν ἔχειν, ἀλλ'
έτσι ὥστε να ἔχουμε αποκρυσταλωμένη την αντίληψη τους. Διότι οι
ἔτι πεπλανημέναις οἱ πολλοὶ καὶ διαφοροὶς ταῖς περὶ τούτων δόξαις
περισσότεροι αμφιταλαντεύονται ἀκόμη σε πλανεμένες και διαφορετικές
γι'
ἐπιδιστάζουσιν.
αὐτὰ αντιλήψεις.

» Ἡμῖν δὲ εἰ μὲν ἱκανὴ πρὸς ἀπόδειξιν ἀληθῶς ἦν ἡ ἔξω φιλοσοφία, ἡ
»Εάν για μας αρκούσε για ἀπόδειξη της ἀλήθειας η κοσμική φιλοσοφία,
η
τεχνικῶς περὶ τούτων διαλαβοῦσα, περιττὸν ἂν ἦν ἴσως τὸν περὶ
οποία εξετάζει ὅλα αὐτὰ μεθοδικά, θα ἦταν ἴσως περιττό να θέτουμε για
ψυχῆς λόγον προτιθέμεναι τῷ σκέμματι. Ἐπεὶ δὲ τοῖς μὲν κατὰ τὸ φανὲν
συζήτηση το θέμα της ψυχῆς. Σ' ἐκείνους ὁμως η θεωρία για την ψυχή
προήλθε
ἀκόλουθον κατ' ἐξουσίαν προῆλθεν ἡ περὶ ψυχῆς θεωρία· ἡμεῖς δὲ τῆς
ελευθερα, ὅπως τους φαινόταν ορθό· εμεῖς ὁμως δεν ἔχουμε μια τέτοιου
είδους
ἐξουσίας ἄμοιροι ταύτης ἐσμὲν, τῆς λέγειν φημι ἄπερ βουλόμεθα,
ἐξουσία ελευθερίας, να λέμε δηλαδή ὅ,τι θέλουμε· διότι χρησιμοποιούμε
κανόνι παντὸς δόγματος καὶ νόμῳ κεχρημένοι τῇ ἁγία Γραφῇ·
ως κανόνα και νόμο κάθε δόγματος την Ἀγία Γραφή.
ἀναγκαιῶς πρὸς ταύτην βλέποντες, τοῦτο δεχόμεθα μόνον, ὅ,τι περ
Υποχρεωτικά ανατρέχουμε σ' αὐτήν· και δεχόμεστε μόνον ὅ,τι εἶναι
σύμφωνο
ἂν ἢ συμφωνοῦν τῷ τῶν γεγραμμένων σκοπῷ.
με τον σκοπό ὅσων αὐτή καταγράφει.

»Οὐκοῦν παρέντες τὸ Πλατωνικὸν ἄρμα, καὶ τὴν ὑπεζευγμένην αὐτῶ
»Παραμερίζουμε, λοιπόν, το πλατωνικό ἄρμα και την υποζευγμένη σ'
αυτό
ξυνωρίδα τῶν πῶλων, οὐχ ὁμοίως ταῖς ὀρμαῖς πρὸς ἀλλήλους
δυσάδα των ἀλόγων, τα οποία δεν ἔχουν ὀρμές το ένα ἐναντι του ἄλλου
οὔτε
ἔχόντων, καὶ τὸν ὑπὲρ τούτων ἡνίοχον, δι' ὧν ἀπάντων τὰ τοιαῦτα
ἔχουν τον αρματηλάτη πάνω σ' αυτά· εἶναι ὅλα ἐκεῖνα με τα οποία αὐτός
περὶ ψυχῆς φιλοσοφεῖ δι' αἰνίγματος·
(ο Πλάτων) φιλοσοφεῖ παραβολικά για την ψυχή.

»Ὅσα θ' ὁ μετ' ἐκεῖνον φιλόσοφος ὁ τεχνικῶς τοῖς φαινομένοις
»Ἄς παραμερίσουμε, ἐπίσης, τις ἀρχές που εφαρμόζει ο μετὰ ἀπὸ ἐκείνον
(τον
ἀκολουθῶν, καὶ τὰ νῦν ἡμῖν προκείμενα δι' ἐπιμελείας κατεξετάζων,
Πλάτωνα) φιλόσοφος (ἐννοεῖ, τον Ἀριστοτέλη), που παρακολουθεῖ
μεθοδικά τα
θνητὴν εἶναι διὰ τούτων τὴν ψυχὴν ἀπεφήνατο, καὶ πάντας τοὺς τε
φαινόμενα και ἐξετάζει με ἐπιμέλεια το προκείμενο θέμα μας· βάσει
αυτῶν
αποφάνθηκε ὅτι η ψυχή εἶναι θνητή. Ἄς παραμερίσουμε και ὅλους τους
πρὸ τούτων, καὶ τοὺς ἐφεξῆς, τοὺς τε καταλογάδην καὶ τοὺς ἐν ῥυθμῶ
φιλοσόφους, τους πριν και μετὰ ἀπ' αὐτούς, που φιλοσόφησαν εἴτε με
πεζὸ
τινι καὶ μέτρῳ φιλοσοφήσαντας καταλιπόντες, σκοπὸν τοῦ λόγου τὴν
λόγο εἴτε με ποιητικὸ, με ρυθμὸ και μέτρο. Ἄς θέσουμε κριτήριον του
λόγου μας
θεόπνευστον Γραφὴν ποιησώμεθα, ἣ ψυχῆς ἐξάϊρετον μηδὲν νομίζειν
τη θεόπνευστη Ἀγία Γραφή, η οποία ἀποφαίνεται ὅτι δεν ὑπάρχει καμία
εἶναι νομοθετεῖ, ὃ μὴ καὶ τῆς θείας φύσεώς ἐστιν ἴδιον.
ἐξαιρετικὴ ιδιότητα της ψυχῆς που να μην εἶναι και ιδιότητα της φύσεως
του
Θεοῦ.

» Ὁ γὰρ ὁμοίωμα Θεοῦ τὴν ψυχὴν εἶναι φήσας, πᾶν ὃ ἀλλότριόν ἐστι
»Εκείνος μάλιστα που εἶπε ὅτι η ψυχή ἀποτελεῖ ὁμοίωμα του Θεοῦ,
διακήρυξε
Θεοῦ, ἐκτὸς εἶναι τοῦ ὄρου τῆς ψυχῆς ἀπεφήνατο. Οὐδὲ γὰρ ἂν ἐν τοῖς
ἐπίσης ὅτι, ὅ,τι εἶναι ξένο πρὸς το Θεό, αὐτό βρῖσκεται και ἐξω ἀπὸ την
ψυχή.

παρηλλαγμένοι διασωθεί τὸ ὅμοιον. Οὐκοῦν ἐπειδὴ τοιοῦτον οὐδὲ Διότι, ὅπου υπάρχει παραλλαγή, δεν διατηρεῖται ἡ ομοιότητα. Ἐπειδὴ, λοιπόν, τῇ θεῖα συνθεωρεῖται φύσει, οὐδὲ τῇ ψυχῇ συνουσιοῦσθαι ταῦτα κατὰ δεν βλέπουμε να υπάρχει κανένα ἀπ' αὐτὰ στη φύση του Θεοῦ, μπορεῖ κανεὶς λόγον ἂν τις ὑπονοήσῃε. να συμπεράνει ὅτι αὐτὰ οὔτε και με την οὐσία της ψυχῆς συνυπάρχουν.

23. »Τὸ μὲν οὖν κατὰ τὴν διαλεκτικὴν τέχνην διὰ συλλογιστικῆς τε και »Ἡ ἐρευνα των δικῶν μας δογμάτων, με τη διαλεκτικὴ μέθοδο της επιστήμης ἀναλυτικῆς ἐπιστήμης βεβαιοῦσθαι καὶ τὰ ἡμέτερα δόγματα, ὡς του συλλογισμοῦ και της ἀναλύσεως, ἀποτελεῖ σαν τέτοιο εἶδος συλλογισμοῦ σαθρόν τε και ὑποπτον εἰς ἀπόδειξιν ἀληθείας τὸ τοιοῦτον εἶδος τοῦ σαθροῦ και ὑποπτο μέσο για ἀπόδειξη της ἀλήθειας, και θα την ἀφήσουμε στην λόγου παραιτησόμεθα. Πᾶσι γὰρ ἐστὶ πρόδηλον τὸ τὴν διαλεκτικὴν ἀκρη. Διότι εἶναι σε ὅλους φανερό ὅτι ἡ διαλεκτικὴ μέθοδος ἔχει ἴση περιεργίαν ἴσην ἐφ' ἑκάτερα τὴν ἰσχὺν ἔχειν, πρὸς τε τὴν τῆς ἀληθείας ικανότητα και στα δύο, τόσο για ν' ἀνατρέπει την ἀλήθεια, ὅσο και για να ἀνατροπῆν, καὶ πρὸς τὴν τοῦ ψεύδους κατηγορίαν. Ὅθεν και αὐτὴν καταδικάζει το ψέμα. Γι' αὐτὸ πολλές φορές, τὴν ἀλήθειαν, ὅταν μετὰ τινος τοιαύτης τέχνης προάγῃται, ὅταν ἡ ἴδια ἡ ἀλήθεια ἀποδεικνύεται με μια τέτοια μέθοδο, δι' ὑποψίας πολλακίς ποιούμεθα, ὡς τῆς περὶ ταύτης δεινότητος την υποψιαζόμεσθε, διότι αὐτὴ ἡ φοβερὴ μεθοδολογία παρακρουομένης ἡμῶν τὴν διάνοιαν, και τῆς ἀληθείας ἀποσφαλείσης. ἐξαπατᾷ τη διάνοιά μας και την κάνει να χάνει την ἀλήθεια.

»Εἰ δέ τις τὸν ἀκατάσκευόν τε και γυμνὸν πάσης περιβολῆς προσίοιτο »Ἐάν πάλι κάποιος μας παρουσίαζε ἀπλό και ἀστόλιστο συλλογισμό, λόγον, ἐροῦμεν ὡς ἂν οἶόν τε ἢ κατὰ τὸν εἰρμόν τῆς γραφικῆς θ' ἀπαντήσουμε παρουσιάζοντας κατὰ το δυνατόν, σύμφωνα με τη διδασκαλία ὑφηγήσεως τὴν περὶ τούτων θεωρίαν προσάγοντες. Τί οὖν ἐστὶν ὁ της Ἁγίας Γραφῆς, την θεωρία γι' αὐτὰ. Τί ἐννοοῦμε μ' αὐτὸ που λέμε; φάμεν; Τὸ λογικὸν τοῦτο ζῶον ὁ ἄνθρωπος νοῦ τε και ἐπιστήμης

Ότι το λογικό αυτό ον, ο άνθρωπος, είναι δεκτικός και της νόησης και της
δεκτικὸν εἶναι, ἢ παρὰ τῶν ἔξω τοῦ λόγου τοῦ καθ' ἡμᾶς
επιστήμης· μας το βεβαιώνουν οι φιλόσοφοι της κοσμικής σοφίας.
μεμαρτύρηται, οὐκ ἂν οὔτω τοῦ ὀρισμοῦ τὴν φύσιν ἡμῶν
Και δεν θα ὀριζε ἔτσι τη φύση μας ο ὀρισμός (της ψυχῆς),
ὑπογράφοντος, εἶπερ ἐνέώρα θυμόν τε καὶ ἐπιθυμίαν καὶ τὰ τοιαῦτα
εάν θεωρούσε το θυμικό και το επιθυμητικό και ὅλα τα παρόμοια
πάντα συνουσιωμένα τῇ φύσει. Οὐδὲ γὰρ ἐπ' ἄλλου τινὸς ὄρον ἂν τις
συνουσιωμένα στη φύση μας. Ἄλλωστε, δεν θα μπορούσε να δοθεῖ
ὀρισμός
ἀποδοίῃ τοῦ ὑποκειμένου, τὸ κοινὸν ἀντὶ τοῦ ἰδίου λέγων.
κάποιου υποκειμένου, εἰάν το κοινὸ χαρακτηριστικὸ ὀρίζοταν σαν
ιδιαιτέρο.

» Ἐπεὶ οὖν τὸ ἐπιθυμητικὸν τε καὶ θυμοειδὲς κατὰ τὸ ἴσον καὶ ἐπὶ τῆς
» Ἐπειδὴ, λοιπὸν, και το επιθυμητικό και το θυμικό υπάρχουν εξίσου τόσο
στην
ἀλόγου τε καὶ λογικῆς φύσεως καθορᾶται, οὐκ ἂν τις εὐλόγως ἐκ τοῦ
ἀλογη ὅσο και στη λογική φύση, δεν θα ἦταν εὐλογο να θεωρήσει
κάποιος το
κοινοῦ χαρακτηρίζει τὸ ἴδιον. Ὁ δὲ πρὸς τὴν τῆς φύσεως ὑπογραφὴν
κοινὸ χαρακτηριστικὸ ὡς ἰδιαιτέρο. Και ὅ,τι εἶναι περιττὸ και απορριπτέο
για
περιττόν τε καὶ ἀπόβλητον, πῶς ἔνεστιν ὡς μέρος τῆς φύσεως, ἐπ'
ὀρισμὸ της φύσεως, πῶς παρουσιάζεται ὡς μέρος της φύσεως και ισχύει
ἀνατροπῇ τοῦ ὄρου τὴν ἰσχὺν ἔχειν; Πᾶς γὰρ ὀρισμὸς οὐσίας πρὸς τὸ
ανατρέποντας τον ὀρισμὸ; Διότι, κάθε ὀρισμὸς της φύσεως αναφέρεται
στο
ἴδιον τοῦ ὑποκειμένου βλέπει. Ὁ, τι δ' ἂν ἔξω τοῦ ἰδιάζοντος ἦ, ὡς
ιδιαιτέρο χαρακτηριστικὸ του υποκειμένου. Και ὅ,τι δεν εἶναι ἰδιαιτέρο
ἀλλότριον παρορᾶται τοῦ ὄρου.
χαρακτηριστικὸ, βγαίνει ἔξω ἀπὸ τον ὀρισμὸ σαν ξένο.

» Ἀλλὰ μὴν ἢ κατὰ θυμόν τε καὶ ἐπιθυμίαν ἐνέργεια κοινή πάσης εἶναι
Και βέβαια, ὅλοι παραδέχονται ὅτι η ἐνέργεια του θυμικού και
επιθυμητικού
τῆς λογικῆς τε καὶ ἀλόγου φύσεως ὁμολογεῖται. Πᾶν δὲ τὸ κοινὸν, οὐ
εἶναι κοινή και στην ἀλογη και στη λογική φύση. Και κάθε κοινὸ δεν
ταυτίζεται

ταυτόν ἐστι τῷ ἰδιάζοντι. Ἐνάγκη ἄρα διὰ τούτων ἐστὶ, μὴ ἐν τούτοις με το ἰδιαίτερο χαρακτηριστικό. Είναι επομένως ορθό, αυτά (τα δύο) να μην
εἶναι ταῦτα λογίζεσθαι, ἐν οἷς κατεξαίρετον ἡ ἀνθρωπίνη
προσμετρώνται στα διακριτικά γνωρίσματα που χαρακτηρίζουν την
ανθρώπινη
χαρακτηρίζεται φύσις. Ἐπὶ ὅσπερ τὸ αἰσθητικὸν καὶ τὸ θεραπευτικὸν καὶ
φύση. Αλλά, ὅπως ακριβῶς ὅταν δει κανεὶς στη φύση μας το
χαρακτηριστικό
αὐξητικὸν ἐν ἡμῖν τις ἰδὼν οὐκ ἀναλύει διὰ τούτων τὸν ἀποδοθέντα
της αἰσθήσεως, της θρέψεως και της αὐξήσεως δεν καταργεῖ μ' αυτά τον
ορισμό
τῆς ψυχῆς ὅρον οὐ γὰρ ἐπειδὴ τοῦτό ἐστιν ἐν τῇ ψυχῇ, ἐκεῖνο οὐκ ἔστιν,
της ψυχῆς (ὅτι τάχα δεν συμπεριλαμβάνονται) –διότι δεν σημαίνει ὅτι,
ἐπειδὴ
κάποιο ὑπάρχει στην ψυχή, το ἄλλο δεν ὑπάρχει–
οὕτω καὶ τὰ περὶ τὸν θυμὸν καὶ τὴν ἐπιθυμίαν κατανοήσας τῆς φύσεως
ἔτσι, κι ὅταν κατανοήσει τις σχετικές με το θυμικό και ἐπιθυμητικό
ἡμῶν κινήματα, οὐκ ἂν εὐλόγως τῷ ὄρω μάχοιτο, ὡς ἐλλειπῶς
κινήσεις της φύσεώς μας, δεν θα ἦταν εὐλόγο ν' ἀρνηθεῖ τον ορισμό, ὅτι
τάχα
ἐνδειξαμένω τὴν φύσιν».
ορίζει ἐλλειπῶς τη φύση της ψυχῆς μας».

24. ΓΡΗΓ. «Τί οὖν χρὴ περὶ τούτου γινώσκεις, εἶπον πρὸς τὴν
Ρώτησα τότε κι ἐγὼ στη δασκάλα: «Τί, λοιπόν, πρέπει να γνωρίζουμε γι'
αυτά;
διδάσκαλον; Οὕτω γὰρ οἷός τέ εἰμι κατιδεῖν ὅπως προσήκει τὰ ἐν ἡμῖν
Διότ δεν εἶμαι σε θέση να κατανοήσω, πῶς εἶναι δυνατόν να δεχθῶ ὡς
ξένα
ὄντα, ὡς ἀλλότρια τῆς φύσεως ἡμῶν ἀποποιεῖσθαι».
στη φύση μας εκείνα τα ὁποία ὑπάρχουν μέσα μας».

ΜΑΚΡ. «Ὁρᾷς, φησὶν, ὅτι μάχη τίς ἐστὶ τοῦ λογισμοῦ πρὸς ταῦτα, καὶ
«Βλέπεις, μου ἀπάντησε εκείνη, ὅτι ὑπάρχει μάχη του νου προς αυτά και
σπουδὴ τοῦ μονωθῆναι τὴν ψυχὴν τούτων, ὡς ἂν οἷόν τις ἦ. Καὶ εἰσὶ
προσπάθεια ν' ἀπομονωθεῖ, ὅσο εἶναι δυνατόν, ἡ ψυχὴ ἀπ' αυτά. Και
υπάρχουν
γέ τινες οἷς κατῶρθωται ἡ σπουδὴ, καθάπερ ἐπὶ τοῦ Μωϋσέως

ορισμένοι που (το) κατόρθωσαν (την απομόνωση), όπως ακούμε π.χ. για το

ἀκούομεν, ὅτι κρείττων ἦν θυμοῦ τε καὶ ἐπιθυμίας ἐκεῖνος, ἀμφοτέρα Μωϋσῆ, ὅτι ἦταν εκείνος ανώτερος και του θυμού και της επιθυμίας. Και τα

μαρτυρούσης αὐτῷ τῆς ἱστορίας, ὅτι πρῶτος ἦν παρὰ πάντας δύο τα μαρτυρεῖ γι' αὐτόν ἱστορία, ὅτι δηλαδή ἦταν πρῶτος περισσότερο από

ἀνθρώπους (ἐνδείκνυται δὲ τὸ ἀόργητον διὰ τοῦ πράου καὶ τὴν πρὸς κάθε ἀνθρώπο –με την πραότητα μάλιστα η αοργησία δείχνει και την αποχή

τὸν θυμὸν ἀλλοτριώσιν), καὶ ὅτι οὐκ ἐπεθύμησε τούτων τινὸς, περὶ ἃ από το θυμό– και ὅτι, επίσης, δεν επιθύμησε τίποτε απ' ὅσα βλέπουμε στους

ὀρῶμεν ἐν τοῖς πολλοῖς τὸ ἐπιθυμητικὸν ἐνεργούμενον.

περισσότερους ανθρώπους να κινεῖ το επιθυμητικό.

» Ὅπερ οὐκ ἂν ἐγένετο, εἰ φύσις ἦν ταῦτα, καὶ εἰς τὸν λόγον τῆς οὐσίας

»Κι αυτό δεν θα γινόταν, εἰάν αυτά ἦταν ἴδια της φύσεως και υπαγόταν στην

ἀνήγετο. Οὐ γὰρ ἐστι δυνατὸν τὸν ἔξω γεγονότα τῆς φύσεως ἐν τῷ ουσία του ἀνθρώπου. Διότι δεν μπορεί αὐτός που βγήκε ἔξω από τη φύση να

εἶναι μένειν. Ἄλλὰ μὴν εἰ Μωσῆς καὶ ἐν τῷ εἶναι ἦν, καὶ ἐν τούτοις οὐκ παραμένει και στην ὑπαρξη. Επομένως, εἰάν ο Μωϋσῆς ἦταν στην ὑπαρξη αλλά

ἦν, ἄλλο τι ἄρα παρὰ τὴν φύσιν ἐστὶ ταῦτα, καὶ οὐχὶ φύσις. Εἰ γὰρ δεν ἦταν μέσα σ' αὐτά, αὐτό σημαίνει ὅτι αὐτά εἶναι κάτι ἄλλο και ὄχι φύση.

ἀληθῶς φύσις τοῦτό ἐστιν, ἐν ᾧ τὸ εἶναι τῆς οὐσίας καταλαμβάνεται, Διότι, εἰάν πράγματι φύση εἶναι αὐτό με το οποίο κατανοεῖται η ὑπαρξη της

τούτων δὲ ἡ ἀλλοτριώσις ἐφ' ἡμῖν κεῖται, ὡς μὴ μόνον ἀζήμιον, ἀλλὰ ουσίας, ενώ η αποξένωση από εκείνα (θυμό και επιθυμία) εξαρτάται από τη

καὶ ἐπικερδὲς εἶναι τῇ φύσει τὸν ἀφανισμόν τῶν τοιούτων. Δῆλον οὖν διάθεσή μας, τότε ο ἀφανισμός τους δεν εἶναι μόνον ἔλλειψη ζημίας αλλά και

κέρδος για τη φύση.

ὅτι τῶν ἔξωθεν ἐπιθεωρουμένων ἐστὶ ταῦτα τὰ πάθη τῆς φύσεως

Είναι, λοιπόν, φανερό ότι αυτά τα πάθη της φύσεως έρχονται απέξω
ὄντα καὶ οὐκ οὐσία. Ἡ μὲν γάρ ἐστιν ὅπερ ἐστίν·
και δεν είναι ουσία της. Διότι ουσία είναι εκείνο το οποίο υπάρχει.

»θυμὸν δὲ ζέσιν εἶναι τοῦ περὶ καρδίαν αἵματος τοῖς πολλοῖς δοκεῖ.
»Πολλοὶ θεωροῦν ὅτι ο θυμὸς εἶναι ἀποτέλεσμα ἐξάψεως του αἵματος
γύρω

Ἔτεροι δὲ, ὄρεξιν τοῦ ἀντιλυπῆσαι τὸν προκατάρξαντα. Ὡς δ' ἂν
ἀπὸ την καρδιά. Ἄλλοι πάλι νομίζουν ὅτι εἶναι ἐνστικτο ἀμυνας στη λύπη
που προκαλεῖ πρώτος ο ἄλλος.

ἡμεῖς ὑπολάβοιμεν, θυμὸς ἐστὶν ὁρμὴ τοῦ κακῶσαι τὸν παροξύνοντα.
Και ὅπως εμεῖς πιστεύουμε, θυμὸς εἶναι η ὁρμὴ για κακοποίηση εκείνου
που

Ἦ ὦν οὐδὲν τῷ περὶ ψυχῆς ὄρω συμβαίνει.

μας ἐξόργισε. Τίποτε ὁμως ἀπ' αὐτά δεν συμφωνεῖ με τον ὀρισμὸ της
ψυχῆς.

»Κἂν τὴν ἐπιθυμίαν ἐφ' ἑαυτῆς διορισώμεθα, ἔφεσιν λέξομεν τοῦ

»Κι αν δώσουμε με τη σειρά της τον ὀρισμὸ της ἐπιθυμίας, θα λέγαμε ὅτι
εἶναι

ἐνδέοντος, ἢ πόθον τῆς καθ' ἡδονὴν ἀπολαύσεως, ἢ λύπην ἐπὶ τῷ μὴ
αναζήτηση εκείνου που λείπει, ἢ πόθος για ἀπόλαυση ἡδονῶν, ἢ λύπη για
την

κατ' ἐξουσίαν ὄντι καταθυμητικῶ· ἢ τινὰ πρὸς τὸ ἡδὺ σχέσιν, οὔ μὴ
κατοχὴ των ἐπιθυμητῶν, ἢ κάποια σχέση με το ευχάριστο ἀπὸ το ὀποῖο
ὁμως

πάρεστιν ἢ ἀπόλαυσις. Ταῦτα γὰρ πάντα καὶ τὰ τοιαῦτα τὴν μὲν
ἀπουσιάζει η ἀπόλαυση. Ὅλα αὐτά και τα παρόμοια φανερώνουν βέβαια
τον

ἐπιθυμίαν ἐνδείκνυται, τοῦ δὲ ὀρισμοῦ τοῦ περὶ ψυχῆς οὐ προσάπτεται.
ὀρισμὸ της ἐπιθυμίας, ἀλλὰ δεν συνδέονται με τον ὀρισμὸ της ψυχῆς.

» Ἄλλὰ καὶ ὅσα ἄλλα περὶ ψυχὴν καθορᾶται, τὰ ἐξ ἀντιθέτου ἀλλήλοις

» Ἄλλὰ και ὅσα ἄλλα παρατηροῦνται στην ψυχὴ και βρίσκονται σε
ἀντίθεση

ὀρώμενα, οἷον δειλίαν καὶ θράσος, λύπην καὶ ἡδονὴν, φόβον και
μεταξὺ τους, ὅπως η δειλία και το θάρρος, η λύπη και η ἡδονή, ο φόβος
και

καταφρόνησιν, καὶ ὅσα τοιαῦτα, ὧν ἕκαστον συγγενῶς ἔχειν δοκεῖ

η αφοβία και όλα τα παρόμοια, που το καθένα φαίνεται να έχει σχέση με το

πρὸς τὸ ἐπιθυμητικὸν ἢ θυμοειδές, ἰδιάζοντι δὲ ὄρω τὴν ἰδίαν ἐπιθυμητικὸν ἢ το θυμικόν, παρουσιάζουν τη φύση τους με ιδιαίτερο ορισμό.

ὑπογράφει φύσιν.

»Τό τε γὰρ θράσος καὶ ἡ καταφρόνησις ἔμφασιν ὑποσημαίνει τινὰ τῆς
»Διότι το θάρρος και η αφοβία δηλώνουν κάποια ένταση της ορμής του θυμού·

θυμώδους ὀρμῆς· ἐλάττωσιν δέ τινα καὶ ὕφεςιν τοῦ αὐτοῦ τούτου ἢ ἐνώ η σχέση που βασίζεται στη δειλία και το φόβο παρουσιάζει ἐλάττωση και

κατὰ δειλίαν καὶ φόβον ἐγγινομένη σχέσις. Ἡ δὲ λύπη ἐξ ἀμφοτέρων ὕφηση της ορμής του ίδιου (θυμού). Η λύπη πάλι έχει το περιεχόμενό της και

ἔχει τὰς ὕλας. Ἡ τε γὰρ τοῦ θυμοῦ ἀτονία, ἐν τῷ τοῦ ἀμύνασθαι τοὺς ἀπὸ τα δύο. Διότι η ατονία του θυμού σ' αυτόν που αδυνατεί να εκδικηθεί

προλελυπηκότας ἀδυνάτῳ λύπη γίνεται· καὶ ἡ ἀπόγνωσις τῶν ὅσους τον λύπησαν καταντὰ λύπη· το ίδιο και οι ανεκπλήρωτες ἐπιθυμίες ἐπιθυμουμένων, καὶ ἡ στέρησις τῶν καταθυμίων, τὴν σκυθρωπὴν και η στέρηση των ποθητῶν δημιουργεῖ στην ψυχὴ τη γνωστὴ σκυθρωπὴ ταύτην ἐμποιεῖ τῇ διανοίᾳ διάθεσιν. Καὶ τὸ ἀντιθεωρούμενον τῇ λύπῃ, διάθεση. Και το αντίθετο της λύπης, ἐννοῶ την έννοια της ηδονῆς, τὸ καθ' ἡδονὴν λέγω νόημα, ὁμοίως τῷ θυμῷ τε καὶ τῇ ἐπιθυμίᾳ μοιράζεται ἐξίσου κι αυτή ανάμεσα στο θυμό και την ἐπιθυμία. ἐπιμερίζεται. Ἡδονὴ γὰρ ἐκατέρου τούτων κατὰ τὸ ἴσον ἡγεμονεῖ. Διότι η ηδονὴ ἐξουσιάζει το καθένα ἀπ' αὐτὰ ἐξίσου.

»Ἄ πάντα καὶ περὶ τὴν ψυχὴν ἐστὶ, καὶ ψυχὴ οὐκ ἔστιν, ἀλλ' οἶον
»Όλα αὐτὰ και ἔχουν σχέση με την ψυχὴ, και ψυχὴ δεν εἶναι· ἀλλὰ εἶναι σαν

μυρμηκία τινὲς τοῦ διανοητικοῦ μέρους τῆς ψυχῆς ἐκφυόμενα. Ἄ μέρη κάποιες μυρμηγκιές που φυτρώνουν στο διανοητικὸ μέρος της ψυχῆς. μὲν αὐτῆς εἶναι διὰ τὸ προσπεφυκέναι νομίζεται, οὐ μὴν ἐκεῖνό εἶσιν, Θεωροῦνται βέβαια μέρη της ψυχῆς, ἐπειδὴ ἐμφανίζονται μ' αὐτὴν· πλην ὅπερ ἐστὶν ἡ ψυχὴ κατ' οὐσίαν».

ὁμως, δεν εἶναι ἐκεῖνο το οποίο εἶναι η ψυχὴ στην οὐσία της».

25. ΓΡΗΓ. «Καὶ μὴν ὀρῶμεν, φημί πρὸς τὴν παρθένον, οὐ μικρὰν ἐκ Ἀνταπαντῶ τότε στην παρθένο: «Κι ὁμως βλέπουμε ὅτι ἡ συνεισφορά αὐτῶν

τούτων γινομένην τὴν πρὸς τὸ κρεῖττον συνεισφορὰν τοῖς ἐναρέτοις. (θυμοῦ καὶ ἐπιθυμίας) γιὰ τὴν πρόοδο τῶν ἐναρέτων δὲν εἶναι μικρὴ. Στόν

Τῷ τε γὰρ Δανιὴλ ἔπαινος ἦν ἡ ἐπιθυμία· καὶ ὁ Φινεὲς τῷ θυμῷ τὸν Δανιὴλ, γιὰ παράδειγμα, ἡ ἐπιθυμία ἐγένετο ἐπαινος· καὶ ὁ Φινεὲς με τὸ θυμὸ

Θεὸν ἰλεῶσατο· καὶ ἀρχὴν σοφίας φόβον ἐμάθομεν, καὶ τῆς κατὰ Θεὸν ἐξιλέωσε τὸ Θεό. Μάθαμε ἀκόμη ὅτι ὁ φόβος ἀποτελεῖ τὴν ἀρχὴν τῆς σοφίας·

λύπης σωτηρίαν εἶναι τὸ πέραν παρὰ τοῦ Παύλου ἠκούσαμεν·

καὶ ἀκούσαμε ἀπὸ τοῦ Παύλου ὅτι τὸ τέρμα τῆς κατὰ Θεὸν λύπης εἶναι ἡ τῶν τε δεινῶν τὴν καταφρόνησιν νουθετεῖ ἡμῖν τὸ Εὐαγγέλιον·

σωτηρία. Το Εὐαγγέλιο, ἐπίσης, μᾶς νουθετεῖ νὰ περιφρονούμε τὰ δεινὰ καὶ τὸ μὴ φοβεῖσθαι πτόησιν οὐδὲν ἄλλο ἢ τοῦ θράσους ἐστίν

Καὶ τὸ νὰ μὴ φοβόμαστε τὴν περιφρόνηση τίποτε ἄλλο δὲν τὸ ἐξασφαλίζει ἀπὸ

ὑπογραφή· ὅπερ ἐν ἀγαθοῖς ὑπὸ τῆς Σοφίας κατείλεκται. Δείκνυσι τὸ θάρρος, τὸ ὁποῖο ἡ Σοφία τὸ κατατάσσει ἀνάμεσα στα ἀγαθὰ.

Φανερώνει,

τοῖνυν διὰ τῶν τοιούτων ὁ λόγος, τὸ μὴ πάθη τὰ τοιαῦτα δεῖν οἶεσθαι· λοιπόν, ὁ λόγος μ' αὐτὰ τὰ παραδείγματα ὅτι δὲν πρέπει νὰ θεωρούμε αὐτὰ (τὸ

οὐ γὰρ ἂν πρὸς ἀρετῆς κατόρθωσιν συμπαραληφθεῖν τὰ πάθη)·

θυμὸ καὶ τὴν ἐπιθυμία) ὡς πάθη· διότι τὰ πάθη δὲν συντελοῦν στὴν ἐπιτυχία

τῆς ἀρετῆς».

26. ΜΑΚΡ. Καὶ ἡ διδάσκαλος, «Ἔοικα, φησί, τῆς τοιαύτης τῶν

Καὶ ἡ δασκάλα μου εἶπε: «Μου φαίνεται ὅτι ἐγὼ εἶμαι ἡ υπεύθυνη γιὰ τὴν λογισμῶν συγχύσεως αὐτὴν τὴν αἰτίαν παρέχειν, μὴ διακρίνασα τὸν σύγχυση που παρουσιάζουν οἱ σκέψεις σου· διότι, δὲν ἔκανα διάκριση στο

περὶ τούτου λόγον, ὥστε τινὰ τάξιν ἀκόλουθον ἐπιτεθῆναι τῇ θεωρίᾳ.

λόγο μου γι' αὐτὰ, ὥστε νὰ μπεῖ κάποια τάξη στὴν ἐκθεση τῆς θεωρίας.

Νῦν οὖν, ὅπως ἂν οἶόν τε ἦ, ἐπινοηθήσεται τις τάξις τῷ σκέμματι, ὡς

Τώρα ὁμως, ὅσο εἶναι δυνατό, πρέπει νὰ βάλουμε κάποια τάξη στὴ

συζήτηση,

ἄν δι' ἀκολούθου προϋπόθεσης τῆς θεωρίας, μὴ καθ' ἡμῶν αἰ τοιαῦται ὥστε να προχωρεῖ με συνέπεια η θεωρία και να μην προβάλλονται πλέον τῶν ἀντιθέσεων ἔχοιεν χώραν.

τέτοιες ἀντιθέσεις στις θέσεις μας.

»Φαμέν γὰρ τῆς ψυχῆς τὴν μὲν θεωρητικὴν τε καὶ διακριτικὴν καὶ τῶν
»Ἰσχυριζόμεσθε, λοιπόν, ὅτι η θεωρητικὴ, διακριτικὴ και εποπτικὴ των ὄντων

ὄντων ἐποπτικὴν δύναμιν οἰκείαν εἶναι καὶ κατὰ φύσιν αὐτὴν, καὶ διὰ δύναμη της ψυχῆς εἶναι οικεία και φυσικὴ ιδιότητά της· και με τη θεία χάρη,

τῆς θεοειδοῦς χάριτος, διὰ τούτων σώζειν ἐν αὐτῇ τὴν εἰκόνα. Ἐπεὶ διατηρεῖ με αὐτές (τις δυνάμεις) μέσα της την εικόνα (του Θεού). Επειδὴ και το

καὶ τὸ Θεῖον, ὅ, τί ποτε κατὰ τὴν φύσιν ἐστίν, ἐν τούτοις ὁ λογισμὸς Θεοῦ—ὅ,τι κι αν εἶναι στη φύση του—, τον στοχάζεται ο νους να υπάρξει με

εἶναι στοχάζεται· ἐν τῷ ἀφορᾶν τε τὰ πάντα καὶ διακρίνειν τὸ καλὸν αὐτές (τις δυνάμεις): να εποπτεύει, δηλαδή, το σύμπαν και να διακρίνει το

ἀπὸ τοῦ χείρονος.

καλό ἀπὸ το κακό.

» Ὅσα δὲ τῆς ψυχῆς ἐν μεθορίῳ κεῖται πρὸς ἐκάτερον τῶν ἐναντίων
» Ὅσα πάλι βρίσκονται στο σύνορο της ψυχῆς, ἔχουν ἀπὸ τη φύση τους τη ἐπιρρέπῳς κατὰ τὴν ἰδίαν φύσιν ἔχοντα· ὧν ἡ ποία χρῆσις, ἢ πρὸς τὸ ροπή προς κάθετι το ἀντίθετο. Και η χρῆση τους φέρνει ἀποτελεσμα ἢ προς το

καλὸν ἢ πρὸς τὸ ἐναντίον ἄγει τὴν ἔκβασιν, οἷον τὸν θυμὸν, ἢ τὸν καλό ἢ προς το κακό· για παράδειγμα, ο θυμὸς, ο φόβος ἢ κάποιον ἄλλο φόβον, ἢ εἴ τι τὸ τοιοῦτον τῶν ἐν τῇ ψυχῇ κινήματων ἐστίν, ὧν ἄνευ παρόμοιο. Ὅλα αὐτὰ ἀποτελοῦν κινήσεις της ψυχῆς· χωρὶς αὐτές δεν μπορούμε

οὐκ ἐστίν ἀνθρωπίνην θεωρηθῆναι φύσιν· ταῦτα ἔξωθεν ἐπιγενέσθαι να θεωρήσουμε ὅτι υπάρχει ἀνθρώπινη φύση. Πιστεύουμε ὅτι αὐτές εισηλθαν

αὐτῇ λογιζόμεθα, διὰ τὸ τῷ ἀρχετύπῳ κάλλει μηδένα τοιοῦτον ἀπέξω στην ψυχῇ· διότι, η ἀρχέτυπη ομορφιά (ο Θεός) δεν ἔχει μέσα της ἐνθεωρηθῆναι χαρακτηῖρα. Ὁ δὲ δὴ περὶ τούτων λόγος ἡμῖν ὡς ἐν καμιά τέτοια ιδιότητα. Ο λόγος, λοιπόν, γι' αὐτὰ ὅλα ας θεωρηθεῖ

γυμνασίῳ προκείσθω, ὡς ἂν διαφύγοι τῶν συκοφαντικῶς ἀκουόντων
ὡς ἀσκησις, που θα ξεφεύγει ἀπὸ τις επιρροές ὅσων ἀκούν
κακοπροαίρετα, για
τὰς ἐπηρείας.
να συκοφαντοῦν.

27. »Ὁδῶ τινι καὶ τάξεως ἀκολουθίᾳ πρὸς τὴν ἀνθρωποποιΐαν
»Ἡ Ἁγία Γραφή διηγείται ὅτι ὁ Θεὸς προχώρησε στη δημιουργία τοῦ
ἀνθρώπου
ὁρμηῆσαι τὸ Θεῖον διηγείται ὁ λόγος. Ἐπειδὴ γὰρ συνέστη τὸ πᾶν,
με μέθοδο καὶ συνεπὴ τάξη. Ἀφοῦ δημιουργήθηκε τὸ σύμπαν, ὅπως τὸ
καθὼς ἡ ἱστορία φησὶν, οὐκ εὐθύς ὁ ἄνθρωπος ἐν τῇ γῆ γίνεται, ἀλλὰ
διηγείται ἡ ἱστορία, δὲν παρουσιάζεται εὐθύς ἀμέσως ὁ ἄνθρωπος στη
γῆ· ἀλλὰ
τούτου μὲν ἢ τῶν ἀλόγων προηγήσατο φύσις· ἐκείνων δὲ τὰ
προηγήθηκε ἀπ' αὐτὸν ἡ δημιουργία τῆς φύσεως τῶν ζώων· καὶ πρὶν ἀπὸ
βλαστήματα. Δείκνυσιν, οἶμαι, διὰ τούτων ὁ λόγος, ὅτι ἡ ζωτικὴ
ἐκεῖνα, τὰ φυτὰ. Μ' αὐτὴ τὴ σειρά δείχνει, νομίζω, ὁ λόγος ὅτι ἡ ζωτικὴ
δύναμις ἀκολουθίᾳ τινὶ τῇ σωματικῇ καταμίγνυται φύσει, πρῶτον
δύναμη ἐνώνεται με τὴ σωματικὴ φύση με ὀρισμένη διαβάθμιση: πρῶτα
μὲν τοῖς ἀναισθήτοις ἐνδύουσα, κατὰ τοῦτο δὲ ἐπὶ τὸ αἰσθητικὸν
παρουσιάζεται σ' ὅσα δὲν ἔχουν αἰσθήσεις, ἔπειτα προχωρεῖ σ' ὅσα
ἔχουν
προϊοῦσα, εἴθ' οὕτως πρὸς τὸ νοερὸν καὶ λογιστικὸν ἀναβαίνουσα.
(αἰσθήσεις) καὶ, τέλος, ἀνεβαίνει στα νοερά καὶ λογικά ὄντα.

»Οὐκοῦν τῶν ὄντων τὸ μὲν σωματικὸν, τὸ δὲ νοερὸν ἐστὶ πάντως·
»Ἐπομένως, ἀπὸ τὰ ὄντα ἄλλα εἶναι σωματικά καὶ ἄλλα νοερά·
τοῦ δὲ σωματικοῦ, τὸ μὲν ἔμψυχόν ἐστὶ, τὸ δὲ ἄψυχον. Ἐμψυχον δὲ
καὶ ἀπὸ τὰ σωματικά ἄλλα εἶναι ἐμψυχα καὶ ἄλλα ἀψυχα. Ἐμψυχα ἐννοῶ
λέγω τὸ μετέχον ζωῆς· τῶν δὲ ζώντων, τὰ μὲν αἰσθήσει συζῆ, τὰ
αὐτὰ που μετέχουν στη ζωὴ· καὶ ἀπὸ τὰ ζωντανά ἄλλα ἔχουν αἰσθήσεις καὶ
ἄλλα
ἀμοιρεῖ ταύτης. Πάλιν τῶν αἰσθητικῶν, τὰ μὲν λογικά ἐστὶ, τὰ δὲ
στεροῦνται. Ἀπ' ὅσα πάλι ἔχουν αἰσθήσεις, ἄλλα εἶναι λογικά καὶ ἄλλα
ἄλογα.
ἄλογα.

» Ἐπεὶ οὖν ἡ αἰσθητικὴ ζωὴ οὐκ ἂν δίχα τῆς ὕλης συσταίη, οὐδ' ἂν τὸ

»Επειδή όμως η ζωή των αισθήσεων δεν μπορεί να υπάρχει χωρίς την ύλη, ούτε

νοερὸν ἄλλως ἐν σώματι γένοιτο, μὴ τῷ αἰσθητικῷ ἐμφυόμενον, ο νους με ἄλλο τρόπο στο σώμα παρά εάν συνυπάρχουν και οι αισθήσεις, τούτου χάριν τελευταία ἢ τοῦ ἀνθρώπου κατασκευὴ ἱστορεῖται, γι' αυτούς τους λόγους περιγράφεται τελευταία η δημιουργία του ανθρώπου·

ὡς πᾶσαν ἐκπεριειληφότος τὴν ζωτικὴν ἰδέαν, τὴν τε ἐν τοῖς δίοτι αυτός συμπεριλαμβάνει ὅλες τις βαθμίδες της ζωής που παρατηρούνται

βλαστήμασι καὶ τὴν ἐν τοῖς ἀλόγοις θεωρουμένην. Τὸ μὲν τρέφεσθαι τε και στα φυτά αλλά και στα ἄλογα ὄντα. (Ο ἄνθρωπος ἔχει) τη θρεπτική και

αὔξεσθαι ἐκ τῆς φυτικῆς ἔχει ζωῆς· ἔστι γὰρ τὸ τοιοῦτον καὶ ἐν ἐκείνοις αυξητική δύναμη ἀπὸ τη ζωὴ των φυτῶν· δίοτι μπορεί να δούμε τις δυνάμεις

ἰδεῖν, ἔλκομένης τε καὶ διὰ ῥιζῶν τῆς τροφῆς καὶ ἀποποιουμένης διὰ αυτές και στα φυτά, που παίρνουν την τροφή ἀπὸ τις ρίζες και την αποβάλλουν

καρπῶν τε καὶ φύλλων· τὸ δὲ κατ' αἴσθησιν οἰκονομεῖσθαι ἐκ τῶν με τους καρπούς και τα φύλλα. Την αισθητική δύναμη την ἔχει (ο ἄνθρωπος)

ἀλόγων ἔχει. Τὸ δὲ διανοητικὸν τε καὶ λογικὸν ἄμικτόν ἐστι ἰδιάζον, ἀπὸ τα ζῶα. Η διανοητική ὁμως και η λογική δύναμη, που εἶναι μοναδικές

ἐπὶ ταύτης τῆς φύσεως ἐφ' ἑαυτῇ θεωρούμενον.

ιδιότητες, παρατηρούνται μόνον σ' αυτήν την (ανθρώπινη) φύση.

»' Ἀλλ' ὡσπερ τὸ ἐφελκτικὸν τῶν ἀναγκαίων πρὸς τὴν ὑλικὴν ζωὴν ἢ

»Αλλά η φύση ἔχει και την ελκυστική επιθυμία για τα απαραίτητα της υλικῆς

φύσις ἔχει, ὅπερ ἐν ἡμῖν γενόμενον ὄρεξις λέγεται. Τοῦτο δὲ φαμεν τοῦ ζωῆς· αυτήν στην περίπτωσή μας την ονομάζουμε ὄρεξη. Και αυτή ὁμως λέμε

φυτικοῦ τῆς ζωῆς εἶδους εἶναι· ἐπεὶ δὲ καὶ ἐν ἐκείνοις ἔστιν ἰδεῖν, οἷόν ὅτι ανήκει στη βαθμίδα της φυτικῆς ζωῆς. Δίοτι και στα φυτά μπορεί να δούμε

τινας ὀρμὰς φυσικῶς ἐνεργουμένας ἐν τῷ πληροῦσθαι τε τοῦ οἰκείου ἑνα εἶδος ὀρμών που ενεργούν με τρόπο φυσικό, για να ικανοποιήσουν τον

καὶ ὄργῃν πρὸς τὴν ἔκφυσιν· οὕτω καὶ ὅσα τῆς ἀλόγου φύσεώς ἐστὶν
εαυτὸ τους και να οργιάζουν από βλάβστηση. Ἔτσι, και ὅσα
χαρακτηρίζουν

ἴδια, ταῦτα τῷ νοερῷ τῆς ψυχῆς κατεμίχθη.

την ἀλογη φύση αναμειγνύονται και με τη νοερή φύση της ψυχῆς.

» Ἐκείνων, φησὶν, ὁ θυμὸς, ἐκείνων ὁ φόβος, ἐκείνων τὰ ἄλλα πάντα

» Ἄλλα, λέει (η δασκάλα) ἔχουν θυμὸ, ἄλλα φόβο και ἄλλα ὅλες τις
υπόλοιπες

ὅσα κατὰ τὸ ἐναντίον ἐν ἡμῖν ἐνεργεῖται, πλὴν τῆς λογικῆς τε και
αντιθέσεις που ενεργούν μέσα μας, εκτός από τη λογική και διανοητική
διανοητικῆς δυνάμεως· ὁ δὴ μόνον τῆς ἡμετέρας ζωῆς ἐξαιρέτων ἐν
δύναμη· διότι μόνον αὐτή, ὅπως εἶπαμε, εἶναι το ἐξαιρετικό γνώρισμα της
ἐαυτῷ, καθὼς εἴρηται, τοῦ θείου χαρακτηῆρος ἔχον τὴν μίμησιν.

ζωῆς μας και αποτελεί στον εαυτὸ μας μίμηση των ιδιοτήτων του Θεοῦ.

Ἄλλ' ἐπειδὴ κατὰ τὸν ἤδη προαποδοθέντα λόγον, οὐκ ἔστιν ἄλλως

Ἄλλά επειδή, σύμφωνα με το ἐπιχείρημα που αναφέρθηκε

προηγουμένως, δεν

τὴν λογικὴν δύνάμιν ἐγγενέσθαι τῇ σωματικῇ ζωῇ, μὴ διὰ τῶν

μπορούσε με ἄλλο τρόπο η λογική δύναμη να συνδεθεῖ με τη ζωὴ του
σώματος,

αἰσθήσεων ἐγγινομένην· ἡ δὲ αἴσθησις ἐν τῇ τῶν ἀλόγων προϋπέστη

παρὰ μόνον μέσω των αισθήσεων· γι' αὐτὸ οι αισθήσεις προϋπήρχαν στη
φύση

φύσει· ὡς ἀναγκαίως διὰ τοῦ ἐνὸς και πρὸς τὰ συνημμένα τούτων

των ζώων. Ἔτσι, υποχρεωτικά μέσω του ενός εκπληρώνεται η κοινωνία
της

γίνεται τῆς ψυχῆς ἡμῶν ἡ κοινωνία.

ψυχῆς μας και με ὅλα ὅσα ἔχουν συνδεθεῖ μ' αὐτό.

28. » Ταῦτα δὲ ἐστὶν ὅσα ἐν ἡμῖν γινόμενα πάθη λέγεται, ἃ οὐχὶ πάντως

» Κι αὐτά (που συνδέονται μέσω του ενός με την ψυχὴ) εἶναι τα λεγόμενα
πάθη

ἐπὶ κακῷ τινι τῇ ἀνθρωπίνῃ συνεκκληρώθη ζωῇ· ἥ γὰρ ἂν ὁ Δημιουργὸς
μας, τα οποία πάντως δεν συνάφθηκαν με την ἀνθρώπινη ζωὴ για κάποιο
κακό

τῶν κακῶν τὴν αἰτίαν ἔχη, εἰ ἐκεῖθεν αἱ τῶν πλημμελημάτων ἦσαν

σκοπὸ. Διότι πράγματι τότε, εἴν τα σφάλματα υποχρεωτικά ἦταν ἀπό κει
ἀνάγκαι συγκαταβεβλημένα τῇ φύσει· ἀλλὰ τῇ ποιῆ χρήσει τῆς

συνδεδεμένα με τη φύση, αίτιος των κακών θα ήταν ο Δημιουργός.

Αντίθετα

προαιρέσεως, ἢ ἀρετῆς, ἢ κακίας ὄργανα τὰ τοιαῦτα τῆς ψυχῆς

ὅμως, αυτές οι κινήσεις της ψυχῆς γίνονται ὄργανα της ἀρετῆς ἢ της κακίας

κινήματα γίνεται.

ανάλογα με τη χρήση της προαιρέσεως (ελευθερία βουλήσεως).

»Καθάπερ ὁ σίδηρος κατὰ γνώμην τοῦ τεχνίτου τυπούμενος, πρὸς

»Ὅπως ακριβῶς, ὅταν το σίδηρο διαμορφώνεται σύμφωνα με τη γνώμη του

ὄπερ ἂν ἔθετο τοῦ τεχνιτεύοντος ἢ ἐνθύμησις, πρὸς τοῦτο καὶ

τεχνίτη, παίρνει το σχῆμα που συνέλαβε η φαντασία του τεχνίτη και γίνεται

σηματίζεται, ἢ ξίφος, ἢ τι γεωργικὸν ἐργαλεῖον γινόμενος. Οὐκοῦν ἢ ξίφος ἢ κάποιον γεωργικὸ ἐργαλεῖο. Ἐτσι ακριβῶς συμβαίνει, εἰάν η λογική,

εἰ μὲν ὁ λόγος, ὃ δὴ τῆς φύσεώς ἐστὶν ἐξαίρετον, τῶν ἔξωθεν

ἢ ὅποια ἀποτελεῖ το χαρακτηριστικὸ γνῶρισμα της φύσεώς μας, ἡγεμονεύει σε

ἐπεισκριθέντων τὴν ἡγεμονίαν ἔχει, καθὼς καὶ δι' αἰνίγματος ὁ τῆς ὅσα εἰσχωρῶν μέσα μας ἀπέξω· ἀποφθεγματικὰ μάλιστα το δηλώνει ο λόγος

Γραφῆς παρεδήλωσε λόγος, ἄρχειν ἐγκελευόμενος πάντων τῶν

της Ἀγίας Γραφῆς, ὅταν μας δίνει την ἐντολή να κυριαρχούμε σε ὅλα τα ἄλογων, οὐκ ἂν τι πρὸς κακίας ὑπηρεσίαν τῶν τοιούτων κινήματων

ἄλογα. Τότε καμία ἀπ' αυτές τις κινήσεις δεν θα ἐνεργούσε μέσα μας, για να

ἡμῖν ἐνεργήσῃ, τοῦ μὲν φόβου τὸ ὑπήκοον ἐμποιοῦντος, τοῦ δὲ θυμοῦ

υπηρετεῖ την κακία· ο φόβος θα γεννούσε ὑπακοή, ο θυμὸς ἀνδρεία,

τὸ ἀνδρεῖον, τῆς δειλίας δὲ τὴν ἀσφάλειαν, τῆς δὲ ἐπιθυμητικῆς ὀρμῆς

ἢ δειλία ἀσφάλεια και η ὀρμή της ἐπιθυμίας θα μας προξενούσε

τὴν θεῖαν τε καὶ ἀκήρατον ἡμῖν ἡδονὴν προξενούσης.

τη θεϊκή και ἁγία ἡδονή.

»Εἰ δὲ ἀποβάλοι τὰς ἡνίας ὁ λόγος, καὶ οἷόν τις ἡνίοχος ἐμπλακεῖς τῷ

»Εἰάν ὅμως η λογική χάσει τα χαλινάρια, γίνεται σαν τον ἀρματηλάτη που

ἄρματι κατόπιν ὑπ' αὐτοῦ σύροιο, ἐκεῖ ἀπαγόμενος ὅπουπερ ἂν ἢ

μπλέκεται κάτω ἀπὸ το ἄρμα· και τον σέρνει αὐτό οπουδὴποτε τον

ὁδηγεῖ το

ἄλογος κίνησις τῶν ὑπεξευγμένων φέρει, τότε εἰς πάθος αἱ ὀρμαὶ
ακυβέρνητο τρέξιμο των υποζυγίων. Τότε οι ορμές κατανοῦν πάθη,
ὅπως
καταστρέφονται, οἷον δὴ καὶ ἐπὶ τοῖς ἀλόγοις ἔστιν ἰδεῖν.
ακριβῶς μπορούμε να δούμε ότι συμβαίνει στα άλογα ζώα.

» Ἐπεὶ γὰρ οὐκ ἐπιστατεῖ λογισμοῖς τοῖς φυσικῶς αὐτοῖς
» Διότι, ἐπειδὴ ἡ λογικὴ δὲν διευθύνει τὴν κίνησιν ποὺ ὑπάρχει ἀπὸ τὴ
φύσιν
ἐγκωμιαζομένης κινήσεως, τὰ μὲν θυμώδη τῶν ζώων ἐν ἀλλήλοις
σ' αὐτά, τὰ πιο θυμώδη ἀπὸ τὰ ζῶα ἀλληλοσκοτώνονται καθοδηγούμενα
φθείρεται τῷ θυμῷ στρατηγούμενα· τὰ δὲ πολύσαρκά τε καὶ δυνατὰ
ἀπὸ το θυμό· τὰ παχύσαρκα πάλι καὶ τὰ πιο δυνατὰ ζῶα, δὲν ωφελοῦνται
εἰς οὐδὲν οἰκτεῖον ἀγαθὸν ἀπώνατο τῆς δυνάμεως, κτῆμα τοῦ λογικοῦ
καθόλου ἀπὸ τὴ δύνάμη τους, διότι λόγῳ ελλείψεως λογικότητας
γίνονται
διὰ τὴν ἀλογίαν γινόμενα· ἢ τε τῆς ἐπιθυμίας καὶ τῆς ἡδονῆς ἐνέργεια
υπόδουλα σ' ὅποιον ἔχει λογικὴ· καὶ ἡ ἐνέργεια τῆς ἐπιθυμίας καὶ τῆς
ἡδονῆς
περὶ οὐδὲν τῶν ὑψηλῶν ἀσχολοῦται· οὔτε ἄλλο τι τῶν ἐν αὐτοῖς
δὲν στρέφεται σε κανένα ἀπὸ τὰ σπουδαῖα· οὔτε καμμία ἄλλη ἐνέργεια
τους
θεωρουμένων λόγῳ τινὶ πρὸς τὸ λυσιτελοῦν διεξάγεται.
αποβαίνει με τὴ χρήση τῆς λογικῆς σε κάποια ὠφέλεια.

» Οὕτω καὶ ἐν ἡμῖν εἰ μὴ πρὸς τὸ δέον ἄγοιτο ταῦτα διὰ τοῦ λογισμοῦ,
» Ἐτσι καὶ σε μας, εἴαν οἱ κινήσεις αὐτές δὲν ὀδηγοῦνται ἀπὸ τὴ λογικὴ
ἐκεῖ ποὺ
ἀλλ' ἐπικρατοῖ τῆς τοῦ νοῦ δυναστείας τὰ πάθη, πρὸς τὸ ἄλογόν τε
πρέπει, ἀλλὰ ἀντίθετα τὰ πάθη καταδυναστεύουν τὸ νοῦ, τότε ὁ
ἄνθρωπος ἀπὸ
καὶ ἀνόητον μεταβαίνων ὁ ἄνθρωπος, ἀπὸ τοῦ διανοητικοῦ καὶ
τὴ λογικότητα καὶ τὴν ὀμοιότητα πρὸς τὸ Θεὸ μεταβαίνει πρὸς τὴν
ἀλογία καὶ
θεοειδοῦς τῆ ὀρμῆ τῶν τοιοῦτων παθημάτων ἀποκτηνούμενος».
τὴν ἀνοησία, καὶ με τὴν ὀρμὴ τέτοιων παθῶν ἀποκτηνώνεται».

29. ΓΡΗΓ. Ἐγὼ δὲ καὶ σφόδρα περὶ τὰ εἰρημμένα διατεθεῖς, « Ἄρκεῖ μὲν,
Ἐγὼ τότε συγκινήθηκα πολὺ ἀπ' ὅσα ἀκουσα καὶ εἶπα: «Τὰ τόσο ἀπλά
καὶ

ἔφην, παντὶ τῷ γε νοῦν ἔχοντι ψιλῶς οὕτως καὶ ἀκατασκεύως δι' ἑκατάρα επιχειρήματά σου εἶναι αρκετά, για κάθε ἄνθρωπο που διαθέτει ἀκολούθου προελθὼν ὁ λόγος, εὖ ἔχειν δόξαι καὶ μηδαμοῦ στοιχειώδη λογική, για να πεισθῆι ὅτι εἶναι ὀρθά και σε κανένα σημεῖο δεν

παρεσφάλθαι τῆς ἀληθείας. Ἐπεὶ δὲ τοῖς μὲν τὰς τεχνικὰς ἐφόδους ξεφεύγουν ἀπὸ τὴν ἀλήθεια. Διότι, γι' αὐτοὺς που ἔχουν μελετήσῃ τὴν μεμελιτηκόσι τῶν ἀποδείξεων, ὁ συλλογισμὸς ἱκανὸς εἰς πίστιν δοκεῖ· διαλεκτικὴ τέχνη των επιχειρημάτων, ο συλλογισμὸς ἀρκεῖ για να πεισθούν.

ἡμῖν δὲ πάντων τῶν τεχνικῶν συμπερασμάτων ἕξις πιστότερον εἶναι Ἐμεῖς ὁμως, ἀπ' ὅλα τα πορίσματα τῆς διαλεκτικῆς τέχνης, θεωροῦμε πιο ὠμολογεῖτο τὸ διὰ τῶν ἱερῶν τῆς Γραφῆς διδαγμάτων ἀξιόπιστο αὐτὸ που προκύπτει ἀπὸ τὴν διδασκαλία τῆς Ἁγίας Γραφῆς. ἀναφαινόμενον· ζητεῖν οἴμαι δεῖν ἐπὶ τοῖς εἰρημένοις, εἰ ἢ θεόπνευστος Νομίζω, λοιπόν, ὅτι πρέπει ν' ἀναζητήσουμε για ὅσα ἔχουν λεχθῆι, ἐάν ἡ διδασκαλία τούτοις συμφέρεται». θεόπνευστη διδασκαλία συμφωνεῖ μ' αὐτά».

30. ΜΑΚΡ. Ἡ δὲ, «Καὶ τίς ἂν ἀντείποι, φησὶ, μὴ οὐχὶ ἐν τούτῳ μόνῳ Καὶ ἐκεῖνη λέει: «Καὶ ποιὸς θα εἶχε ἀντίρρηση ὅτι ἡ ἀλήθεια ὑπάρχει μόνον

τὴν ἀλήθειαν τιθέσθω, ᾧ σφραγὶς ἔπεστι τῆς γραφικῆς μαρτυρίας; ἐκεῖ ὅπου τίθεται ἡ σφραγίδα τῆς μαρτυρίας τῆς Ἁγίας Γραφῆς; Οὐκοῦν εἰ χρή τι καὶ τῆς τοῦ Εὐαγγελίου διδασκαλίας πρὸς τὴν τοῦ Ἐάν, λοιπόν, χρειάζεται ν' ἀναφερθῆι καὶ κάτι ἀπὸ τὴν διδασκαλία του δόγματος τούτου συνηγορίαν παραληφθῆναι, οὐκ ἀπὸ καιροῦ γένοιτ' Εὐαγγελίου για ἐπιβεβαίωση αὐτῆς τῆς πίστεως, δεν θα ἦταν ἀνεπίκαιρη ἡ

ἂν ἡμῖν τῆς παραβολῆς τῶν ζιζανίων ἡ θεωρία. ἡ διδασκαλία για τὴν παραβολὴ των ζιζανίων.

» Ἐσπείρε γὰρ ἐκεῖ τὸ καλὸν σπέρμα ὁ οἰκοδεσπότης ἡμεῖς δὲ πάντως Ὁ οἰκοδεσπότης ἔσπείρε ἐκεῖ τὸν καλὸν σπόρον· ἐμεῖς πάντως ἀποτελοῦμε τους

ὁ οἶκός ἐσμεν· καθεύδοντας δὲ τοὺς ἄνθρώπους ἐπιφυλάξας ἐνέσπειρεν ἐνοίκους του σπιτιοῦ. Ὁ ἐχθρὸς παραφύλαξε καὶ, ὅταν οἱ ἐνοικοὶ κοιμόταν,

ὁ ἐχθρὸς τῷ τροφίμῳ τὸ ἄχρηστον, αὐτῷ τῷ σίτῳ κατὰ τὸ μέσον

έσπειρε μέσα στον καλό και τον άχρηστο σπόρο· έριξε τα ζιζάνια μέσα στο
στο
ένθεις τὸ ζιζάνιον. Καὶ συνεβλάστησαν ἀλλήλοις τὰ σπέρματα.
στάρι. Και όλα τα σπέρματα, καλά και κακά, βλάστησαν μαζί. Διότι, δεν
ήταν
Οὐ γὰρ ἦν δυνατὸν τὸ αὐτῷ τῷ σίτῳ έντεθεν σπέρμα μὴ σὺν ἐκείνῳ
δυνατό ο σπόρος, που σπάρθηκε μαζί με το στάρι, να μη βλαστήσει μαζί
βλαστήσει. Κωλύει δὲ τοὺς ὑπηρέτας ὁ τῆς γεωργίας ἔφορος μὴ
μ' εκείνο. Ο επιστάτης μάλιστα της καλλιέργειας εμποδίζει τους εργάτες
να
ἀποτίλλειν τὸ ἄχρηστον διὰ τὴν έν τῇ ρίζῃ τῶν έναντίων συμφυΐαν,
ξεχορταριάσουν τα άχρηστα, διότι στη ρίζα είχαν φυτρώσει και τα
χρήσιμα·
ὡς ἂν μὴ τὸ ἀλλότριον συνεκτίνει τὸ τρόφιμον.
και μαζί με το άχρηστο θα ξερρίζωνε και το φαγώσιμο στάρι.

»Τὰς γὰρ τοιαύτας τῆς ψυχῆς ὁρμᾶς διὰ τῶν καλῶν σπερμάτων
»Νομίζουμε ότι η παραβολή υπονοεί με τον καλό σπόρο εκείνες τις
ορμές της
οιόμεθα τὸν λόγον ένδεικνυσθαι, ὧν ἕκαστον, εἰ μόνον πρὸς τὸ ἀγαθὸν
ψυχῆς που η καθεμιά, εάν καλλιεργούνταν μόνο προς το καλό,
έγεωργεῖτο, τὸν τῆς ἀρετῆς έν ἡμῖν καρπὸν πάντως έβλάστησεν.
σίγουρα θα απόδιδε σε μας τον καρπό της αρετῆς.
Ἐπειδὴ δὲ παρενεσπάρη τοῦτοις ἢ περὶ τὴν τοῦ καλοῦ κρίσιν
Επειδὴ όμως σπάρθηκε ανάμεσα σ' αυτά και η σύγχυση για τη διάκριση
του
διαμαρτία, καὶ τὸ ὄντως καὶ μόνον κατὰ τὴν ἰδίαν φύσιν καλὸν, διὰ
καλού, αυτό το όντως καλό από την ίδια του τη φύση επισκιάστηκε από
τοῦ συναναφυέντος βλαστοῦ τῆς ἀπάτης έπεσκοτίσθη· τὸ γὰρ
το απατηλό βλαστάρι που φύτρωσε παράλληλα. Διότι η επιθυμία δεν
φύτρωσε
έπιθυμητικὸν οὐ πρὸς τὸ φύσει καλὸν οὐ χάριν κατεσπάρη ἡμῖν έφύη τε
και αυξήθηκε χάρη στον από τη φύση του καλό σπόρο, εξαιτίας του
οποίου
καὶ ἀνέδραμεν, ἀλλὰ πρὸς τὸ κτηνῶδες καὶ ἄλογον τὸν βλαστὸν
βλάστησε μέσα μας, αλλά μετάρπρεψε το βλαστό προς τη κτηνωδία και
την
μετεποίησε τῆς περὶ τὸ καλὸν ἀκρισίας, πρὸς τοῦτο τὴν τῆς έπιθυμίας
ανικανότητα να διακρίνει το καλό, αφού η επιθυμία οδηγούσε την ορμή
(της

ἐνεγκοῦσαν ὄρμῆν.
ψυχῆς) σε κάτι τέτοιο.

» Ὡσαύτως καὶ τὸ τοῦ θυμοῦ σπέρμα οὐ πρὸς ἀνδρείαν ἐστόμωσεν,
» Παρόμοια καὶ ὁ σπόρος τοῦ θυμοῦ δὲν οδήγησε στὴν ἀνδρεία, ἀλλὰ
ἐξόπλισε
ἀλλὰ πρὸς τὴν τῶν ὁμοφύλων μάχην ἐξώπλισεν· ἢ τε τῆς ἀγάπης
τοὺς ἀνθρώπους γιὰ πόλεμο ἐναντίον τῶν ὁμοφύλων τους. Καὶ ἡ δύναμη
τῆς
δύναμης τῶν νοητῶν ἀπέστη, περὶ τὴν τῶν αἰσθητῶν ἀπόλαυσιν πέρα
ἀγάπης ἀπομακρύνθηκε ἀπὸ τὰ νοητά, διότι ἐπιδόθηκε με υπέρμετρη
μανία
τοῦ μέτρου ὑλομανήσασα, καὶ τὰ ἄλλα τὸν αὐτὸν τρόπον, τοὺς
στὴν ἀπόλαυση τῶν αἰσθητῶν. Καὶ οἱ υπόλοιποι σπόροι, με τὸν ἴδιο
τρόπο,
χείρονας βλαστοὺς ἀντὶ τῶν κρειττόνων ἐξήνθησεν·
ἐβγαλαν τοὺς χειρότερους βλαστοὺς ἀντὶ τοὺς καλύτερους.

» τοῦτου χάριν ἀφήσιν ὁ σοφὸς γεωργὸς τὸ ἐμφυὲν τῷ σπέρματι
» Ἐξαιτίας αὐτοῦ ὁ σοφὸς γεωργὸς ἀφήνει τὰ ζιζάνια ποὺ φύτρωσαν
βλάστημα ἐν αὐτῷ εἶναι, προμηθεῖα τοῦ μὴ γυμνωθῆναι τῶν
μαζί με τὸ φυτὸ νὰ παραμένουν, ἀπὸ φόβο μήπως ξεριζωθεῖ μαζί με τοὺς
κρειττόνων ἡμᾶς, καθόλου τῆς ἐπιθυμίας τῷ ἀχρήστῳ βλαστῷ
ἀχρηστοὺς βλαστοὺς ἐξ ὀλοκλήρου ἢ ἐπιθυμία, καὶ στερηθούμε ἐμεῖς καὶ
τὰ
συνεκριζωθείσης. Εἰ γὰρ τοῦτο πάθη ἢ φύσις, τί ἔσται τὸ ἐπαῖρον ἡμᾶς
καλύτερα. Διότι, ἀν πάθει ἡ φύση μας κάτι τέτοιο, τί θὰ ὑπάρχει ποὺ θὰ
μας
πρὸς τὴν τῶν ἐπουρανίων συνάφειαν; ἢ τῆς ἀγάπης ἀφαιρεθείσης, τί νὰ
οδηγεῖ στὴ σχέση με τὰ ἐπουράνια; Ἡ, ἐὰν ἀφαιρέσουμε τὴν ἀγάπη, με
ποιό
τρόπῳ πρὸς τὸ Θεῖον συναφθησόμεθα; Τοῦ δὲ θυμοῦ κατασβεσθέντος,
τρόπο θὰ ἐνωθούμε με τὸ Θεό; Ἐὰν πάλι ξεθύμαινε τελείως ὁ θυμὸς, ποιό
ὄπλο
ποῖον ὄπλον κατὰ τοῦ προσπαλαίοντος ἔξομεν;
θὰ ἔχουμε ἐνάντιο σ' αὐτὸν (διάβολο) ποὺ μας πολεμᾷ;

» Ἐφήσι τοίνυν τὰ νόθα τῶν σπερμάτων ἐν ἡμῖν ὁ γεωργὸς, οὐχ ὡς
» Ἀφήνει, λοιπόν, μέσα μας τὰ ἀχρηστα σπέρματα ὁ γεωργὸς, ὄχι γιὰ νὰ
ἀεὶ κατακρατεῖν τῆς τιμιωτέρας σπορᾶς, ἀλλ' ὡς αὐτὴν τὴν ἄρουραν

κυριαρχήσουν για πάντα στον καλό σπόρο· αλλά, για να μπορέσει η γη – έτσι

οὕτω γὰρ τὴν καρδίαν τροπικῶς ὀνομάζει διὰ τῆς ἐγκειμένης αὐτῆ μεταφορικά ονομάζει την καρδιά μας–, με τη φυσική δύναμη που διαθέτει

φυσικῆς δυνάμεως, ἥτις ἐστὶν ὁ λογισμὸς, τὸ μὲν ξηρᾶναι τῶν –κι αυτή (για την καρδιά μας) είναι το λογικό–, άλλα από τα βλαστήματα να

βλαστημάτων, τὸ δὲ κάρπιμον καὶ εὐθαλὲς ἀπεργάσασθαι. Εἰ δὲ μὴ ξεράνει και άλλα να τα βοηθήσει να μεγαλώσουν και καρπίσουν. Κι αν δεν

τοὔτο γένοιτο, τῷ πυρὶ τὴν τῆς γεωργίας διάκρισιν ταμιεύεται. γίνεται αυτό, με τη φωτιά ξεχωρίζει τα γεωργικά προϊόντα.

31. »Οὐκοῦν εἰ μὲν τις τοὔτοις κατὰ τὸν δέοντα χρήσαι λόγον, ἐν αὐτῷ »Επομένως, εάν κανείς χρησιμοποιήσει αυτές (τις δυνάμεις) όπως πρέπει: εάν

λαμβάνηται ἐκεῖνα, καὶ μὴ αὐτὸς ἐν ἐκείνοις, ἀλλ' οἷόν τις βασιλεὺς τῆ δηλαδή αυτός κυριαρχεί σ' εκείνες κι όχι εκείνες σ' αυτόν· και αν τις πολυχειρίᾳ τῶν ὑπηκόων συνεργῶ χρώμενος, ῥᾶον κατορθώσει τὸ χρησιμοποιεῖ σαν συνεργούς, όπως ο βασιλιάς την εργασία των υπηκόων του,

κατ' ἀρετὴν σπουδαζόμενον.

εύκολα θα πετύχει εκείνο που επιδιώκει η αρετή.

»Εἰ δὲ ἐκείνοις γένοιτο, καθάπερ δούλων τινῶν ἐπαναστάντων τῷ »Εάν όμως υποδουλωθεῖ σ' αυτές, όπως οι δούλοι επαναστάτησαν εναντίον

κεκτημένῳ, καὶ ἐξανδραποδισθεῖ ταῖς δουλικαῖς ἐπινοίαις ἀγεννῶς του κυρίου τους, και αιχμαλωτισθεῖ υποκύπτοντας υποτιμητικά στις επιθυμίες

ὑποκύψαι, καὶ κτῆμα γένοιτο τῶν ὑπεζευγμένων κατὰ τὴν φύσιν των δούλων και γίνεται υποχείριο εκείνων που είναι από τη φύση στις διαταγές

αὐτῷ, πρὸς ἐκεῖνα κατ' ἀνάγκην μετατεθήσεται, πρὸς ἅπερ ἂν ἡ του, τότε αναγκαστικά θα ξεπέσει προς τα εκεί που θα τον εκβιάζει ἐπικράτησις τῶν καθηγουμένων βιάζεται.

η εντολή αυτών που θα τον υποτάξουν.

»Εἰ δὲ ταῦτα τοὔτον ἔχει τὸν τρόπον, οὔτε ἀρετὴν, οὔτε κακίαν ἔφ'

»Εάν αυτή είναι κατάσταση αυτών, δεν θεωρούμε καθ' εαυτές μήτε αρετή
ἐαυτῶν ταῦτα ἀποφανόμεθα, ὅσα κινήματα τῆς ψυχῆς ὄντα ἐπὶ τῇ
μήτε κακία αὐτές τις δυνάμεις της ψυχῆς που βρίσκονται κάτω από την
ἐξουσία
ἐξουσία τῶν χρωμένων κείται, ἢ καλῶς ἢ ἐτέρως ἔχειν. Ἄλλ' ὅταν μὲν
ὅσων τις χρησιμοποιούν για να ενεργούν ἢ καλά ἢ ἀσχημα. Ὅταν ἡ
κίνησή τους
αὐτοῖς πρὸς τὸ κρεῖττον ἢ κίνησις ἦ, ἐπαίνων γίνεσθαι ὕλην, ὡς τῶ
χρησιμοποιεῖται για το καλύτερο, γίνεται αντικείμενο ἐπαίνων ὅπως
συνέβη
Δανιήλ τὴν ἐπιθυμίαν, καὶ τῶ Φινεὲς τὸν θυμὸν, καὶ τῶ καλῶς
με την ἐπιθυμία στο Δανιήλ, με το θυμό στο Φινεὲς και με τη λύπη σ'
εκείνον
πενθοῦντι τὴν λύπην. Εἰ δὲ πρὸς τὸ χεῖρον γένοιτο ἢ ῥοπή, τότε πάθη
που πενθεῖ κατά Θεόν. Εάν ὁμως ἡ ορμή χρησιμοποιεῖται προς το
χειρότερο,
γίνεσθαι ταῦτα καὶ ὀνομάζεσθαι».
τότε οἱ κινήσεις αὐτές γίνονται και λέγονται πάθη».

32. ΓΡΗΓ. Ἐγὼ, ταῦτα διεξεληθούσης, ἐπειδὴ παυσαμένη βραχὺ τι
Ενώ ἔλεγε αὐτά, μόλις διέκοψε για λίγο το λόγο της,
ἔδωκε τῶ λόγῳ διαλιπεῖν, καὶ συνελεξάμην τῇ διανοίᾳ τὰ εἰρημένα,
εγὼ συγκέντρωσα το νου μου σε ὅσα εἰπώθηκαν
πάλιν ἐπὶ τὴν προτέραν διέδραμον ἀκολουθίαν τοῦ λόγου, ἐν ᾧ
και ἔφερα τη σκέψη μου στην προηγούμενη συζήτηση, στην οποία εἶχε
κατεσκευάζετο, μὴ ἀδύνατον εἶναι τὴν ψυχὴν διαλυθέντος τοῦ
υποστηρικθῆί ὅτι εἶναι δυνατόν ἡ ψυχὴ, ὅταν διαλυθεῖ το σῶμα,
σώματος ἐν τοῖς στοιχείοις εἶναι.
να παραμένει στα στοιχεῖα του σώματος.

Καὶ τοῦτο εἶπον πρὸς τὴν διδάσκαλον· «Ποῦ ἐκεῖνο τὸ πολυθρύλλητον
Και ρώτησα τότε τη δασκάλα: «Πού εἶναι ἐκεῖνο το πολυθρύλλητο ὄνομα
τοῦ ἄδου ὄνομα· πολὺ μὲν ἐν τῇ συνηθείᾳ τοῦ βίου, πολὺ δὲ ἐν ταῖς
του Ἄδη; Το ὄνομα που αναφέρεται πολλές φορές και στην
καθημερινότητα
συγγραφαῖς ταῖς τε ἔξωθεν καὶ ταῖς ἡμετέραις περιφερόμενον, εἰς ὃ
της ζωῆς και στα συγγράμματα της κοσμικῆς και χριστιανικῆς παιδείας;
Και
πάντες οἶονται καθάπερ δοχεῖον ἐνθένδε τὰς ψυχὰς μετανίστασθαι;

στον οποίο όλοι νομίζουν ότι οι ψυχές από εδώ μεταφέρονται σαν δοχείο;
Οὐ γὰρ ἂν τὰ στοιχεῖα τὸν ἄδην λέγοις».

Δεν πιστεύω να έλεγες, βέβαια, "άδη" τα στοιχεία του σώματος!».

33. ΜΑΚΡ. Καὶ ἡ διδάσκαλος, «Δῆλος ἦ, φησί, μὴ λίαν προσεσχηκῶς τῷ
Και η δασκάλα μου απάντησε: «Εἶναι φανερό ότι δεν πρόσεξες πολύ όσα
εἶπα.

λόγω. Τὴν γὰρ ἐκ τοῦ ὀρωμένου πρὸς τὸ ἀειδὲς μετὰστασιν τῆς ψυχῆς
Διότι όταν αναφέρθηκα στην μετάσταση της ψυχής από τα ορατά στα
αιώνια,

εἶποῦσα, οὐδὲν ὥμην ἀπολελοιπέναι εἰς τὸ περὶ τοῦ ἄδου ζητούμενον.

νομίζω ότι δεν παρέλειψα τίποτε σχετικό με το ζήτημα του άδη.

Οὐδὲν ἄλλο τί μοι δοκεῖ παρὰ τε τῶν ἔξωθεν καὶ παρὰ τῆς θείας

Διότι, το όνομα αυτό του άδη, στον οποίο λένε ότι πηγαίνουν οι ψυχές,
τίποτε

Γραφῆς τὸ ὄνομα τοῦτο διασημαίνειν, ἐν ᾧ τὰς ψυχὰς γίνεσθαι

άλλο δεν μου φαίνεται ότι σημαίνει, τόσο στην κοσμική σοφία όσο και
στην

λέγουσι, πλὴν εἰς τὸ ἀειδὲς καὶ ἀφανὲς μεταχώρησιν».

Αγία Γραφή, παρά την αναχώρηση της ψυχής για το αιώνιο και αόρατο».

ΓΡΗΓ. «Καὶ πῶς, εἶπον, τὸν ὑποχθόνιον χῶρον οἶονταί τινες οὔτω

«Και πώς, ρώτησα, ορισμένοι πιστεύουν ότι ονομάζεται έτσι εκείνος ο
υπόγειος

λέγεσθαι, καὶ ἐν αὐτῷ κἀκείνων τὰς ψυχὰς πανδοχεύειν, καθάπερ τι

χώρος που φιλοξενεί τις ψυχές τους; Και ότι μοιάζει σαν τόπος

κατάλληλος

χώρημα τῆς τοιαύτης φύσεως δεκτικὸν τὰς ἀποπτάσας ἤδη τῆς

να δέχεται τραβώντας προς τον εαυτό του τις ψυχές που ήδη έφυγαν

ἀνθρωπίνης ζωῆς πρὸς ἑαυτὸν ἐφελκόμενον»;

από τη ζωή των ανθρώπων».

34. ΜΑΚΡ. 'Αλλ' οὐδὲν μᾶλλον, φησὶν ἡ διδάσκαλος, τὸ δόγμα διὰ τῆς
Απάντησε η δασκάλα: «Σε τίποτε το δόγμα μας δεν θα βλαφτεῖ από μια
τέτοια

ὑπονοίας ταύτης παραβλαβήσεται. Εἰ γὰρ ἀληθὴς ὁ λόγος ὁ κατὰ σέ,

άποψη. Διότι, εἴναι ἀλήθεια εκείνο που είπες, ότι δηλαδή ο ουράνιος

τό συνεχῆ τε πρὸς ἑαυτὸν καὶ ἀδιάσπαστον εἶναι τὸν οὐράνιον πόλον

πόλος εἶναι συνεχῆς καθ' ἑαυτὸν και ἀδιάσπαστος και με τον κύκλο του

τῷ ἰδίῳ κύκλῳ πάντα ἐμπεριέχοντα, καὶ ἐν τῷ μέσῳ τὴν γῆν και τὰ

περικλείει τα πάντα και ότι στο μέσον αιωρείται η γη και οι δορυφόροι της
περὶ αὐτὴν αἰωρεῖσθαι, καὶ πάντως κυκλοφορουμένων τὴν κίνησιν
και ὅτι ἡ κίνησις γενικά ὅλων τῶν περιφερομένων γίνεται γύρω ἀπὸ το
περὶ τὸ ἐστὼς καὶ πάγιον γίνεσθαι, ἀνάγκη πᾶσα, φησὶν, ὅτιπερ ἂν
σταθερό και πάγιο αὐτὸ κέντρο· εἰάν συμβαίνουν ὅλα αὐτά, υποχρεωτικά
ὅ,τι
ἐκάστω ἐκ τῶν στοιχείων ἢ κατὰ τὸ ἄνω τῆς γῆς μέρος, τοῦτο κατὰ
συμβαίνει στα στοιχεία που βρίσκονται στο πάνω μέρος της γης, αὐτὸ
πρέπει
τὸ ἀντικείμενον εἶναι, μιᾶς τῆς οὐσίας ὅλον αὐτῆς τὸν ὄγκον ἐν κύκλῳ
να γίνεται και στο κάτω, αφού ἡ μία και ἴδια οὐσία περιτρέχει κυκλικά
ὅλο τον
περιθεοῦσης.
ὄγκο της.

»Καὶ ὡςπερ ὑπὲρ τοῦ ἡλίου φανέντος ἐπὶ τὸ ὑποκείμενον αὐτῆς
»Και ὅπως ὅταν ὁ ἥλιος φανεῖ πάνω ἀπὸ τὴ γη, ἡ σκιά του σχήματος της
στρέφεται ἢ σκιά τοῦ σφαιροειδοῦς σχήματος, οὐ δυναμένου κατ'
σφαίρας του πέφτει στο κάτω μέρος της γης· διότι αὐτὸ δεν εἶναι δυνατόν
να
αὐτὸν ἐν κύκλῳ διαληφθῆναι τῆ τῆς ἀκτίνος περιβολῆ, ἀλλὰ κατὰ
περιληφθῆναι ολόκληρο στον κύκλο της ακτίνας της γης· ἀλλὰ, ὁ ἥλιος,
πᾶσαν ἀνάγκην, καθ' ὅπερ ἂν τῆς γῆς μέρος προσβάλλῃ ταῖς ἀκτῖσιν
ὁ οὗτος συγκεντρώνεται σ' ἓνα σημεῖο, σε ὅποιο μέρος της γης
ὁ ἥλιος, κατὰ τινος κέντρου πάντως ἐπὶ τῆς σφαίρας γινόμενος,
ρίχνει τις ακτίνες του, τὸ διαμετρικὰ ἀντίθετο μέρος της γης
πρὸς τὴν εὐθείαν διάμετρον κατὰ τὸ ἕτερον πέρασ σκοτός ἔσται·
προς τὴν ἄλλη πλευρά, θα εἶναι σκοτεινὸ.
καὶ οὕτω κατὰ τὸ διηλεκτὸς, τῷ ἡλιακῷ δρόμῳ ἐπὶ τὸ ἀντικείμενον τῆ
Και ἔτσι, πάντοτε με τὴν πορεία της ἡλιακῆς ακτινοβολίας συμπορεύεται
και
τῆς ἀκτίνος εὐθεία συμπεριοδεύει τὸ σκοτός, ὥστε κατὰ τὸ ἴσον, τὸν τε
το σκοτάδι του μέρους ἐκείνου της γης που βρίσκεται ἀντίθετα στο
φωτιζόμενον·
ὑπέργειον, καὶ τὸν ὑπόγειον τόπον ἀνὰ μέρος γίνεσθαι ἐν φωτί τε και
ὥστε, ἐξίσου και τὸ πάνω μέρος και τὸ κάτω μέρος της γης, πότε
βρίσκεται στο
σκοτεῖ· οὕτως εἰκὸς και τᾶλλα πάντα ὅτιπερ ἂν στοιχειωδῶς ἐν τῷ

φως και τότε στο σκοτάδι. Είναι, επομένως, εύλογο να μην
αμφιβάλλουμε ότι
καθ' ἡμᾶς ἡμισφαιρίῳ τῆς γῆς θεωρεῖται, τὸ αὐτὸ καὶ περὶ τὸ ἕτερον
εκείνο που συμβαίνει στο ένα ημισφαίριο της γης, το ίδιο θα συμβαίνει
και στο
εἶναι μὴ ἀμφιβάλλειν.
ἄλλο.

»Μιᾶς δὲ καὶ τῆς αὐτῆς οὔσης κατὰ πᾶν τῆς γῆς μέρος τῆς τῶν
»Αφού είναι μία η σύσταση των στοιχείων σε κάθε μέρος της γης,
στοιχείων περιβολῆς, οὔτε ἀντιλέγειν, οὔτε συναγορεύειν οἶμαι δεῖν
νομίζω ότι δεν πρέπει ούτε να διαφωνούμε ούτε να συμφωνούμε
τοῖς περὶ τούτων ἐνισταμένοις, ὡς δέον ἢ τοὔτον, ἢ τὸν καταχθόνιον
μ' εκείνους που υποστηρίζουν ότι πρέπει να θεωρήσουμε ἢ το πάνω
μέρος ἢ το
τόπον ἀποτετάχθαι οἶεσθαι ταῖς τῶν σωμάτων ἐκλυθείσαις ψυχαῖς.
μέρω της γης ως τον τόπο όπου τοποθετούνται οι ψυχές μετά την φυγή
από το
Ἔως γὰρ ἂν μὴ παρακινῶν τὸ προηγούμενον δόγμα ἢ ἔνστασις περὶ
σώμα. Εφόσον η θεωρία αυτή δεν αντιτίθεται στην πίστη που
προηγούμενως
τοὔ εἶναι μετὰ τὴν ἐν σαρκὶ ζωὴν τὰς ψυχὰς, οὐδὲν περὶ τόπου ὃ
εἶπαμε, ότι δηλαδή οι ψυχές υπάρχουν μετά το θάνατο, δεν θα
διαφωνήσει η
ἡμέτερος λόγος διενεχθήσεται, μόνον σωμάτων ἴδιον εἶναι τὴν ἐπὶ
δική μας επιχειρηματολογία για τον τόπο· διότι μόνον τα σώματα ἔχουν
την
τόπου θέσιν καταλαμβάνων· ψυχὴν δὲ ἀσώματον οὔσαν, μηδεμίαν
ιδιότητα να καταλαμβάνουν θέση στο χώρο. Η ψυχή είναι ασώματη και
δεν
ἀνάγκην ἔχειν ἐκ φύσεως τόποις τισὶν ἐγκατέχεσθαι».
ἔχει καμιά ἀνάγκη ἀπὸ τη φύση της να εγκαθίσταται σε τόπους».

35. ΓΡΗΓ. «Τί οὖν, εἶπον, εἰ τὸν Ἀπόστολον ὃ ἀντιλέγων προβάλλοιτο,
«Και τί θ' ἀπαντήσεις, ρώτησα, εἰάν ο αντιρρησίας παρουσιάσει τον
Απόστολο
πᾶσαν λέγοντα τὴν λογικὴν κτίσιν ἐν τῇ τοὔ παντὸς ἀποκαταστήσει
που λέει ότι ὅλη η λογική κτίση, ὅταν θ' ἀποκατασταθῶν τα πάντα, θ'
πρὸς τὸν τοὔ παντὸς ἐξηγούμενον βλέπειν, ἐν οἷς καταχθονίων

αποβλέπει σ' εκείνον που θα κυριαρχεί σε όλα; Και μεταξύ των άλλων μάλιστα, μνημονεύει τινῶν δι' Ἐπιστολῆς πρὸς Φιλιπησίους εἰπὼν· Ὅτι Αὐτῷ στην ἐπιστολή στους Φιλιπησίους, μνημονεύει και κάποια κάτω μέρη της γῆς
πᾶν γόνυ κάμψει ἐπουρανίων καὶ ἐπιγείων καὶ καταχθονίων;
(καταχθόνια), λέγοντας: "σ' Αὐτόν θα γονατίσουν (υποταχθούν) τα ἐπουράνια, τα ἐπίγεια και τα καταχθόνια;"».

ΜΑΚΡ. «Ἐπιμενοῦμεν τῷ δόγματι, φησὶν ἡ διδάσκαλος, κἄν ταῦτα «Εμεῖς, ἀπάντησε ἡ δασκάλα, θα ἐπιμείνουμε στη διδασκαλία μας, κι αν ἀκόμη λεγόντων ἀκούωμεν, περὶ μέντοι τοῦ εἶναι τὴν ψυχὴν καὶ τὸν ἀκούμε να λένε αὐτά· διότι, για το ὅτι ζει ἡ ψυχὴ μετὰ θάνατο, ἔχουμε ἀντιλέγοντα σύμψηφον ἔχοντες, περὶ τόπου, καθὼς ἐν τοῖς φθάσασιν σύμφωνο και τον ἀντίπαλο· σχετικὰ πάλι με τον τόπο που πάει ἡ ψυχὴ, ὅπως εἴρηται, οὐκ ἐνιστάμενοι».
εἶπαμε παραπάνω, δεν θα διαφωνήσουμε».

ΓΡΗΓ. «Τοῖς οὖν ἐπιζητοῦσιν, εἶπον, τὴν ἀποστολικὴν ἐν τῇ φωνῇ «Και τί θα ἔλεγε κανεῖς, ρώτησα, σ' ἐκείνους που ἐπιθυμοῦν να μάθουν τὴν ταύτη διάνοιαν, τί ἂν τις εἶπη, εἴπερ τῆς τοπικῆς σημασίας ἀποκινοίης ἐννοια αὐτῆς τῆς ἀποστολικῆς φράσεως, ἀκόμη κι αν ἐσὺ παραμερίζεις τὴν τὴν λέξιν;».
τοπικὴ σημασία τῆς λέξεως;».

36. ΜΑΚΡ. Ἡ δὲ, Οὐ μοι δοκεῖ, φησὶν, ὁ θεῖος Ἄπόστολος, τοπικῶς τὴν Ἐκείνη ἀπάντησε: «Δεν νομίζω ὅτι ὁ θεῖος Ἄπόστολος διακρίνει τοπικά τὴ νοερὰν διακρίνων οὐσίαν, τὸ μὲν ἐπουράνιον, τὸ δὲ ἐπίγειον, τὸ δὲ νοερὴ οὐσία (τῆς ψυχῆς) και ονομάζει ἓνα μέρος τῆς ἐπουράνιο, ἄλλο ἐπίγειο καταχθόνιον ὀνομάσαι. Ἄλλ' ἐπειδὴ τρεῖς τῆς λογικῆς φύσεώς εἰσι κι ἄλλο ὑπόγειο (καταχθόνιο). Ἀλλά το λέει, ἐπειδὴ εἶναι τρεῖς οἱ καταστάσεις καταστάσεις ἡμῖν, ἐξ ἀρχῆς τὴν ἀσώματον λαχοῦσαι ζωὴν, ἣν

της φύσεώς μας: στην αρχή εξασφαλίσαμε την ασώματη ζωή, που την άγγελικὴν ὀνομάζομεν· ἡ δὲ πρὸς τὴν σάρκα συμπεπλεγμένην αποκαλοῦμε ἀγγελικὴ· ἐπειτα, αὐτὴν που συμπλέκεται με τὴν σάρκα τὴν ἀνθρωπίνην φαμέν· ἡ δὲ διὰ θανάτου τῶν σαρκικῶν ἀπολελυμένη. ὀνομάζομε ἀνθρώπινη· καὶ τέλος, αὐτὴ που διαλύεται, μετὰ τὸ θάνατο τῆς σάρκας.

» Ὅπερ ἐν ψυχαῖς θεωρεῖται, τοῦτο οἶμαι, τῷ βάθει τῆς σοφίας
» Νομίζω, λοιπόν, ὅτι ὁ θεῖος Απόστολος βλέπει, με τὸν πλοῦτο τῆς σοφίας του,
βλέποντα τὸν θεῖον Ἀπόστολον, πάσης τῆς λογικῆς φύσεως τὴν ἐν τῷ αὐτῷ που παρατηρεῖται στις ψυχές. Δηλώνει τὴν συμφωνία ὅλων τῶν λογικῶν ἀγαθῶν ποτε γενησομένην συμφωνίαν ἀποσημαίνειν· ἐπουράνιον μὲν ὄντων με τὸ ἀγαθόν, που θα γίνῃ στο μέλλον. Γι' αὐτὸ ὀνομάζει ἐπουράνια τὴν καλοῦντα τὸ ἀγγελικὸν καὶ ἀσώματον· ἐπίγειον δὲ τὸ συμπεπλεγμένον ἀγγελικὴ καὶ ἀσώματη κατάστασις· ἐπίγειον τὴν κατάστασις που συμφύρεται με τῷ σώματι· καταχθόνιον δὲ τὸ διακεκρυμμένον ἤδη τοῦ σώματος, ἢ δὴ τὸ σῶμα· καὶ καταχθόνια αὐτὴν που ἤδη ἔχει χωριστεῖ ἀπὸ τοῦ σώματος. Ἐάν πάλι, τις καὶ ἄλλη παρὰ τὰ εἰρημένα φύσις ἐν λογικῇ θεωρεῖται, ἢν εἴτε ἐκτός ἀπ' ὅσα εἶπαμε, πιστεύει κάποιος ὅτι ὑπάρχει κάποια ἄλλη λογικὴ φύσις, δαίμονας εἴτε πνεύματα, εἴτε τοιοῦτον ἐθέλοι τις κατονομάζειν, οὐ εἴτε δαίμονες εἴτε πνεύματα εἴτε οτιδήποτε παρόμοιο ὄνομα θέλει κάποιος να διοισόμεθα. δώσει, δὲν θα διαφωνήσουμε.

» Πεπίστευται γὰρ ἔκ τε τῆς κοινῆς ὑπολήψεως, καὶ ἐκ τῆς τῶν Γραφῶν
» Διότι, ἀπὸ τῆς κοινῆς λογικῆς καὶ τῆς παράδοσις τῶν Γραφῶν, πιστεύομε ὅτι παραδόσεως, εἶναι τινὰ φύσιν ἔξω τῶν τοιούτων σωμάτων ὑπάρχει κάποια ἄλλη φύσις ἔξω ἀπὸ τὰ ἀνθρώπινα σώματα· ὑπεναντίως πρὸς τὸ καλὸν διακειμένην, καὶ βλαπτικὴν τῆς ἀνθρωπίνης αὐτὴ συμπεριφέρεται ἐναντία στο καλὸ καὶ προσπαθεῖ να βλάψῃ τοὺς ζωῆς, ἐκουσίως τῆς κρείττονος ὑπολήψεως ἀπορρῦεισαν· καὶ τῆ

ανθρώπους. Απομακρύνθηκε με τη θέλησή της από την καλύτερη κατάσταση.

ἀποστάσει τοῦ καλοῦ τὸ ἐκ τοῦ ἐναντίου νοούμενον ἐν αὐτῇ

Και με την απομάκρυνση από το καλό έγινε προσωποποίηση του εχθρικού

ὑποστήσασαν· ἦνπερ φασὶ καταχθονίοις ἐναριθμεῖν τὸν Ἀπόστολον, προς αυτό. Αυτήν ακριβώς τη φύση, λένε ότι, καταριθμεί στα καταχθόνια ο

τοῦτο ἐν ἐκείνῳ τῷ λόγῳ σημαίνοντα, ὅτι τῆς κακίας ποτὲ ταῖς Ἀπόστολος. Με τη φράση του εκείνη εννοεί ότι, όταν κάποτε, με την πάροδο

μακραῖς τῶν αἰώνων περιόδοις ἀφανισθείσης, οὐδὲν ἔξω τοῦ ἀγαθοῦ πολλῶν αἰώνων, εξαφανιστεί η κακία, τίποτε δεν θα μείνει μακριά από το καταλειφθήσεται. Ἀλλὰ καὶ παρ' ἐκείνων ὁμοφώνως ἡ ὁμολογία τῆς ἀγαθό. Τότε η ὁμολογία της κυριαρχικής εξουσίας του Χριστού θα γίνει και

τοῦ Χριστοῦ κυριότητος ἔσται.

ἀπὸ ἐκείνη (την εχθρική φύση) ὁμόφωνα.

»Τούτων οὕτως ἐχόντων, οὐκέτ' ἂν τις ἡμᾶς ἀναγκάζοι τῷ τῶν

»Ενώ, λοιπόν, έτσι είναι τα πράγματα, κανείς δεν μας υποχρεώνει με το όνομα

καταχθονίων ὀνόματι τὸν ὑπόγειον ἐννοεῖν χῶρον· ἐπίσης τοῦ ἀέρος "καταχθόνια" να εννοούμε τον τόπο κάτω από τη γη (υπόγειο)· διότι ο αέρας

πανταχόθεν περικεχυμένου τῆ γῆ, ὡς μηδὲν αὐτῆς μέρος γυμνὸν τῆς ἀπὸ παντοῦ περιβάλλει τη γη και κανένα μέρος της γης δεν μένει ἔξω ἀπὸ το

περιβολῆς τοῦ ἀέρος καταλαμβάνεσθαι».

περιβάλλον του».

37. ΓΡΗΓ. Ταῦτα δὲ διεξεληθούσης τῆς διδασκάλου, μικρὸν ἐπισχῶν, Ἀφοῦ ἀνάπτυξε αὐτὰ η δασκάλα, διστάζοντας για λίγο, εἶπα:

«Οὕπῳ ἱκανῶς ἔχω, φημί, τοῦ ζητουμένου· ἀλλ' ἔτι μοι τοῖς εἰρημένους «Δεν κατάλαβα καλά το ζήτημα· ἀκόμη η σκέψη μου ἔχει ἀμφιβολίες για ὅσα

ἐπιδιστάζει πως ἡ διάνοια, καὶ δέομαι πάλιν ἐπαναχθῆναί μοι πρὸς τὴν εἶπες, και σε παρακαλῶ πάλι η συζήτηση να επανέλθει στο ίδιο θέμα, αὐτὴν ἀκολουθίαν τὸν λόγον, τῶν μὲν ἤδη συμβιβασθέντων ἡμῖν ἐκτὸς φυσικά ἀπὸ ἐκείνα που συμφωνήσαμε.

ἀπαλλαγέντα.

»Μετρίως γὰρ οἶμαι διὰ τῶν εἰρημένων τοὺς μὴ λίαν ἀντιτύπως
»Διότι νομίζω ὅτι, με ὅσα εἰπώθησαν, ὅσοι δεν εἶναι φανατικοὶ
αντιρρησίες
ἔχοντας ἐναχθήσεσθαι μὴ εἰς ἀναίρεσιν καὶ ἀνυπαρξίαν τὴν ψυχὴν
θα πεισθούν ικανοποιητικά να μην οδηγούν την ψυχή σε καταστροφή και
μετὰ τὴν διάλυσιν τῶν σωμάτων ἄγειν, μηδὲ κατασκευάζειν μηδαμοῦ
ἀνυπαρξία, μετὰ τη διάλυση του σώματος· οὔτε να θεωροῦν ὅτι πουθενά,
σε
δύνασθαι αὐτὴν ἐν τοῖς οὖσιν εἶναι διὰ τὸ ἑτεροειδῶς ἔχειν πρὸς τὴν
κανένα ον, δεν μπορεί να βρίσκεται η ψυχή, διότι ἔχει διαφορετικὴ οὐσία
ἀπὸ
τῶν στοιχείων οὐσίαν. Κἂν μὴ συμβαίνει γὰρ τούτοις ἢ νοερά τε καὶ
την (υλική) οὐσία των (σωματικῶν) στοιχείων. Επειδὴ, κι αν ἀκόμη αὐτά
δεν
ἄυλος φύσις, τὸ εἶναι αὐτοῖς οὐ κωλύεται,
ἔχουν νοερὴ και ἀύλη φύση, δεν υπάρχει κανένα ἐμπόδιο το να βρίσκεται
η
(νοερὴ φύση-ψυχή) μέσα σ' αὐτά·

»διχόθεν ἡμῖν τῆς ὑπολήψεως ταύτης βεβαιουμένης, ἔκ τε τοῦ νῦν ἐν
»Ἡ ἀποψή μας αὐτὴ ἀποδεικνύεται ἀπὸ δύο γεγονότα: πρῶτα ἀπὸ την
παρούσα
τῆ ζωῆ ταύτη τὴν ψυχὴν ἐν τοῖς σώμασιν εἶναι, ἄλλο τι παρὰ τὸ σῶμα
ζωή· η ψυχή βρίσκεται μέσα στο σῶμα, αν και στην οὐσία εἶναι κάτι
ἄλλο ἀπὸ
κατὰ τὴν οὐσίαν ὑπάρχουσιν, καὶ ἐκ τοῦ τὴν θείαν φύσιν ἀποδειξίξαι
την οὐσία του σώματος· κι ἔπειτα, ἀπὸ το ὅτι η θεία φύση, ὅπως ἀπέδειξε
η
τὸν λόγον, ἄλλο τι παντάπασιν οὔσαν τῆς αἰσθητικῆς τε καὶ ὑλικῆς
ἐπιχειρηματολογία μας, αν και εἶναι κάτι ἄλλο ἀπὸ την αἰσθητικὴ και
υλική
οὐσίας· ὅμως δὲ ἐκάστου τῶν ὄντων διήκειν, καὶ τῆ πρὸς τὸ πᾶν
φύση, ὅμως βρίσκεται σε καθένα ἀπὸ τα ὄντα και με την ἀνάμιξη μαζί
τους τα
ἀνακράσει συνέχειν ἐν τῷ εἶναι τὰ ὄντα, ὡς διὰ τούτων κατὰ τὸ
συγκρατεῖ στην ὑπαρξῆ. Επομένως, σύμφωνα μ' αὐτά, μήτε να θεωρούμε
ἀκόλουθον μηδὲ τὴν ψυχὴν ἔξω τῶν ὄντων οἶεσθαι ἀπὸ τῆς ἐν εἶδει

ὅτι ἡ ψυχὴ βρίσκεται ἔξω ἀπὸ τὰ ὄντα· ἀλλὰ, μετατίθεται ἀπὸ τὴν
θεωρούμενη

θεωρουμένης ζωῆς εἰς τὸ ἀειδὲς μεταστᾶσαν.

υλικὴ ζωὴ στὴν αἰώνια κατάστασι.

» Ἀλλὰ πῶς, εἶπον, τῆς τῶν στοιχείων ἐνώσεως ἕτερόν τι διὰ τῆς πρὸς

» Ἀλλὰ, ῥώτησα, πῶς θα συμβεῖ αὐτό, ὅταν τὰ στοιχεία ποὺ συστήνουν τὸ
σῶμα,

ἄλληλα μίξεως εἶδος ἀναλαβόντων, πρὸς ᾧ τῆς ψυχῆς γέγονεν ἡ

με τὴ μίξι μεταξὺ τους, παρουσιάζουν ἄλλη μορφή ἀπὸ ἐκείνη με τὴν ὁποία
ἔχει

οἰκείωσις, ἐπειδὴν τῆ διαλύσει τῶν στοιχείων κατὰ τὸ εἶκος

ἐξοικειωθεὶ ἡ ψυχὴ; Διότι, με τὴ διάλυσι τῶν σωματικῶν στοιχείων,
εἶναι

συναφανισθῆ καὶ τὸ εἶδος; Τίτι σημειῶ κατακολουθήσει ἡ ψυχὴ μετὰ
εὐλογο να χαθεὶ μαζί και ἡ μορφή. Τότε ἡ ψυχὴ ποιὸ σημάδι θ'
ἀκολουθήσει,

τοῦ ἐγνωσμένου μὴ παραμείναντος;».

ἀφὸ χάθηκε αὐτό ποὺ τῆς ἦταν γνωστό (ἡ μορφή);».

38. ΜΑΚΡ. Ἡ δὲ μικρὸν ἐπισχοῦσα, «Δεδόσθω μοι, φησί, κατ'
ἔξουσίαν

Ἐκείνη τότε προβληματίστηκε γιὰ λίγο, και εἶπε μετὰ: «Ἄς μοι επιτραπέι
να

πλάσαι τινὰ λόγον ἐν ὑποδείγματι, πρὸς τὴν τοῦ προκειμένου

πῶ ἓνα υποθετικὸ παράδειγμα, γιὰ ν' ἀποσαφηνίσω τὸ ζήτημα, ἀν κι
αὐτό

σαφήνειαν, κἂν ἔξω τοῦ δυνατοῦ δοκῆ τὸ λεγόμενον. Δεδόσθω γὰρ
ποὺ θα πῶ φαίνεται ἐξωπραγματικὸ. Ἄς υποθέσουμε ὅτι στὴ ζωγραφικὴ
εἶναι

δυνατὸν εἶναι τῆ τοῦ ζωγράφου τέχνη, μὴ μόνον μιγνύειν ἐξ ἐναντίου

δυνατὸν ὁ ζωγράφος, ὄχι μόνον ν' ἀναμιγνύει τὰ ἀντίθετα

(συμπληρωματικά)

τὰ χρώματα, καθὼς ἔθος ποιεῖν αὐτοῖς πρὸς τὴν τῆς μορφῆς

χρώματα, ὅπως συνήθως γίνεται γιὰ να πετύχει τὴν προσομοίωσι τῆς
μορφῆς

ὁμοιότητα, ἀλλὰ καὶ διακρίνει τὰ μεμιγμένα, καὶ τὴν κατὰ φύσιν

ποὺ ζωγραφίζει· ἀλλὰ, ὅτι εἶναι δυνατὸν ὁ ζωγράφος να χωρίσει και τὰ
μίγματα

πάλιν ἐκάστῳ τῶν χρωμάτων ἀποδιδόναι βαφήν.

και ν' αποδώσει στο κάθε χρώμα τη φυσική του βαφή.

»Οὐκοῦν τὸ λευκὸν, καὶ τὸ μέλαν, ἢ τὸ ἐρυθρὸν, καὶ τὸ χρυσοειδές, ἢ εἴ
ἔτσι, λοιπόν, το λευκό, το μαύρο, το κόκκινο, το χρυσό ή όποιο άλλο
χρώμα

τις ἄλλη βαφή πρὸς τὴν ὁμοιότητα τοῦ προκειμένου συγκρίνεται, εἰ
αναμίχθηκε για ν' αποδώσει όσο πιο πιστά γίνεται το χρώμα του
εικονιζομένου,

πάλιν ἀποκριθεῖ τῆς πρὸς ἕτερον μίξεως, καὶ ἐφ' ἑτέρου γένοιτο, οὐδὲν
εάν πάλι χωριστεῖ ἀπὸ τη μίξη του με το άλλο χρώμα και απομονωθεί,
ἦττον γινώσκεσθαι ὑπὸ τοῦ τεχνίτου φαμὲν αὐτὸ τὸ εἶδος τοῦ
πιστεύουμε ότι ο ζωγράφος το ίδιο με πρώτα θ' αναγνωρίσει αυτό το
εἶδος του

χρώματος, καὶ μὴ μίαν ἐγγίνεσθαι λήθην αὐτῶ, μήτε τοῦ ἐρυθροῦ μήτε
χρώματος. Με τίποτε δεν θα ξεχάσει ούτε το κόκκινο χρώμα ούτε το
μαύρο,

τοῦ μέλανος, εἰ ἑτερόχροα κατὰ τὴν τοῦ πρὸς ἄλληλα μίξιν γινόμενα,
ἀκόμη κι όταν, αφού ἔδωσαν μετὰ τη μίξη τους ένα άλλο χρώμα,
πάλιν εἰς τὴν κατὰ φύσιν ἐπανέλθη βαφήν·
επανέλθουν πάλι στη φυσική τους βαφή.

»μεμνημένου δὲ τοῦ τρόπου τῆς πρὸς ἄλληλα τῶν χρωμάτων

Ο ζωγράφος θυμάται τον τρόπο με τον οποίο ανέμιξε τα χρώματα.

συγκράσεως· εἰδέναι ποῖον ἔν τινι γινόμενον οἶον ἀπειργάσατο χρῶμα,

Γνωρίζει ποιό αναμίχθηκε με ποιό και απέδωσε το τάδε χρώμα,

καὶ ὅπως ἐκβληθέντος ἐκ τοῦ ἀπολυθῆναι τοῦ ἑτέρου πάλιν εἰς τὸ

και πώς, όταν σβήστηκε το ένα με τη διάλυση του άλλου, πάλι επανήλθε
στην

οἰκείον ἐπανέδραμεν ἄνθος, καὶ εἰ πάλιν δέοι διὰ τῆς μίξεως τὸ ἴσον

αρχική του βαφή. Γνωρίζει επίσης ότι, κι αν πάλι χρειαστεί με τη μίξη να

ἐργάσασθαι, ἀπονωτέρα ἔσται αὐτῶ ἢ κατασκευὴ ἐν τῇ προλαβούσῃ

ξαναφτιάξει το ίδιο (μεικτό) χρώμα, η εργασία τώρα γίνεται πιο εύκολη,
επειδή

δημιουργία μελετηθεῖσα.

την εἶχε μελετήσει στην προηγούμενη μίξη.

39. »Εἰ δέ τι ἀκόλουθον ἐν τῶ ὑποδείγματι, φησὶν, ὁ λόγος ἔχει,

»Ἦδη, πρέπει εμεῖς να εξετάσουμε, εἶπε (η δασκάλα), εἴαν το παράδειγμα
αυτό

ἐξεταστέον ἦδη ἡμῖν αὐτὸ τὸ προκείμενον. Ἐντὶ γὰρ τῆς γραφικῆς

έχει εφαρμογή στο θέμα μας. Αντί για την τέχνη της ζωγραφικής ας τεθεί τέχνης ή ψυχή προκείσθω τῷ λόγω καὶ ἀντί χρωμάτων τῆς τέχνης ἢ για συζήτηση το θέμα της ψυχῆς· και αντί για τα χρώματα της ζωγραφικής ας

τῶν στοιχείων νοείσθω φύσις, ἢ δὲ μίξις τῆς ποικίλης τῶν σκεφτούμε τη φύση των στοιχείων (του σώματος)· η ανάμιξη πάλι των ἔτεροχροούτων βαφῆς, καὶ πάλιν ἢ δοθεῖσα ἡμῖν καθ' ὑπόθεσιν εἰς τὰ πολύχρωμων χρωμάτων και η υποθετική επανασύστασή τους στα πρωταρχικά

οἰκεία τούτων ἐπάνοδος, τὴν συνδρομὴν τε καὶ διάστασιν τῶν χρώματα, ας υπονοεῖ από τη μια τη σύνθεση των στοιχείων του σώματος κι από

στοιχείων ὑπογραφέτω.

την ἄλλη τη διάλυσή τους.

» Ὡσπερ οὖν φαμεν ἐν τῷ ὑποδείγματι μὴ ἀγνοεῖν τὴν βαφὴν τοῦ Ὄπως, λοιπόν, στο παράδειγμα λέμε ότι ο ζωγράφος δεν ξεχνά τη βαφή του

χρώματος τὸν τεχνίτην, μετὰ μίξιν πάλιν εἰς τὸ οἰκείον ἄνθος χρώματος, όταν μετὰ την ανάμιξη επανέλθει στην αρχική της μορφή, ἐπανελθοῦσαν, ἀλλ' ἐπιγινώσκειν τό τε ἐρυθρὸν καὶ τὸ μέλαν, καὶ εἴ τι ἀλλὰ αναγνωρίζει καλά και το κόκκινο χρώμα και το μαύρο καὶ ὅποιο ἄλλο,

ἕτερον διὰ τῆς ποιᾶς πρὸς τὸ ἕτερογενὲς κοινωνίας τὴν μορφήν το ὁποῖο δημιούργησε με την ανάμιξή του με ἄλλο χρώμα· γνωρίζει, δηλαδή,

ἀπειργάσατο, οἷον μὲν ἐν τῇ μίξει, οἷον καὶ νῦν ἐστὶν ἐν τῷ κατὰ τὴν τί είδους χρώμα ἐγινε με τη μίξη, τί είδους εἶναι τώρα στη φυσική του φύσιν γινομένῳ· οἷον δὲ πάλιν ἔσται, εἰ ὁμοιοτρόπως αὐτίς ἀλλήλοις κατάστασι και τί πάλι θα γίνε, εἰάν τα χρώματα με τον ἴδιο τρόπο αναμιχθούν

ἀναμιχθείη τὰ χρώματα·

μεταξύ τους.

» οὕτως εἰδέναι τὴν ψυχὴν τῶν συνδραμόντων στοιχείων πρὸς τὴν

» Κατὰ τον ἴδιο τρόπο η ψυχή, στο σώμα που βρίσκεται, γνωρίζει τη φυσική

τοῦ σώματος κατασκευὴν, ᾧ ἐνεφύη, καὶ μετὰ τὴν διάλυσιν αὐτῶν τὴν ιδιότητα των στοιχείων που συνενώνονται για τη σύστασή του ἀκόμη και μετὰ

φυσικήν ιδιότητα. Καὶν πόρρωθεν ἀπ' ἀλλήλων αὐτὰ ἡ φύσις ἀφέλκη
τη διάλυσή τους. Όταν, δηλαδή, η φύση απομακρύνει (με το θάνατο) το
ένα

διὰ τὰς ἐγκειμένας ἐναντιότητας, ἕκαστον αὐτῶν τῆς πρὸς τὸ ἐναντίον
(στοιχείο) ἀπὸ το ἄλλο γὰρ τὶς υπάρχουσες ἀντιθέσεις καὶ ἐμποδίζει το
καθένα

ἐπιμιξίας ἀπείργουσα, οὐδὲν ἦττον παρ' ἐκάστῳ ἔσται τῆ γνωστικῆ
ν' ἀναμιχθεῖ με το ἀντίθετό του, ἡ ψυχὴ ὅμως ἐξίσου θα βρῆσκειτο στο
καθένα·

δυνάμει τοῦ οἰκείου ἐφαπτομένη, καὶ παραμένουσα ἕως ἂν εἰς ταύτῳ
με τῆ γνωστικῆ τῆς δύναμη προσεγγίζει τὰ δικά της καὶ παραμένει στο
καθένα,

πάλιν ἡ τῶν διεστώτων γένηται συνδρομὴ πρὸς τὴν τοῦ διαλυθέντος
ἕως ὅτου γίνετο πάλι ἡ σύνθεσις τῶν χωρισμένων στοιχείων γὰρ
ἀνασύστασις του

ἀναστοιχείωσιν, ὅπερ ἀνάστασις κυρίως καὶ ἔσται καὶ ὀνομάζεται».

διαλυθέντος σώματος, πράγμα το ὁποῖο θα εἶναι ἡ ἀνάστασις καὶ ἔτσι
ονομάζεται».

40. ΓΡΗΓ. Καὶ ἐγὼ εἶπον, «Ἄριστα μοι δοκεῖ κατὰ τὸ παρὸν
Καὶ ἐγὼ εἶπα: «Μου φαίνεται ὅτι με ὅσα εἶπες ἀριστα υποστηρίζεις
συμμεμαχηκέναι τῷ λόγῳ τῆς ἀναστάσεως. Δύνασθαι γὰρ ἂν διὰ
τὴν ἰδέαν τῆς ἀναστάσεως. Διότι με τὰ ἐπιχειρήματά σου εἶναι δυνατόν οἱ
τούτων ἡρέμα προσαχθῆναι τοὺς ἀπομαχομένους τῆ πίστει, πρὸς τὸ
ἀντιτιθέμενοι νὰ πλησιάσουν σιγά σιγά νὰ δεχθῶν τὴν πίστην, καὶ νὰ μὴ
μὴ οἶσθαι τῶν ἀδυνάτων εἶναι πάλιν ἀλλήλοις συνελθεῖν τὰ στοιχεῖα,
θεωροῦν ὅτι εἶναι ἀδύνατον νὰ συγκεντρωθῶν πάλιν τὰ στοιχεῖα καὶ νὰ
καὶ τὸν αὐτὸν ἀπεργάσασθαι ἄνθρωπον».

ξαναφτιάξουν τὸν ἄνθρωπον».

ΜΑΚΡ. Καὶ φησὶν ἡ διδάσκαλος: Ἄληθές τοῦτο λέγεις. Ἔστι γὰρ
Καὶ ἡ δασκάλα εἶπε: «Ἀλήθεια το λές. Διότι εἶναι δυνατόν ν' ἀκούσουμε
λεγόντων ἀκούειν τῶν πρὸς τὸν λόγον τοῦτον ἐνισταμένων, ὅτι εἰς
τοὺς ἀντίθετους στα ἐπιχειρήματά μας νὰ λένε ὅτι, ἀφοῦ τὰ στοιχεῖα
τὸ πᾶν κατὰ τὸ συγγενὲς γινομένης τῶν στοιχείων τῆς ἀναλύσεως,
διαλυθῶν, καὶ πάει το καθένα στο στοιχεῖο με το ὁποῖο συγγενεῖται, τότε
με

τίς μηχανὴ τὸ ἐν τῷδε θερμὸν ἐν τῷ καθόλου γενόμενον συμμιγές, τοῦ
ποιο τρόπο το θερμό, που εἶναι καὶ ἀναμιγνύεται ἔπειτα με το καθόλου
συγγενοῦς πάλιν ἀποκριθῆναι πρὸς τὸ συστήναι τὸν ἀναπλασσομένον

θερμό, μπορεί πάλι να χωριστεί από το συγγενικό του στοιχείο και να συστήσει

ἄνθρωπον; Εἰ γὰρ μὴ ἀκριβῶς τὸ ἴδιον ἐπανέλθοι, ἐκ δὲ τοῦ ὁμογενοῦς ξανά τον ἄνθρωπο που ανασταίνεται; Διότι, αν δεν επανέλθει ακριβώς το ίδιο,

ἀντὶ τοῦ ἰδιάζοντός τι παραληφθεῖ, ἕτερον ἀνθ' ἑτέρου γενήσεται, καὶ ἀλλὰ ληφθεῖ κάτι παρόμοιο και όχι το ακριβώς ίδιο, τότε θα βγει ἄλλος οὐκέτι ἂν εἴη τὸ τοιοῦτον ἀνάστασις, ἀλλὰ καινοῦ ἀνθρώπου ἄνθρωπος στη θέση ἄλλου. Κι αυτό δεν θα είναι ἀνάσταση, ἀλλὰ πλάσιμο

δημιουργία. Εἰ δὲ χρή τὸν αὐτὸν εἰς ἑαυτὸν πάλιν ἐπανελθεῖν, δι' ὅλου καινούργιου (ἄλλου) ἀνθρώπου. Εάν όμως πρέπει ο ἴδιος ἄνθρωπος ν' εἶναι προσήκει τὸν αὐτὸν ἑαυτῷ πᾶσι τοῖς τῶν στοιχείων μέρεσι τὴν ἀναστηθεῖ, τότε πρέπει ολόκληρος να επανέλθει στον εαυτό του και να πάρει

ἐξ ἀρχῆς ἐπαναλαμβάνοντα φύσιν».

την αρχική φύση του με όλα τα επιμέρους στοιχεία».

41. ΓΡΗΓ. «Οὐκοῦν, ὡς εἶπον, αὐτάρκης ἡμῖν πρὸς ταύτην τὴν «Ἐπομένως, εἶπα, αυτή η ἀντίληψη για την ψυχή θα ήταν ἀρκετή για ἔνστασις ἢ τοιαύτη περὶ τῆς ψυχῆς ἂν εἴη ὑπόληψις· τὸ οἷς ἐξ ἀρχῆς ἀντίκρουση της ἐνστάσεως· ὅτι, δηλαδή, η ψυχή με ὅσα στοιχεία συνυφάνθηκε

ἐνεφύη στοιχείοις τούτοις, καὶ μετὰ τὴν διάλυσιν παραμένειν, οἷον εἰ στην ἀρχή (που δημιουργήθηκε), μ' αὐτὰ παραμένει και μετὰ τη διάλυση. Ἔτσι

φύλακα τῶν οἰκείων καθισταμένην, καὶ ἐν τῇ ἀνακράσει τῇ πρὸς τὸ καθίσταται σαν φύλακας των δικῶν της (σωματικῶν στοιχείων)· και με την

ὁμόφυλον οὐ διαφιείσαν τὸ ἴδιον ἐν τῷ λεπτῷ τε καὶ εὐκινήτῳ τῆς ἀνάμιξή της με τα ἴδιου γένους δεν εγκαταλείπει τα δικά της με την λεπτή και

νοερᾶς δυνάμεως, οὐδεμίαν ἐν τῇ λεπτομερίᾳ τῶν στοιχείων και εὐκίνητη νοερὴ δυνάμη της· δεν ξεγελιέται σε καμιά λεπτομέρεια των ὑπομένουσαν πλάνην, ἀλλὰ συνδιαλύεσθαι τοῖς ἰδίοις καταμιγνυμένοις στοιχείων, ἀλλὰ διαλύεται μαζί με τα δικά της στοιχεία που πηγαίνουν προς τα

πρὸς τὸ ὁμόφυλον, καὶ μὴ ἀτονεῖν συνδιεξιόυσαν αὐτοῖς, ὅταν πρὸς τὸ συγγενή τους (στοιχεία)· και δεν δυσκολεύεται να ενωθεί και πάλι μ' αὐτά,

πᾶν ἀναχέονται, ἀλλ' ἐν αὐτῷ ἀεὶ μένειν ὅποιπερ αὐτὰ, καὶ ὅπως ἐνώνονται σε ἓνα σύνολο (ἀνασταίνονται). Μένει πάντοτε μαζί τους, ὅπου

παρασκευάση ἢ φύσις.

εἶναι, καὶ ὅπως ἡ φύσις τα συγκροτεῖ.

»Εἰ δὲ γένοιτο πάλιν παρὰ τῆς τὸ πᾶν οἰκονομούσης δυνάμεως τοῖς
»Κι ὅταν ἡ δύναμη που οἰκονομεῖ τα πάντα (Θεός) δώσει τὴν ἐντολήν να διαλυθεῖσι πρὸς τὴν συνδρομὴν τὸ ἐνδόσιμον, τότε, καθάπερ εἰ μιᾶς συγκεντρωθούσιν πάλιν τα διαλυθέντα στοιχεῖα, τότε συμβαίνει, ὅπως ακριβῶς με

ἀρχῆς ἐξαφθεῖεν σχοῖνοι διάφοροι, ὁμοῦ καὶ κατ' αὐτὸν αἱ πᾶσαι τῷ τα διάφορα σχοινιά που εἶναι δεμένα ἀπὸ το ἴδιο σημεῖο· με τὴν δύναμη που τα

ἐφελκομένῳ συνέπονται· οὕτως ἐν μιᾷ τῇ τῆς ψυχῆς δυνάμει, τῆς τῶν τραβάει, ἐνώνονται ὅλα μαζί. Ἔτσι, καὶ με τὴν δύναμη τῆς μιᾶς ψυχῆς, που

στοιχείων διαφορᾶς ἐλκομένης, ἀθρόως ἐν τῇ συνδρομῇ τῶν οἰκείων, ἐλκύει ὅλα μαζί τα διαφορετικὰ στοιχεῖα, με μιᾶς με τὴν σύνθεση τῶν ἢ τοῦ σώματος ἡμῶν σειρὰ διὰ τῆς ψυχῆς συμπλακῆσεται, στοιχείων τῆς ψυχῆς, συγκροτεῖται ἡ δομὴ τοῦ σώματός μας μέσω τῆς ψυχῆς·

καταλλήλως ἐκάστου πάλιν πρὸς τὸ ἀρχαῖον καὶ σύνηθες διότι, τὸ κάθε στοιχεῖο τῆς ψυχῆς συνδέεται κατάλληλα με τὸ παλιὸ καὶ πλακουμένον, καὶ περιπτυσσομένον τὸ γνῶριμον». συνηθισμένο στοιχεῖο τοῦ σώματος καὶ συνάπτεται με τὸ γνωστὸ του».

42 ΜΑΚΡ. « Ἄλλὰ καὶ τοῦτο τὸ ὑπόδειγμα, φησὶν ἡ διδάσκαλος, «Ἄλλὰ κι αὐτὸ τὸ παράδειγμα, πρόσθεσε ἡ δασκάλα, δικαιολογημένα θα εἰκότως ἂν προστεθεῖ τοῖς ἐξηταστέοις εἰς ἀπόδειξιν τοῦ μὴ πολλὴν μπορούσε να προστεθεῖ στα ὅσα εἶπαμε· για ν' ἀποδειχθεῖ ὅτι ἡ ψυχὴ δὲν εἶναι τῇ ψυχῇ τὴν δυσκολίαν ἐν τοῖς στοιχείοις διακρίνει τοῦ δυσκολεύεται πολὺ να διακρίνει ἀνάμεσα στα στοιχεῖα τὸ δικό τῆς ἀλλοτρίου τὸ ἴδιον. Προκείσθω γὰρ τῷ κεραμεύοντι πηλὸς καθ' ἀπὸ το ξένο. Για παράδειγμα, ἀς προσφέρουμε σ' ἓνα κεραμεῖα πηλὸ, ὑπόθεσιν, πολὺς δὲ οὗτος εἶναι δεδόσθω, οὐ τὸ μὲν τοι πρὸς τὴν τῶν καὶ μάλιστα να του δώσουμε πολὺ, ἀπὸ τὸν ὁποῖο ἓνα μέρος ἤδη ἔχει σκευῶν ἀπεργασίαν ἤδη τετύπεται, τὸ δὲ μέλλον. Τὰ δὲ σκευὴ πάντα χρησιμοποιοθεῖ για κατασκευὴ σκευῶν, καὶ τὸ ὑπόλοιπο στο μέλλον. Καὶ τα

μη ὁμοειδῶς ἀλλήλοις διεσχηματίσθω, ἀλλὰ τὸ μὲν πίθος, τὸ δὲ
σκεύη ας μην ἔχουν το ένα με το άλλο το ίδιο σχῆμα· ἄλλο να εἶναι
πιθάρι,
ἀμφορεὺς, ἕτερον δὲ πινάκιον, ἢ τριβλίον, ἢ ἄλλο τι τῶν κατὰ τὴν
ἄλλο αμφορέας ἢ πινάκιο ἢ τριβλίον ἢ κάτι ἄλλο ἀπο τα ἀναγκαῖα στη
χρῆσιν ἐπιτηδείων ἔστω, ταῦτα δὲ πάντα μὴ εἶς κεκτήσθω, ἀλλ' ἴδιον
καθημερινή χρῆσι· ας υποθέσουμε ἀκόμη ὅτι ὅλα αὐτὰ δεν ἀνήκουν σ'
έναν,
ἐκάστου δεσπότη, ὑποκείσθω τῷ λόγῳ.
ἀλλὰ το καθένα ἔχει τον κάτοχό του.

43. »Οὐκοῦν ἕως ἄν συνεστήκει, ταῦτα φανερά τε τοῖς ἔχουσι γίνεται·
»Αὐτά, λοιπόν, τα σκεύη ὅσο διατηροῦνται, οἱ κάτοχοί τους τα
ἀναγνωρίζουν·
κἂν συντριβεῖ πάλιν, οὐδὲν ἦττον γνώριμα ἀπὸ τῶν συντριμμάτων
καὶ να σπάσουν ὁμως πάλι, οἱ κτήτορες τους θα τ' ἀναγνωρίσουν στον
ίδιο
τοῖς κεκτημένοις ἔσται, τὸ μὲν τὸ ἐκ τοῦ πίθου, ποῖον δὲ τὸ ἐκ τοῦ
βαθμοῦ ἀπὸ τα κομμάτια τους· θα δείχνουν ποιό ἀνήκει στο πιθάρι καὶ
ποιό
ποτηρίου τρύφος ἐστίν. Εἰ δὲ καὶ πρὸς τὸν ἀκατέργαστον καταμιχθεῖ
εἶναι κομμάτι του ποτηρίου. Κι ἀν κάτι ἀναμιχθεῖ με τον ἀκατέργαστο
πηλό,
πηλὸν, πολὺ μᾶλλον ἀπλανῆς ἢ διάγνωσις τῶν ἤδη κατειργασμένων
τότε ἡ ἀναγνώρισις του ἤδη κατεργασμένου πηλοῦ γίνεται ἀλάνθαστα
ἀπὸ τον
ἀπ' ἐκείνου γίνεται.
ἀκατέργαστο.

»Οὕτως οἶόν τι σκεῦος, ὁ καθ' ἕκαστόν ἐστιν ἄνθρωπος, ἐκ τῆς
»Ἐτσι ὁ κάθε ἄνθρωπος εἶναι σαν το σκεῦος·
συνδρομῆς τῶν στοιχείων ἀπὸ τῆς κοινῆς ὕλης ἀνατετυπωμένος, ἐν
πλάστηκε ἀπὸ τη συνδρομῆ των στοιχείων της κοινῆς ὕλης, ἀλλὰ με την
ιδιάζοντι πάντως τῷ σχήματι πολλὴν πρὸς τὸ ὁμογενές τὴν διαφορὰν
ἰδιαιτέρα μορφή του παρουσιάζει μεγάλη διαφορὰ πρὸς τους ὁμογενεῖς
του.
ἔχων. Οὗ διαλυθέντος οὐδὲν ἦττον καὶ ἀπὸ τῶν λειψάνων ἢ κεκτημένη
Ὅταν το ἀνθρώπινο σκεῦος διαλυθεῖ, ἡ ψυχὴ που κατέχει το σκεῦος
(σῶμα) το
τὸ σκεῦος ψυχὴ τὸ οἰκεῖον ἐπιγινώσκει, οὔτε ἐν τῇ κοινωνίᾳ τῶν

αναγνωρίζει και από τα λείψανά του· διότι δεν απομακρύνεται από το δικό της συντριμματών, οὔτε εἰ πρὸς τὸ ἀκατέργαστον τῆς τῶν στοιχείων σκεύος οὔτε στη διάλυση των κομματιῶν του οὔτε αν αναμιχθεῖ με την ὕλης καταμιχθεί, τοῦ οἰκείου ἀφισταμένη, ἀλλ' ἀεὶ ἐπισταμένη τὸ ἀκατέργαστη ὕλη των στοιχείων· ἀλλά, πάντοτε (ἡ ψυχὴ) αναγνωρίζει το δικό ἴδιον, οἷόν τε συνεστῶς ἐν τῷ σχήματι ἦν, καὶ μετὰ τὴν διάλυσιν ἐκ τῶν της σκεύος ὅπως ἦταν ενωμένο σε ενιαία μορφή· ἀκόμη και μετὰ διάλυσή του ἀπομεινάντων σημείων τοῖς λειψάνοις οὐ πλανωμένη περὶ τὸ ἴδιον. δεν λαθεύει στην αναγνώριση του δικού της σκεύους, διότι την οδηγούν τα εναπομείναντα σημάδια στα λείψανά του.

44. ΓΡΗΓ. Ἐπιδεξάμενος δὲ τὰ εἰρημένα ὡς προσφυῶς τε καὶ οἰκείως Ἀφού αποδέχτηκα ἐγὼ ὅσα εἶπε, ὅτι ἐξυπηρετοῦν ἀπόλυτα και ορθά το ζήτημα πρὸς τὸν προκείμενον εὐρεθέντα σκοπὸν, «ταῦτα μὲν οὕτως, εἶπον, που ἐξετάζουμε, εἶπα: «αυτὰ πράγματι εἶναι καλὸ ἔτσι να τα λέμε και λέγεσθαί τε καὶ πιστεῦεσθαι καλῶς ἔχει· εἰ δὲ τις τὸ ἐν τῷ Εὐαγγελίῳ να τα πιστεύουμε. Εἴαν ὅμως κάποιος φέρει ὡς ἀντίλογο τη διήγησι του τοῦ Κυρίου περὶ τῶν ἐν ἧδου διήγημα πρὸς τὰ εἰρημένα προσφέρει, Κυρίου στο Ευαγγέλιο σχετικά με τον ἄδη, και υποστηρίζει ὅτι δεν συμφωνεῖ ὡς οὐ συμβαῖνον τοῖς ἐξετασμένοις, πῶς χρὴ παρασκευάσασθαι με τα αποτελέσματα της συζητήσεως, ποιά ἀπάντησι θα πρέπει να δώσουμε πρὸς τὴν ἀπόκρισιν;». σ' αὐτόν;».

45. ΜΑΚΡ. Ἡ διδάσκαλος δὲ, «σωματικώτερον μὲν, φησὶν, ὁ λόγος Ἡ δασκάλα ἀπάντησε: «Ὁ λόγος παρουσιάζει την ευαγγελικὴ διήγησι πιο ἐκτίθεται τὸ διήγημα, πολλὰς δὲ κατασπείρει τὰς ἀφορμὰς, δι' ὧν εἰς υλιστικὴ· ἀφήνει ὅμως πολλὰς υπόνοιαις, με τις οποίαις προσκαλεῖ τον γνώστη λεπτοτέραν θεωρίαν ἐκκαλεῖται τὸν ἐξεταστήν ἐπαῖοντα. Ὁ γὰρ ερευνητὴ σε υψηλότερη θεωρία. Διότι ἐκεῖνος που χωρίζει με μεγάλο χάσμα

χάσματι μεγάλῳ διείργων τὸ κακὸν ἐκ τοῦ κρείττονος, σταγόνος τὲ
το κακὸ ἀπὸ το ἀγαθό, και κάνει τον ἄνθρωπο που υποφέρει να επιθυμεί
μια
τινος δακτύλῳ κομιζομένης ἐπιδεᾶ ποιήσας τὸν ὀδυνώμενον, και
σταγόνα νερού που θα του δοθεῖ με το δάχτυλο, και παρουσιάζει τον
τόπο του
πατριάρχου κόλπον τῷ διὰ τῆς ζωῆς ταύτης κεκακωμένῳ ὑποθεῖς
πατριάρχη ως τόπο αναπαύσεως για τον ταλαιπωρημένο στην παρούσα
ζωή
ἄνάπαυσιν, πρὸ τούτων δὲ και τὸ τεθνᾶναι αὐτούς, και ταφῆ δοθῆναι
και διηγείται πρώτα ἀπ' ὅλα το θάνατο και την ταφή τους (του πλούσιου
και
διηγησάμενος, οὐ μικρῶς ἀφίστησι τῆς κατὰ πρόχειρον διανοίας τὸν
του φτωχοῦ Λαζάρου), αὐτὸς (με ὅλα αὐτά) οδηγεί το συνετὸ ακροατῆ
πολύ
μὴ ἄσυνέτως τοῖς λεγομένοις ἐπόμενον.
πιο πέρα ἀπὸ ἓναν επιπόλαιο προβληματισμό.

»Ποίους γὰρ ὀφθαλμοὺς ἐπαίρει ἐν τῷ ἄδη ὁ πλούσιος, τοὺς τῆς
»Διότι ποιά μάτια σηκώνει ψηλά στον ἄδη ο πλούσιος, ἀφού ἀφησε ἡδη
τα
σαρκὸς ἐναφεῖς τῷ τάφῳ; Πῶς δὲ φλογὸς ἤσθάνετο τὸ ἄσώματον;
σωματικά μέσα στον τάφο; Πῶς πάλι η ἀσώματη ὑπαρξη αισθανόταν
φωτιά;
Ποίαν δὲ γλῶσσαν καταψυχθῆναι διὰ τῆς σταγόνος ἐπιθυμεῖ, τῆς
Ποιά γλῶσσα, ἐπίσης, επιθυμεί να δροσίσει με τη σταγόνα του νερού,
ἀφού
σαρκίνης αὐτῷ μὴ παρούσης; Τίς δὲ ὁ διακομίζων αὐτῷ τὴν ῥανίδα
δεν ἔχει πλέον σάρκινη γλῶσσα; Ποιὸ δάχτυλο ὑπάρχει για να του φέρει
τη
δάκτυλος; Αὐτὸς δὲ ὁ κόλπος τῆς ἀναπαύσεως, τίς;
σταγόνα (του νερού); Ποιὸς πάλι εἶναι αὐτὸς ο κόλπος της ἀναπαύσεως;

»Τῶν γὰρ σωμάτων ἐν τάφοις ὄντων, τῆς δὲ ψυχῆς οὔτε ἐν σώματι
»Διότι, ἀφού τα σώματα εἶναι στους τάφους, και η ψυχή δεν εἶναι οὔτε
στο
οὔσης, οὔτε ἐκ μερῶν συνεστῶσης, ἄπορον ἂν εἶη τὴν τοῦ διηγήματος
σῶμα οὔτε συνίσταται σε μέρη, εἶναι ἀδύνατον ν' ανταποκριθούν στην
ἀλήθεια
διασκευὴν κατὰ τὸ προχείρως νοούμενον ἐφαρμόσαι τῇ ἀληθείᾳ, εἰ μὴ

τα στοιχεία της διηγήσεως, εάν τα ερμηνεύσουμε κατά γράμμα. Εκτός εάν

τις μεταλάβη τὰ καθ' ἕκαστον εἰς νοητὴν θεωρίαν· ὥστε χάσμα τὸ ἐξηγήσει κανεῖς το καθένα με αλληγορική σημασία· έτσι, χάσμα νοείται ὄχι

διεῖργον τῶν ἀμίκτων τὴν κοινωνίαν, μὴ γῆς διάστασιν οἶεσθαι· τῷ απόστασῃ γῆς, ἀλλὰ αὐτὸ που ἐμποδίζει τὴν ἐπαφὴν τῶν ἀντιθέτων· διότι, ποιά

γὰρ ἀσωμάτῳ καὶ νοερῷ, τίς πόνος διαπτῆναι τὸ χάσμα, καὶ εἰ δυσκολία ἐμποδίζει τὴν ἀσώματη καὶ νοερὴ ὑπαρξὴ νὰ διαβῆ τὸ χάσμα, ὅσο

μήκιστον ἦν; Διότι τὸ νοερὸν τῆ φύσει, ἐν ᾧπερ ἂν ἐθέλῃ ἀχρόνως μεγάλο κι ἀν εἶναι; Καθόσον αὐτὸ που εἶναι νοερὸ στη φύση του, βρίσκεται

γίνεται».

ὅπου θέλει ἀχρόνως».

46. ΓΡΗΓ. «Τί οὖν ἂν εἴη, φημί, τὸ πῦρ, ἢ τὸ χάσμα, ἢ τὰ λοιπὰ τῶν «Τί εἶναι, λοιπόν, ρώτησα, ἡ φωτιά, τὸ χάσμα καὶ τὰ υπόλοιπα τῆς διηγήσεως, εἰρημένων, ἢ μὴ ἂ λέγεται;». εἰς τὸ εἶναι ἐκεῖνα που λέγονται;».

ΜΑΚΡ. «Ἐμοὶ δοκεῖ, φησί, δόγματά τινὰ περὶ τῶν κατὰ ψυχὴν «Μου φαίνεται, ἀπάντησε ἐκείνη, ὅτι με τὸ καθένα ἀπ' αὐτὰ δηλώνει τὸ ζητουμένων δι' ἑκάστου τούτων ὑποσημαίνει τὸ Εὐαγγέλιον.

Εὐαγγέλιο κάποια δόγματα γιὰ τὰ ζητήματα τῆς ψυχῆς.

Προειπὼν γὰρ πρὸς τὸν πλούσιον ὁ πατριάρχης, ὅτι ἀπέσχεσ τῷ διὰ Διότι, ὅταν ὁ πατριάρχης εἶπε πρῶτα στὸν πλούσιο, ὅτι ἀπόλαυσεσ τὴν ἐπίγεια

σαρκὸς βίῳ τῶν ἀγαθῶν τὴν μοῖραν, καὶ περὶ τοῦ πτωχοῦ τὸ ἴσον ζωὴ σου τὸ μερίδιο τῶν ἀγαθῶν, καὶ γιὰ τὸ φτωχὸ εἶπε τὸ ἴδιο, ὅτι δηλαδὴ

εἰπὼν, ὅτι καὶ οὗτος ἀπέπλησε παρὰ τὸν βίον τῆς τῶν κακῶν καὶ αὐτὸς τὴν ἐπίγεια ζωὴν τοῦ ξεπλήρωσε τὸ καθήκον τῆς δοκιμασίας μετουσίᾳ λειτουργίας· εἶθ' οὕτως ἐπαγαγὼν περὶ τοῦ χάσματος, τῶν θλίψεων· κι ἐπειτα, ὅταν φέρνει τὸ λόγο γιὰ τὸ χάσμα, ὅτι δηλαδὴ μεταξύ

ὡς ἀπ' ἀλλήλων διατειχίζονται, μέγα τι διὰ τούτων ἔοικεν

τους χωρίζονται με αγεφύρωτη απόσταση, νομίζω ότι με όλα αυτά τα λόγια

Ὑποδεικνύειν τῷ λόγῳ.

υπονοεί κάποιο σπουδαίο δόγμα.

47. »Τὸ δὲ δόγμα, κατὰ γε τὸν ἐμὸν λόγον, τοιοῦτόν ἐστι· Μονοειδὲς ἦν

»Και κατὰ τη δική μου αντίληψη, το δόγμα είναι το εξής: η ζωή των ανθρώπων

ἢ τῶν ἀνθρώπων ζωῆ, μονοειδὲς δὲ λέγω τὴν ἐν μόνῳ τῷ ἀγαθῷ

ἦταν μονόπλευρη· μονόπλευρη εννοώ ότι ἦταν στραμμένη μόνο στο αγαθό,

ὀρωμένην, καὶ πρὸς τὸ κακὸν ἀνεπίμικτον. Τὸν δὲ τοιοῦτον λόγον ὁ και δεν είχε καμία ανάμιξη με το κακό. Την αλήθεια αυτή την αποδεικνύει

πρῶτος τοῦ Θεοῦ νόμος μαρτυρεῖται, ὁ τοῦ παντὸς μὲν δοῦς τῶν ἐν

ο πρώτος νόμος του Θεού· αυτός ἔδινε εντολή στον ἄνθρωπο

τῷ παραδείσῳ καλῶν ἄφθονον τῷ ἀνθρώπῳ τὴν μετουσίαν,

στον παράδεισο να γεύεται όλα τα αγαθά·

ἀπείργων δὲ μόνου ἐκείνου ὧ σύμμικτος ἦν ἐκ τῶν ἐναντίων ἢ φύσις,

απαγόρευε μόνον εκείνο τον καρπό, ο οποίος ἦταν μίκτος στη φύση του,

τοῦ κακοῦ πρὸς τὸ καλὸν συγκεκραμένου, θάνατον ἐπιθείς τῷ

αποτελούμενος και από το κακό και από το καλό. Στον παραβάτη

επέβαλε

παρανομήσαντι τὴν ζημίαν.

ως τιμωρία το θάνατο.

» Ἄλλ' ἔκουσίως ὁ ἄνθρωπος ἐν τῷ αὐτεξουσίῳ κινήματι καταλιπὼν

»Ο ἄνθρωπος, βέβαια, ελεύθερα με την αυτεξούσια θέλησή του

εγκατέλειψε

τὴν ἀμιγῆ τοῦ χείρονος μοῖραν, τὴν ἐκ τῶν ἐναντίων σύγκρατον ζωὴν

την απείραχτη από το κακό κατάστασή του και διάλεξε την ανάμικτη ζωή από

ἔπεσπάσατο. Οὐ μὴν ἀφῆκεν ἡ θεία προμήθεια τὴν ἀβουλίαν ἡμῶν

τα αντίθετα. Η θεία πρόνοια ὁμως δεν ἄφησε αδιόρθωτη την απερисκεψία

ἀδιόρθωτον. Ἄλλ' ἐπειδὴ τοῖς παραβεβηκόσι τὸν νόμον ὁ κριθεὶς ἐπ'

μας. Ἀλλά, ἐπειδὴ για τους παραβάτες του νόμου επακολούθησε

υποχρεωτικά

αὐτῷ θάνατος ἀναγκαίως ἐπηκολούθησε, διχῆ μερίσας τὴν

ο θάνατος που ορίστηκε ως τιμωρία· και χώρισε στα δύο την ανθρώπινη

ζωή,

ἀνθρωπίνην ζωὴν, εἷς τε τὴν διὰ σαρκὸς ταύτην, καὶ εἷς τὴν ἔξω τοῦ
σ' ἐκείνη μέσα στο σῶμα και σ' αυτήν ἔξω από το σῶμα, που ακολουθεῖ
μετά·

σώματος μετὰ ταύτην, οὐ κατὰ τὸ ἴσον μέτρον τοῦ διαστήματος,
(ο Θεός ὁμως) τη χρονική διάρκεια (των δύο καταστάσεων) δεν την
ὀρισε ἴση,
ἀλλὰ τὴν μὲν βραχυτάτῳ τινὶ τῷ χρονικῷ περιγράφας ὄρω· τὴν δὲ
ἀλλὰ τὴν πρώτη (ἐπίγεια ζωὴ) τὴν ὀρισε να διαρκεῖ πολὺ σύντομο χρόνο·
τὴν

παρατείνας εἷς τὸ αἰδῖον, ἔξουσίαν ἔδωκεν ὑπὸ φιλανθρωπίας, ἐν ᾧ τις
ἀλλή ὁμως τὴν παρέτεινε στην αἰωνιότητα. Από ἀγάπη για τον ἀνθρωπο
ἔδωσε

βούλεται, τούτων ἐκάτερον ἔχειν τό τε ἀγαθὸν λέγω καὶ τὸ κακὸν,
τὴν ἐξουσία ὡστε, ἐάν κάποιος θέλει, να ἐκλέγει το ἓνα από τα δύο,
ἐννοῶ το

ἢ κατὰ τὸν βραχὺν τοῦτον καὶ ὠκύμορον βίον, ἢ κατὰ τοὺς
καλὸ και το κακό· να ζήσει, δηλαδή, ἢ τὴ σύντομο και προσωρινή
παρούσα ζωὴ

ἀτελευτήτους ἐκείνους αἰῶνας, ὧν πέρασ ἢ ἀπειρία ἐστίν.
ἢ αὐτὴν που πάει στους ἀπέραντους αἰῶνες και δεν ἔχει τέλος.

» Ὁμωνύμως δὲ λεγομένου τοῦ τε ἀγαθοῦ καὶ τοῦ κακοῦ, καὶ ἐκατέρου
» Ἐπειδὴ ὁμως το καλὸ και το κακό λέγονται με τὴν ἴδια ονομασία,
τούτων πρὸς διπλὴν ἔννοιαν μεριζομένου πρὸς νοῦν τε λέγω και
και το καθένα από τα δύο ἔχει διπλὴ ἔννοια, τὴν νοητικὴ και τὴν
αισθητικὴ,

αἴσθησιν, καὶ τῶν μὲν τοῦτο ἐν ἀγαθοῦ μοίρα κρινόντων ὅπερ ἂν ἡδὺ
ορισμένοι θεωροῦν ὡς ἀγαθὸ αὐτὸ που φαίνεται ευχάριστο στις
αισθήσεις.

τῇ αἰσθήσει δόξη· τῶν δὲ μόνον τὸ κατὰ διάνοιαν θεωρούμενον
Ἄλλοι πάλι πιστεύουν ὅτι ἀγαθὸ εἶναι και καλεῖται αὐτὸ το ὁποῖο θεωρεῖ
πεπιστευκότων ἀγαθὸν εἶναι καὶ ὀνομάζεσθαι.

ὡς ἀγαθὸ μόνον ο νους.

» Οἷς μὲν ἀγύμναστος ἐστίν ὁ λογισμὸς, καὶ τοῦ βελτίονος
Ὅσοι, λοιπόν, ἔχουν ἀπαίδευτο το λογισμό τους, διότι δεν σκέφτεται
ἀνεπίσκεπτος, οὔτοι ὑπὸ λαιμαργίαν ἐν τῷ σαρκίνῳ βίῳ τὴν
το ἀγαθὸ, αὐτοὶ από λαιμαργία ξοδεύουν τὴν παρούσα ζωὴ τους
χρεωστομένην τῇ φύσει τοῦ ἀγαθοῦ μοῖραν προαναλίσκουσιν, οὐδὲν
τα καλὰ ἀγαθὰ που ἀναλογοῦν στη φύση τους· δεν ἀποταμιεύουν τίποτε

τῷ μετὰ ταῦτα βίῳ ταμιευόμενοι· οἱ δὲ λογισμῷ διακριτικῷ τε καὶ
για την ἄλλη ζωή. Αντίθετα, εκείνοι που εξοικονομούν τη ζωή τους με
σώφρονη τὴν ἑαυτῶν οἰκονομοῦντες ζωὴν, ἐν τῷ βραχεῖ τούτῳ βίῳ
διάκριση και σωφροσύνη, ενοχλούνται στην σύντομη παρούσα ζωή
διὰ τῶν τὴν αἴσθησιν λυπούντων ἀνιαθέντες, τῷ ἐφεξῆς αἰῶνι τὸ
ἀπό τις λυπηρές εμπειρίες των αισθήσεων· αποταμιεύουν ὅμως τα αγαθὰ
ἀγαθὸν ταμιεύονται, ὥστε αὐτοῖς τῇ αἰδίῳ ζωῇ τὴν κρείττω λῆξιν
για τη μέλλουσα ζωή, ὥστε η καλύτερη τύχη να παρατείνεται γι' αυτούς
μαζί

συμπαρατείνεσθαι.

με την αιωνιότητα.

48. »Τοῦτο οὖν ἔστιν, ὡς γε ὁ ἐμὸς λόγος, τὸ χάσμα, ὃ οὐχὶ γῆς
»Αυτό είναι, λοιπόν, σύμφωνα με την ἀποψή μου, το χάσμα, το οποίο δεν
διασχούσης γίνεται, ἀλλ' ἢ παρὰ τὸν βίον κρίσις πρὸς τὰς ἐναντίας
σηματίζεται επειδὴ χωρίζεται στα δύο η γη, ἀλλὰ το δημιουργεῖ η
επιλογή της

προαιρέσεις διασχισθεῖσα ποιεῖ. Ὁ γὰρ ἅπαξ τὸ ἡδὺ κατὰ τὸν βίον
ζωῆς που διαιρεῖται σε ἀντίθετες προτιμήσεις. Εκείνος που διάλεξε
εφάπαξ την

τοῦτον ἐλκόμενος, καὶ μὴ θεραπεύσας ἐκ μεταμελείας τὴν ἀβουλίαν,
ἀπόλαυση στην παρούσα ζωή και δεν μετανόησε για να θεραπεύσει την
ἄβατον ἑαυτῷ μετὰ ταῦτα τὴν τῶν ἀγαθῶν χώραν ἐργάζεται, τὴν
ἀπερισκεψία του, ἔκανε ἀπροσπέλαστο για τον εαυτό του τον τόπο των
ἀγαθῶν

ἀδιάβατον ταύτην ἀνάγκην, καθάπερ τι βάραθρον ἀχανές τε καὶ
στην ἄλλη ζωή· δημιούργησε σε βάρος του την ἀξεπέραστη αὐτή
κατάσταση,

ἀπαρόδεντον καθ' ἑαυτοῦ διορύξας.

σαν κάποια ἀχανή και ἀδιάβατη χαράδρα.

49. »Διὸ μοι δοκεῖ καὶ τὴν ἀγαθὴν τῆς ψυχῆς κατάστασιν, ἐν ἧ τὸν τῆς
»Γι' αὐτό, μου φαίνεται ὅτι και την ἀγαθὴν κατάσταση της ψυχῆς την
ονομάζει

ὑπομονῆς ἀθλητὴν ἀναπαύει ὁ λόγος, κόλπον τοῦ Ἀβραάμ ὀνομάσαι.
ο (εαγγελικός) λόγος κόλπο του Ἀβραάμ, στον οποίο ἀναπαύεται ο
ἀθλητῆς

Πρῶτος γὰρ οὗτος ὁ πατριάρχης τῶν πῶποτε γεγονότων ἱσθόρηται
της ὑπομονῆς. Διότι πρῶτος ἀπ' ὅλους τους ἀνθρώπους αὐτός ο
πατριάρχης

τὴν ἐλπίδα τῶν μελλόντων τῆς ἀπολαύσεως τῶν παρόντων
λέγεται ὅτι προτίμησε τὴν ἐλπίδα τῶν μελλοντικῶν ἀγαθῶν ἀντὶ τὴν
ἀνταλλαξάμενος, ὅς γε πάντων γυμνωθεὶς, ἐν οἷς ἦν αὐτῷ καταρχὰς
ἀπόλαυση τῶν παρόντων. Αὐτὸς στερήθηκε ὅλα τα ἀγαθὰ που εἶχε στὴν
ἀρχὴ
ἢ ζωὴν, ἐν ἀλλοτρίοις εἶχε τὴν διαίταν, διὰ τῆς παρουσίας κακοπαθείας,
τῆς ζωῆς του, καὶ ζούσε ἀνάμεσα σε ξένους· ἐξασφάλισε ἔτσι, με τὴν
τὴν ἐλπίζομένην εὐκληρίαν ἐμπορευόμενος.
κακοπάθεια τῆς παρουσίας ζωῆς, τὴ μελλοντικὴ μακαριότητα.

» Ὡσπερ οὖν τὴν ποιὰν τοῦ πελάγους περιγραφὴν ἐκ καταχρήσεώς
» Ὅπως ἀκριβῶς, λοιπὸν, ὀνομάζουμε καταχρηστικά ἓνα ὀρισμένο μέρος
τῆς
τινος ὀνομάζομεν κόλπον, οὕτω δοκεῖ τῶν ἀμετρήτων ἐκείνων
θάλασσας κόλπο, ἔτσι, μου φαίνεται, ὁ (εὐαγγελικὸς) λόγος με τὸ ὄνομα
του
ἀγαθῶν τὴν ἔνδειξιν ὁ λόγος τῷ τοῦ κόλπου διασημαίνει ὄνοματι, ὃ
κόλπου ὑπονοεῖ τα ἀμέτρητα ἐκεῖνα ἀγαθὰ. Διότι στὸν κόλπο, ὅλοι ὅσοι
πάντες οἱ δι' ἀρετῆς τὸν παρόντα διαπλέοντες βίον, ὅταν ἐντεῦθεν
διακινδυνεύουν με τὴν ἀσκήση τῶν ἀρετῶν τὴν παρούσα ζωὴν, ὅταν θα
φύγουν
ἀπαίρωσιν, ὡσπερ ἐν ἀκατακλύστῳ λιμένι τῷ ἀγαθῷ κόλπῳ τὰς
ἀπ' αὐτὴν, θ' ἀράξουν τὶς ψυχὰς τους στὸν κόλπο τῶν ἀγαθῶν, σαν
ἀσφαλές
ψυχὰς ἐνορμίζονται, τοῖς δὲ λοιποῖς ἢ τῶν φαινομένων αὐτοῖς ἀγαθῶν
λιμάνι. Για τοὺς ὑπόλοιπους, ὅμως, αὐτὴ ἡ στέρηση τῶν ἀγαθῶν που
υπάρχουν
στέρησις φλόξ γίνεται τὴν ψυχὴν διασμύχουσα, ῥανίδος τινὸς ἐκ τοῦ
ἐκεῖ (στὸν κόλπο) γίνεται φλόγα που καίει τὴν ψυχὴν τους· ἔχει ἀνάγκη (ἡ
ψυχὴ
πελάγους τῶν τοῦ ὀσίου περικλυζόντων ἀγαθῶν εἰς παραμυθίαν
τους) κάποια σταγόνα ἀπὸ τὸ πέλαγος τῶν ἀγαθῶν που κατακλύζουν
τους
προσδεομένη, καὶ οὐ τυγχάνουσα.
δικαίους, γὰρ νὰ παρηγορηθεῖ· ἀλλὰ δὲν το πετυχαίνει.

» Γλῶσσαν δὲ καὶ ὀφθαλμὸν, καὶ δάκτυλον, καὶ τὰ λοιπὰ τῶν
» Ἀκούοντας, ἐπίσης, στὸν (εὐαγγελικὸ) λόγο γὰρ τα ἀσώματα, ὀνόματα
ὅπως
σωματικῶν ὀνομάτων ἐν τῷ διαλόγῳ τῶν ἀσωμάτων βλέπων, τὸν

γλώσσα, οφθαλμός, δάχτυλο και την παρόμοια σχετική ορολογία για το καταστοχασμόν, ἡμῖν ἤδη νοηθέντι περὶ ψυχῆς λόγῳ συμφώνως ἔχειν σώμα, θα παραδεχθείς ὅτι αυτά – εἰάν ἐξετάσεις τὴν ἐννοια τῶν ονομάτων–

ὁμολογήσεις, ἐπισκεψάμενος τῶν ῥητῶν τὴν διάνοιαν. Ὡσπερ γὰρ συμφωνοῦν με ὅσα στοχαστήκαμε για τὸ θέμα τῆς ψυχῆς. Διότι, ὅπως ἡ ὄλου τοῦ σώματος ἢ τῶν στοιχείων συνδρομὴ ποιεῖ τὴν οὐσίαν, συνδρομὴ ὄλων τῶν στοιχείων τοῦ σώματος συγκροτεῖ τὴν οὐσία του, οὕτως εἰκὸς καὶ τῶν ἐν τῷ σώματι μερῶν ἐκ τῆς αὐτῆς αἰτίας ἐτσί εἶναι εὐλογο ἡ ἴδια αἰτία (συνδρομὴ) να ολοκληρώνει τὴ φύση τῶν μερῶν, συμπληροῦσθαι τὴν φύσιν. που αποτελοῦν τὸ σώμα.

50. »Εἰ οὖν πάρεστιν ἡ ψυχὴ τοῖς ἐκ τοῦ σώματος στοιχείοις πρὸς τὸ ἔάν, λοιπόν, παραβρίσκειται ἡ ψυχὴ στα στοιχεία τοῦ σώματος, τα οποία πᾶν ἀναμιχθεῖσιν, οὐ μόνον τὸ πλήρωμα τῶν εἰς ὄλον τὸ σύγκριμα ἀναμίχθησαν με τὸ σύμπαν (μετὰ θάνατο), τότε ὄχι μόνον θα γνωρίσει ὄλο το

συνδεδραμηκότων γνωρίσει, καὶ ἐν αὐτοῖς ἔσται· ἀλλ' οὐ τὴν πλήθος τῶν στοιχείων που συνέθεσαν τὸ σώμα, καὶ θα βρίσκειται σ' αὐτά· ἀλλά,

ἰδιάζουσαν ἐκάστου τῶν μερῶν σύστασιν ἀγνοήσει, διὰ ποίων τῶν θα γνωρίσει καὶ τὴν ἰδιαίτερη σύστασι κάθε μέρους τοῦ συνόλου, δηλαδή με

ἐν τοῖς στοιχείοις μορίων ἀποτελεσθῆ τὰ ἐν ἡμῖν μέλη. Τὴν οὖν ἐν ποιά μόρια τῶν στοιχείων σχηματίστηκαν τὰ μέλη τοῦ σώματός μας. Δὲν εἶναι,

παντὶ οὕσαν τῷ τῶν στοιχείων πληρώματι, καὶ ἐν τοῖς καθ' ἕκαστον λοιπόν, παράδοξο ἡ ψυχὴ, που βρίσκειται σ' ὄλο τὸ σύνολο τῆς συνθέσεως τῶν

εἶναι, οὐδὲν ἔξω τοῦ εἰκότος ἐστίν· καὶ οὕτω πρὸς τὰ στοιχεῖά τις στοιχείων, να βρίσκειται καὶ σε κάθε μόριο. Ἐτσί, βλέποντας κανεῖς τα στοιχεία,

βλέπων, οἷς ἐνυπάρχει τῇ δυνάμει τὰ καθ' ἕκαστον μέλη τοῦ σώματος, στα οποία μέσα υπάρχουν δυνάμει τα ἰδιαίτερα μέλη τοῦ σώματος, δὲν θα

δάκτυλόν τε περὶ αὐτὴν εἶναι καὶ ὀφθαλμόν καὶ γλῶσσαν, καὶ τὰ ἄλλα κάνει σφάλμα να ἐνοήσει ὅτι ἡ Γραφή για αὐτὰ ομιλεῖ ὅταν ἀναφέρεται, μετὰ

πάντα μετὰ τὴν διάλυσιν τοῦ συγκρίματος τὴν Γραφὴν λέγειν
τὴ διάλυση του σώματος, σε δάχτυλο, οφθαλμό, γλώσσα και σ' όλα τα
ὑπονοῶν, τοῦ εἰκότος οὐχ ἁμαρτήσεται.
υπόλοιπα μέλη.

»Εἰ οὖν τὰ καθ' ἕκαστον ἀπάγει τὸν νοῦν τῆς σωματικῆς περὶ τοῦ
»Εάν, λοιπόν, ἡ εξέταση του καθένα (στοιχείου) μεταφέρει το νοῦ
μακριά από
διηγήματος ὑπολήψεως, εἰκὸς δῆπου καὶ τὸν μνημονευθέντα νῦν ἄδην
σωματικὴ εκδοχὴ τῆς διηγήσεως, εἶναι εὐλογο και ἡ αναφορά τώρα σε
ἀδη,
μὴ τόπον τινὰ οὕτως ὀνομαζόμενον οἶεσθαι, ἀλλὰ τινὰ κατάστασιν
να μὴν υπονοεῖ κάποιον τόπο που ἔχει αὐτὸ το ὄνομα, ἀλλὰ να εννοεῖ μια
ζωῆς ἀειδῆ καὶ ἀσώματον, ἧ τὴν ψυχὴν ἐμβιοτεύειν παρὰ τῆς Γραφῆς
κατάστασι βίου, αἰώνια και ἀσώματη· σ' αὐτὴν, μας διδάσκει ἡ Γραφή,
ζει
ἐκδιδασκόμεθα.
ἡ ψυχὴ.

» Ἀλλὰ καὶ ἕτερον ἐν τῷ κατὰ τὸν πλούσιον καὶ πτωχὸν διηγήματι
» Ἀλλὰ, στη διήγησι για τον πλούσιο και το φτωχό (Λάζαρο), καὶ κάποιον
ἄλλο
δόγμα μανθάνομεν, ὃ πολλὴν ἔχει πρὸς τὰ ἐξητασμένα τὴν οἰκειότητα.
δόγμα μαθαίνουμε, το οποίο ἔχει μεγάλη ομοιότητα με ὅσα εξετάσαμε.
Ἐποίησεν ἐκεῖνον τὸν ἐμπαθῆ καὶ φιλόσαρκον, ἐπειδὴ τὸ ἄφουκτον εἶδε
Παρουσίασε (ἡ διήγησι) ἐκεῖνο τον ἐμπαθὴ και φιλόσαρκο (πλούσιο),
ὅταν
τῆς παρ' ἑαυτοῦ συμφορᾶς, φροντίδα τῶν ὑπὲρ γῆς αὐτῷ κατὰ τὸ
εἶδε ὅτι ἡ καταδίκη του ἦταν ἀναπόφευκτη, να φροντίζει για τους
συγγενεῖς του
γένος προσηκόντων ἔχειν, καὶ τοῦ Ἀβραάμ εἰπόντος μὴ ἀπρονόητον
που ἦταν στη γῆ, ὥστε να κάμουν το ὀρθό· και ο Ἀβραάμ ἀπάντησε ὅτι ο
Θεός
εἶναι τῶν ἐν σαρκὶ ζώντων βίον, ἀλλὰ κατ' ἐξουσίαν προκεῖσθαι αὐτοῖς
δεν ἀφησε ἀφρόντιστη τὴν ἐπίγεια ζωὴ των ἀνθρώπων· ἀλλὰ μποροῦν,
εάν
τὴν ἐκ τοῦ νόμου καὶ τῶν προφητῶν χειραγωγίαν· ἔτι παραμένειν
θέλουν, να γνωρίσουν τὴν ὀρθὴ ζωὴ ἀπὸ τὴ διδασκαλία του νόμου και
των
προσλιπαροῦντα τὸν δίκαιον, ὅπως ἂν ἐκ τοῦ παραδόξου πιθανὸν

προφητών. (Ο πλούσιος) όμως εξακολουθεί να παρακαλεί τον δίκαιο (Αβραάμ),
αὐτοῖς τὸ κήρυγμα γένοιτο, ὑπὸ τινος ἐκ τῶν νεκρῶν ἀναβεβιωκότος
λέγοντας ὅτι ἡ διδασκαλία θα ἔχει ἀποτέλεσμα μόνο με τρόπο
θαυματουργικό,
καταγγελλόμενον».
εάν δηλαδή κάποιος ἀπὸ τους νεκροὺς ἀναστηθεῖ και τους διδάξει».

51. ΓΡΗΓ. «Τί οὖν, εἶπον, ἐν τούτοις ἐστὶ τὸ δόγμα;».
«Ποιὸ δόγμα, λοιπόν, ρώτησα, ὑπάρχει σ' αὐτὴ τη διήγησι;».

ΜΑΚΡ. «Ἐπειδὴ, φησὶ, τοῦ μὲν Λαζάρου πρὸς τοῖς παροῦσιν ἄσυχλός
«Ἡ ψυχὴ του Λαζάρου, ἀπάντησε ἐκείνη, δεν ενδιαφέρεται για τα
παρόντα
ἐστὶν ἡ ψυχὴ, καὶ πρὸς οὐδὲν τῶν καταλειφθέντων ἑαυτὴν ἐπιστρέφει,
και δεν επιστρέφει σε τίποτε ἀπ' ὅσα ἀφησε πίσω της στη γη· ο πλούσιος
ὁμως
ὁ δὲ πλούσιος οἶονεὶ ἰξῶ τινι τῆ σαρκίνῃ ζωῇ καὶ μετὰ θάνατον ἔτι
εἶναι προσκολλημένος σαν ἰξὸς στη σαρκική ζωή ἀκόμη και μετὰ το
θάνατο·
προσίσχεται, ἦν οὐδὲ παυσάμενος τοῦ ζῆν καθαρῶς ἀπεδύσατο, ἀλλ'
ἀπ' αὐτὴν δεν ἀπαλλάχτηκε τελείως κι ὅταν ἐπάψε να ζει, ἀλλὰ ἀκόμη
ἔτι αὐτῷ διὰ φροντίδος ἐστὶν ἡ σὰρξ καὶ τὸ αἷμα δι' ὧν γὰρ τοὺς
φροντίζει για τη σάρκα και το αἷμα·
κοινονοῦντας αὐτῷ τοῦ γένους ἐξαιρεθῆναι τῶν κακῶν δεῖται, δῆλός
ἀφοῦ παρακαλεῖ ν' ἀπαλλαγούν οι συγγενεῖς του ἀπὸ τα κακά, εἶναι
φανερὸ
ἐστὶ μήπω τῆς σαρκικῆς ἐκλυθεῖς προσπαθείας, ἐκ τούτων, φησὶ, τῶν
ὅτι δεν ἔχει ἀκόμη ἐλευθερωθεῖ ἀπὸ τις γῆινες φροντίδες. Με ὅλες αὐτές
τις
διηγημάτων οἰόμεθα τοῦτο δογματίζειν τὸν Κύριον, τὸ δεῖν ὅτι
διηγήσεις, θεωρούμε ὅτι ο Κύριος θεμελιώνει το ἐξῆς δόγμα: αυτοὶ που
μάλιστα τοὺς ἐν σαρκὶ βιοτεύοντας, διὰ τῆς κατὰ ἀρετὴν ζωῆς,
ζουν ἀκόμη τη σαρκική ζωή πρέπει, με την ἐνάρετη βιοτὴ τους,
χωρίζεσθαί πως καὶ ἀπολύεσθαι τῆς πρὸς αὐτὴν σχέσεως, ἵνα μετὰ
ν' ἀπομακρύνονται κάπως και να ξεφεύγουν ἀπὸ τη σχέση με τη σάρκα,
τὸν θάνατον μὴ πάλιν ἄλλου θανάτου δεώμεθα, τὰ λείψανα τῆς
ὥστε μετὰ το θάνατο να μην ἔχουν ἀνάγκη ἀπὸ κάποιον ἄλλο θάνατο, ο
οποῖος
σαρκώδους κόλλης ἀποκαθαίροντος: ἀλλὰ καθάπερ δεσμῶν τὴν ψυχὴν

θα καθαρήσει τα υπολείμματα της σαρκικής ζωής. Αλλά, όπως έσπασαν τα περιβράχυντων, κοῦφος αὐτῇ καὶ ἄνετος ὁ πρὸς τὸ ἀγαθὸν γένηται δεσμά της ψυχῆς, να της γίνει εύκολος και άνετος ο δρόμος προς το αγαθό δρόμος, οὐδεμιᾶς αὐτὸν σωματικῆς ἀλγηδόνης πρὸς ἑαυτὴν και κανένα σωματικό βάρος να μην την αποσπά. ἀφελκούσης.

52. » Ὡς εἴ τις ὄλος δι' ὄλων ἀποσαρκωθείη τῇ διανοίᾳ, πᾶσαν ψυχῆς » Ὅποιος γίνεται εντελῶς σαρκικός στη σκέψη του και αφιερώνει κάθε κίνηση κίνησιν τε καὶ ἐνέργειαν ἐν τοῖς θελήμασι τῆς σαρκὸς ἀσχολῶν, ὁ και ενέργεια της ψυχῆς στα θελήματα της σάρκας, αὐτός, κι ὅταν ἀκόμη βγει τοιοῦτος οὐδὲ τῆς σαρκὸς ἔξω γενόμενος τῶν κατ' αὐτὴν παθημάτων ἔξω ἀπὸ τη σάρκα του, δεν αποχωρίζεται τα πάθη της. Ὅπως ἐκεῖνοι που ἔχουν χωρίζεται, καθάπερ οἱ ἐπὶ πλέον ἐνδιατρίψαντες τοῖς δυσωδεστέροις μείνει αρκετό καιρό στους πιο βρωμερούς τόπους, ἀκόμη κι ὅταν φύγουν ἀπὸ τῶν τόπων, οὐδὲ εἰ πρὸς τὸν εὔπνουν ἀέρα μετέλθοιεν καθαρεύουσι και ἐλθουν στον καθαρὸ ἀέρα, δεν ἀπαλλάσσονται ἀπὸ τη δυσσομία της τῆς ἀηδείας, ἦν διὰ τῆς χρονιωτέρας ἐν αὐτῇ διαγωγῆς ἀναμίξαντο· βρώμας, την οποία συνήθισαν λόγω της μακρᾶς διαμονῆς τους σ' αὐτήν.

» οὕτως οὐδὲ πρὸς τὸν ἀηδῆ καὶ ἄβλεπτον βίον τῆς μεταβολῆς » Ἐτσι, ὅταν γίνεται η μεταφορά προς την αἰώνια και ἀόρατη ζωῆ, δεν εἶναι γενομένης, δυνατὸν ἂν εἴη τοὺς φιλοσάρκους μὴ ἀφέλκεσθαί τι πάντως δυνατόν αυτοί που αγαπούν τη σάρκα να μην ἐλκύονται με οποιονδήποτε τρόπο τῆς σαρκικῆς δυσωδίας, δι' ὧν πλέον αὐτοῖς ἡ ὀδύνη βαρύνεται, ἀπὸ τη δυσσομία της σαρκικῆς ζωῆς. Ἀπ' αὐτὸ η ὀδύνη τους γίνεται βαρύτερη, ὑλωδεστέρας ἐκ τοιαύτης περιστάσεως τῆς ψυχῆς γινομένης. Δοκεῖ δὲ ἐπειδὴ η ψυχὴ ἀπ' αὐτὴν την κατάστασι γίνεται περισσότερο υλόφρονη. πως πρὸς τοιαύτην ὑπόληψιν συνάδειν ὃ παρὰ τινων λέγεται, Νομίζω μάλιστα ὅτι συμφωνεῖ μ' αὐτὴ την ἀποψή μου αὐτὸ που λένε ορισμένοι,

πολλάκις ὀρᾶσθαι τὰς περὶ τῶν σωμάτων θέσεις, σκιοειδῆ τινὰ τῶν
ὅτι δηλαδή πολλές φορές εκεί που βρίσκονται τα σώματα (τάφοι)
φαίνονται
κατοιχομένων φαντάσματα.
σκιές φαντασμάτων των νεκρών.

»Εἰ γὰρ τοῖόν τι γίνεται, οὕτως ἐλέγχεται τῆς ψυχῆς ἢ πέρα τοῦ
»Εάν πράγματι γίνεται κάτι τέτοιο, αποδεικνύεται έτσι η προσκόλληση
της
δέοντος γινομένη νῦν πρὸς τὸν σαρκώδη βίον προσπάθεια, ὡς μηδὲ
ψυχῆς στην σαρκική ζωή περισσότερο από το πρέπον· έτσι ὥστε, κι ὅταν
βγει
ἐξωσθεῖσαν τῆς σαρκὸς καθαρῶς αὐτὴν ἐθέλειν ἀφίπτασθαι, μηδὲ
ἀπὸ τῆς σάρκα, να μη θέλει ν' αποχωριστεῖ καθαρὰ ἀπ' αὐτὴν, οὔτε να
δέχεται
συγχορεῖν τὴν παντελεῖν γίνεσθαι πρὸς τὸ ἀειδὲς τοῦ σχήματος
την ολοκληρωτικὴ ἀλλαγὴ τῆς στὴν κατάστασι τῆς αἰωνιότητος·
μεταποίησιν, ἀλλὰ παραμένειν ἔτι τῷ εἶδει μετὰ τὸ λυθῆναι τὸ εἶδος,
ἀντίθετα, να παραμένει ἀκόμη, και μετὰ τῆς διάλυσι, στὴ σωματικὴ
μορφὴ
καὶ ἔξω γενομένην ἤδη τοῦτου πόθῳ τοῖς τῆς ὕλης ἐπιπλανᾶσθαι
και, ἐνὼ εἶναι ἤδη ἐξω ἀπὸ το σώμα, να περιφέρεται με νοσταλγία στους
τόποις, καὶ περὶ αὐτοῦς ἀναστρέφεσθαι».
τόπους τῆς υλικῆς ζωῆς και ἐκεῖ να ἀναστρέφεται».

53. ΓΡΗΓ. Ἐγὼ δὲ μικρὸν ἐπισχῶν καὶ ἀναλαβῶν τὴν τῶν εἰρημένων
Εγὼ τότε, ἀφοῦ συλλογίστηκα γιὰ λίγο και σκέφτηκα τὴν ἐννοια τῶν
λόγων
διάνοιαν, «Δοκεῖ μοι, εἶπον, τοῖς περὶ παθῶν προεξητασμένοις
τῆς, εἶπα: «Μου φαίνεται, με ὅσα εἰπώθηκαν, προκύπτει κάποια
ἀντίφασι
ἀνακύπτειν ἐκ τῶν εἰρημένων τῆς ἐναντίωσις. Εἰ γὰρ ἐκ τῆς πρὸς τὰ
στὰ θέματα που συζητήθηκαν γιὰ τὰ πάθη. Διότι, νομίσαμε ὅτι αὐτὰ
ἄλογα συγγενείας ἐνομίσθη τὰ τοιαῦτα τῆς ψυχῆς ἐν ἡμῖν ἐνεργεῖσθαι
τα κινήματα τῶν παθῶν, τα ὁποῖα ἀπαρίθμησις στὴν προηγούμενη
κινήματα, ὅσα προσλαβῶν ὁ λόγος ἀπηριθμήσατο, θυμὸν τε καὶ
συζήτησέ μας, ὅπως ὁ θυμὸς, ὁ φόβος, ἡ ἡδονή, ἡ ἐπιθυμία και τα
παρόμοια,
φόβον, καὶ ἡδονὴν καὶ ἐπιθυμίαν, καὶ τὰ τοιαῦτα· εἴρηται δὲ τὴν μὲν

ενεργούν στην ψυχή μας εξαιτίας της συγγένειάς της με τα άλογα.

Παράλληλα

ἀγαθὴν τῶν τοιούτων χρῆσιν ἀρετὴν εἶναι, διὰ δὲ τῆς ἐσφαλμένης τῆν ὁμῶς εἶπες ὅτι ἡ καλὴ χρῆσις τους (των παθῶν) εἶναι ἀρετὴ, ἐνῶ ἡ σφαλερὴ

κακίαν γίνεσθαι· προσέθηκε δὲ ὁ λόγος ἐκάστου τε τῶν ἄλλων τῆν κακία· καὶ πρόσθεσες ἀκόμη στη συζήτηση ὅτι καὶ κάθε ἄλλο (πάθος) πρὸς τὸν κατ' ἀρετὴν βίον συνεισφορὰν, ὅτι δι' ἐπιθυμίαν πρὸς τὸν συμβάλλει στον ἐνάρετο βίο, διότι με τὴν ἐπιθυμία ἀνεβαίνουμε πρὸς τὸ Θεό,

Θεὸν ἀναγόμεθα, οἷόν τινα σειρὰν κάτωθεν πρὸς αὐτὸν ἀνελκόμενοι, σαν νὰ ἀναρριχόμεστε πρὸς Αὐτὸν με μιὰ ἀλυσίδα κάτω ἀπὸ τὴ γῆ.

Νομίζω,

δοκεῖ πως, ἔφην, ἐναντιοὔσθαι πρὸς τὸν σκοπὸν ὁ λόγος».

λοιπὸν, ὅτι τὰ ἐπιχειρήματα (τοῦ λόγου σου) ἀντιφάσκουν με τὸ συμπέρασμα».

54. ΜΑΚΡ. «Πῶς τοῦτον λέγεις;» φησὶν.

«Πῶς τὸ λες αὐτό;», με ρώτησε ἐκεῖνη.

ΓΡΗΓ. «Ὅτι τοι, εἶπον, τῆς ἀλόγου πάσης κινήσεως μετὰ τὴν κάθαρσιν «Αφού με τὴν κάθαρση, ἀπάντησα, σβήνει μέσα μας κάθε ἀλογη κίνηση, ἐν ἡμῖν ἀποσβεσθείσης, οὐδὲ τὸ ἐπιθυμητικὸν πάντως ἔσται· τούτου δὲ εἶναι ἐπόμενο ὅτι δὲν υφίσταται καθόλου οὔτε ἡ ἐπιθυμία· κι ἀφού δὲν ὑπάρχει

μὴ ὄντος οὐδ' ἂν ἡ τοῦ κρείττονος ἔφεσις εἴη, μηδενὸς ὑπολειφθέντος αὐτῆ, δὲν ὑπάρχει ἐπιθυμία οὔτε γιὰ τὰ καλύτερο (ἀγαθό)· διότι δὲν ἐμεινε

τῆ ψυχῆ τοιούτου κινήματος, τοῦ πρὸς τὴν ὄρεξιν τῶν ἀγαθῶν στὴν ψυχὴ καμιά κίνηση (πάθος), που νὰ τὴν διεγείρει νὰ ἐπιθυμῆ τὰ ἀγαθὰ».

ἔπεγείροντος».

55. ΜΑΚΡ. «' Ἀλλὰ πρὸς τοῦτο, φησὶν, ἐκεῖνό φαμεν, ὅτι τὸ θεωρητικὸν «Στὴν ἀντίρρηση αὐτῆ, εἶπε ἐκεῖνη, ἀπαντάμε τὸ ἐξῆς: ἡ θεωρητικὴ καὶ τε καὶ διακριτικὸν ἴδιόν ἐστὶ τοῦ θεοειδοῦς τῆς ψυχῆς, ἐπεὶ καὶ τὸ Θεῖον διακριτικὴ ἰκανότητα ἀποτελεῖ ἰδιότητα τῆς θεοείδειας τῆς ψυχῆς· διότι καὶ τὸ

ἐν τούτοις καταλαμβάνομεν. Εἰ τοίνυν εἴτε ἐκ τῆς νῦν ἐπιμελείας, εἴτε

Θεό με αυτές τον αντιλαμβανόμαστε. Εάν, λοιπόν, είτε με τον πνευματικό

ἐκ τῆς μετὰ ταῦτα καθάρσεως ἐλευθέρα γένοιτο ἡμῖν ἡ ψυχὴ τῆς πρὸς ἀγώνα της παρουσίας ζωῆς εἴτε με την κάθαρση μετὰ ἀπ’ αὐτήν, ἐλευθερωθεῖ

τὰ ἄλογα τῶν παθῶν συμφυΐας, οὐδὲν πρὸς τὴν τοῦ καλοῦ θεωρίαν ἡ ψυχὴ ἀπὸ την ἐξάρτησὴ της ἀπὸ τα ἄλογα πάθη, τότε τίποτε δεν την ἐναποδισθῆσεται. Τὸ γὰρ καλὸν ἐλκτικὸν πῶς κατὰ τὴν ἑαυτοῦ φύσιν ἀποκλείει ἀπὸ τη θεωρία του καλοῦ. Διότι το καλὸ ἀπὸ τη φύση του ἐλκύει

παντὸς τοῦ πρὸς ἐκεῖνο βλέποντος. Εἰ οὖν πάσης κακίας ἡ ψυχὴ καθέναν που προσβλέπει σ’ αὐτό. Εάν, λοιπόν, ἡ ψυχὴ καθαριστεῖ ἀπὸ κάθε

καθαρεύσειεν, ἐν τῷ καλῷ πάντως ἔσται. Καλὸν δὲ τῇ ἑαυτοῦ φύσει τὸ κακία, σίγουρα θα βρίσκεται μέσα στο καλὸ. Καὶ καλὸ στη φύση του εἶναι το

Θεῖον πρὸς ὃ διὰ τῆς καθαρότητος τὴν συνάφειαν ἔξει τῷ οἰκείῳ Θεῖο, στο οποίο ἡ ψυχὴ θα προσδένεται με την καθαρότητά της ὅπως συναπτομένη.

συνδέεται με συγγενή της.

»Εἰ οὖν τοῦτο γένοιτο, οὐκέτι ἔσται χρεῖα τῆς κατ’ ἐπιθυμίαν κινήσεως, »Εάν, λοιπόν, γίνεῖ αὐτό, τότε δεν θα μας χρειάζεται πλέον ἡ λειτουργία της

ἢ πρὸς τὸ καλὸν ἡγεμονεύσει. Ὁ γὰρ ἐν σκότει τὴν διαγωγὴν ἔχων, ἐπιθυμίας, για να μας οδηγήσει στο καλὸ. Μόνον ὅποιος βρίσκεται στο οὗτος ἐν ἐπιθυμίᾳ τοῦ φωτὸς ἔσται· εἰ δὲ ἐν τῷ φωτὶ γένοιτο, τὴν σκοτάδι, αὐτὸς ἐπιθυμεῖ το φως. Εάν ὁμως βρεθεῖ στο φως, την ἐπιθυμίαν ἐκδέχεται ἢ ἀπόλαυσις, ἢ δὲ ἐξουσία τῆς ἀπολαύσεως ἀργὴν διαδέχεται ἡ ἀπόλαυση· καὶ ἡ κυριαρχία της ἀπολαύσεως θα καταστήσει καὶ ἔωλον τὴν ἐπιθυμίαν ἐργάζεται.

αργὴ καὶ ἀχρηστὴ την ἐπιθυμία.

»Οὐκοῦν οὐδεμία τις ἔσται διὰ τούτων ζημία πρὸς τὴν τοῦ ἀγαθοῦ
»Καμία, λοιπόν, ζημία δεν θα ἔχει ἡ ψυχὴ στη μετοχὴ της στο αγαθὸ, μετουσίαν, εἰ τοιούτων ἡ ψυχὴ κινήματων ἐλευθέρα γένοιτο, πρὸς εἰς ἀπελευθερωθεῖ ἀπὸ τέτοια κινήματα (των παθῶν)· θα ἐπανέλθει πάλι ἑαυτὴν πάλιν ἐπανελθοῦσα, καὶ ἑαυτὴν ἀκριβῶς εἰδοῦσα, οἷα τῇ φύσει στον εαυτὸ της καὶ θα δει ἀκριβῶς την ὑπαρξὴ της, ποιά ἀκριβῶς εἶναι· ἐστὶ, καὶ οἷον ἐν κατόπτρῳ καὶ εἰκόνι διὰ τοῦ οἰκείου κάλλους πρὸς τὸ

και, σαν σε καθρέφτη που απεικονίζει, θα βλέπει με το δικό της κάλλος
ἀρχέτυπον βλέπουσα.
το αρχέτυπό της.

» Ἀληθῶς γὰρ ἐν τούτῳ ἔστιν εἰπεῖν τὴν ἀκριβῆ πρὸς τὸ Θεῖον εἶναι
» Πράγματι, σ' αυτό ακριβώς μπορούμε να πούμε ότι αποτυπώνεται η
ακριβής
ὁμοίωσιν, ἐν τῷ μιμεῖσθαί πως τὴν ἡμετέραν ψυχὴν τὴν ὑπερκειμένην
ομοίωση με το Θεό· να μιμείται δηλαδή, όσο γίνεται, η δική μας ψυχή
την
ούσίαν. Ἡ γὰρ ὑπεράνω παντὸς νοήματος φύσις πόρρω τῶν ἐν ἡμῖν
ανωτέρη μας ύπαρξη. Διότι η φύση (του Θεού), που υπάρχει πάνω από
κάθε
θεωρουμένων ἀφιδρυμένη, ἄλλω τινὶ τρόπῳ τὴν ἰδίαν ἐξοδεύει ζωὴν,
(κατα)νόηση, βρίσκεται μακριά από τις δικές μας αντιλήψεις· διάγει τη
ζωή της
καὶ οὐ καθὼς ἡμεῖς νῦν ἐν τῷ ζῆν ἔσμεν. Ἐνθροποι μὲν γὰρ, διὰ τὸ ἀεὶ
με διαφορετικό τρόπο, και όχι ὅπως εμεῖς ζούμε την παρούσα ζωή. Διότι
εμεῖς
πάντως ἐν κινήσει τὴν φύσιν εἶναι, καθάπερ ἂν ἡ ὁρμὴ τῆς προαιρέσεως
οἱ ἄνθρωποι, επειδή η φύση μας βρίσκεται πάντοτε σε κίνηση,
πηγαίνουμε εκεί
γένηται, κατ' ἐκεῖνο φερόμεθα, οὐχ ὁμοίως τῆς ψυχῆς κατὰ τὸ
που μας οδηγεί η ὁρμή της προαιρέσεώς μας· η ψυχή ὁμως, θα ἔλεγε
κανείς,
ἔμπροσθεν αὐτῆς, ὡς ἂν εἴποι τις, καὶ τὸ ὀπίσω διακειμένης.
δεν διάγει το ἐπόμενο στάδιο της υπάρξεώς της ὅπως και το
προηγούμενο.

56. » Ἐλπίς μὲν γὰρ καθηγείται τῆς ἐπὶ τὸ πρόσω κινήσεως, μνήμη δὲ
» Διότι η ἐλπίδα καθοδηγεί (την ψυχή) στην κίνησή της προς τα μπρος,
ενώ η
δέχεται πρὸς τὴν ἐλπίδα προιοῦσαν τὴν κίνησιν· ἀλλ' εἰ μὲν πρὸς τὸ
μνήμη διαδέχεται την ἐλπίδα, ὅταν προχωρήσει η κίνηση προς τα μπρος.
Αλλά,
φύσει καλὸν ἢ ἐλπίς τὴν ψυχὴν ἄγοι, φαιδρὸν ἐνσημαίνεται τῇ μνήμη
εάν βέβαια η ἐλπίδα οδηγεί την ψυχή σ' αυτό που είναι καλό από τη
φύση του,
τὸ ἴχνος ἢ τῆς προαιρέσεως κινήσις· εἰ δὲ διαψευσθεῖ τοῦ κρείττονος,

τότε η κίνηση της προαιρέσεως χαράσσει στη μνήμη ίχνος ευχάριστο.

Εάν

εἰδώλω τινὶ καλοῦ παρασοφισαμένης τὴν ψυχὴν τῆς ἐλπίδος, ἢ ὁμως ὁ ἄνθρωπος ἀποτύχει στὴν ἐπιδίωξη τοῦ καλύτερου, ἐπειδὴ ἡ ἐλπίδα

ἐπακολουθοῦσα τοῖς γινομένοις μνήμη αἰσχύνη γίνεται. Καὶ ἐμφύλως ξεγέλασε τὴν ψυχὴ με ψεύτικο κάλλος, ἡ μνήμη, που ἀκολουθεῖ τὰ γεγονότα,

οὗτος ὁ πόλεμος ἐν τῇ ψυχῇ συνίσταται, μαχομένης τῇ ἐλπίδι τῆς γίνεται αἰτία ντροπῆς. Καὶ ἐτσι γίνεται μέσα στὴν ψυχὴ ἐμφύλιος πόλεμος· ἡ

μνήμη, ὡς κακῶς καθηγησαμένης τῆς προαιρέσεως.

μνήμη μάχεται ἐνάντια στὴν ἐλπίδα, ἐπειδὴ ἐγινε κακὸς ὁδηγὸς τῆς προαιρέσεως.

»Τοιοῦτον γὰρ τινὰ νοῦν ἐρμηνεύει σαφῶς τὸ κατ' αἰσχύνην πάθος,

Τέτοια πράγματι ἐννοία ἐχει σαφῶς τὸ πάθος τῆς ντροπῆς,

ὅταν δάκνηται πρὸς τὸ ἀποβᾶν ἢ ψυχῇ, οἷόν τινι μᾶστιγι τῇ

ὅταν ἡ ψυχὴ πληγώνεται ἀπὸ τοῦ ἀποτελέσματος· χρησιμοποιοῖ τὴ μετάνοια

μεταμελείᾳ καθαπτομένη τῆς ἀβουλήτου ὀρμῆς, καὶ εἰς συμμαχίαν

σαν μαστίγιο ἐναντίον τῆς ἀθέλητης ὀρμῆς καὶ προκαλεῖ σε συμμαχία

κατὰ τοῦ λυποῦντος ἐφελκομένη τὴν λήθην. ' Ἄλλ' ἡμῖν μὲν, διὰ τὸ

τὴ λησμονία ἐνάντια στὴ λύπη. Ἀλλὰ σε μας βέβαια ἡ φύση, ἐπειδὴ εἶναι

πτωχὴν εἶναι τοῦ καλοῦ, ἢ φύσις ἀεὶ πρὸς τὸ ἐνδέον ἴεται, καὶ ἢ τοῦ

φτωχῆ ἀπὸ τοῦ καλοῦ, πάντοτε τρέχει πρὸς αὐτὸ που τῆς λείπει· καὶ αὐτὸς ὁ

λείποντος ἔφεσις αὕτη ἐστὶν ἢ ἐπιθυμητικὴ τῆς φύσεως ἡμῶν διάθεσις,

πόθος τοῦ ἐλλείποντος ἀποτελεῖ τὴν ἴδια τὴν ἐπιθυμητικὴν διάθεσιν τῆς

φύσεως

ἦτοι σφαλλομένη δι' ἀκρισίαν τοῦ ὄντος καλοῦ, ἢ καὶ τυγχάνουσα οὗ

μας· ἡ ὁποία, εἴτε σφάλλει ἀπὸ ἀπειρία νὰ φτάσει τὸ ὄντως καλόν, εἴτε

τυχεῖν ἀγαθόν.

πετυχαίνει ἐκεῖνο που εἶναι καλόν.

57. » Ἡ δὲ ὑπερέχουσα πᾶσαν ἀγαθὴν ἐννοίαν φύσις, καὶ πάσης

» Ἡ φύσις πάλι (Θεός) που ξεπερνᾶ κάθε ἐννοία τοῦ ἀγαθοῦ καὶ κάθε

δύναμη,

ὑπερκειμένη δυνάμει, ἄτε μηδενὸς ἐνδεῶς ἔχουσα τῶν πρὸς τὸ

ἐπειδὴ δὲν ἐχει ἀνάγκη κανένα ἀπὸ ἐκεῖνα που θεωροῦνται ἀγαθὰ,

ἀγαθὸν νοουμένων, αὕτη τῶν ἀγαθῶν οὕσα τὸ πλήρωμα, οὐδὲ κατὰ

αποτελεί η ίδια την πληρότητα όλων των αγαθών. Δεν βρίσκεται στο καλό

μετοχήν καλοῦ τινος ἐν τῷ καλῷ κινουμένη, ἀλλ' αὐτὴ οὔσα ἢ τοῦ γιατί μετέχει σε κάποιο καλό, αλλά η ίδια είναι η φύση του καλού, καλοῦ φύσις, ὅ τί ποτε καὶ εἶναι τὸ καλὸν ὁ νοῦς ὑποτίθεται, οὔτε τὴν οτιδήποτε κι αν υποθετεῖ ο νους ὅτι εἶναι το καλό. Αυτὴ η φύση δεν δέχεται για

ἐλπιστικὴν κίνησιν ἐν ἑαυτῇ δέχεται (πρὸς γὰρ τὸ μὴ παρὸν ἢ ἐλπίς τον εαυτό της την κίνηση της ἐλπίδος –διότι η ἐλπίδα κινεῖται μόνον προς αυτό

ἐνήργηται μόνον· "Ὅ δὲ ἔχει τις, τί καὶ ἐλπίζει;" φησὶν ὁ Ἀπόστολος), που δεν υπάρχει· "αὐτό ὅμως που το ἔχει κάποιος, γιατί να το ἐλπίζει;" , λέει ο

οὔτε τῆς μνημονευτικῆς ἐνεργείας πρὸς τὴν τῶν ὄντων ἐπιστήμην Ἀπόστολος. Ούτε πάλι χρειάζεται την ικανότητα της μνήμης για να γνωρίζει

ἐπιδεῆς ἐστὶ· τὸ γὰρ βλεπόμενον τοῦ μνημονευθῆναι οὐκ ἐπιδέεται. ακριβῶς τα ὄντα· διότι αὐτό που βλέπει, δεν ἔχει ἀνάγκη να το θυμάται.

» Ἐπεὶ δὲ οὔν παντὸς ἀγαθοῦ ἐπέκεινα ἢ θεία φύσις, τὸ δὲ ἀγαθὸν

»Επειδὴ, λοιπόν, η θεία φύση εἶναι πέρα ἀπὸ κάθε ἀγαθὸ –και το ἀγαθὸ βέβαια

ἀγαθοῦ φίλον πάντως, διὰ τοῦτο ἐν ἑαυτῇ βλέπουσα, καὶ ὃ ἔχει θέλει, ἀγαπᾷ το ἀγαθὸ–, γι' αὐτὸ βλέποντας μέσα της και ὅ,τι ἔχει θέλει και ὅ,τι θέλει

καὶ ὃ θέλει ἔχει, οὐδὲν τῶν ἔξωθεν εἰς ἑαυτὴν δεχομένη, ἔξω δὲ αὐτῆς ἔχει· δεν δέχεται τίποτε ἀπὸ ἔξω για τον εαυτό της, ἐνῶ ἔξω ἀπ' αὐτὴν δεν οὐδὲν, ὅτι μὴ ἢ κακία μόνη, ἥτις, εἰ κἂν παράδοξον εἰπεῖν, ἐν τῷ μὴ υπάρχει τίποτε ἐκτὸς ἀπὸ την κακία, η οποία –ὅσο κι αν εἶναι παράδοξο να το

εἶναι τὸ εἶναι ἔχει· οὐ γὰρ ἄλλη τίς ἐστὶ καὶ κακίας γένεσις, εἰ μὴ τοῦ πούμε– ἔχει την ὑπαρξή της στην ἀνυπαρξία. Διότι τίποτε ἄλλο δεν γεννά την

ὄντος στέρησις. Τὸ δὲ κυρίως ὄν ἢ τοῦ ἀγαθοῦ φύσις ἐστίν. Ὁ οὔν ἐν κακία παρὰ η στέρηση του ὄντος. Και αὐτό που ὄντως εἶναι ον (ὑπαρξη) εἶναι

τῷ ὄντι οὐκ ἔστιν, ἐν τῷ μὴ εἶναι πάντως ἐστίν.

η φύση του ἀγαθοῦ. Και ὅ,τι δεν βρίσκεται στην ὑπαρξη (δεν εἶναι ον), βρίσκεται στην ἀνυπαρξία.

58. » Ἐπειδὴν οὖν καὶ ἡ ψυχὴ πάντα τὰ ποικίλα τῆς φύσεως
» Ὄταν, λοιπόν, καὶ ἡ ψυχὴ πετάξει ἀπὸ πάνω τῆς ὅλα τα διάφορα
κινήματα

ἀποσκευασαμένη κινήματα θεοειδῆς γίνεται, καὶ ὑπερβᾶσα τὴν
(πάθη) τῆς φύσεως καὶ γίνεο ὁμοια με τῆ θεία φύση· ὅταν ξεπεράσει τῆ
ἐπιθυμίαν ἐν ἐκείνῳ ἧ, πρὸς ὃ ὑπὸ τῆς ἐπιθυμίας τέως ὑπῆρετο, οὐκέτι
ἐπιθυμία καὶ βρῖσκειται ἐκεῖ που προηγουμένως τῆν ὁδηγοῦσε ἡ ἐπιθυμία·
τότε,

τινὰ σχολὴν δίδωσιν ἐν ἑαυτῇ, οὔτε τῇ ἐλπίδι, οὔτε τῇ μνήμῃ, τὸ γὰρ
δεν ἐπιτρέπει πλέον τίποτε στον εαυτό τῆς, οὔτε τῆν ἐλπίδα οὔτε τῆ
μνήμη, διότι

ἐλπίζόμενον ἔχει· ἡ δὲ περὶ τὴν ἀπόλαυσιν τῶν ἀγαθῶν ἀσχολία τὴν
κατέχει αὐτὸ που ἐλπίζει. Ἡ ἀσχολία πάλι γιὰ τῆν ἀπόλαυση τῶν ἀγαθῶν
μνήμην ἐκκρούει τῆς διανοίας· καὶ οὔτω τὴν ὑπερέχουσαν μιμείται
ἀποβάλλει τῆ μνήμη ἀπὸ το νου. Καὶ ἐτσι μιμείται τῆν ὑπεροχικὴ ζωὴ
που ἔχει

ζωὴν τοῖς ἰδιώμασι τῆς θείας φύσεως ἐμμορφωθεῖσα, ὡς μηδὲν
ἀποτυπωθεῖ ἀπὸ τῆς ιδιότητες τῆς θείας φύσεως· ὡστε, τίποτε ἄλλο να
μην

ὑπολειφθῆναι τῶν ἄλλων αὐτῇ, πλὴν τῆς ἀγαπητικῆς διαθέσεως,
ἐπιδιώκει παρά μόνον τῆν ἀγάπη, ἡ ὁποία ἀπὸ τῆ φύση τῆς βλαστάνει
φυσικῶς τῷ καλῷ προσφυομένης. Τοῦτο γὰρ ἐστὶν ἡ ἀγάπη, ἡ πρὸς
μαζί με το ἀγαθό. Διότι ἀγάπη εἶναι το ἐξῆς, ἡ ἐσωτερικὴ σχέση
τὸ καταθύμιον ἐνδιάθετος σχέσις.

πρὸς το ἐπιθυμητό.

» Ὄταν οὖν ἡ ἀπλῆ καὶ μονοειδῆς καὶ ἀκριβῶς θεοείκελος ἡ ψυχὴ
» Ὄταν, λοιπόν, ἡ ψυχὴ γίνεο ἀπλή καὶ ἔχει μόνον ἕνα πάθος (ἀγάπη) καὶ
εἶναι

γινόμενη εὐροῖτο ἀληθῶς ἀπλοῦν τε καὶ ἄϋλον ἀγαθόν, ἐκεῖνο τὸ
περίπου ὁμοια με τῆ θεία φύση, θα βρεῖ πράγματι ἕνα ἀπλό καὶ ἄϋλο
ἀγαθό,

μόνον τοιόν τι ἀγαπητὸν καὶ ἐράσμιον προσφύεται τε αὐτῷ καὶ
που εἶναι το μόνον ἀγαπητό καὶ ἐπιθυμητό. Ἐνώνεται καὶ ἀναμειγνύεται
συνανακίρνωται διὰ τῆς ἀγαπητικῆς κινήσεώς τε καὶ ἐνεργείας, πρὸς τὸ
(ἡ ψυχὴ), με τῆν ἀγαπητικὴ διάθεση καὶ ἐνεργεία τῆς, μ' αὐτὸ
(ἀγαθό=Θεός)·

ἀεὶ καταλαμβάνομενόν τε καὶ εὐρισκόμενον ἑαυτὴν μορφοῦσα· καὶ
ἐκτυπώνει τῆν μορφή τῆς σύμφωνα μ' αὐτό, που πάντοτε νοεῖται καὶ
υπάρχει.

τοῦτο γινομένη διὰ τῆς τοῦ ἀγαθοῦ ὁμοιότητος, ὅπερ ἢ τοῦ
Γίνεται, με την ομοίωση του αγαθού, ὅ,τι ακριβώς είναι η φύση αυτού
στο
μετεχομένου φύσις ἐστίν, ἐπιθυμίας ἐν ἐκείνῳ μὴ οὔσης διὰ τὸ μηδέ
οποῖο μετέχει. Επειδὴ εκείνο (το ἀγαθὸ=Θεός) δεν ἔχει καμιά ἐπιθυμία,
διότι
τινος τῶν ἀγαθῶν ἔνδειαν ἐν αὐτῷ εἶναι, ἀκόλουθον ἂν εἴη καὶ τὴν
δεν του λείπει κανένα ἀπὸ τα ἀγαθὰ, εἶναι ἐπόμενο και η ψυχὴ να γίνεται
ψυχὴν ἐν τῷ ἀνευδεῖ γινομένην ἐκβάλλειν ἀφ' ἑαυτῆς καὶ τὴν
κι αὐτὴ ἀνευδεῖς· διώχνει ἀπὸ πάνω της τὴν ἐπιθυμητικὴ κίνηση και
ἐπιθυμητικὴν κίνησιν τε καὶ διάθεσιν, ἢ τότε γίνεται μόνον, ὅταν μὴ
διάθεση, η οποία τότε μόνον υφίσταται, ὅταν ἀπουσιάζει το ἀντικείμενο
του
παρῆ τὸ ποθοῦμενον.
πόθου.

»Τοῦ δὲ τοῦ τοιοῦτου δόγματος καὶ ὁ θεῖος Ἄπόστολος ἡμῖν
»Στο δόγμα αὐτὸ μας οδηγεῖ και ο θεῖος Ἀπόστολος (Παῦλος),
καθηγήσατο, πάντων τῶν νῦν ἐν ἡμῖν καὶ ἐπὶ τῷ κρείττονι
ο οποίος προανήγγειλε παύση και καταστολὴ ὅλων των ενεργημάτων που
σπουδαζομένων παῦλάν τινα καὶ καταστολὴν προαγγελίας, μόνης δὲ
υπάρχουν τώρα μέσα μας και μας κατευθύνουν στο ἀγαθὸ· μόνο για τὴν
ἀγάπη
τῆς ἀγάπης οὐχ εὐρών τὸν ὄρον. Προφητεῖαι γὰρ, φησὶ,
δεν ὑπάρχει τέλος. Διότι, εἶπε, οὐ προφητεῖες θα καταργηθούν
καταργηθήσονται καὶ γλῶσσαι παύσονται· ἡ δὲ ἀγάπη οὐδέ ποτε
και τα χαρίσματα της γλωσσολαλίας θα σταματήσουν· η ἀγάπη ὁμως
ποτέ δεν
πίπτει· ὅπερ ἴσον ἐστὶ τῷ αἰὶ ὡσαύτως ἔχειν· ἀλλὰ καὶ πίστιν και
πέφτει· πράγμα που σημαίνει ὅτι (η ἀγάπη) πάντοτε μένει η ἴδια. Ἀλλά,
ἐλπίδα συμπαραμεμενηκέναι τῇ ἀγάπῃ λέγων, πάλιν καὶ τούτων
λέγοντας ὅτι θα παραμείνουν μαζί με τὴν ἀγάπη η πίστις και η ἐλπίδα,
πάλι
αὐτὴν ὑπερτίθησιν εἰκότως. Ἡ γὰρ ἐλπίς μέχρι ἐκείνου κινεῖται, ἕως ἂν
αὐτὴν, δικαιολογημένα, τοποθετεῖ επικεφαλῆς. Διότι η ἐλπίδα ενεργεῖ
μέχρις
μὴ παρείη τῶν ἐλπίζομένων ἀπόλαυσις, καὶ ἡ πίστις ὡσαύτως ἔρρισμα
ότου δεν ἔχει ἐλθεῖ η ἀπόλαυση των ἐλπίζομένων· και η πίστις παρόμοια
τῆς τῶν ἐλπίζομένων ἀδηλίας γίνεται. Οὕτω γὰρ αὐτὴν καὶ ὠρίσατο

γίνεται στήριγμα της αβεβαιότητας των ελπίζομένων. Γι' αυτό και έδωσε τον

λέγων· "Εστι δὲ πίστις ἐλπίζομένων ὑπόστασις.

ορισμό της, λέγοντας: "πίστη είναι υπόσταση (πραγμάτωση) ὅσων ελπίζουμε".

59. »'Επειδὴν δὲ ἔλθῃ τὸ ἐλπίζόμενον, τῶν ἄλλων οὐ παραμενόντων
»Όταν ὅμως εκπληρωθεῖ αὐτό που ελπίζουμε και ὅλες οἱ ἄλλες (αρετές)
πάντων, ἢ κατὰ τὴν ἀγάπην ἐνέργεια μένει, τὸ διαδεχόμενον αὐτὴν
καταργούνται, τότε μένει μόνον ἡ ἐνέργεια τῆς ἀγάπης, χωρὶς νὰ βρῖσκει
οὐχ εὐρίσκουσαν. Διὸ καὶ προτερεῦει τῶν τε κατ' ἀρετὴν
διάδοχό τῆς. Γι' αὐτό και (ἡ ἀγάπη) εἶναι πρώτη σ' ὅλα τὰ ἐπιτεύγματα
κατορθομένων ἀπάντων, καὶ τῶν τοῦ νόμου παραγγελμάτων.
των ἀρετῶν και των ἐντολῶν τοῦ (θεοῦ) νόμου.

Εἰ οὖν ἐπὶ τοῦτο ποτε τὸ τέλος φθάσειεν ἡ ψυχὴ, ἀνευδεῶς ἔξει τῶν
Εάν, λοιπόν, φθάσει κάποτε ἡ ψυχὴ σ' αὐτό τὸ τέρμα, τότε δεν θα ἔχει
ανάγκη

ἄλλων, ἄτε δὴ τοῦ πληρώματος περιδεδραγμένη τῶν ὄντων, καὶ
τις ἄλλες ἀρετές, ἐπειδὴ θα ἔχει πραγματώσει τὸν ἀνώτατο σκοπὸ των
όντων

δοκεῖ μόνη πὼς αὐτῆς τῆς θείας μακαριότητος ἐν αὐτῇ σώζειν τὸν
και μόνη τῆς θα φαίνεται ὅτι διατηρεῖ μέσα τῆς τὰ χαρακτηριστικὰ τῆς
θείας

χαρακτῆρα.

μακαριότητος.

»'Η τε γὰρ ζωὴ τῆς ἄνω φύσεως ἀγάπη ἐστίν, ἐπειδὴ τὸ καλὸν
»Διότι ἡ ζωὴ τῆς ἄνω (θείας) φύσεως εἶναι ἀγάπη· ἐπειδὴ τὸ καλὸ εἶναι
ἀγαπητὸν πάντως ἐστὶ τοῖς γινώσκουσι· γινώσκει δὲ ἑαυτὸ τὸ Θεῖον·
ἀγαπητὸ σ' ἐκείνους που τὸ γνωρίζουν, και ὁ Θεὸς πάλι γνωρίζει τὸν
εαυτὸ του·

ἢ δὲ γνῶσις ἀγάπη γίνεται. Διὸτι καλὸν ἐστὶ τῇ φύσει τὸ
γι' αὐτό, και ἡ γνώση αὐτὴ εἶναι ἀγάπη. Διότι, εἶναι καλὸ ἀπὸ τῆ φύση
του

γινωσκόμενον, τοῦ δὲ ἀληθῶς καλοῦ ὁ ὑβριστῆς οὐ προσάπτεται
αὐτό που γνωρίζεται· και τὸ ἀληθινὰ καλὸ δεν τὸ ἀγγίζει ἡ ὑβρις τοῦ
κόρου· κόρου δὲ τὴν ἀγαπητικὴν πρὸς τὸ καλὸν σχέσιν οὐ
χορτασμοῦ. Εφόσον, λοιπόν, ὁ χορτασμὸς δεν διακόπτει τὴν σχέση τῆς
ἀγάπης

διακόπτοντος, αἰεὶ ἡ θεία ζωὴ δι' ἀγάπης ἐνεργηθήσεται, ἢ καλὴ τε

προς το καλό, πάντοτε η θεία ζωή θα ενεργεί με την αγάπη, η οποία είναι από

κατὰ φύσιν ἐστὶ, καὶ ἀγαπητικῶς πρὸς τὸ καλὸν ἐκ φύσεως ἔχει, καὶ τη φύση της καλή, και αγαπά αυτό που από τη φύση του είναι καλό· ὄρον τῆς κατὰ τὴν ἀγάπην ἐνεργείας οὐκ ἔχει, ἐπειδὴ οὐδὲ τοῦ καλοῦ η ἐνέργεια της αγάπης δεν έχει ὄριο, διότι ούτε του καλού υπάρχει τέρμα, τι πέρασ καταλαμβάνεται, ὡς συναπολήγειν τῷ πέρατι τοῦ καλοῦ τὴν ὡστε η αγάπη να τερματίζει στο τέρμα του καλού.

ἀγάπην· μόνῳ γὰρ τῷ ἐναντίῳ τὸ καλὸν περατιοῦται· οὐ δὲ ἡ φύσις Διότι το καλό σταματά μόνον από το αντίθετό του. Ὅπου ὁμως η φύση δεν

ἀνεπίδεκτός ἐστι τοῦ χειρόνος, πρὸς τὸ ἀπέραντόν τε καὶ ἀόριστον τὸ αποδέχεται το κακό, τότε το αγαθό θα προχωρεί στό ατελείωτο ἀγαθὸν προελεύσεται.

και απεριόριστο.

60. » Ἐπεὶ οὖν ἐλκτικὴ τῶν οἰκείων πᾶσα φύσις ἐστὶν, οἰκεῖον δὲ πως »Επειδή, λοιπόν, κάθε φύση ελκύει τα συγγενή της –και ο άνθρωπος συγγενεύει

τῷ Θεῷ τὸ ἀνθρώπινον, ἄτε δὴ φέρον ἐν ἑαυτῷ τοῦ ἀρχετύπου κάπως με το Θεό, διότι αποτελεί ο εαυτός του εικόνα (μίμηση) του αρχετύπου–,

μιμήματα, ἔλκεται κατὰ πᾶσαν ἀνάγκην πρὸς τὸ θεῖόν τε καὶ συγγενὲς υποχρεωτικά η ψυχή ἐλκεται προς το θείο και συγγενικό της (Ον).

ἡ ψυχὴ. Δεῖ γὰρ πάντη καὶ πάντως τῷ Θεῷ ἀποσωθῆναι τὸ ἴδιον·

Πρέπει βέβαια οπουδήποτε και οπωσδήποτε να αποδοθεί στο Θεό το δικό του.

ἀλλ' εἰ μὲν κούφη καὶ ἀπέριττος τύχη, μηδεμιᾶς σωματικῆς ἀχθηδόνας Εάν, λοιπόν, η ψυχή είναι ελαφριά και απλή, χωρίς να την πιέζει κανένα αὐτὴν πιεζούσης, ἠδεῖα καὶ εὐκόλος αὐτῇ ἢ πρὸς τὸν ἐπισπώμενον σωματικό βάρος, τότε η προσκόλλησή της προς αυτό που την ελκύει γίνεται

προσχώρησις γίνεται.

ευχάριστη και εύκολη.

»Εἰ δὲ τοῖς τῆς προσπαθείας ἥλοις εἰς τὴν πρὸς τὰ ὑλώδη σχέσιν

»Εάν, ὁμως, (η ψυχή) είναι προσηλωμένη στα υλικά με τα καρφιά των βιωτικῶν

καταπαρῆ, οἷόν τινα πάσχειν εἰκὸς ἐν τοῖς συμπτώμασι τῶν σεισμῶν,

φροντίδων, τότε παθαίνει κάτι ανάλογο με τα σώματα τα καταπλακωμένα από

τὰ ἔμπισθέντα τοῖς χώμασι σώματα· προκείσθω δὲ καθ' ὑπόθεσιν τὸ χώματα στην περίπτωση των σεισμών. Και ας υποθέσουμε ότι τα σώματα δεν

μὴ βεβαρῆσθαι μόνον αὐτὰ τοῖς συμπτώμασιν, ἀλλὰ καὶ ἔχουν μόνο πάνω τους το βάρος των συνεπειών του σεισμού, ἀλλὰ ορισμένα

διαπεπερονῆσθαι τισιν ὀβελοῖς ἢ ξύλοις τοῖς ἐνευρεθεῖσι τῶ χώματι· ἔχουν τρυπηθεῖ κιόλας με βέλη και ξύλα που ήταν μέσα στα χώματα· κάτι

ὄπερ οὔν εἰκὸς ὑπομεῖναι τὰ οὔτω διακείμενα σώματα, παρὰ τῶν τέτοιο εἶναι φυσιολογικό να συμβαίνει στα σώματα που βρίσκονται σ' αυτή την

οἰκείων τῆς συμπτώσεως ὁσίας αἰτίας ἔνεκεν ἐξελκόμενα· ξανθήσεται κατάσταση και τα ανασύρουν οι συγγενείς τους, για να τα θάψουν. Τα σώματα

γὰρ πάντως, καὶ σπαραχθήσεται, καὶ πᾶν ὅτιοῦν τῶν χαλεπωτάτων αὐτὰ σίγουρα θα φανούν και θα κομματιαστούν και θά πάθουν κάθε τι το πείσεται, τοῦ χώματος αὐτὰ καὶ τῶν ἥλων διὰ τὴν τῶν ἐφελκομένων φοβερό, διότι τα ξεσχίζουν τα χώματα και τα καρφιά, καθὼς ανασύρονται με

βίαν καταξαινόντων· δύναμη.

»τοιοῦτόν τί μοι δοκεῖ καὶ περὶ τὴν ψυχὴν γίνεσθαι πάθος, ὅταν ἡ θεία
»Από κάποιο τέτοιο πάθος, νομίζω, υποφέρει και η ψυχή, όταν η δύναμη του

δύναμις ὑπὸ φιλανθρωπίας ἐκ τῶν ἀλόγων τε καὶ ὑλικῶν Θεοῦ ἀπὸ ἀγάπη ελκύει εκείνο που της ανήκει ἀπὸ τις παράλογες και συμπτωμάτων ἐφέλκεται τὸ ἴδιον. Οὐ γὰρ μισῶν οὐδ' ἀμυνόμενος υλιστικές καταστάσεις. Διότι ο Θεός, που απαιτεῖ και ελκύει προς τον εαυτό

ἐπὶ τῇ κακῇ ζωῇ, κατὰ γε τὸν ἐμὸν λόγον, ἐπάγει τοῖς ἐξημαρτηκόσι του κάθε τι που αυτός το δημιούργησε, δεν επιφέρει, σύμφωνα με τη γνώμη

τὰς ὀδυνηρὰς διαθέσεις ὁ Θεός, ὁ ἀντιποιοῦμενός τε καὶ πρὸς ἑαυτὸν μου, αυτές τις οδυνηρές διαθέσεις στους αμαρτωλούς, ἀπὸ μίσος και τιμωρία

ἔλκων πᾶν ὅτιπερ αὐτοῦ χάριν ἦλθεν εἰς γένεσιν· ἀλλ' ὁ μὲν ἐπὶ τῶ

για την κακή τους ζωή. Αλλά, για καλύτερο σκοπό ελκύει Αυτός την ψυχή

κρείττονι σκοπῶ πρὸς ἑαυτὸν, ὅς ἐστι πηγὴ πάσης μακαριότητος, πρὸς τον εαυτό του, που αποτελεί την πηγὴ κάθε ευτυχίας.

Ἐπισπᾶται τὴν ψυχὴν· ἐπισυμβαίνει δὲ κατ' ἀνάγκην ἡ ἀλγεινὴ διάθεσις ἡ οδυνηρὴ ὁμως διάθεσις εἶναι φυσιολογικὸ να συμβαίνει σε κάθε ελκυσμένο.

τῶ ἔλκομένῳ.

»Καὶ ὡσπερ τὴν ἐμμιχθεῖσαν τῶ χρυσίῳ ὕλην οἱ διὰ πυρὸς

»Καὶ ὅπως ὅσοι καθαρίζουν με φωτιά την ὕλην που αναμίχθηκε με το χρυσό,

ἐκκαθαροῦντες οὐ μόνον τὸ νόθον τῶ πυρὶ τήκουσιν, ἀλλὰ κατὰ

δεν λειώνουν μόνο το ψεύτικο στοιχείο, ἀλλὰ αναγκαστικά

πᾶσαν ἀνάγκην καὶ τὸ καθαρὸν τῶ κιβδήλῳ συγκατατήκεται,

μαζί με το κίβδηλο λειώνουν και το καθαρὸ, κι ὅταν το κίβδηλο κατακαεῖ,

κἀκείνου δὲ δαπανωμένου τοῦτο μένει· οὕτω καὶ τῆς κακίας τῶ μένει μόνο αυτό (το καθαρὸ)· ἔτσι κι ὅταν η κακία λειώνει στην

ακοίμητη ἀκοιμήτῳ πυρὶ δαπανωμένης, ἀνάγκη πᾶσα καὶ τὴν ἐνωθεῖσαν αὐτῇ φωτιά της καθάρσεως, υποχρεωτικά βρίσκεται στη φωτιά και η ψυχή που

εἶναι ψυχὴν ἐν τῶ πυρὶ εἶναι, ὡς ἂν τὸ κατεσπαρμένον νόθον καὶ ὑλῶδες ἐνωμένη μαζί της· ἕως ὅτου η διεσπαρμένη ἀπατηλή, υλιστικὴ και

κίβδηλη

καὶ κίβδηλον ἀπαναλωθῆ τῶ αἰωνίῳ πυρὶ δαπανώμενον.

κατάστασις (της κακίας) κατακαεῖ με την αἰώνια φωτιά.

»Καὶ καθάπερ εἶ τινι σχοινίῳ πηλὸς τῶν κολλωδεστέρων διὰ βάθους

»Και ὅπως ακριβῶς ὅταν ἓνα σχοινὶ περιτυλιχθεῖ ἀπὸ παχὺ στρώμα κολλώδους

περιπλασθείη, εἶτα διὰ τινος λεπτοῦ χωρήματος ἡ ἀρχὴ διεξαχθείη λάσπης και, στη συνέχεια, η ἀρχὴ του σχοινοῦ περάσει ἀπὸ μια στενὴ τρύπα

τῆς σχοίνου, καὶ βιαίως τις ἐπὶ τὰ ἐντὸς ἐκ τοῦ ἄκρου τὴν σχοῖνον και το τραβᾷ κάποιος με δύναμη ἀπὸ την ἀκρὴ του μέσα ἀπ' αὐτήν,

ἐφέλκοιτο, ἀνάγκη πᾶσα τὴν μὲν ἔπεσθαι τῶ ἐπισπωμένῳ, τὸν δὲ υποχρεωτικά το σχοινὶ ἀκολουθεῖ το τράβηγμα· ἐνὼ η λάσπη που το

περιβάλλει

παραπλασθέντα πηλὸν ἐκ τῆς βιαίας ὀλκῆς ἔξω τῆς τρυμαλιᾶς μένειν ἀπὸ το δυνατὸ τράβηγμα ἀποξύνεται καὶ μένει ἔξω ἀπὸ τὴν τρύπα που περνάει τῆς σχοίνου ἀποξυόμενον, καὶ αἴτιον αὐτῇ γίνεσθαι τοῦ μὴ εὐοδοῦσθαι το σχοινί· ἡ λάσπη γίνεται αἰτία νὰ μὴν περνάει εὐκόλα το σχοινί τὴν τρύπα, κατὰ τὴν πάροδον, ἀλλὰ βιαίαν ὑπομένειν ἐκ τοῦ ἐφελκομένου τὴν ἀλλὰ νὰ υφίσταται βίαιο τέντωμα ἀπὸ το τράβηγμα. τάσιν· τοιοῦτόν τί μοι δοκεῖ καὶ τὸ περὶ τὴν ψυχὴν ἔννοεῖν ταῖς ὕλκαῖς Κάτι τέτοιο, νομίζω, πρέπει νὰ σκεφτόμαστε ὅτι παθαίνει καὶ ἡ ψυχὴ, που ἔχει τε καὶ γεῶδεσι προσπαθείαις ἐνειληθεῖσαν, κάμνειν καὶ διατείνεσθαι, τυλιχθεῖ με τα γῆϊνα καὶ υλιστικά πάθη· υποφέρει καὶ κουράζεται, επειδὴ ο τοῦ μὲν Θεοῦ τὸ ἴδιον πρὸς ἑαυτὸν ἔλκοντος· τοῦ δ' ἄλλοτρίου, διὰ τὸ Θεός ἐλκεί πρὸς τον εαυτὸ του ὅ,τι εἶναι δικό του· καὶ ὅ,τι ξένο ἔχει κολλήσει συμφυῆναί πως αὐτῇ, βιαίως ἀποξυρομένου, καὶ τὰς δριμείας αὐτῇ καὶ πάνω της, ἀποξύνεται με βία καὶ δημιουργεῖ στὴν ψυχὴ οξείς ἀνυποστάτους ἀλγηδόνας ἐπάγοντος». καὶ ἀνυπόφορους πόνους».

61. ΓΡΗΓ. «Οὐκοῦν, εἶπον, οὐχ ἡ θεία κρίσις, ὡς ἔοικε, κατὰ τὸ «Ἐτσι, λοιπόν, εἶπα ἐγώ, ὅπως φαίνεται ἀπ' ὅσα λέχθησαν προηγουμένως, δὲν προηγούμενον, τοῖς ἐξημαρτηκόσιν ἐπάγει τὴν κόλασιν, ἀλλὰ τὸ μὲν τιμωρεῖ με τὴν κόλαση τοὺς ἀμαρτωλοὺς ἡ κρίση τοῦ Θεοῦ, ἀλλὰ, ὅπως ὡς ὁ λόγος ἀπέδειξεν, ἀγαθὸν ἐνεργεῖ μόνον τοῦ κακοῦ ἀποκρίνουσα, ἀπέδειξαν τα ἐπιχειρήματα, ἐνεργεῖ μόνον γιὰ νὰ ξεχωρίσει τὸ ἀγαθὸ καὶ νὰ καὶ πρὸς τὴν τῆς μακαριότητος κοινωνίαν ἐπισπωμένη· ὁ δὲ τῆς τραβήξει τὴν ψυχὴ στὴν κοινωνία της μακαριότητος· τὸ ξεχώρισμα ὁμῶς των συμφυῆας διασπασμὸς ὀδύνη τῷ ἐλκομένῳ γίνεται». συνυφασμένων στοιχείων (ψυχῆς καὶ παθῶν) προκαλεῖ πόνο στὴν ἐλκόμενη (ψυχὴ)».

ΜΑΚΡ. «Οὔτω, φησὶν ἡ διδάσκαλος, καὶ ὁ ἐμός ἐστὶ λόγος, καὶ ὅτι

«Αυτή είναι και η δική μου άποψη, είπε η δασκάλα. Μέτρο του πόνου είναι η μέτρον τῆς ἀληθοσύνης ἢ τῆς κακίας ἐν ἐκάστῳ ποσότης ἐστίν. Οὐ γὰρ ποσότητα της κακίας που υπάρχει στον καθέναν. Διότι δεν είναι δίκαιο, αυτός εἰκὸς ἐκ τοῦ ἴσου τὸν εἰς τοσοῦτον ἐν ἀπηγορευμένοις γεγονότα κακοῖς, που πέφτει σε τόσα πολλά απαγορευμένα κακά και αυτός που έχει διαπράξει καὶ τὸν μετρίοις συνενεχθέντα πλημμελήμασιν, ἐν τῇ κρίσει τῆς ελαφρά πλημμελήματα, να υποστούν την ημέρα της κρίσεως την ίδια τιμωρία μοχθηρᾶς ἔξεως ἀνιαθῆναι. Ἐλλὰ παρὰ τὸ ποσὸν τῆς ὕλης, ἢ πλεῖον ἢ για την κακή τους συνήθεια. Αλλά, εκείνη η φλόγα που προκαλεί οδύνη θα ἔλαττον ἢ ὀδυνηρὰ ἐκείνη φλόξ ἔξαφθήσεται, ὡς ἂν τὸ ὑποτρέφον ἦ. κάψει ανάλογα με την ποσότητα της κακίας, λίγο ἢ πολύ, ἔως ὅτου υπάρχει υλικό που την τρέφει.

» Ὡ τοίνυν πολὺς ὁ ὑλώδης ἔπεστι φόρτος, πολλὴν ἀνάγκη καὶ
» Σ' ὅποιον, λοιπόν, είναι πολύ το φορτίο της υλοφροσύνης, ἐξ ἀνάγκης και η διακεστέραν ἐπ' αὐτῷ γίνεσθαι τὴν ἀναλίσκουσαν φλόγα· ὧ δὲ ἐπ' η φωτιά που θα τον κατακαίει θα είναι μεγάλη και θα διαρκεί πολύ. Σ' ὅποιον ἔλαττον ἢ τοῦ πυρὸς δαπάνη ἐγκαταμείκται, τοσοῦτον ὁμως το υλικό που έχει αναμιχθεί για να καεί είναι λιγότερο, τόσο πιο χαμηλή ὕποκαταβαίνει τῆς σφοδροτέρας τε καὶ δριμυτέρας ἐνεργείας σε ἔνταση και δριμύτητα θα είναι η φωτιά που θα τιμωρεῖ (κόλαση)· θα ἢ κόλασις, ὅσον ἠλάττωται τῷ τῆς κακίας μέτρῳ τὸ ὑποκείμενον. ελαττώνεται ανάλογα με την ποσότητα της κακίας του υποκειμένου (ανθρώπου).

» Χρὴ γὰρ πάντη καὶ πάντως ἐξαιρεθῆναι ποτε τὸ κακὸν ἐκ τοῦ ὄντος,
» Διότι πρέπει ἐξάπαντος και με οποιοδήποτε τρόπο να βγει κάποτε το κακό ἀπό καὶ ὅπερ ἐν τοῖς φθάσασιν εἴρηται, τὸ ὄντως μὴ ὄν, μηδ' εἶναι ὅλως. το ον (ύπαρξη)· και ὅπως εἶπαμε παραπάνω, να μην υπάρχει καθόλου το μη

Ἐπειδὴ γὰρ ἔξω τῆς προαιρέσεως ἡ κακία εἶναι φύσιν οὐκ ἔχει, ὅταν
ον (κακό). Ἐπειδὴ, πράγματι, ἡ κακία ἔχει τὴ φύσιν τῆς ἔξω ἀπὸ τὴν
πᾶσα προαίρεσις ἐν τῷ Θεῷ γένηται, εἰς παντελεῖ ἀφανισμὸν ἢ κακία
προαίρεση (θέληση), ὅταν κάθε προαίρεση εἶναι με τὸ Θεό, τότε ἡ κακία
θ’

μὴ χωρήσει, τῷ μηδὲν αὐτῆς ὑπολειφθῆναι δοχεῖον».

αφανιστεῖ εντελῶς, διότι δεν θα της απομείνει καμιά ψυχὴ να τη δεχθεῖ».

62. ΓΡΗΓ. «Ἄλλὰ τί κέρδος τῆς χρηστῆς ἐλπίδος, εἶπον ἐγὼ, τῷ
«Ἄλλὰ, ρώτησα, ποῖο εἶναι τὸ κέρδος αὐτῆς τῆς καλῆς ἐλπίδος για
εκείνον

λογιζομένῳ ὅσον ἐστὶ κακὸν καὶ ἐνιαυσιαίαν μόνην ὑποσχεῖν
που σκέφτεται πόσο μεγάλο εἶναι τὸ κακό, να υποστῆ τὴν οδύνη του και
για

ἀληθδύνα; Εἰ δ’ εἰς αἰώνιον τι διάστημα ἢ ἄσχετος ἐκείνη ὀδύνη
ένα μόνο χρόνο; Κι αν, βέβαια, ἡ ανυπόφορη ἐκείνη οδύνη παραταθεῖ
στην

παραταθειῖ, τίς ἐκ τῆς ὕστερον ἐλπίδος ὑπολέλειπται παραμυθία,
αιωνιότητα, ποιά παρηγοριά μένει για τὴν μετέπειτα ἐλπίδα σ’ εκείνον
που

ᾧ πρὸς ὅλον αἰῶνα συνδιαμετρεῖται ἡ κόλασις;».

ἡ κόλαση διαρκεῖ για τὴν αιωνιότητα;».

63. ΜΑΚΡ. «Ὡστε προνοητέον ἢ καθόλου τῶν τῆς κακίας
«Ὡστε, λοιπόν, πρέπει να φροντίσουμε ἢ να διατηρήσουμε τὴν ψυχὴ μας
μολυσμάτων φυλάξαι τὴν ψυχὴν ἀμιγῆ τε καὶ ἀκοινώνητον· ἢ εἰ
καθαρὴ και ἀμόλυντη ἀπὸ τις προσβολές τῆς κακίας ἢ, εἴαν αὐτὸ εἶναι
τοῦτο πάντῃ ἀμήχανον διὰ τὸ ἔμπαθες τῆς φύσεως ἡμῶν, ὡς ὅτι
παντελῶς ἀδύνατο, ἐξαιτίας τῆς ἐμπαθοῦς φύσεώς μας, να προσέξουμε
τα

μάλιστα ἐν μετρίοις τισὶ καὶ εὐθεραπεύτοις εἶναι τὰ τῆς ἀρετῆς
λάθη τῆς απομακρύνσεώς μας ἀπὸ τὴν ἀρετὴ να εἶναι, κατα τὸ δυνατόν,
ἀποτεύγματα.

ἀσήμαντα και να θεραπεύονται εὐκόλα.

»Οἶδε γὰρ ἡ εὐαγγελικὴ διδασκαλία καὶ μυρίων ὀφειλέτην τινὰ
»Διότι ἡ διδασκαλία του Ευαγγελίου αναφέρει ὀφειλέτες μυρίων
ταλάντων, καὶ πεντακοσίων δηναρίων, καὶ πεντήκοντα, καὶ
ταλάντων, πεντακοσίων δηναρίων, πενήντα δηναρίων και ενός κοδράντη,
κοδράντου τινός, ὅπερ τὸ ἔσχατόν ἐστὶν ἐν νομίμασι· τὴν δὲ τοῦ Θεοῦ

ο οποίος είναι το μικρότερο νόμισμα. Η δικαιοσύνη όμως του Θεού δικαίαν κρίσιν διὰ πάντων διεξιέναι, καὶ τῷ βάρει τοῦ ὀφλήματος τους κρίνει όλους (τους οφειλέτες), και επιβάλλει υποχρεωτικά την εξόφληση
συνεπιτείνουσιν τὴν ἀνάγκην τῆς ἀπαιτήσεως, καὶ οὐδὲ τῶν ἀνάλογα με το ποσό της οφειλής, χωρίς να παραβλέπει και το μικρότερο σμικροτάτων ὑπερορῶσαν.
χρέος.

»Τὴν δὲ ἀπόδοσιν τῶν ὀφλημάτων τὸ Εὐαγγέλιον εἶπεν οὐκ ἔκ
»Ἡ ἀποπληρωμὴ της οφειλής, διηγείται το Ευαγγέλιο, δεν γίνεται με την χρημάτων διαλύσεως γίνεσθαι, ἀλλὰ παραδίδοσθαι τοῖς βασανισταῖς ἐπιστροφή των χρεωστούμενων χρημάτων, ἀλλὰ ο οφειλέτης παραδίνεται τὸν ὑπόχρεων, ἕως ἄν, φησὶν, ἀποδῶ πᾶν τὸ ὀφειλόμενον· ὅπερ οὐδὲν στους βασανιστές, ἕως ὅτου ξοφλήσει ὅλο το χρέος. Αυτό σημαίνει ότι με
ἕτερόν ἐστιν, ἢ διὰ τῆς βασάνου τὴν ἀναγκαίαν ὀφειλὴν ἀποτίσαι, τὸ τα βασανιστήρια εξοφλεῖται το υποχρεωτικό χρέος, δηλαδή με την τιμωρία
ὄφλημα τῆς τῶν λυπηρῶν μετουσίᾳς, ὧν παρὰ τὸν βίον ὑπόχρεως να γευθεῖ οδύνες και λύπες· αυτές, δηλαδή, που χρεώθηκε στη διάρκεια του
ἐγένετο, ἀμιγῆ τε καὶ ἄκρατον τοῦ ἐναντίου τὴν ἡδονὴν ὑπὸ ἀβουλίας βίου του, ἐπειδὴ προτίμησε, ἀπὸ ἀπερισκεψία, την ασύδοτη και ἀμετρη ἡδονή
ἐλόμενος, καὶ οὕτως, ἅπαν ἀποθέμενος τὸ ἀλλότριον ἑαυτοῦ, ὅπερ του ἀντιθέτου (κακού). Και ἔτσι, ἀφού ἀποθέσει κάθε τι το ξένο προς τον εαυτό
ἐστὶν ἡ ἁμαρτία, καὶ τὴν ἐκ τῶν ὀφλημάτων αἰσχύνην ἀποδυσάμενος, του, την ἁμαρτία δηλαδή, και ἀποβάλλει την ντροπὴ των χρεῶν, θα βρεθεῖ πάλι
ἐν ἐλευθερίᾳ τε καὶ παρρησίᾳ γένηται.
ελεύθερος και ἀφοβος.

64. »Ἡ δ' ἐλευθερία ἐστὶν ἡ πρὸς τὸ ἀδέσποτόν τε καὶ αὐτοκρατὲς
»Ἐλευθερία πάλι εἶναι η εξομοίωση με την ανεξαρτησία και την αυτονομία·
ἐξομοίωσις, ἢ κατ' ἀρχὰς μὲν ἡμῖν παρὰ Θεοῦ δεδορημένη,
ο Θεός στην ἀρχὴ μας δώρησε την ἐλευθερία, ἀλλὰ με τις ντροπὲς των συγκαλυφθεῖσα τῇ τῶν ὀφλημάτων αἰσχύνῃ. Πᾶσα δ' ἐλευθερία μία

χρεών των αμαρτιών μας την καταχωνιάσαμε. Και κάθε μορφή ελευθερίας μία

τίς ἔστι τῆ φύσει καὶ πρὸς ἑαυτὴν οἰκείως ἔχει. Ἐπομένως οὖν πᾶν τὸ εἶναι στην ουσία της και βρίσκεται σε αρμονία με τον εαυτό της.

Επομένως,

ἐλεύθερον τῷ ὁμοίῳ συναρμοσθήσεται· ἀρετὴ δὲ ἀδέσποτον. Οὐκοῦν κάθε τι το ελεύθερο ταιριάζει με το ὁμοίό του. Και μόνον η αρετή είναι ἐν ταύτῃ γενήσεται πᾶν τὸ ἐλεύθερον, ἀδέσποτον γὰρ τὸ ἐλεύθερον. ανεξάρτητη. Ανεξάρτητη ὁμως είναι και η ελευθερία και θα συναφθεί με την

Ἐπομένως, ὅσοι ἔχουν απαλλαγεί ἀπὸ την κακία θα ενωθούν μ' αὐτὴν (τη θεία

Ἐπομένως, ὅσοι ἔχουν απαλλαγεί ἀπὸ την κακία θα ενωθούν μ' αὐτὴν (τη θεία

Ἐπομένως, ὅσοι ἔχουν απαλλαγεί ἀπὸ την κακία θα ενωθούν μ' αὐτὴν (τη θεία

Ἐπομένως, ὅσοι ἔχουν απαλλαγεί ἀπὸ την κακία θα ενωθούν μ' αὐτὴν (τη θεία

Ἐπομένως, ὅσοι ἔχουν απαλλαγεί ἀπὸ την κακία θα ενωθούν μ' αὐτὴν (τη θεία

Ἐπομένως, ὅσοι ἔχουν απαλλαγεί ἀπὸ την κακία θα ενωθούν μ' αὐτὴν (τη θεία

Ἐπομένως, ὅσοι ἔχουν απαλλαγεί ἀπὸ την κακία θα ενωθούν μ' αὐτὴν (τη θεία

Ἐπομένως, ὅσοι ἔχουν απαλλαγεί ἀπὸ την κακία θα ενωθούν μ' αὐτὴν (τη θεία

επιμερίζοντας κατάλληλα τον εαυτό της, για να καλύψει κάθε ανάγκη της ζωής εκείνης.

»Και τοῦτο δῆλόν ἐστιν ἐκ τῶν θείων λόγων, ὅτι καὶ τόπος γίνεται ὁ
»Και αυτό το βεβαιώνουν τα λόγια της Αγίας Γραφής, ότι δηλαδή ο Θεός Θεός τοῖς ἀξίοις, καὶ οἶκος, καὶ ἔνδυμα, καὶ τροφή, καὶ πόσις, καὶ φῶς, γίνεται για τους αξίους και τόπος, και οικία, και ένδυμα, και τροφή, και πόση,

καὶ πλοῦτος, καὶ βασιλεία, καὶ πᾶν νόημά τε καὶ ὄνομα τῶν πρὸς τὴν και φως, και πλούτος, και βασιλεία, και κάθε έννοια και όνομα απ' όσα ἀγαθὴν ἡμῖν συντελούντων ζωὴν. Ὁ δὲ πάντα γινόμενος καὶ ἐν πᾶσι συναπαρτίζουν την αγαθή (αιώνια) ζωή μας. Και Αυτός που γίνεται τα πάντα,

γίνεται. Ἐν τούτῳ δέ μοι δοκεῖ τὸν παντελῆ τῆς κακίας ἀφανισμὸν θα εἶναι και σε όλα. Μ' αυτή τη φράση, μου φαίνεται, η Γραφή εννοεί την

δογματίζειν ὁ λόγος. Εἰ γὰρ ἐν πᾶσι τοῖς οὕσιν ὁ Θεὸς ἔσται, ἢ κακία ολοκληρωτικὴ εξαφάνιση της κακίας. Διότι, εἴαν ὁ Θεὸς θα εἶναι σε όλα τα

δηλαδή ἐν τοῖς οὕσιν οὐκ ἔσται. Εἰ γὰρ τις ὑπόθοιτο κάκεινην εἶναι, ὄντα, τότε η κακία δεν μπορεί να βρίσκεται σ' αυτά. Εἴαν κανεῖς υποθέσει ὅτι

πῶς σωθήσεται τὸ ἐν πᾶσι τὸν Θεὸν εἶναι; Ἡ γὰρ ὑπεξαίρεσις ἐκείνης, και εκείνη βρίσκεται εκεί, τότε πῶς θα σωθούν (τα όντα) από το Θεό που ἐλλιπῆ τῶν πάντων ποιεῖ τὴν περίληψιν. Ἄλλ' ὁ ἐν τοῖς πᾶσιν βρίσκεται σε όλα αυτά; Διότι, η εξαίρεση εκείνης (να βρίσκεται και η κακία

στα όντα), κάνει ελλιπή την συμπερίληψη όλων των όντων (στο Θεό). Ἐσόμενος, ἐν τοῖς μὴ οὕσιν οὐκ ἔσται.

Αυτός που θα εἶναι σε όλα, δεν θα εἶναι στα μη όντα (κακία).

65. ΓΡΗΓ. «Τί οὔν χρή λέγειν, εἶπον, πρὸς τοὺς μικροψύχως ταῖς
«Τί, λοιπόν, ρώτησα, πρέπει να λέω σ' εκείνους που συμπεριφέρονται με συμφοραῖς διακειμένους;».
γογγυσμὸ στις συμφορές;».

ΜΑΚΡ. «Εἴπωμεν πρὸς αὐτοὺς, φησὶν ἡ διδάσκαλος, ὅτι μάτην,
«Θα τους πούμε, απάντησε η δασκάλα, ὅτι μάταια δυσανασχετεῖτε, ὦ οὔτοι, δυσανασχετεῖτε καὶ δυσχεραίνετε τῷ εἰρμῷ τῆς ἀναγκαίας

φίλοι μας, και παραπονείσθε για τη σειρά της αναγκαίας ροής πραγμάτων ἀκολουθίας, ἀγνοοῦντες πρὸς ὄντινα σκοπὸν τὰ καθ' τῶν πραγμάτων (στη ζωὴ)· ἀγνοεῖτε το σκοπὸν τοῦ οὐοῖο ἕκαστον ἐν τῷ παντὶ οἰκονομοῦμενα φέρεται, ὅτι πάντα χρῆ τάξει τινὶ ἐξυπηρετεῖ το κάθετι στο σύμπαν, ὅτι δηλαδὴ ὅλα, ἀκολουθώντας κάποια τάξη

καὶ ἀκολουθίᾳ κατὰ τὴν τεχνικὴν τοῦ καθηγμένου σοφίαν τῆ θείᾳ και συνέπειᾳ σύμφωνα με το σχέδιο του σοφοῦ καθοδηγητῆ, πρέπει να προσοικειωθῆναι φύσει. Τοῦτου γὰρ ἔνεκεν ἡ λογικὴ φύσις ἦλθεν εἰς οἰκειωθῆναι τὴ θείᾳ φύσει. Γι' αὐτὸ το σκοπὸν δημιουργήθηκε ἡ λογικὴ φύσις,

γένεσιν, ὡς τὸν πλοῦτον τῶν θείων ἀγαθῶν μὴ ἀργὸν εἶναι· ἀλλ' οἶον για να μὴ μένει ἀνεκμετάλλευτος ὁ πλοῦτος τῶν θείων ἀγαθῶν. Ἀλλὰ εἶναι,

ἀγγεῖᾶ τινὰ προαιρετικὰ τῶν ψυχῶν δοχεῖᾶ, παρὰ τῆς τὸ πᾶν σαν να κατασκεύασε ἡ θείᾳ Σοφία, που ἐφτιαξε τα πάντα, τα δοχεῖᾶ τῶν ψυχῶν

συστησαμένης σοφίας κατεσκευάσθαι, ἐφ' ὧτε εἶναι τι χωρημα δεκτικὸν ὡς ἀγγεῖᾶ προαιρετικὰ, στα οὐοῖα ὑπάρχει χωρος για να δεχτοῦν τα ἀγαθὰ· και

ἀγαθῶν, τὸ ἀεὶ τῆ προσθήκη τοῦ εἰσχεομένου μείζον γινόμενον.

ὁ οὐοῖος (χωρος) συνέχεια αυξάνει με τὴν προσθήκη εἰσερχομένων ἀγαθῶν.

»Τοιαύτη γὰρ ἡ τοῦ θείου ἀγαθοῦ μετουσία, ὡστε μείζονα και

»Τέτοια εἶναι ἡ μετοχή στα ἀγαθὰ του Θεοῦ, ὡστε αὐτὸν που μετέχει να τον

δεκτικώτερον ποιεῖν τὸν ἐν ᾧ γίνεται, ἐκ δυνάμεως και μεγέθους καθιστὰ μεγαλύτερο και πιο δεκτικὸ· προσθέτει δύναμη και μέγεθος σ' αὐτὸν

προσθήκην ἀναλαμβανομένη τῷ δεχομένῳ, ὡς ἂν αὔξεσθαι τὸν που τα δέχεται (τα ἀγαθὰ), με ἀποτέλεσμα να αυξάνεται αὐτὸς που τρέφεται

τροφόμενον, και μὴ λήγειν ποτὲ τῆς αὔξησεως. Τῆς γὰρ πηγῆς τῶν μ' αὐτὰ και να μην σταματᾶ ποτὲ ἡ αὔξησις. Διότι, καθὼς ἡ πηγὴ τῶν ἀγαθῶν

ἀγαθῶν ἀνέκλειπτα πηγαζούσης, ἡ τοῦ μετέχοντος φύσις, διὰ τὸ εἶναι ἀστεῖρευτη, ἡ φύσις του μετέχοντος σ' αὐτὰ, ἐπειδὴ τίποτε ἀπ' ὅσα μὴδὲν τοῦ λαμβανομένου περιττωματικὸν τε εἶναι και ἄχρηστον, ὅλον λαμβάνει δὲν εἶναι σκουπίδι και ἀχρηστο και ὅλο ὅσο εἰσέρχεται

τὸ εἰσρέον προσθήκην τοῦ ἰδίου ποιουμένου μεγέθους, ἑλκτικωτέρα τε προστίθεται στο μέγεθος του, γίνεται πιο ελκυστική για το αγαθὸ ἄμα τοῦ κρείττονος, καὶ πολυχωρητοτέρα γίνεται, ἀμφοτέρων και περισσότερο ευρύχωρη. Διότι και τα δύο ενισχύονται ἀλλήλοις συνεπιιδόντων, τῆς τε τρεφομένης δυνάμεως ἐν τῇ τῶν το ένα ἀπὸ το ἄλλο: και η δύναμη που τρέφεται με την αφθονία ἀγαθῶν ἀφθονία πρὸς τὸ μεῖζον ἐπιδιδούσης, καὶ τῆς τρεφούσης των ἀγαθῶν συντελεῖ στην ἀύξηση, και η χορηγία που τρέφει μεγαλώνει κι χορηγίας, τῇ τῶν ἀύξανομένων ἐπιδόσει συμπλημυρούσης. Ἔστιν αὐτή μαζί με την ἐπίδοση των μετεχόντων που αυξάνουν. Και εἶναι εὐλογο να οὔν εἰκὸς εἰς τοιοῦτον ἀναβήσασθαι μέγεθος, ἐφ' ὃν ὄρος οὐδεὶς φτάσει σε τέτοιο μέγεθος (η φύση μας), επειδὴ δεν υπάρχει κανένα ὄριο να ἐπικόπτει τὴν ἀύξησιν. σταματήσει την ἀύξησή της.

66. »Εἶτα τοιούτων ἡμῖν προκειμένων, χαλεπαίνετε διὰ τῆς
»Αφού, λοιπόν, υπάρχουν μπροστά μας τέτοια ἀγαθὰ, ἀγανακτεῖτε για την τεταγμένης ἡμῖν ὁδοῦ πρὸς τὸν ἴδιον σκοπὸν προῖούσης τῆς φύσεως; πορεία που ἔχει χαραχθεῖ στη φύση μας, για να βαδίζει προς το σκοπὸ της;
Οὐ γὰρ ἔστιν ἄλλως ἐπέκεινα γενέσθαι τὸν δρόμον ἡμῖν, μὴ τοῦ Διότι, δεν υπάρχει ἄλλος δρόμος να βαδίσουμε προς εκείνα (τα ἀγαθὰ), αν βαροῦντος ἡμᾶς, τοῦ ἐμβριθοῦς λέγω τούτου καὶ γεώδους φορτίου, αὐτὸ το βάρος μας, εννοῶ το βαρὺ και γῆϊνο φορτίο μας, δεν ξεφορτωθεῖ τῆς ψυχῆς ἡμῶν ἀποσεισθέντος, τῆς τε πρὸς αὐτὸ συμπαθείας, ἦν ἐν ἀπὸ την ψυχὴ μας· κι αν δεν καθαρθούμε με μεγαλύτερη ἐπιμέλεια ἀπὸ την τῶδε τῶ βίῳ ἐσχήκαμεν, διὰ κρείττονος ἐπιμελείας ἐγκαθαρθέντας, προσκόλλησή μας σ' αὐτό, που την ἀποκτήσαμε στην παρούσα ζωὴ, ὥστε με ἐν τῶ καθαρῶ δυνηθῆναι προσοικειωθῆναι τὸ ὅμοιον. την καθαρότητα να μπορέσουμε να πλησιάσουμε στο ὅμοιό μας (Θεό).

»Εἰ δέ σοί τις καὶ πρὸς τὸ σῶμα τοῦτο σχέσις ἐστὶ, καὶ λυπεῖ σε ἢ τοῦ

»Εάν πάλι είσαι πολύ δεμένος με το σώμα αυτό και σε στενοχωρεί ο χωρισμός ἡγαπημένου διάζευξις, μηδὲ τοῦτό σοι ἀπ' ἐλπίδος ἔσται. Ὅψει γὰρ ἀπὸ το ἀγαπημένο σου, μην ἀπελπίζεσαι γι' αὐτό. Διότι θα δεις τοῦτο τὸ σωματικὸν περιβόλαιον τὸν νῦν διαλυθὲν τῷ θανάτῳ αὐτό το σωματικὸν περίβλημα, που τώρα το διαλύει ο θάνατος, ἐκ τῶν αὐτῶν πάλιν ἐξυφαινόμενον, οὐ κατὰ τὴν παχυμερῆ ταύτην να υφαίνεται πάλι με τα ἴδια υλικά· ὄχι βέβαια για να δώσει την ἴδια παχιά και καὶ βαρεῖαν κατασκευὴν, ἀλλ' ἐπὶ τὸ λεπτότερόν τε καὶ ἀερῶδες βαρεῖα μορφή, ἀλλά με κλώσιμο του νήματος για να υφάνει πιο λεπτή και μετακλωσθέντος τοῦ νήματος, ὥστε σοι καὶ παρεῖναι τὸ ἀγαπώμενον, ἀέρινη μορφή. Ἔτσι, και θα εἶναι κοντά σου το ἀγαπημένο (σῶμα) και θα ἔχει καὶ ἐν ἀμείνονι καὶ ἐρασμιωτέρῳ κάλλει πάλιν ἀποκαθίστασθαι». ἀποκαταστασθεὶ αὐτό σε καλύτερη και ωραιότερη ομορφιά».

67. ΓΡΗΓ. «' Ἄλλ' ἔοικέ πως, εἶπον, ἐξ ἀκολουθίας ἡμῖν τὸ δόγμα τῆς «Ἄλλά μου φαίνεται, εἶπα, ὅτι κατὰ κάποιον τρόπο η συζήτησή μας κύλησε ἀναστάσεως ἐπεισεληλυθέναι τῷ λόγῳ, ὃ μοι δοκεῖ ἰδεῖν ἀληθὲς μὲν σιγά σιγά προς το δόγμα της ἀναστάσεως. Και νομίζω ὅτι ἀπὸ τη διδασκαλία καὶ πιστὸν ἐκ τῆς τῶν Γραφῶν διδασκαλίας, ἵνα μὴ ἀμφιβάλλῃ· ἐπειδὴ των Γραφῶν αὐτὸ ἀποδεικνύεται ἀληθινὸ και παραδεκτό, ὥστε κανεὶς να μην πῶς ἢ ἀσθένεια τῆς ἀνθρωπίνης διανοίας, τοῖς χωρητοῖς ἡμῖν ἀμφιβάλλει. Επειδὴ, ὁμως, η ἀδυναμία του νου του ἀνθρώπου ἀναζητεῖ λογισμοῖς, μᾶλλον πρὸς τοιαύτην πίστιν ἐπισηρίζεται, καλῶς ἂν ἔχοι περισσότερο, για να πιστέψει, λογικὰ επιχειρήματα, θα ἦταν καλὸ να μην μηδὲ τοῦτο τὸ μέρος παραδραμεῖν ἀθεώρητον. Τί οὔν χρὴ λέγειν, ἀφήσουμε ἀνεξέταστο κι αὐτὸ το θέμα. Ἄς σκεφθούμε, λοιπόν, τί πρέπει να περισκεψώμεθα». πούμε γι' αὐτό».

68. ΜΑΚΡ. Καὶ ἡ διδάσκαλος, Οἱ μὲν ἔξω, φησὶ, τῆς καθ' ἡμᾶς Και η δασκάλα εἶπε: «Οἱ στοχαστὲς ὄχι της δικῆς μας φιλοσοφίας διατύπωσαν

φιλοσοφίας ἐν διαφόροις ὑπολήψεσιν, ἄλλος ἄλλως μέρει τινὶ τοῦ κατὰ ο καθένας διαφορετικὴ θεωρία για κάποιο μέρος του δόγματος της αναστάσεως·

τὴν ἀνάστασιν ἐφήψαντο δόγματος, οὔτε δι' ἀκριβείας τοῖς ἡμετέροις οἱ θεωρίες τους οὔτε συμφωνοῦν ἀκριβῶς με τὴ δική μας οὔτε ὁμως συνενεχθέντες, οὔτε πάντα τῆς τοιαύτης ἀποσφαλέντες ἐλπίδος. Τινὲς απομακρύνονται τελείως ἀπὸ μια τέτοια ἐλπίδα (τῆς αναστάσεως). Διότι μὲν γὰρ ὑβρίζουσι τῇ κοινότητι τὸ ἀνθρώπινον, τὴν αὐτὴν ἀνὰ μέρος ορισμένοι ἐξευτελίζουν τὴν ἀνθρώπινη φύση, καθὼς παραδέχονται ὅτι ἡ ἴδια

ἀνθρώπου τε καὶ ἀλόγου ψυχὴν διοριζόμενοι γίνεσθαι, μετενδυομένην ψυχὴ πότε ἀνήκει σε ἄνθρωπο καὶ πότε σε ἄλογο ζῶο· μετασαρκώνεται καὶ

τὰ σώματα, καὶ πρὸς τὸ ἀρέσκον ἀεὶ μεταβαίνουσιν, ἢ πτηνὸν, ἢ κάθε φορά μεταβαίνει ἀπὸ τὸ σῶμα τοῦ ἀνθρώπου σ' αὐτὸ που τῆς ἀρέσει, εἴτε

ἔνυδρον, ἢ χερσαῖόν τι ζῶον γινομένην μετὰ τὸν ἄνθρωπον, καὶ πάλιν (στο σῶμα) πτηνοῦ ἢ θαλάσσιου ζώου ἢ ζώου τῆς ξηράς· καὶ στο τέλος μετὰ

ἀπὸ τούτων πρὸς τὴν ἀνθρώπινην ἐπανιέναι φύσιν. Ἕτεροι δὲ μέχρι ἀπ' αὐτά, ἐπανερχεται τὴν ἀνθρώπινη φύση. Ἄλλοι πάλι ἐπεκτείνουν αὐτὴ

τῶν θάμνων τὸν τοιοῦτον λῆρον ἐκτείνουν, ὡς καὶ τὸν ξυλώδη βίον τὴν ἀνόητη πίστη μέχρι καὶ τοὺς θάμνους· θεωροῦν ὅτι καὶ ἡ ζωὴ τῶν δένδρων

αὐτῇ κατάλληλόν τε καὶ οἰκεῖον νομίζειν.

εἶναι κατάλληλη καὶ ταιριαστὴ γι' αὐτὴν (τὴ μετενσάρκωση).

»Τοῖς δὲ τοῦτο δοκεῖ μόνον τὸ ἐξ ἀνθρώπου ἕτερον ἄνθρωπον ἀεὶ

»Ἄλλοι τέλος νομίζουν ὅτι αὐτὸ (μετενσάρκωση) γίνεται μόνον ἀπὸ ἀνθρώπου

μεταλαμβάνειν, καὶ διὰ τῶν αὐτῶν πάντοτε τὸν ἀνθρώπινον

σε ἄνθρωπο· ἐτσι ὥστε ο βίος τῶν ἀνθρώπων να συνεχίζεται πάντοτε ἀπὸ τις

διεξάγεσθαι βίον, νῦν μὲν ἐν τούτοις, πάλιν δὲ ἐν ἑτέροις τῶν αὐτῶν ἴδιες ψυχές, οἱ ὁποῖες συνεχῶς εἰσέρχονται τῶρα σ' αὐτά τα σώματα καὶ ψυχῶν εἰς τὸ διηνεκὲς γινομένων. Ἡμεῖς δὲ καλῶς ἔχειν φαμὲν, ἐκ τῶν κατόπιν σε ἄλλα. Ἐμεῖς ὁμως, ξεκινώντας ἀπὸ τὴν πίστη τῆς Ἐκκλησίας, ἐκκλησιαστικῶν δογμάτων ὁρμώμενοι, τοσοῦτον παραδέξασθαι μόνον ἰσχυρίζομαστε ὅτι εἶναι καλὸ να δεχθούμε ἀπὸ τις ἀντιλήψεις τῶν μη

τῶν τοιαῦτα πεφιλοσοφηκότων, ὅσον συμφωνοῦντας αὐτοὺς τρόπον
χριστιανῶν φιλοσόφων τόσο μόνο, ὥστε να δείξουμε ὅτι συμφωνοῦν κι
αυτοί

τινὰ δεῖξαι τῷ τῆς ἀναστάσεως δόγματι. Τὸ γὰρ λέγειν αὐτοὺς πάλιν
κατὰ κάποιον τρόπο με τὸ δόγμα τῆς ἀναστάσεως. Καθώς, το να λένε
αυτοί ὅτι,

τισὶν ἐπεισκρίνεσθαι σώμασιν μετὰ τὴν ἀπὸ τούτου διάλυσιν τὴν
μετὰ τὴν διάλυση τοῦ σώματος, εἰσέρχεται πάλιν ἡ ψυχὴ σε ἄλλα σώματα,
ψυχὴν, οὐ λίαν ἀπάδει τῆς ἐλπίζομένης ἡμῖν ἀναβιώσεως, ὅτι γὰρ
δεν ἀντίκειται πολὺ ἀπὸ τὴν δικὴ μας ἐλπίζομένη ἀνάστασις. Διότι και ἡ
δική

ἡμέτερος λόγος ἐκ τῶν τοῦ κόσμου στοιχείων, νῦν τε καὶ εἰσαῦθις τὸ
διδασκαλία λέει ὅτι τὸ σῶμα συνίσταται, και τώρα και μετὰ ἀπ' αὐτὴ τὴ
ζωή,

σῶμα ἡμῶν συνίστασθαι λέγει.

ἀπὸ τα στοιχεῖα τοῦ κόσμου.

69. »Καὶ τοῖς ἔξωθεν τὸ ἴσον δοκεῖ. Οὐ γὰρ ἄλλην τινὰ τοῦ σώματος
»Και συμφωνεῖ με τοὺς ἐκτὸς χριστιανισμοῦ σοφοὺς. Διότι δεν μποροῦν
να

ἐπινοήσαιεν φύσιν ἔξω τῆς συνδρομῆς τῶν στοιχείων. Διαφέρει δὲ
ἐπινοήσουν ἄλλο τρόπο συστάσεως τῆς φύσεως τοῦ σώματος ἐκτὸς ἀπὸ
τὴ

τοσοῦτον, ὅσον παρ' ἡμῶν μὲν τὸ αὐτὸ λέγεσθαι πάλιν περὶ τὴν
συνδρομὴν τῶν στοιχείων. Ἡ διαφορὰ μας εἶναι τόση, ὅσο λέμε εμεῖς ὅτι
τὸ ἴδιο

ψυχὴν συμπήγνυσθαι σῶμα, ἐκ τῶν αὐτῶν στοιχείων συναρμοζόμενον·
σῶμα συγκροτεῖται πάλιν γύρω ἀπὸ τὴν ψυχὴν και ἀποτελεῖται ἀπὸ τα ἴδια
ἐκείνους δὲ οἶεσθαι πρὸς ἄλλα τινὰ σώματα λογικά τε καὶ ἄλογα και
στοιχεῖα. Εκείνοι βέβαια πιστεύουν ὅτι ἡ ψυχὴ ξεπέφτει σε κάποιον ἄλλον
ἀναίσθητον τὴν ψυχὴν καταπίπτειν οἷς τὸ μὲν ἐκ τῶν τοῦ κόσμου
σώματα, εἴτε λογικά εἴτε ἄλογα εἴτε χωρὶς αἰσθήσεις. Παραδέχονται ὅτι
τα

μερῶν εἶναι τὴν σύστασιν ὁμολογεῖται, διαφωνεῖ δὲ τὸ μὴ ἐκ τῶν
σώματα συνίστανται ἀπὸ τα στοιχεῖα τοῦ κόσμου, ἀλλὰ διαφωνοῦν στο
ὅτι δεν

αὐτῶν οἶεσθαι τῶν κατ' ἀρχὰς ἐν τῇ διὰ σαρκὸς ζωῇ τῇ ψυχῇ
πιστεύουν ὅτι τα (ἀναστημένα) σώματα γίνονται πάλιν ἀπὸ τα ἴδια
στοιχεῖα που

προσφυέντων. Οὐκοῦν τὸ μὲν μὴ ἔξω τοῦ εἰκότος εἶναι τὸ πάλιν τὴν

ενώθηκαν με την ψυχή στην επίγεια ζωή. Επομένως, το ότι δεν είναι ψυχήν ἐν σώματι γενέσθαι, παρὰ τῆς ἔξω φιλοσοφίας μεμαρτυρήσθω· ἀπίθανο να εισέλθει η ψυχή πάλι στο σώμα, το βεβαιώνει η κοσμική τὸ δὲ ἀσύστατον τοῦ ἐκείνων δόγματος καιρὸς ἂν εἴη φιλοσοφία. Και τώρα είναι καιρὸς να διαλύσουμε το ασύστατο της δικής τους
διασκορπίσασθαι, καὶ δι' αὐτῆς δὲ τῆς κατὰ τὸ εὐλόγον ἀνακυπτούσης πίστεως και να φανερώσουμε την ἀλήθεια, ὅσο είναι δυνατόν, με τα ἡμῖν ἀκολουθίας, φανερωῶσαι ὡς ἔστι δυνατόν τὴν ἀλήθειαν.
επιχειρήματα που προκύπτουν εὐλόγα ἀπὸ τη συνέχεια της συζητήσεώς μας.

70. »Τίς οὖν ὁ περὶ τούτων λόγος; Οἱ πρὸς διαφόρους φύσεις τὴν
»Ποιά είναι, λοιπόν, τα επιχειρήματά μας γι' αὐτό; Εκείνοι που τοποθετοῦν την
ψυχήν μετοικίζοντες, συσχεῖν μοι δοκοῦσι τὰς τῆς φύσεως ἰδιότητας· ψυχή σε διάφορα σώματα, μου φαίνεται ὅτι συγγέουν τις φυσικές ἰδιότητες.
καὶ πάντα χρήματα καταμιγνύειν τε καὶ ἀναφύρειν πρὸς ἄλληλα, τὸ Ἀναμειγνύουν και μπερδεύουν ὅλα τις ἰδιότητες μεταξύ τους, την αλογία, τη
ἄλογον, τὸ λογικὸν, τὸ αἰσθητικὸν, τὸ ἀναίσθητον· εἴπερ ἐν ἀλλήλοις λογικό, τις αισθήσεις, την ἔλλειψη αισθήσεων· εφόσον αὐτές ανακατεύονται
ταῦτα γένοιτο, μηδέ τινι φύσεως εἰρμῶ κατὰ τὸ ἀμετάπτωτον ἀπ' ἡ μία με την ἄλλη, δεν ταξινομοῦνται μεταξύ τους σύμφωνα με κάποια φυσική
ἀλλήλων διαστοιχιζόμενα.
σειρά.

»Τὸ γὰρ τὴν αὐτὴν ψυχήν λέγειν, νῦν μὲν λογικὴν τε καὶ διανοητικὴν, Διότι, δέχονται ὅτι πρῶτα η ψυχή, με την περιβολή του τάδε μορφῆς σώματος,
διὰ τῆς τοιαύσδε τοῦ σώματος περιβολῆς γίνεσθαι· πάλιν δὲ μετὰ τῶν γίνεται λογικὴ και ἔχει νου· στη συνέχεια ὁμως, ζει στις φωλιές των ἔρπετῶν φωλεύειν, ἢ τοῖς ὀρνέοις συναγελάζεσθαι, ἢ ἀχθοφορεῖν, ερπετῶν ἢ ζει στην αγέλη αρπακτικῶν ἢ γίνεται ζῶο ἀχθοφόρο ἢ σαρκοβορεῖν, ἢ ὑποβρύχιον εἶναι, ἢ καὶ πρὸς τὸ ἀναίσθητον ἢ σαρκοβόρο ἢ θαλάσσιο· ἢ πέφτει στην κατάσταση αὐτῶν που δεν ἔχουν

μεταπίπτειν, ριζουμένην τε καὶ ἀποδενδρουμένην, καὶ κλάδων ἐκφύσεις
αισθήσεις, δηλαδή φυτό με ρίζες ἢ χωρὶς αὐτές, ἢ βλαστός που βγάζει
ἀναβλαστώνουσαν, καὶ ἐν τούτοις ἢ ἄνθος, ἢ ἀκάνθη, ἢ τρόφιμόν τι
κλαδιά κι ἀπ' αὐτά βγαίνουν ἀνθη ἢ ἀγκάθια ἢ καρπός καλός
φυομένην, ἢ δηλητήριον, οὐδὲν ἕτερόν ἐστίν, ἢ ταύτὸν ἠγεῖσθαι τὰ
ἢ δηλητηριώδης· ὅλα αὐτά δεν σημαίνουν τίποτε ἄλλο παρά ὅτι ὅλα
πάντα, καὶ μίαν ἐν τοῖς οὕσιν εἶναι τὴν φύσιν ἐν συγκεχυμένη τινὶ καὶ
ταυτίζονται καὶ ὅτι ὅλα τα ὄντα ἔχουν μία φύση που βρίσκεται σε
κατάσταση

ἀδιακρίτῳ κοινωνίᾳ πεφυρμένην, μηδεμιᾶς ἰδιότητος τὸ ἕτερον τοῦ
συχύσεως καὶ ἀδιάκριτης κοινωνίας με τον εαυτό της, ἀφοῦ καμιά
ιδιότητα

ἑτέρου ἀποκρινούσης.

της δεν ξεχωρίζει το ἓνα ὄν ἀπὸ το ἄλλο.

71. » Ὁ γὰρ λέγων τὸ αὐτὸ ἐν παντὶ γίνεσθαι, οὐδὲν ἕτερον, ἢ ἐν εἶναι
»Εκεῖνος που λέει ὅτι το ἴδιο ὄν γίνεται καὶ ὅλα τα ἄλλα, δηλώνει ὅτι
θέλει ὅλα

τὰ πάντα βούλεται, τῆς ἐμφαινομένης διαφορᾶς τοῖς οὕσιν οὐδὲν πρὸς
να εἶναι ἓνα· ἀφοῦ ἡ ἐμφανῆς διαφορὰ των ὄντων δεν ἐμποδίζει σε τίποτε
την

ἐπιμιξίαν τῶν ἀκοινωνήτων ἐμποδίζούσης· ὡς ἀνάγκη εἶναι, κἄν τι
ἀνάμιξη ἐκείνων που δεν ἀναμειγνύονται. Δείχνει ὅτι εἶναι ἀνάγκη,
ἀκόμη κι

τῶν ἰοβόλων, καὶ σαρκοβόρων θεάσεται, ὁμόφυλον νομίζειν ἑαυτῷ
ἀν δει ἓνα δηλητηριώδες ἢ σαρκοφάγο ζῷο, να το θεωρεῖ ὁμόφυλο καὶ
καὶ συγγενές τὸ φαινόμενον, οὐδὲ τὸ κώνειον ὁ τοιοῦτος ὡς ἀλλότριον
συγγενικό με τον εαυτό του. Αὐτός που ἔχει αὐτές τις ἀπόψεις οὔτε το
κώνειο

τῆς ἰδίας ὄψεται φύσεως· εἴπερ βλέπει καὶ ἐν φυτοῖς τὸ ἀνθρώπινον,
θεωρεῖ σαν ξένο στη φύση του. Ἐάν πιστεύει ὅτι ὁ ἀνθρώπος γίνεται καὶ
φυτό,

ἀλλ' οὐδὲ πρὸς αὐτὸν ἀνυπόπτως ἔξει τὸν βότρυν τὸν ἐπὶ τῇ χρείᾳ
ἀκόμη καὶ τα σταφύλια, που τα καλλιεργεῖ για τις ἀνάγκες της ζωῆς του,
θα τα

τῆς ζωῆς γεωργούμενον. Καὶ γὰρ καὶ αὐτὸς τῶν φυομένων ἐστίν·
υποψιάζεται! Διότι καὶ αὐτὸς ἀπὸ τα φυτὰ προέρχεται· φυτὰ, ἐπίσης,
εἶναι

φυτὰ δὲ ἡμῖν καὶ τὰ τῶν ἀσταχύων γεννήματα, δι' ὧν τρεφόμεθα.

καὶ τα γεννήματα των σιτηρῶν, με τα ὁποῖα τρεφόμεσθε.

»Πῶς οὖν ἐπάξει τὴν δρεπάνην ἀσταχύων τομῆ; πῶς δὲ ἀποθλίψει
»Πῶς, λοιπόν, θα πάρει το δρεπάνι για να θερίσει τα στάχυα; Πῶς θα πατήσει
τὸν βότρυν, ἢ ἀνορύξει τῆς ἀρούρας τὴν ἄκανθαν, ἢ τὸ ἄνθος δρέψει,
τα σταφύλια ἢ θα ξερριζώσει τ' ἀγκάθια ἀπὸ το χωράφι ἢ θα κόψει τα ἄνθη
ἢ θηρεύσει τοὺς ὄρνιθας, ἢ ἀπὸ ξύλων ἀνακαύσει πυρὰν, ἄδηλον ὄν
ἢ θα κυνηγήσει πουλιά ἢ θ' ἀνάψει φωτιά με ξύλα, ἀφοῦ δεν γνωρίζει ἀν
το
εἰ μὴ κατὰ συγγενῶν, ἢ προγόνων, ἢ ὁμοφύλων, ἢ χεῖρ φέρεται, καὶ
χέρι του υψώνεται για να σκοτώσει κάποιον συγγενή ἢ πρόγονο ἢ
ομόφυλό του;
διὰ τοῦ σώματος αὐτῶν ἢ τὸ πῦρ ἀνάπτεται, ἢ ὁ κρατὴρ κινεῖται, ἢ
Δεν γνωρίζει ἀν ἀνάβει φωτιά ἢ γεμίζει το ποτήρι ἢ ετοιμάζει φαγητό με
το
ἢ τροφή παρασκευάζεται;
σῶμα κάποιου ἀπ' αὐτούς;

»Τὸ γὰρ οἶεσθαι δι' ἐκάστου τούτων τὴν ψυχὴν τοῦ ἀνθρώπου
»Διότι, εφόσον δέχεται ὅτι, μέσα ἀπὸ το καθένα ἀπ' αὐτά, ἡ ψυχὴ του
γίνεσθαι φυτὸν ἢ ζῶον, σημεῖα δὲ μὴ ἐπικεῖσθαι, ποῖον μὲν τὸ ἐξ
ἀνθρώπου γίνεται φυτὸ ἢ ζῶο καὶ δεν υπάρχουν σημάδια ἀναγνώρισης
ποιό
ἀνθρώπου φυτὸν ἢ ζῶον, ποῖον δὲ τὸ ἐτέρως γινόμενον, πρὸς πάντα
φυτὸ ἢ ζῶο κατάγεται ἀπὸ ἀνθρώπου καὶ ποιό προέρχεται ἀπὸ ἄλλη αἰτία,
κατὰ τὸ ἴσον ὃ τῇ τοιαύτῃ προειλημμένος ὑπολήψει διατεθήσεται,
ἀναγκαστικά αὐτὸς που δέχεται αὐτὴ τὴ θεωρία πρέπει σ' ὅλα να δείχνει
ἴδια
ὡς κατ' ἀνάγκην, ἢ καὶ κατ' αὐτῶν τῶν ἐν τῇ φύσει ζῶντων
συμπεριφορά. Ὑποχρεωτικά, ἢ θα συμπεριφέρεται με ἀγένεια πρὸς ὅλους
ἀνθρώπων ἀπηνῶς ἔχειν, ἢ εἴπερ ἐπὶ τῶν ὁμοφύλων πρὸς
ὅσοι εἶναι ἀνθρώποι ἀπὸ τὴ φύση τους, ἢ, εἴαν ἔχει μέσα του φυσικὴ
ἀγάπη
φιλανθρωπίαν ἐκ φύσεως ῥέπει, ὁμοίως αὐτὸν διακεῖσθαι πρὸς πᾶν
για τους ὁμοφύλους του, θα δείχνει ἴδια συμπεριφορά σε κάθε ἐμψυχο ὄν,
ἔμψυχον, κἂν ἐν ἔρπετοῖς, κἂν ἐν θηρίοις τύχοι
εἴτε ἐρπετό εἴτε ἀγριο θηρίο.

»ἀλλὰ κἂν ἐν ὕλῃ δένδρον γίνεται, ὃ τὸ δόγμα τοῦτο παραδεξάμενος,

Αλλά, κι αν εκείνος που δέχεται αυτή τη θεωρία έλθει σε δάσος από δένδρα,
δῆμον ἀνθρώπων τὰ δένδρα οἰήσεται. Τίς οὖν ὁ τοιοῦτος βίος ἢ πρὸς
θα νομίσει τα δένδρα ως πλήθος ἀπὸ ἀνθρώπους. Τί εἶδους ζωὴ θα εἶναι
αυτή,
πάντα εὐλαβῶς διὰ τὸ ὁμόφυλον, ἢ καὶ πρὸς τοὺς ἀνθρώπους ἀπηνῶς
ὅταν ἢ θα τα σέβεται ὅλα ως ὁμόφυλα ἢ θα συμπεριφέρεται σκληρά πρὸς
τους
διὰ τὴν ἐπὶ τῶν ἄλλων ἀδιαφορίαν ἔχοντας; Οὐκοῦν ἀπόβλητος ἐκ
ἀνθρώπων, ἀφοῦ δεν θα βλέπει διαφορὰ τους με τα ἄλλα ὄντα. Ἡ
θεωρία,
τῶν εἰρημένων ὁ τοιοῦτος ἂν εἴη λόγος, πολλῶν καὶ ἄλλων τῆς
λοιπόν, αὐτὴ ἀπ' ὅσα εἶπαμε εἶναι ἀβάσιμη, καθὼς καὶ πολλοὶ ἄλλοι
λόγοι
τοιαύτης ἡμᾶς ὑπολήψεως κατὰ τὸ εὐλογον ἀπαγόντων.
συνηγορὸν γὰρ τὴν ἀπόρριψή της.

72. » Ἦκουσα γὰρ τῶν τοιαῦτα δογματιζόντων, ὅτι ἔθνη τινὰ τῶν
Διότι ἄκουσα ἀπ' αὐτοῦς που ἀσπάζονται αὐτὲς τις θεωρίες, ὅτι πλήθος
ψυχῶν,
ψυχῶν ἀποτίθεται ἐν ἰδιαζούσῃ τινὶ πολιτείᾳ πρὸς τὴν ἐν σώματι
πρὶν τὴν σωματικὴν ζωὴν (ἐπίγειαν), ζοῦν ἐν κάποια ἰδιαιτέρῃ πολιτείᾳ· με
τὴν
ζωὴν βιοτεύοντα, ἐν τῷ λεπτῷ τε καὶ εὐκίνητῳ τῆς φύσεως ἑαυτῶν
λεπτὴ καὶ εὐκίνητη φύση τους περιφέρονται, πετώντας μαζί με τὴν κίνηση
του
τῆς τοῦ παντὸς συμπεριπολοῦντος δινήσει, ῥοπήν δέ τινι τῆς πρὸς κακίαν
σύμπαντος· ἀλλὰ, ἐξαιτίας κάποιας ροπῆς τῶν ψυχῶν πρὸς τὴν κακίαν,
χάνουν
πτερορροούσας τὰς ψυχὰς ἐν σώματι γίνεσθαι· πρῶτον μὲν
τις πτέρυγές τους καὶ μπαίνουν μέσα ἐν σώματι. Στὴν ἀρχή, εἰσέρχονται ἐν
ἀνθρώποις, εἴθ' οὕτως διὰ τῆς πρὸς τὰ ἄλογα τῶν παθῶν ὁμιλίας,
σώματα ἀνθρώπων· ἐπειτα ὁμως, μετὰ τὸ τέλος τῆς ἀνθρώπινης ζωῆς,
μετὰ τοῦ ἀνθρωπίνου βίου ἐγχώρησιν ἀποκτηνοῦσθαι, κἀκεῖθεν μέχρι
ἐπειδὴ μετέχουν ἐν ἀλόγοις πάθεσσι, ἀποκτηνώνονται, καὶ ἀπὸ κει
τῆς φυσικῆς ταύτης καὶ ἀναισθητοῦ καταπίπτειν ζωῆς, ὡς τὸ τῆς φύσεως
πέφτουν ἐν τὴν ἀναισθητὴν φυσικὴν κατάστασιν τῆς ζωῆς. Ἔτσι, ἡ ἀπὸ τῆς
λεπτῆς καὶ εὐκίνητης, ὅπερ ἐστὶν ἡ ψυχὴ, πρῶτον μὲν ἐμβριθέσ τε καὶ
φύση τῆς λεπτῆς καὶ εὐκίνητης ψυχῆς πρῶτα γίνεται βαρεῖα καὶ πέφτει
κατωφερὲς γίνεσθαι τοῖς ἀνθρωπίνους σώμασιν διὰ κακίας

προς τα κάτω, επειδή λόγω της κακίας εισέρχεται στα ανθρώπινα σώματα.

είσοικιζόμενον· εἶτα τῆς λογικῆς δυνάμεως ἀποσβεσθείσης τοῖς ἀλόγοις Ἐπειτα, όταν χαθεί η λογική της δύναμη, ζει ανάμεσα στα άλογα ζώα.

ἐμβιοτεύειν· ἐκεῖθεν δὲ καὶ τῆς τοιαύτης τῶν αἰσθήσεων χάριτος

Και από κει, αφού της αφαιρεθεί κι αυτή η χάρη των αισθήσεων,

ἀφαιρεθείσης, τὴν ἀναίσθητον ταύτην ζωὴν τὴν ἐν φυτοῖς

μεταβαίνει στη ζωή των φυτών, που δεν έχουν ούτε αισθήσεις.

μεταλαμβάνειν· ἀπὸ τούτου δὲ πάλιν διὰ τῶν αὐτῶν ἀνιέναι βαθμῶν,

Τέλος, κι απ' αυτή την κατάσταση ανεβαίνει πάλι τις ίδιες βαθμίδες της ζωής,

καὶ πρὸς οὐράνιον χῶρον ἀποκαθίστασθαι.

και αποκαθίσταται στον τόπο του ουρανού.

73. »Τὸ δὲ τοιοῦτον δόγμα τοῖς καὶ μετρίως κρίνειν ἐπεσκεμμένοις

»Αυτή η διδασκαλία, και για εκείνους που έχουν μέτρια κρίση (λογική),

αὐτόθεν ἐλέγχεται, μηδεμίαν ἔχειν ἐν ἑαυτοῖς στάσιν. Εἰ γὰρ ἀπὸ τῆς

αποδεικνύεται ὅτι δεν έχει μέσα της καμία βάση. Διότι, εἴαν η ψυχὴ

οὐρανίας ζωῆς διὰ κακίας ἐπὶ τὸν ξυλώδη βίον ἢ ψυχὴ κατασύρεται,

κατρακυλά εξαιτίας της κακίας ἀπὸ τὴν οὐράνια ζωὴ στη ζωὴ των φυτῶν,

ἀπὸ τούτου δὲ πάλιν δι' ἀρετῆς ἐπὶ τὸν οὐράνιον ἀνατρέχει,

και απ' αυτή, μέσω της αρετής, ανεβαίνει πάλι στα ουράνια,

εὐρίσκεται ὁ λόγος αὐτῶν ἀπορῶν, ὅ τι προτιμότερον οἶεται, εἴτε τὴν

τότε ο νους τους βρίσκεται σε αμηχανία, τί να θεωρεῖ προτιμότερο, τη φυτική

ξυλίνην, εἴτε τὴν οὐρανίαν ζωὴν.

ἢ τὴν οὐράνια ζωὴ!

»Κύκλος γὰρ τίς ἐστι διὰ τῶν ὁμοίων περιχωρῶν, ἀεὶ τῆς ψυχῆς,

Διότι γίνεται μια κυκλική πορεία ἀπὸ ὁμοιες καταστάσεις· και η ψυχὴ, ὅπου

ἐν ᾧπερ ἂν ᾧ, ἀστατούσης. Εἰ γὰρ ἐκ τῆς ἀσώματου ζωῆς πρὸς τὴν

κι αν εἶναι, βρίσκεται σε αστάθεια. Εἴαν, δηλαδή, πέφτει η ψυχὴ ἀπὸ τὴν

σωματικὴν ἀναπίπτει, καὶ ἐκ ταύτης πρὸς τὴν ἀναίσθητον· ἐκεῖθεν δὲ

ασώματη στη σωματικὴ ζωὴ, απ' αὐτὴν στην ἀναίσθητη, και ἀπὸ κει πάλι

πάλιν πρὸς τὴν ἀσώματον ἀνατρέχει, οὐδὲν ἕτερον ἢ ἀδιάκριτος

ανεβαίνει στην ασώματη, ὅλα αὐτὰ τίποτε ἄλλο δεν σημαίνουν, γι' αὐτοὺς

που

κακῶν τε καὶ ἀγαθῶν σύγχυσις παρὰ τοῖς ταῦτα δογματίζουσιν
τα δέχονται, παρά αδυναμία διακρίσεως των κακῶν ἀπὸ τα ἀγαθὰ, και
σύγχυση.

ὑπονοεῖται. Οὔτε γὰρ ἡ οὐρανία διαγωγή ἐν τῷ μακαρισμῷ διαμένει,
Διότι, οὔτε ἡ ουράνια ζωὴ μπορεί να παραμείνει ευτυχισμένη, εφόσον
εἴπερ κακία τῶν ἐκεῖ ζώντων καθάπτεται· οὔτε τὰ ξύλα τῆς ἀρετῆς
ἡ κακία επηρεάζει ὅσους ζουν ἐκεῖ· οὔτε τα δένδρα θα εἶναι ἀμέτοχα
στην

ἀμοιρήσει, εἴπερ ἐντεῦθεν μὲν ἐπὶ τὸ ἀγαθὸν παλινδρομεῖν οἴονται τὴν
ἀρετὴν, ἐπειδὴ πιστεύουν ὅτι ἀπ' αὐτὴν τῆ (φυτικῆ) ζωὴ ἀρχίζει πάλι ἡ
ψυχὴ να

ψυχῆν, ἐκεῖθεν δὲ τοῦ κατὰ κακίαν ἀνάρχεσθαι.

ἐπιστρέφει στο ἀγαθό, ἐνὼ ἀπὸ κει ἀρχίζει τῆ ζωὴ τῆς κακίας.

74. »Εἰ γὰρ ἐν τῷ οὐρανῷ ἡ ψυχὴ συμπεριπολοῦσα τῇ κακίᾳ

»Ἐάν, πράγματι, ἡ ψυχὴ περιφερόμενη στον ουρανό συνδέεται με
συμπλέκεται, καὶ διὰ ταύτης ἐπὶ τὸν ὑλώδη καθελκυσθεῖσα βίον,
τὴν κακία, και ἐξαιτίας τῆς κακίας πάλι, ἐνὼ ἔχει παρασυρθεῖ στην
υλόφρονα

ἀνωθεῖται πάλιν ἐντεῦθεν ἐπὶ τὴν ἐν ὕψει διαγωγὴν· ἄρα τὸ ἔμπαλιν
ζωὴ, ἀνεβαίνει ἀπὸ κάτω πρὸς τὴν ὑψηλὴ ζωὴ, εἶναι ἐπόμενο ἐκεῖνοι να
ἔχουν

παρ' ἐκείνων κατασκευάζεται, τὸ τὴν μὲν ὑλικὴν ζωὴν κακίας εἶναι
ἀντίθετη πίστη (με μας): ἡ υλικὴ ζωὴ (γι' αὐτοὺς) ἀποτελεῖ στάδιο
καθάρσεως

κάθαρσιν, τὴν δὲ ἀπλανῆ περιφορὰν κακῶν ἀρχηγὸν και αἰτίαν ταῖς
ἀπὸ τὴν τὴν κακία, ἐνὼ ἡ ζωὴ στον ουρανό γίνεται για τις ψυχές
πρωταίτια τῆς

ψυχῆς γίνεσθαι, εἴπερ ἐντεῦθεν δι' ἀρετῆς πτεροφυήσασαι

κακίας. Διότι, (οι ψυχές) ἀπὸ τὴν παρούσα ζωὴ με τὴν ἀρετὴν βγάζουν
φετερά

μετεωροποροῦσιν, ἐκεῖθεν δὲ διὰ κακίας τῶν πτερῶν ἐκπιπτόντων

και ἀνεβαίνουν στον ουρανό, ἐνὼ ἀπὸ κει (ουρανό) με τὴν κακία χάνουν
τα

χαμαιπετεῖς πρόσγειοι γίνονται, τῇ παχύτητι τῆς ὑλικῆς

φετερά τους, προσγειώνονται χαμηλά στη γῆ και ἀνακατεύονται με τὴν
καταμιγνύμεναι φύσεως.

παχύτητα τῆς υλικῆς φύσεως.

»Καὶ οὐ μέχρι τούτων ἴσταται τῶν τοιούτων δογμάτων ἡ ἀτοπία,

Και δεν σταματά μέχρις εδώ η αντίφαση αυτών των θεωριών, στην τῷ ἀντεστράφθαι πρὸς τοῦναντίον τὰς ὑπολήψεις. Ἄλλ' οὐδὲ αὐτὴ ἀντιστροφή δηλαδή των δογμάτων προς το αντίθετο. Ακόμη, κι αυτή τους η

παγία διαμένει μέχρι πάντων αὐτοῖς ἢ ὑπόνοια. Εἰ γὰρ ἄτρεπτον τὴν ἀποψη δεν μένει σταθερὴ σε ὅλα ἕως το τέλος. Διότι, εἰάν θεωροῦν ἀτρεπτη

οὐράνιον λέγουσι φύσιν, πῶς χώραν ἔχει ἐν τῷ ἀτρέπτῳ τὸ πάθος; τὴν ουράνια φύση, πῶς εἰσχωρεῖ πάθος στο ἀτρεπτο; Και εἰάν εἶναι Καὶ εἰ ἐμπαθῆς ἢ κάτω φύσις, πῶς ἐν τῷ παθητῷ κατορθοῦται ἢ ἐμπαθῆς η ἐπίγεια φύση, πῶς εἶναι δυνατόν μέσα στο πάθος να κατορθώνεται

ἀπάθεια; Ἄλλὰ φυροῦσι τὰ ἄμικτα, καὶ ἐνοῦσι τὰ ἀκοινώνητα, η ἀπάθεια; Ἀλλὰ αυτοὶ ἀναμειγνύουν τα ἀμικτα και ἐνώνουν τα ἀκοινώνητα·

ἐν πάθει τὸ ἄτρεπτον, καὶ ἐν τῷ τρεπτῷ πάλιν καθορῶντες τὴν ἀποδίδουν στο πάθος το ἀτρεπτο, και ἀντίθετα στο τρεπτό τὴν ἀπάθεια.

ἀπάθειαν. Καὶ οὐδὲ τούτοις εἴσαεὶ διαμένουσιν· ἀλλ' ὅθεν τὴν ψυχὴν Οὔτε μένουν σταθεροὶ σ' αὐτὲς τις ἀπόψεις για πάντοτε. Ἀλλά, ἀπ' ὅπου διὰ κακίας ἀπώκησαν, ἐκεῖσε πάλιν αὐτὴν ὡς ἀσφαλῆ καὶ ἀκήρατον ἐξόρισαν τὴν ψυχὴ με τὴν κακία, ἐκεὶ πάλι τὴν ἐγκαθιστοῦν, ἀπὸ τὴν υλικὴ

ζωὴν ἐκ τῆς ὑλικῆς ἀνοικίζουσιν, ὥσπερ ἐπιλαθόμενοι τὸ ἐκεῖθεν αὐτὴν στὴν ἀσφαλὴ και ἀπείραχτη ζωὴ· σαν να λησμόνησαν ὅτι ἀπο κει πῆγασε η

ἢ κακία βρύσασα τῇ κάτω καταμιχθῆναι φύσει.

κακία και ἀναμείχθηκε με τὴν κατώτερη φύση.

75. » Ἡ τε οὖν διαβολὴ τοῦ τῆδε βίου, καὶ ὁ τῶν οὐρανίων ἔπαινος ἐν » Τόσο, λοιπόν, η κατάκριση τῆς παρουσίας ζωῆς ὅσο και ὁ ἔπαινος τῆς ἀλλήλοις συγγέονται καὶ ἀνωφεροῦνται, τοῦ μὲν διαβεβλημένου κατὰ ἐπουράνιας συγγέονται μεταξύ τους και μπερδεύονται· διότι, σύμφωνα με τὴν

τὴν ἐκείνων δόξαν πρὸς τὸ καλὸν καθηγουμένου· τοῦ δὲ πρὸς ἀποψὴ τους, ὁ κατακριτέος (ἐπίγειος βίος) ὁδηγεῖ στο καλὸ· ἐνῶ αὐτὸς κρείττονος ὑπειλημένου τὴν ἀφορμὴν ἐνδιδόντος τῇ ψυχῇ τῆς πρὸς που θεωρεῖται ἀφορμὴ για το καλύτερο, παρέχει στὴν ψυχὴ ροπὴ προς το τὸ χειρότερο ῥοπῆς.

χειρότερο.

76. »Ούκοῦν ἐκβλητέα τῶν τῆς ἀληθείας δογμάτων πᾶσα
»Γι' αυτό πρέπει να απορριφθεί από την αληθινή διδασκαλία της πίστεως
κάθε
πεπλανημένη τε καὶ ἀστατοῦσα περὶ τῶν τοιούτων ὑπόληψις· μήθ'
πλανεμένη και ἀβάσιμη θεωρία γι' αυτά τα θέματα. Ούτε θα θεωρήσουμε
ὅσοι καταβαίνειν ἐκ γυναικείων σωμάτων πρὸς τὴν ἀνδρώδη ζωὴν
αληθινές τις ιδέες εκείνες που υποστηρίζουν ὅτι οι ψυχές μεταβαίνουν
ἀπὸ τα
τὰς ψυχὰς δοκεῖ τὸ ἔμπαλιν ἐν γυναιξὶ γίνεσθαι τὰς τῶν ἀνδρικῶν
γυναικεία σώματα στην ἀνδρική ζωή· και το ἀντίστροφο, οι ψυχές που
έφυγαν
σωμάτων χωρισθείσας ψυχὰς, ἢ καὶ πρὸς ἄνδρας ἐξ ἀνδρῶν
ἀπὸ ἀνδρικά σώματα πηγαίνουν σε γυναίκες, ἢ μεταβαίνουν ἀπὸ ἀνδρες
σε
μεταβαίνειν, καὶ γυναῖκας ἐκ γυναικῶν γίνεσθαι λέγουσιν, ὡς τῆς
ἀνδρες και ἀπὸ γυναίκες σε ἄλλες γυναίκες.
ἀληθείας ἐστοχασμένους ἀκολουθήσωμεν.

» Ὁ μὲν γὰρ πρότερος οὐ μόνον τῷ ἄστατος καὶ ἀπατηλὸς εἶναι
»Πράγματι, η πρώτη θεωρία αποδοκιμάστηκε ὄχι μόνον ὡς ἀβάσιμη
ἀπεδοκιμάσθη ὁ λόγος, αὐτὸς ἐν ἑαυτῷ πρὸς τὰς ἐναντίας ὑπολήψεις
και πλανερὴ –διότι περιέχει μέσα της ἀντιφάσεις–, ἀλλὰ
περιτρεπόμενος, ἀλλ' ὅτι καὶ ἀσεβῶς ἔχει, μηδὲν τῶν ὄντων εἰς γένεσιν
εἶναι και ἀσεβής, διότι διδάσκει ὅτι κανένα ὄν δεν δημιουργεῖται,
ἄγεσθαι δογματίζων, καὶ κακίας τῇ ἐκάστου φύσει τὴν ἀρχὴν
εάν η κακία δεν δώσει την ἀρχή της φύσεως του καθενός.
ἐνδιδούσης. Εἰ γὰρ οὔτε ἄνθρωποι, οὔτε φυτὰ, οὔτε βοσκήματα,
Εάν, λοιπόν, οὔτε οι ἄνθρωποι οὔτε τα φυτὰ οὔτε τα ζῶα δεν γεννιούνται,
μὴ ψυχῆς ἄνωθεν ἐπὶ ταῦτα ἐμπεσοῦσης φύονται· ἢ δὲ πτῶσις διὰ
αν δεν ἐκπέσει ἀπὸ τα πάνω πρὸς αὐτὰ κάποια ψυχή· κι αν η πτώση της
ψυχῆς
κακίας γίνεται, ἄρα κατάρχειν οἶονται τὴν κακίαν τῆς τῶν ὄντων
ἔχει αἰτία την κακία, ἀρα αυτοὶ θεωροῦν ὅτι η κακία ἀποτελεῖ τὴ
συστατική
συστάσεως.
ἀρχή των ὄντων.

77. »Καὶ πὼς συμβαίνει κατὰ τὸν αὐτὸν χρόνον ἀμφοτέρω, και
»Και πὼς συμβαίνει να γίνονται ταυτόχρονα και τα δύο, δηλαδή και ο
ἄνθρωπον ἐκ γάμου φύεσθαι, καὶ τῆς ψυχῆς τὴν κατὰπτωσιν τῇ τοῦ

άνθρωπος να γεννιέται από το γάμο και η έκπτωση της ψυχής να γίνεται γάμου συμβαίνει σπουδῆ. Καὶ τὸ ἔτι τούτου παραλογώτερον, εἰ ἔαρι σύγχρονα με το γάμο; Και το ακόμη πιο παράλογο, εάν τα περισσότερα από τὰ πολλὰ τῆς ἀλόγου φύσεως συνδυάζεται, ἄρ' οὖν ἔστιν εἰπεῖν ὅτι τα ἀλογα ζῶα συνέρχονται την ἀνοιξη, ἀραγε εἶναι δυνατόν να πει κανείς ὅτι καὶ τῆ ἄνω περιφορᾷ τὸ ἔαρ ἐμφύεσθαι τὴν κακίαν ποιεῖ, ὥστε η ἀνοιξη συντελεῖ στο να φυτευθεῖ η κακία και σ' αυτά που βρίσκονται στον συμβαίνει ὁμοῦ τε τοῦ κακοῦ τὰς ψυχὰς πληρουμένας πίπτειν, καὶ τὰς ουρανό; Ὡστε, να συμβαίνει ταυτόχρονα και οι ψυχές γεμάτες από κακία να γαστέρας τῶν ἀλόγων κυΐσκεσθαι; πέφτουν από τον ουρανό και οι κοιλιές των ζώων να κυοφοροῦν;»

»Τί δ' ἂν εἶπη τις περὶ τοῦ γεωπόνου τοῦ καταπηγνύοντος τῆ γῆ τὰς
»Και τί να πει κανείς για το γεωργό που φυτεύει στη γη τα βλαστάρια των τῶν φυτῶν ἀποσπάδας; Πῶς ἢ τούτου χεῖρ συγκατέχωσε τῷ φυτῷ φυτῶν; Πῶς γίνεται το χέρι του μαζί με το βλαστάρι να φυτεύει και την τὴν ἀνθρωπίνην ψυχὴν, συντρεχούσης περορρύθησεως τῆ τοῦ ἀνθρώπινη ψυχῆ, η οποία ἔχασε τα φτερά της ακριβῶς τη στιγμή που ἀνθρώπου πρὸς τὴν φυτεῖαν ὀρμῆ; Τὸ αὐτὸ τοῖνον ἄτοπον καὶ ἐπὶ ο ἀνθρωπος φυτεύει; Ο ἴδιος παραλογισμὸς παρουσιάζεται και στην ἄλλη τοῦ ἑτέρου τῶν λόγων, ἐπὶ τὸ οἶεσθαι τὴν ψυχὴν τὰς συνόδους ἐν θεωρία, σύμφωνα με την οποία οι ψυχές παρακολουθῶν τις συνευρέσεις συζυγία ζῶντων περιεργάσασθαι, ἢ τὰς λοχείας ἐπιτηρεῖν, ἵνα τοῖς των συζύγων ἢ προσέχουν τις γέννες, για να εισέλθουν στα δημιουργούμενα φυομένοις σώμασιν ἐπεισκριθῶσιν. σώματα.

»Εἰ δὲ ἀπίποι ὁ ἀνὴρ τὸν γάμον, ἢ δὲ γυνὴ ἑαυτὴν τῆς τῶν ὀδυνῶν
»Κι αν ο ἀνδρας αρνεῖται το γάμο και η γυναίκα θέλει να ζει ελεύθερα από ἀνάγκης ἐλευθερώσειεν, ἄρ' οὐ βαρῆσει τὴν ψυχὴν ἢ κακία; Οὐκοῦν ὁ τους πόνους της γέννας, στις περιπτώσεις αυτές δεν θα κάνει η κακία την ψυχὴ γάμος τῆ ἄνω κακία τὸ κατὰ τῶν ψυχῶν ἐνδώσιμον δίδωσιν, ἢ και

να εκπέσει (από τον ουρανό); Επομένως, ο γάμος δίνει την άδεια στην ουράνια
δίχα τούτου καθάπτεται τῆς ψυχῆς ἢ πρὸς τὸ ἐναντίον σχέσις;
κακία να δράσει εναντίον των ψυχών ἢ και χωρίς το γάμο η κακία επηρεάζει
Οὐκοῦν ἄοικος ἐν τῷ μέσῳ και ἀλήτις ἢ ψυχὴ πεπλανήσεται, τῶν μὲν την ψυχὴ; Και ἀκόμη, η ψυχὴ δεν θα περιπλανιέται σαν ἄστεγη και ἀλήτισσα,
οὐρανίων ἀπορρῦεῖσα, σώματος δὲ ἂν οὕτω τύχοι πρὸς ὑποδοχὴν αφοῦ ξέπεσε ἀπὸ τα επουράνια, ἀλλὰ δεν πέτυχε ἐδὼ κάτω να βρει σώμα που
ἀμοιρήσασα;
να την υποδεχθεί;

78. »Εἶτα και πῶς διὰ τούτων ἐπιστατεῖν τὸ Θεῖον τῶν ὄντων
»Ἐπειτα, μετὰ ἀπ' αὐτά, πὼς θα ισχυριστοῦν ὅτι ο Θεὸς προνοεῖ για τα ὄντα,
ὑπονοήσουσι, τῆ τυχαία ταύτη και ἀλόγῳ τῶν ψυχῶν καταπτώσει ὅταν τη γένεση της ἀνθρώπινης ζωῆς την εξαρτοῦν ἀπ' αὐτὴ την τυχαία και
τὰς ἀρχὰς τῆς ἀνθρωπίνης ἀνατιθέντες ζωῆς; Ἄνάγκη γὰρ πᾶσα τῆ παράλογη ἐκπτώση των ψυχῶν; Διότι εἶναι υποχρεωτικό να συμφωνεῖ κάθε
ἀρχῆ και τὰ μετὰ ταύτην συμφώνως ἔχειν. Εἰ γὰρ ἐκ συντυχίας ἀρχή (γένεση) και μ' αὐτά που θ' ἀκολουθήσουν. Εἰάν, λοιπόν, η ζωὴ κάποιου
αὐτομάτου τινὸς ὁ βίος ἦρξατο, τυχαία πάντως και ἢ κατ' αὐτόν ἀρχισε τυχαία, τότε τυχαία θα εἶναι και ολόκληρη η ζωὴ του.
διέξοδος γίνεται.

»Και μάτην τῆς θείας δυνάμεως οἱ τοιοῦτοι τὰ ὄντα ἐξάπτουσιν, οἱ μὴ
»Και μάταια αὐτοί, εφόσον θεωροῦν ὅτι τα πράγματα του κόσμου δεν βουλήματι θείῳ τὰ ἐν τῷ κόσμῳ φύεσθαι λέγοντες, ἀλλ' εἰς πονηρὰν δημιουργήθηκαν ἀπὸ το θέλημα του Θεοῦ, λένε ὅτι τα ὄντα εξαρτῶνται ἀπὸ τη
τινα συντυχίαν τὰς ἀρχὰς τῶν γινομένων ἀνάγοντες, ὡς οὐκ ἂν θεία δύναμη· ἀνάγουν την ἀρχὴ των ὄντων σε κάποια πονηρὴ συντυχία, σαν να
συστάσης τῆς ἀνθρωπίνης ζωῆς μὴ τοῦ κακοῦ δόντος τῆ ζωῆ τὸ

μην αποκτούσε σύσταση η ανθρώπινη ζωή, εάν η κακία δεν έδινε το δικαίωμα
ένδόσιμον. Εί οὖν ἡ ἀρχὴ τοῦ βίου τοιαύτη, δηλαδή καὶ τὰ ἐφεξῆς
στη ζωὴ. Εάν, λοιπόν, η αρχή της ζωής είναι τέτοια, είναι φανερό ότι και
τα
κατὰ τὴν ἀρχὴν κινήσεται. Οὐ γὰρ ἂν τις ἐκ κακοῦ καλὸν, οὐδὲ ἐξ
μετέπειτα θα εξελιχθούσιν σύμφωνα με την αρχή της. Δεν είναι δυνατόν να
ἀγαθοῦ τὸ ἐναντίον φύεσθαι λέγοι, ἀλλὰ κατὰ τὴν τοῦ σπέρματος
ισχυρίζεται κάποιος ὅτι το καλὸ προέρχεται ἀπὸ το κακὸ οὔτε το κακὸ
ἀπὸ το
φύσιν, καὶ τοὺς καρποὺς ἀναμένομεν. Οὐκοῦν πάσης τῆς ζωῆς ἡ
αγαθὸ, ἀλλὰ σύμφωνα με το σπὸρο περιμένουμε και τους καρπούς.
Επομένως,
αὐτόματος αὕτη καὶ συντυχικὴ κίνησις ἡγεμονεύει, μηδεμιᾶς προνοίας
σ' ὅλη τη ζωὴ κυριαρχεῖ η αὐτόματη και τυχαία κίνηση και καμιά
πρόνοια
διὰ τῶν ὄντων ἠκούσης.
δεν φτάνει μέχρι τα δημιουργήματα.

79. »Ἄχρηστος δὲ παντάπασιν καὶ ἡ τῶν λογισμῶν ἔσται προμήθεια·
»Ολοκληρωτικὰ ἀχρηστη θα εἶναι και η ὑπαρξὴ της λογικῆς.
τῆς δὲ ἀρετῆς κέρδος οὐδέν, καὶ πρὸς τὸ κακὸν ἀλλοτρίως ἔχειν ἀντ'
Η ἀρετὴ δεν προσφέρει κανένα κέρδος, και η απομάκρυνση ἀπὸ το κακὸ
δεν
οὐδενὸς ἂν εἴη. Πάντα γὰρ πάντως ἐπὶ τῷ φέρωντι κείσεται καὶ οὐδὲν
ἔχει καμιά ἀξία. Διότι ὅλα οπωσδήποτε θα γίνονται τυχαία και η ζωὴ σε
τίποτε
ὁ βίος διοίσει τῶν ἀνερματίστων πλοίων, ταῖς αὐτομάτοις συντυχίαις,
δεν θα διαφέρει ἀπὸ τα ανερμάτιστα πλοία, ἀφοῦ τυχαία, σαν τα κύματα,
οἷόν τισι κύμασιν, ἄλλοτε πρὸς ἄλλην καλῶν ἢ φαύλων συντυχίαν
θα πηγαίνει κάθε φορά σε διαφορετικὴ συνάντηση ἄλλοτε καλῶν κι
ἄλλοτε
μεθορμιζόμενος.
κακῶν.

»Οὐ γὰρ ἔστι τὸ ἐξ ἀρετῆς ἐγγενέσθαι κέρδος, οἷς ἡ φύσις ἐκ τῶν
»Διότι για εκείνους, που η φύση τους ἔχει ως ἀρχὴ την κακία, δεν μπορεί
να
ἐναντίων τὴν ἀρχὴν ἔχει. Εἰ μὲν γὰρ θεόθεν οἰκονομεῖται ἡμῶν ἡ ζωὴ,
προέλθει κέρδος ἀπὸ την ἀρετὴ. Εάν η ζωὴ μας ρυθμίζεται ἀπὸ το Θεό,

τὸ μηδὲ κακίαν κατάρχειν τῆς ζωῆς ἡμῶν συνομολογεῖται. Εἰ δὲ δι' τότε παραδεχόμεσθε ὅτι ἡ κακία δεν ἀποτελεῖ τὴν ἀρχὴν τῆς ζωῆς μας. Εἰάν

ἐκείνης φύομεθα, πάντα τε καὶ πάντως κατ' αὐτὴν βιοτεύσομεν. Λῆρος ὁμως μας δημιουργεῖ ἡ κακία, τότε σίγουρα θα ζήσομε σύμφωνα μ' αὐτήν.

οὐδὲν διὰ τούτων ἀποδειχθήσεται τὰ μετὰ τὸν τῆδε βίον δικαιοτήρια, Καὶ ἀπ' αὐτὰ θ' ἀποδειχθούν ἀνοησίες ἡ μετὰ τὴν παρούσα ζωὴ κρίσις, ἡ καὶ ἡ πρὸς ἀξίαν ἀνταπόδοσις, καὶ ὅσα ἄλλα πρὸς ἀναίρεσιν τῆς κατ' ἀξία ἀνταπόδοσις καὶ ὅσα ἄλλα λέγονται καὶ πιστεύονται γὰρ γὰρ κακίας λέγεται καὶ πεπίστευται. ἀπαλλαχθούμε ἀπὸ τὴν κακία.

»Πῶς γὰρ δυνατὸν ἔξω ταύτης εἶναι τὸν ἄνθρωπον τὸν δι' ἐκείνης
»Διότι, πῶς εἶναι δυνατὸν ὁ ἄνθρωπος, που γεννήθηκε ἀπὸ τὴν κακία, νὰ βρεθεῖ

φύνη; Πῶς δὲ καὶ ὁρμή τις ἐγένετο προαιρετικὴ τῷ ἄνθρώπῳ πρὸς ἔξω ἀπ' αὐτήν; Πῶς θ' ἀποκτήσει ὁ ἄνθρωπος τὸ ἰδίωμα τῆς προαιρέσεως γὰρ

τὸν κατ' ἀρετὴν βίον, οὐδὲν ἢ φύσις ἐκ κακίας, ὡς λέγουσι, τὴν ἀρχὴν ἔχει; τὴν ἐνάρετη ζωὴ, ἀφοῦ ἡ φύσις του, ὅπως λένε, ἔχει τὴν ἀρχὴν τῆς στήν κακία;

Ὡς γὰρ οὐκ ἐπιχειρεῖ τι τῶν ἀλόγων ἀνθρωπικῶς φθέγξασθαι, τῆ δὲ Ὅπως δεν προσπαθεῖ κανένα ζῶο νὰ μιλήσει ἀνθρώπινα, ἀλλὰ χρησιμοποιεῖ

συντρόφῳ καὶ κατὰ φύσιν κεχρημένα φωνῆ, οὐδεμίαν ἠγεῖται ζῆμίαν τὴν δικὴν του φυσικὴ φωνὴ καὶ καθόλου δεν θεωρεῖ τὴν στέρησις του ἀνθρώπινου

ἀμοιροῦντα τοῦ λόγου, κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον, καὶ οἷς ἢ κακία λόγου ὡς ἐλλειψη, κατὰ τὸν ἴδιον τρόπον καὶ αὐτοὶ που θεωροῦν τὴν κακία ὡς

νομίζεται εἶναι τῆς ζωῆς ἀρχὴ καὶ αἰτία, οὐκ ἂν εἰς ἐπιθυμίαν ἔλθοιεν ἀρχὴ καὶ αἰτία τῆς ζωῆς, δεν μποροῦν με τίποτε νὰ ἐπιθυμήσουν τὴν ἀρετὴν,

τῆς ἀρετῆς, ὡς ἔξω τῆς φύσεως αὐτῶν οὔσης. Ἄλλὰ μὴν πᾶσι τοῖς διότι εἶναι ἔξω ἀπὸ τὴν φύσιν τους. Πλην ὁμως, ὅσοι ἔχουν καθαρῶς κεκαθαυμένοι ἐκ λογισμῶν τὴν ψυχὴν διὰ σπουδῆς τε καὶ ἐπιθυμίας τὴν ψυχὴν με τὴν λογικὴν τους, αὐτοὶ ἐπιθυμοῦν καὶ ἀγωνίζονται γὰρ ὁ κατ' ἀρετὴν βίος ἐστίν.

τὴν ἐνάρετη ζωὴν.

80. » Ἄρα διὰ τούτου σαφῶς ἀποδείκνυται, τὸ μὴ πρεσβυτέραν εἶναι
» Επομένως, ἀπ' αὐτοῦ ἀποδεικνύεται ξεκάθαρα, ὅτι ἡ κακία δὲν εἶναι πιο
τῆς ζωῆς τὴν κακίαν, μήτ' ἐκεῖθεν τὰς πρώτας ἀρχὰς ἐσχηκέναι τὴν
μεγάλη ἀπὸ τῆς ζωῆς, οὔτε ἡ φύσις ἔχει τὴν δημιουργικὴν ἀρχὴν ἀπ'
αὐτὴν,
φύσιν, ἀλλὰ κατάρχειν ἡμῶν τῆς ζωῆς τὴν τὸ πᾶν οἰκονομοῦσαν τοῦ
ἀλλὰ ἡ σοφία τοῦ Θεοῦ κυβερνᾷ τὴν ζωὴν μας καὶ προνοεῖ γιὰ τὸ καθεστῆς.
Θεοῦ σοφίαν. Ἐλθοῦσαν δὲ εἰς γένεσιν τὴν ψυχὴν κατὰ τὸν ἀρέσκοντα
Ὅταν ἡ ψυχὴ δημιουργηθῆ, σύμφωνα μετὰ τὸν ἀρεστόν τοῦ δημιουργοῦ τῆς
τρόπον τῷ κτίσαντι, τότε κατ' ἐξουσίαν αὐτὴν αἰρεῖσθαι τὸ κατὰ
τότε ἡ ἴδια ἐπιλέγει ἐλεύθερα αὐτὸ που κατὰ τὴν γνώμην τῆς εἶναι ὀρθὸν καὶ
γνώμην, ἐκ τῆς προαιρετικῆς δυνάμεως ἧς τί περ ἂν ἐθέλει τοῦτο καὶ
γίνεται, σύμφωνα μετὰ τὴν δύναμιν τῆς προαιρέσεώς τῆς, ὅτι ἐκεῖνη θέλει.
γινομένην.

» Μάθοιμεν δ' ἂν τὸν λόγον ἐκ τοῦ τῶν ὀφθαλμῶν ὑποδείγματος, ὅτι τὸ
» Θα καταλάβουμε τὸ θέμα ἀπὸ τὸ παράδειγμα τῶν ὀφθαλμῶν· ἐκεῖ ἡ
ὄραση
μὲν ὀρᾶν ἐστὶν ἐκ φύσεως τὸ δὲ μὴ ὀρᾶν ἐκ προαιρέσεως ἢ καὶ πάθους.
προέρχεται ἀπὸ τὴν φύσιν, ἐνῶ ἡ τύφλωση ἀπὸ τὴν προαίρεσιν ἢ τὸ πάθος.
Γένοιτο γὰρ ἂν ποτε καὶ τὸ παρὰ φύσιν ἀντὶ τῆς φύσεως, ἢ ἐκουσίως
εἶναι δυνατόν βέβαια καμιά φορὰ νὰ συμβεῖ τὸ παρὰ φύσιν ἀντὶ γιὰ τὸ
φυσικό,
τινὸς τὸν ὀφθαλμὸν μύοντος, ἢ ἐκ πάθους στερηθέντος τῆς ὄψεως.
ὅταν κάποιος μετὰ τὴν θέλησίν του κλείσῃ τὰ μάτια ἢ ἀπὸ πάθους χάσῃ τὸ
φῶς του.
Οὕτως ἔστιν εἰπεῖν, καὶ τῇ ψυχῇ θεόθεν μὲν εἶναι τὴν σύστασιν,
κάτι παρόμοιον συμβαίνει καὶ μετὰ τὴν ψυχὴν, ἡ ὁποία ἔχει τὴν σύστασίν της
ἀπὸ τὸ
μηδεμιᾶς δὲ νοουμένης περὶ τὸ θεῖον κακίας, ἔξω τῆς κατ' αὐτὴν
θεοῦ· ἐπειδὴ καμιά κακία δὲν ἀποδίδεται τῷ θεῷ, βρίσκεται (καὶ ἡ ψυχὴ)
ἔξω
ἀνάγκης εἶναι· γενομένην δὲ οὕτως τῇ ἰδίᾳ γνώμῃ πρὸς τὸ δοκοῦν
ἀπ' αὐτὴν τὴν ἀναγκαιότητα. Ἐχοντας, λοιπόν, δημιουργηθῆ ἔτσι,
ὁδηγεῖται μετὰ
ἄγεσθαι, ἢ ἐκ προαιρέσεως πρὸς τὸ καλὸν ἐπιμύουσαν, ἢ ἐξ ἐπιβουλῆς
τῆς δικῆς τῆς γνώμης σ' αὐτὸ που θέλει· ἢ κλείνει θεληματικὰ τὰ μάτια τῆς
στο

τοῦ συνοικοῦντος ἡμῶν τῆ ζωῆ πολεμίου τὸν ὀφθαλμὸν βλαπτομένην,
καλό, ἢ ἀπὸ προσβολῆ τοῦ ἐχθροῦ (διαβόλου), που συγκατοικεῖ στη ζωὴ
μας,
καὶ ἐν τῷ τῆς ἀπάτης βιοτεύουσαν σκότει, ἢ καὶ τὸ ἔμπαλιν καθαρῶς
παθαίνει ζημιὰ στα μάτια και ζει στο σκοτάδι της πονηρίας· ἢ και το
αντίθετο
πρὸς τὴν ἀλήθειαν βλέπουσιν, πόρρω γίνεσθαι τῶν σκοτεινῶν
πάλι· βλέποντας καθαρά την ἀλήθεια, απομακρύνεται ἀπὸ τα σκοτεινά
πάθη.
παθημάτων.

81. »Πότε οὖν ἐρεῖ τις γινομένην, καὶ πῶς; Ἐὰν τὴν μὲν ζήτησιν τὴν
»Θα ρωτήσῃ, λοιπόν, κάποιος: πότε και πῶς γεννιέται ἡ ψυχὴ; Ἀλλὰ το
θέμα
περὶ τοῦ πῶς τὰ καθ' ἕκαστον γέγονεν, ἐξαιρετέον πάντῃ τοῦ λόγου.
για το πῶς ἐγινε το καθένα, πρέπει ν' αποκλεισθεῖ τελείως ἀπὸ τη
συζήτησῃ
Οὔτε γὰρ περὶ τῶν προχείρων ἡμῖν εἰς κατανόησιν, ὧν τὴν ἀντίληψιν
μας. Διότι ἀκόμη και τα θέματα που εἶναι εὐκόλα στην κατανόησῃ τους
και τα
δι' αἰσθήσεως ἔχομεν, δυνατὸν ἂν γένοιτο τῷ διερευνημένῳ λόγῳ,
αντιλαμβανόμεσθε με τις αἰσθήσεις, δεν θα μπορούσε αὐτός που τα
ερευνά με
τὸ πῶς ὑπέστη τὸ φαινόμενον κατανοῆσαι, ὡς μήτε τοῖς
τη λογικὴ να κατανοῆσει πῶς δημιουργήθηκε το φαινόμενο (της ψυχῆς).
θεοφορομένοις καὶ ἀγίοις ἀνδράσι τὸ τοιοῦτον ληπτὸν νομισθῆναι.
Ἄλλωστε θεωροῦμε ὅτι αὐτὸ δεν το κατανόησαν οὔτε οἱ θεοφόροι και
ἅγιοι
Πατέρες.

»"Πίστει γὰρ νοοῦμεν", φησὶν ὁ Ἄποστολος, "κατηρτίσθαι τοὺς αἰῶνας
»"Με την πίστη κατανοοῦμε", λέει ὁ Ἄποστολος, "ὅτι ἔχουν
δημιουργηθεῖ οἱ
ῥήματι Θεοῦ, εἰς τὸ μὴ ἐμφαινομένων τὰ ὀρώμενα γεγονέναι"· οὐκ ἂν,
αἰῶνες με το λόγο του Θεοῦ, ὥστε να ἔχουν γίνει αὐτά που βλέπονται
ἀπὸ
ἐκεῖνα που δε φαίνονται"· και δεν νομίζω ὅτι θα το
ὡς οἶμαι, τοῦτο εἰπὼν, εἶπερ ὥετο γνωστὸν εἶναι διὰ τῶν λογισμῶν
ἔλεγε αὐτὸ (ὁ Ἄποστολος), εἰάν θεωρούσε ὅτι το ζήτημα εἶναι κατανοητό
με τη

τὸ ζητούμενον. Ἄλλ' ὅτι μὲν θελήματι θείῳ κατήρτισται αὐτός τε ὁ λογική. Ο Ἀπόστολος λέει, ὅτι πιστεύει ἀπόλυτα ὅτι αὐτός ο κόσμος και ὅσα

αἰῶν, καὶ πάντα τα ἐξ ἐκείνου γεγόμενα (Ὅ,τί ποτε καὶ ἔστιν οὗτος ὁ Εκείνος ἔκαμε –οτιδήποτε κι αν εἶναι αὐτός ο κόσμος, στον οποίο αἰῶν, ὧ παραθεωρεῖται πᾶσα ὀρατή τε καὶ ἀόρατος κτίσις), τοῦτο συμπεριλαμβάνεται κάθε ορατό και ἀόρατο κτίσμα–, ὅλα ἔχουν δημιουργηθεῖ

πεπιστευκένας φησὶν ὁ Ἄπόστολος, τὸ δὲ πῶς ἀφῆκεν ἀδιερεύνητον. ἀπό το θέλημα του Θεοῦ· το πῶς δημιουργήθηκαν, δεν το ερευνά.

»Οὐδὲ γὰρ ἐφικτὸν τὸ τοιοῦτον οἶμαι τοῖς ἀναζητοῦσιν εἶναι, πολλὰς

»Και δεν νομίζω ὅτι εἶναι ἐφικτό κάτι τέτοιο στους ερευνητές, καθὼς αὐτό το

ἀμηχανίας τοῦ περὶ τούτων ζητήματος ἡμῖν προδεικνύντος, πῶς ἐκ θέμα παρουσιάζει μπροστά μας πολλές δυσκολίες. Πῶς προήλθε, για τῆς ἐστῶσης φύσεως τὸ κινούμενον ἐκ τῆς ἀπλῆς τε καὶ ἀδιαστάτου τὸ παράδειγμα, ἀπό την ἀκίνητη φύση το κινούμενο, ἀπό την ἀπλή και ἀδιάστατη

διαστηματικόν τε καὶ σύνθετον; Ἄρα ἐξ αὐτῆς τῆς ὑπερκειμένης το διαστηματικό και σύνθετο; Μήπως ἀπό την ἴδια την ἀνώτερη (θεῖα) ουσία;

οὐσίας; Ἄλλ' οὐχ ὁμολογεῖ τὸ ἑτερογενὲς ἔχειν πρὸς ἐκείνην τὰ ὄντα. Ἀλλά δεν συμφωνεῖ μ' αὐτό το γεγονός ὅτι τα ὄντα ἔχουν ἄλλη φύση μ' ἐκείνη.

Ἄλλ' ἐτέρωθεν πόθεν; Καὶ μὴν οὐδὲν ἔξωθεν τῆς θείας φύσεως ὁ λόγος Και ἀπό πού αλλοῦ; Και ὁμως η λογική δεν βλέπει τίποτε ἔξω ἀπό τη θεία

βλέπει. Ἡ γὰρ ἂν διασχισθεῖ πρὸς διαφόρους ἀρχὰς ἢ ὑπόληψις, εἴ τι φύση. Πράγματι θα διαιρεθεῖ σε πολλές θεωρίες το ζήτημα, εἰάν θεωρήσουμε

τῆς ποιητικῆς αἰτίας ἔξω νομισθεῖ, παρ' οὔ ἢ τεχνική σοφία, τὰς πρὸς κάτι ἔξω ἀπό τη δημιουργική αἰτία (του Θεοῦ), ἀπό το οποίο η σοφία της τὴν κτίσιν παρασκευὰς ἐρανίζεται.

τέχνης λαμβάνει τις μεθόδους της δημιουργίας.

» Ἐπεὶ οὖν ἔν μὲν τῶν ὄντων τὸ αἴτιον, οὐχ ὁμογενῆ δὲ τῆ ὑπερκειμένη

» Το αἴτιο, λοιπόν, των ὄντων εἶναι ἓνα, ἀλλά δεν ἔχουν την ἴδια με τη θεϊκή

φύσει τὰ δι' ἐκείνης παραχθέντα εἰς γένεσιν· ἴση δὲ καθ' ἑκάτερον ἐν τοῖς φύση τα ὄντα που δημιουργούνται απ' αυτήν. Εξίσου απορριπτέες είναι και οι ὑπονοουμένοις ἢ ἀτοπία, τὸ τε ἐκ τῆς φύσεως τοῦ Θεοῦ τὴν κτίσιν δύο θεωρίες, τόσο ὅτι ἡ κτίση προέρχεται ἀπὸ τὴ φύση τοῦ Θεοῦ, ὅσο και το οἶεσθαι, καὶ τὸ ἐξ ἑτέρας τινὸς οὐσίας ὑποστήναι τὰ πάντα· ἢ γὰρ και ὅτι ὅλα ἔχουν δημιουργηθεῖ ἀπὸ κάποια ἄλλη φύση. Δηλαδή, ἢ θα νοηθεῖ το τὸ Θεῖον ἐν τοῖς τῆς κτίσεως ἰδιώμασιν εἶναι ὑπονοηθήσεται, εἴπερ θεῖο με τις ιδιότητες τῆς κτίσεως, εφόσον τα δημιουργήματα ἔχουν τὴν ἴδια ὁμογενῶς πρὸς τὸν Θεὸν ἔχοι τὰ γεγονότα· ἢ τις ὑλικὴ φύσις ἔξω τῆς φύση με το Θεό· ἢ κάποια ἄλλη υλικὴ φύση θα εἰσαχθεῖ ἀπέξω στη θέση του θείας οὐσίας ἀντισταθῆσεται τῷ Θεῷ κατὰ τὸ ἀγέννητον τῆ Θεοῦ και θα ἐξισωθεῖ μ' Αὐτόν στην ιδιότητα του ἀγεννήτου μέσω τῆς ἀιδιότητι τοῦ ὄντος παρισουμένη· ὅπερ δὴ και Μανιχαῖοι αἰωνιότητας των κτισμάτων. Κάτι τέτοιο φαντάσθηκαν και οι Μανιχαῖοι, φαντασθέντες, καὶ τινες τῆς Ἑλληνικῆς φιλοσοφίας ταῖς ἴσαις το ἀποδέχθηκαν και ὀρισμένοι Ἕλληνες φιλόσοφοι και ἔκαναν δόγμα πίστεως ὑπονοίαις συνενεχθέντες, δόγμα τὴν φαντασίαν ταύτην πεποίηται. τὴ φανταστικὴ αὐτὴ θεωρία.

82. »Ὡς ἂν μάλιστα οὖν ἐκφύγοιμεν τὴν ἀφ' ἑκατέρου ἀτοπίαν ἐν τῇ »Για ν' ἀποφύγοιμε, λοιπόν, κατὰ το δυνατόν, το ἀβάσιμο καθεμιάς ἀπ' αὐτές ζητήσῃ τῶν ὄντων, κατὰ τὸ τοῦ Ἀποστόλου ὑπόδειγμα, τις θεωρίες για τὴ δημιουργία των ὄντων, δεν θα ἐξετάσουμε το ζήτημα, το τί ἀπολυπραγμόνητον τὸν λόγον τὸν περὶ τοῦ, πῶς ἕκαστόν ἐστιν, και το πῶς τῆς γενέσεως, σύμφωνα με το παράδειγμα τοῦ Ἀποστόλου καταλείψοιμεν, τοσοῦτον παρασημαινόμενοι μόνον, ὅτι ἢ ὁρμὴ τῆς τόσο μόνο θα σημειώσουμε, ὅτι ἡ ὁρμὴ τῆς θείας βουλήσεως, θείας προαιρέσεως, ὅταν ἐθέλει, πρῶγμα γίνεται, και οὐσιοῦται τὸ ὅταν θέλει, πραγματώνεται, και ἡ θέληση γίνεται οὐσία και ἀμέσως βούλευμα εὐθύς ἢ φύσις γινόμενον, τῆς παντοδυνάμου ἐξουσίας, ὅπερ

σχηματίζει φύση. Καθόσον η παντοδύναμη εξουσία (του Θεού), οτιδήποτε

ἂν σοφῶς τε καὶ τεχνικῶς ἐθέλη, μὴ ἀνυπόστατον ποιούσης τὸ θέλημα. σχεδιάσει με σοφία και καλλιτεχνία, δεν αφήνει το θέλημά της ανυπόστατο.

Ἦ δὲ τοῦ θελήματος ὕπαρξις οὐσία ἐστί.

Διότι η ὑπαρξη του θελήματος είναι ουσία.

»Διχῆ δὲ διακρινομένων τῶν ὄντων, εἰς τὸ νοερὸν τε καὶ σωματικόν,

»Και καθὼς τα ὄντα διαιρούνται σε δύο εἶδη, στα νοερά και τα σωματικά, η

ἢ μὲν τῶν νοερῶν κτίσις οὐ δοκεῖ πως ἀπάδειν τῆς τοῦ ἀσώματου δημιουργία των νοερῶν δεν φαίνεται εντελῶς ασύμφωνη με τη δημιουργία της

φύσεως, ἀλλ' ἐκ τοῦ σύνεγγυς εἶναι τὸ ἀειδές τε καὶ ἀναφές και ἀσώματης φύσεως· ἀλλά δείχνει ἀπὸ κοντὰ τις ιδιότητες του αἰδίου, αὐλο και

ἀδιάστατον δεικνύουσα. Ὅπερ δὴ και περὶ τὴν ὑπερκειμένην φύσιν ἀδιάστατου. Αυτές, δεν θα κάνει λάθος κάποιος, να τις αποδώσει και στην

ὑπονοῶν τις οὐχ ἁμαρτήσεται. Τῆς δὲ σωματικῆς κτίσεως ἐν ἀνώτερη (θεϊκή) φύση. Η σωματικὴ πάλι φύση θεωρεῖται ὅτι ἔχει ἀκοινωνήτοις ὡς πρὸς τὸ Θεῖον τοῖς ἰδιώμασι θεωρουμένης ιδιότητες ἀκοινωνήτες (ξένες) προς το Θεῖο·

και ταύτην μάλιστα τὴν πολλὴν ἀμηχανίαν ἐμποιοῦσης τῷ λόγῳ, μὴ και μάλιστα προκαλεῖ μεγάλη ἀδυναμία στη λογική, διότι δεν μπορεῖ να δυναμένου κατιδεῖν, πῶς ἐκ τοῦ ἀοράτου τὸ ὀρώμενον, ἐκ τοῦ καταλάβει πῶς προέρχεται ἀπὸ το ἀόρατο το ορατό, ἀπὸ το αὐλο ἀναφοῦς τὸ στερρόν και ἀντίτυπον, ἐκ τοῦ ἀορίστου τὸ ὠρισμένον, το στερεό και σκληρό, ἀπὸ το ἀοριστο το συγκεκριμένο, ἐκ τοῦ ἀπόσου τε και ἀμεγέθου τὸ πάντως μέτροις τισὶ τοῖς κατὰ τὸ ἀπὸ το ἀμέτρητο και ἀχώρητο (πῶς προέρχεται) αὐτό που χωρεῖ μέσα σε ποσὸν θεωρουμένοις περιειργόμενον; μέτρα και ποσά.

»Και τὰ καθ' ἕκαστον ὅσα περὶ τὴν σωματικὴν καταλαμβάνεται φύσιν,

»Και το καθένα ἀπ' αὐτά που κατατάσσονται στη φύση των σωμάτων, για τα

περὶ ὧν τοσοῦτόν φαμεν, ὅτι οὐδὲν ἐφ' ἑαυτοῦ τῶν περὶ τὸ σῶμα

οποία τόσο πολύ ισχυριζόμαστε ότι κανένα απ' αυτά που αποδίδονται στις
θεωρουμένων σῶμά ἐστιν, οὐ σχῆμα, οὐ χρῶμα, οὐ βάρος, οὐ
ιδιότητες του σώματος δεν είναι σώμα, ούτε σχήμα, ούτε χρώμα, ούτε
βάρος,
διάστημα, οὐ πηλικότης, οὐκ ἄλλο τι τῶν ἐν ποιότητι θεωρουμένων
ούτε διάστημα, ούτε μέγεθος, ούτε κάτι ἄλλο απ' ὅσα ἀνήκουν στην
ποιότητα,
οὐδὲν, ἀλλὰ τούτων ἕκαστον λόγος ἐστίν· ἡ δὲ πρὸς ἄλληλα συνδρομὴ
ἀλλὰ το καθένα απ' αυτά είναι λόγος· μόνον ἡ συνδρομὴ καὶ ἡ ἔνωση
ὅλων
τούτων καὶ ἔνωσις σῶμα γίνεται. Ἐπεὶ οὖν αἱ συμπληρωματικαὶ τοῦ
αυτῶν μεταξύ τους ἀποτελεῖ το σῶμα. Ἐπειδὴ, λοιπόν, οἱ ιδιότητες που
σώματος ποιότητες νῶ καταλαμβάνονται καὶ οὐκ αἰσθήσει, νοερὸν δὲ
συναπαρτίζουν το σῶμα, κατανοοῦνται με το νοῦ καὶ ὄχι με τις
αἰσθήσεις, καὶ
τὸ Θεῖον, τίς πόνος τῶ νοητῶ τὰ νοήματα κατεργάσασθαι, ὧν ἡ
νοερός είναι ο Θεός, ποιά δυσκολία ἔχει ο νοητός να κατασκευάσει τα
νοητά,
πρὸς ἄλληλα συνδρομὴ τὴν τοῦ σώματος ἡμῖν ἀπεγέννησε φύσιν.
των ὁποίων ἡ συνένωση συγκρότησε τὴ φύση του σώματός μας;

83. » Ἀλλὰ ταῦτα μὲν ἔξω τοῦ προκειμένου παρεξητάσθη. Τὸ δὲ
» Ἀλλὰ αυτά βέβαια εξετάστηκαν, ἐνὼ εἶναι ἔξω ἀπὸ το θέμα μας. Το
ζητούμενον ἦν, εἰ προὔφεσθήκασιν αἱ ψυχαὶ τῶν σωμάτων, πότε ἢ
ζητούμενο, λοιπόν, ἦταν, εἰάν προὔπαρχουν οἱ ψυχές ἀπὸ τα σώματα,
πότε καὶ
πῶς γίνονται. Καὶ τούτου χάριν ἡμῖν περὶ τοῦ πῶς ζήτησιν ὡς
πῶς γίνονται. Ἡ συζήτησή μας πάντως ἀφησε ανεξέταστο το θέμα πῶς
ἀνέφικτον οὔσαν ἀπολυπραγμόνητον ἀφῆκεν ὁ λόγος. Περὶ τοῦ πότε
γεννιούνται οἱ ψυχές, ἐπειδὴ εἶναι ἀπλησίαστο. Μένει γὰρ συζήτησις το
θέμα,
τὰς ἀρχὰς αἱ ψυχαὶ τῆς ὑπάρξεως ἔχουσιν, ὡς ἀκόλουθον ὄν τοῖς
που ἔχει σχέση με τα προλεχθέντα, πότε οἱ ψυχές ἔχουν τὴν ἀρχή τους.
προεξετασμένοι, ζητεῖν καταλείπεται.

84. » Εἰ γὰρ δοθείη τὸ πρὸ τοῦ σώματος ἐν ἰδιαζούσῃ τινὶ καταστάσει
» Ἐάν πράγματι γίνῃ δεκτό ὅτι ἡ ψυχὴ ζεῖ σε ἰδιαίτερη κατάσταση πρὶν
ἀπὸ τὴ
τὴν ψυχὴν βιοτεύειν, ἀνάγκη πᾶσα τὰς ἀτόπους ἐκείνας

γένεση του σώματος, υποχρεωτικά θα δεχθούμε ότι είναι έγκυρες εκείνες δογματοποιίας ἰσχὺν ἔχειν νομίζειν τῶν διὰ κακίας τὰς ψυχὰς οι απαράδεκτες θεωρίες οι οποίες εισάγουν τις ψυχές μέσα στα σώματα εἰσοικιζόντων τοῖς σώμασιν. Ἄλλὰ μὴν ἐφυστερίζειν τὰς ψυχὰς τὴν ἐξαιτίας της κακίας τους. Αλλά, βέβαια, κανένας από τους λογικούς ανθρώπους

γένεσιν, καὶ νεωτέρας τῆς τῶν σωμάτων εἶναι συμπλάσεως, οὐδείς ἂν δεν πιστεύει ότι οι ψυχές είναι υστερόχρονες στη δημιουργία και νεότερες

τῶν εὖ φρονούντων ὑπονοήσειεν, φανεροῦ πᾶσιν ὄντος ὅτι οὐδὲν τῶν στη γέννηση από τα σώματα· διότι είναι σ' όλους φανερό ότι κανένα ἀψυχο

ἀψύχων κινητικὴν τε καὶ αὐξητικὴν ἐν ἑαυτῷ δύναμιν ἔχει. Τῶν δ' ἐν δεν ἔχει από τον εαυτό του δύναμη να κινηθεί και αυξηθεί. Και κανείς νηδυῖ ἐντρεφομένων, οὔτε ἡ αὕξις, οὔτε ἡ τοπικὴ κίνησίς ἐστίν δεν αμφιβάλλει ότι ακόμη και τα νήπια και μεγαλώνουν και κινούνται ἀμφίβολος.

τοπικά.

»Λείπεται οὖν μίαν καὶ τὴν αὐτὴν ψυχῆς τε καὶ σώματος ἀρχὴν τῆς »Μένει, λοιπόν, να δεχθούμε την ταυτόχρονη αρχή της συστάσεως της ψυχῆς

συστάσεως οἶεσθαι. Καὶ ὡσπερ τῆς ῥίζης τὴν ἀποσπάδα λαβοῦσα και του σώματος. Και όπως η γη, αφού δέχθηκε τη ρίζα του φυτού από τους

παρὰ τῶν γεηπόνων ἡ γῆ δένδρον ἐποίησεν, οὐκ αὐτὴ τὴν αὐξητικὴν γεωργούς, τὴν ἔκανε δένδρο, χωρίς να βάζει μέσα στο τρεφόμενο (φυτό) τη

ἐνθεῖσα τῷ τρεφομένῳ δύναμιν, ἀλλὰ μόνον τὰς πρὸς τὴν αὕξιςιν δύναμη της αυξήσεως, ἀλλὰ παρείχε στο φύτευμα μόνο τις αφορμές για ἀφορμὰς ἐνιῖσα τῷ ἐκκειμένῳ, οὔτω φαμέν, καὶ τὸ ἐκ τοῦ ἀνθρώπου αὕξιση· ἐτσι παρόμοια ισχυρίζομαστε ότι και αυτό που αποσπάται από τον

ἀποσπώμενον πρὸς ἀνθρώπου φυτείαν, καὶ αὐτὸ τρόπον τινὰ ζῶον ἀνθρωπο για να γεννηθεί ἄλλος ἄνθρωπος, είναι κι αυτό, κατά κάποιο τρόπο,

εἶναι ἐξ ἔμψυχου ἔμψυχον, ἐκ τρεφομένου τρεφόμενον.

ἐμψυχο ον που προέρχεται από ἄλλο ἐμψυχο, και τρέφεται από κάποιο που και

εκείνο τρέφεται.

85. »Εἰ δὲ μὴ πάσας τὰς τῆς ψυχῆς ἐνεργείας καὶ κινήσεις ἢ βραχύτης
»Δεν εἶναι καθόλου παράξενο, εἰς ἓν ἄν ὅσον μικρὸ κομμάτι περιέχει ὅλες
τις
τῆς ἀποσπάδος ἐχώρησε, θαυμαστὸν οὐδέν. Οὐδὲ γὰρ ἐν τῷ σπέρματι
ἐνεργεῖαι καὶ κινήσεις τῆς ψυχῆς. Διότι οὔτε ὁ σπόρος τοῦ σταριῦ ἀπὸ
τὴν
σῖτος εὐθύς κατὰ τὸ φαινόμενον στάχυν ἐστὶ (πῶς γὰρ τοσοῦτον ἐν
ἀρχῇ δὲ φαίνεται ὡς στάχυν –διότι πῶς εἶναι δυνατόν ἓν ὅσον μέγαλο
να
τοσοῦτω χωρήσειεν;), ἀλλὰ τῆς γῆς αὐτὸν ταῖς καταλλήλοις
χωρέσει σ' ὅσον μικρό; Καθὼς ἡ γῆ τὸν τρέφει μετὰ τὰς κατάλληλας τροφάς,
τιθηνομένης τροφαῖς, στάχυν ὁ σῖτος γίνεται, οὐκ ἐξαλλάσσων ἐν τῇ
ὁ σπόρος τοῦ σταριῦ γίνεται στάχυν, χωρὶς να μεταβάλλει μέσα στο
χῶμα τὴ
βῶλῳ τὴν φύσιν, ἀλλ' ἐκφαίνων ἑαυτὸν καὶ τελειοῦν τῇ τῆς τροφῆς
φύσιν του, ἀλλὰ ἀναπτύσσει τὸν ἑαυτό του καὶ τὸν τελειοποιεῖ μετὰ τὴν
ἐνεργεῖαι
ἐνεργεῖαι.
τῆς τροφῆς.

» Ὡσπερ οὖν ἐπὶ τῶν φυομένων σπερμάτων κατ' ὀλίγον ἢ αὐξήσεις
» Ὅπως ἀκριβῶς, λοιπὸν, τοὺς σπόρους τῶν φυτῶν ἢ αὐξήσεις προχωρεῖ
λίγο
ἐπὶ τὸ τέλειον πρόεισι, τὸν αὐτὸν τρόπον καὶ ἐπὶ τῆς ἀνθρωπίνης
λίγο πρὸς τὴν τελείωσιν, μετὰ τὸν ἴδιον τρόπον καὶ τὴν σύστασιν τοῦ
ἀνθρώπου,
συστάσεως, πρὸς λόγον τῆς σωματικῆς ποσότητος, καὶ ἢ τῆς ψυχῆς
ἢ δύναμις τῆς ψυχῆς σχηματίζεται ἀναλογικὰ μετὰ τὴν σωματικὴν ποσότητα.
διαφαίνεται δύναμις· πρῶτον μὲν διὰ τοῦ θρεπτικοῦ καὶ αὐξητικοῦ τοῖς
Πρῶτα ἐμφανίζεται (ἢ ψυχὴ) να ἐνεργεῖ μετὰ τὴν θρεπτικὴν καὶ αὐξητικὴν
ιδιότητα
ἔνδοθεν πλασσομένοις ἐγγινομένη, μετὰ ταῦτα δὲ τὴν αἰσθητικὴν χάριν
στα ἔμβρυα, ποὺ πλάθονται μέσα στὴν κοιλίαν· ἔπειτα, προσφέρει τὴν
δωρεὰ τῶν
τοῖς εἰς φῶς προελθοῦσιν ἐπάγουσα, εἴθ' οὕτω, καθάπερ τινὰ καρπὸν,
αἰσθήσεων σε ὅσους ἐλθουν στο φῶς (γεννηθούν)· τέλος παρουσιάζει,
σαν
αὐξηθέντος ἤδη τοῦ φυτοῦ, μετρίως τὴν λογικὴν ἐμφαίνουσα δύναμις,

καρπό ενός φυτού που μεγάλωσε, τη δύναμη της λογικής, όχι ολοκληρωμένη
οὐ πᾶσαν κατὰ τὸ ἄθρόον, ἀλλὰ τῇ ἀναδρομῇ τοῦ φυτοῦ δι’
αμέσως, ἀλλὰ βαθμιαία, να αυξάνεται σε αναλογία με το μέγεθος του
φυτού.
ἀκολούθου προκοπῆς συναυξανομένην.

86. »Ἐπειδὴ τοίνυν τὸ ἐκ τῶν ἐμψύχων εἰς ἀφορμὴν ἐμψύχου
»Ἐπειδὴ, λοιπόν, αυτό που αποσπάται από ἐμψυχο (στοιχείο) για να
συστάσεως ἀποσπώμενον, νεκρὸν εἶναι οὐ δύναται (ἢ γὰρ νεκρότης
συστήσει ἓνα ἐμψυχο ον, δεν μπορεί να είναι νεκρό –διότι η νεκρότητα
κατὰ ψυχῆς στέρησιν γίνεται· οὐκ ἂν δὴ προσλάβῃ τὴν ἕξιν ἢ
προέρχεται ἀπὸ τὴν ἀπουσία ψυχῆς· και η ἀπουσία ψυχῆς δεν παίρνει
μορφή–,
στέρησις), ἐκ τούτων καταλαμβάνομεν τὸ κοινὴν τῷ ἕξ ἀμφοτέρων
ἀπ’ αὐτὰ καταλαβαίνουμε ὅτι η σύσταση του ἀνθρώπου γίνεται ἀπὸ τὴν
συνισταμένῳ συγκρίματι τὴν εἰς τὸ εἶναι πάροδον γίνεσθαι, οὔτε
κοινὴ συνύπαρξις και των δύο (ψυχῆς και σώματος)· οὔτε το ἓνα
προηγείται
τούτου προτερεύοντος, οὔτ’ ἐκείνου ἐφυστερίζοντος.
οὔτε το ἄλλο ἀκολουθεῖ.

87. »Στᾶσιν δὲ ποτε τῆς τοῦ ἀριθμοῦ τῶν ψυχῶν ἀύξήσεως,
»Υποχρεωτικά το δόγμα μας προβλέπει ὅτι κάποτε θα σταματήσει η
ἀύξηση
ἀναγκαίως προορᾷ ὁ λόγος, ὡς ἂν μὴ διαπαντὸς ῥέοι ἢ φύσις, ἀεὶ διὰ
ψυχῶν, για να μην αυξάνεται διαρκῶς η ἀνθρώπινη φύση· καθὼς με τα
τῶν ἐπιγινομένων ἐπὶ τὸ πρόσω χεομένη και οὐδέποτε τῆς κινήσεως
νεογέννητα θα κινεῖται πρὸς τα εμπρός και ποτέ δεν θα σταματά.
λήγουσα. Τὴν δὲ αἰτίαν τοῦ δεῖν πάντως στάσιμόν ποτε και τὴν
Νομίζουμε πως η αἰτία ὅτι πρέπει να σταματήσει κάποτε τὴν κίνησὴ της
και η
ἡμετέραν γίνεσθαι φύσιν, ταύτην οἴομεθα, ὅτι πάσης τῆς νοητῆς
δικῆ μας φύση εἶναι η ἐξῆς, ὅτι ὅπως κάθε νοητὴ φύση βρίσκεται στο
φύσεως ἐν τῷ ἰδίῳ πληρώματι ἐστῶσης, εἰκὸς ποτε και τὸ
πλήρωμά της, εἶναι φυσιολογικό και η ἀνθρώπινη φύση να φτάσει στο
τέρμα
ἀνθρώπινον εἰς πέρας ἐλθεῖν, (οὐδὲ γὰρ τοῦτο τῆς νοητῆς
της –διότι οὔτε αὐτὸ εἶναι ξένο πρὸς τὴ νοητὴ φύση–,
ἡλλοτριῶται φύσεως), ὡς μὴ πάντοτε δοκεῖν ἐν τῷ λείποντι

ώστε να μη θεωρείται ότι πάντοτε ζει με έλλειψη.
καθορθῶσαι. Ἡ γὰρ ἀεὶ τῶν ἐπιγινομένων προσθήκη, κατηγορία τοῦ
Διότι, η συνεχῆς προσθήκη των νεογέννητων αποτελεί κατηγορία,
ἐλλείποντος ἔχειν τὴν φύσιν γίνεται.
ὅτι η φύση εἶναι ελλιπής.

» Ἐπειδὴν οὖν εἰς τὸ οἰκείον πλήρωμα τὸ ἀνθρώπινον φθάση, στήσεται
» Ὅταν, λοιπόν, το ἀνθρώπινο γένος ἔρθει στο πλήρωμά του, θα
σταματήσει
πάντως ἢ ῥώδης αὕτη τῆς φύσεως κίνησις, εἰς τὸ ἀναγκαῖον
οπωσδήποτε αὐτὴ η ρευστὴ κίνησις της φύσεώς μας, αφού ἔφθασε στο
καταντήσασα πέρασ, καὶ τις ἑτέρα κατάστασις τὴν ζωὴν διαδέχεται,
ἀναγκαῖο τέρμα. Καὶ κάποια ἄλλη κατάσταση θα διαδεχθεῖ αὐτὴ τη ζωὴ,
τῆς νῦν ἐν γενέσει καὶ φθορᾷ διεξαγομένης κεχωρισμένη. Μὴ οὔσης γὰρ
διαφορετικὴ ἀπὸ την παρούσα, που βρίσκεται στη γένεση καὶ τη φθορά.
Διότι,
γενέσεως, κατὰ πᾶσαν ἀνάγκην οὐδὲ τὸ φθειρόμενον ἔσται. Εἰ γὰρ
ἀν δὲν ὑπάρχει γένεση, υποχρεωτικὰ δὲν θα γίνῃ οὔτε αὐτὸ που θα
φθαρεῖ.
πρὸ τῆς διαλύσεως σύνθεσις ἄρχεται, σύνθεσιν δὲ φαμεν τὴν διὰ
Εάν η σύνθεσις ἀρχίζει πρὶν ἀπὸ τη διάλυση –καὶ σύνθεσις ἐννοοῦμε την
γενέσεως πάροδον, ἀκόλουθον πάντως μὴ καθηγουμένης τῆς
ἐμφάνισις με τη γέννησις–, εἶναι ἐπόμενο, εἰ δὲν προηγηθεῖ η σύνθεσις,
συνθέσεως, μὴδὲ τὴν διάλυσιν ἔπεσθαι. Οὐκοῦν ἐστῶσά τις καὶ
δὲν θ’ ἀκολουθήσει οὔτε η διάλυσις. Ἐπομένως, η ζωὴ μετὰ την παρούσα
ἀδιάλυτος ἢ μετὰ ταῦτα ζωὴ δι’ ἀκολουθίας προφαίνεται, οὔτε ὑπὸ
προμηνύεται οπωσδήποτε σταθερὴ καὶ ἀδιάλυτη, χωρὶς να ἀλλοιώνεται
γενέσεως, οὔτε ὑπὸ φθορᾷς ἀλλοιουμένη».
οὔτε ἀπὸ τη γένεση οὔτε ἀπὸ τη φθορά».

88. ΓΡΗΓ. Ἐγὼ δὲ ταῦτα διεξεληθούσης διδασκάλον, ἐπειδὴ τοῖς
Ἀφού η δασκάλα εἶπε αὐτὰ καὶ ἐπειδὴ πολλοὶ που ἀκούγαν νόμισαν ὅτι
πολλοῖς παρακαθημένοις ἐδόκει τὸ προσῆκον ἐσχηκέναι πέρασ ὁ λόγος,
η συζήτησις ἔφτασε στο τέλος της, ἐγὼ, ἀντίθετα, φοβήθηκα ὅτι, εἰ δὲ η
δασκάλα
φοβηθεῖς μὴ οὐκ ἔτι ἢ ὁ διαλύων ἡμῖν τὰ περὶ τῆς ἀναστάσεως παρὰ
πάθει κάτι λόγῳ της ἀρρώστιας της, ὅπως καὶ ἐγινε, μήπως δὲν θα
ὑπάρχει
τῶν ἔξωθεν προφερόμενα, εἴ τι ἐκ τῆς ἀρρώστιας ἢ διδάσκαλος πάθει,

αυτός ο οποίος θα αντικρούσει τις θεωρίες των εχθρών μας σχετικά με την

ὁ δὴ καὶ ἐγένετο· «οὕτω, φημί, τοῦ κυριωτάτου τῶν κατὰ δόγμα ἀνάστασις. Γι' αὐτό εἶπα: «ἡ συζήτησή μας δεν ἔθιξε ἀκόμη το σπουδαιότερο

ζητουμένων ὁ λόγος ἦψατο. Φησὶ γὰρ ἡ θεόπνευστος Γραφή, κατὰ τε μέρος του δόγματος (της ἀναστάσεως). Διότι λέει ἡ θεόπνευστη Ἁγία Γραφή,

τὴν νέαν καὶ ἀρχαίαν διδασκαλίαν, πάντως ποτὲ τάξει τινὶ καὶ εἰρμῶ και ἡ Καινὴ και ἡ Παλαιὰ διδασκαλία, ὅτι ὅταν κάποτε θα φθάσει ἡ φύση μας

τῆς φύσεως ἡμῶν κατὰ τὴν παροδικὴν τοῦ χρόνου κίνησιν διεξιούσης, με τάξει και συνοχὴ στο τέλος αὐτῆς της παροδικῆς χρονικῆς κινήσεώς της,

στήσεσθαι μὲν τὴν ῥοώδη ταύτην φορὰν τὴν διὰ τῆς τῶν

τότε θα σταματήσει αὐτὴ ἡ χρονικὴ ροή που δημιουργεῖται ἀπὸ τὴ διαδοχὴ

ἐπιγινομένων διαδοχῆς προϊοῦσαν, τῆς δὲ τοῦ παντὸς συμπληρώσεως των γενεῶν· και το σύνολο του πληρώματος δεν θα δέχεται πλέον καμιά μηκέτι τὴν ἐπὶ τὸ πλεῖον ἐπαύξεισιν προδεχομένης, ἅπαν τὸ τῶν επιπλέον ἀύξειση. Τότε ὅλο το σύνολο των ψυχῶν θα επιστρέψει πάλι ἀπὸ τὴν

ψυχῶν πλήρωμα, πάλιν ἐκ τοῦ ἀειδοῦς καὶ ἐσκεδασμένου πρὸς τὸ κατάστασι που ἦταν ἀόρατο και σκορπισμένο, στην κατάστασι να ἔχει μορφή

συνεστὸς καὶ φαινόμενον ἐπανελεύσεσθαι, τῶν αὐτῶν στοιχείων κατὰ και να φαίνεται· τα ἴδια στοιχεία, με τὴν ἴδια τάξει. θα συνδράμουν πάλι ὅλα

τὸν αὐτὸν εἰρμὸν πρὸς ἄλληλα πάλιν ἀναδραμόντων. Ἡ δὲ τοιαύτη μαζί, το ένα με το ἄλλο, (και θα συστήσουν τον ἄνθρωπο). Αὐτὴ ἡ (νέα)

τῆς ζωῆς κατάστασις παρά τῆς θείας τῶν Γραφῶν διδασκαλίας κατάστασις της ζωῆς λέγεται ἀπὸ τὴ διδασκαλία της Ἁγίας Γραφῆς ἀνάστασις λέγεται, τῇ τοῦ γεώδους ἀνορθώσει πάσης τῆς τῶν ἀνάστασις· με το ὄνομα αὐτό, μαζί με τὴν ἀναγέννησι του γηίνου, ἐννοεῖται

στοιχείων κινήσεως συνονομαζομένης».

και ὅλη ἡ κίνησι και συνδρομὴ των στοιχείων».

89. ΜΑΚΡ. «Τί οὖν, φησὶ, τούτων ἀμνημόνευτον ἐν τοῖς εἰρημένοις «Ποιό, λοιπόν, ἀπ' αὐτά, εἶπε ἐκείνη, δεν εἰπώθηκε στη συζήτησή μας;».

ἐστίν;»

ΓΡΗΓ. «Αὐτὸ, φημί, τὸ δόγμα τῆς ἀναστάσεως».

«Αὐτό, λέω, τὸ δόγμα τῆς ἀναστάσεως».

ΜΑΚΡ. «Καὶ μὴν πολλὰ, φησί, τῶν νῦν διεξοδικῶς εἰρημένων, πρὸς
«Και ὁμως, ἀπάντησε, πολλὰ, που εἰπώθηκαν με κάθε λεπτομέρεια, σ’
αὐτό

τοῦτον τὸν σκοπὸν φέρει».

το θέμα μας οδηγούν».

ΓΡΗΓ. «Οὐ γὰρ οἶδας, εἶπον, ὅσον παρὰ τῶν ἀντιτεταγμένων ἡμῖν
«Δεν γνωρίζεις, ρώτησα, πόσο πλήθος επιχειρημάτων ἐπιστρατεύουν οἱ
παρὰ τῆς ἐλπίδος ταύτης ἀντιθέσεως ἀνθυποφέρεται σμῆνος;».

ἀντιτιθέμενοι σ’ αὐτὴν τὴν ἐλπίδα;». Καὶ ἐπιχειροῦσα ταυτόχρονα

Καὶ ἅμα λέγειν ἐπεχείρουν ὅσα πρὸς ἀνατροπὴν τῆς ἀναστάσεως
να ἐκθέσω τις ἀντιρρήσεις που οἱ ἐριστικοὶ μας ἀντίπαλοι ἐφευρίσκουν
παρὰ τῶν ἐριστικῶν ἐφευρίσκεται.

ἐναντίον τῆς ἀναστάσεως.

90. ΜΑΚΡ. «Ἡ δὲ, δοκεῖ μοι, φησί, χρῆναι πρότερον τὰ σποράδην παρὰ
Μου ἀπάντησε ἐκείνη: «Μου φαίνεται ὅτι πρέπει πρῶτα νὰ ἀναφέρουμε
με

τῆς θείας Γραφῆς περὶ τούτου τοῦ δόγματος ἐκτεθέντα δι’ ὀλίγων
συντομία ὅσα διάσπαρτα ἀναφέρει ἡ Ἁγία Γραφή γι’ αὐτὸ τὸ δόγμα, γιὰ
να

ἐπιδραμεῖν, ὡς ἂν ἐκεῖθεν ἡμῖν ἡ κορωνὶς ἐπιτεθείη τῷ λόγῳ. Ἦκουσα
ἐχομε ἐπικεφαλίδά του λόγου μας ἐκείνη (Ἁγ. Γραφή). Ἄκουσα, λοιπόν,
τον

τοῖνον τοῦ Δαβὶδ ὑμνολογοῦντος ἐν θεαῖς ὠδαῖς, ὅτε τὴν τοῦ παντὸς
Δαβὶδ νὰ ὑμνολογεῖ σὺς θεόπνευστες ὠδὲς του, καὶ νὰ ἔχει ὡς
περιεχόμενον

διακόσμησιν ὑπόθεσιν τοῦ ὕμνου πεποιημένος ἐν ἑκατοστῷ τρίτῳ
του ὕμνου του, σὺν ἑκατοστῷ τρίτῳ Ψαλμῷ, τὸ στολισμὸν τοῦ σύμπαντος
ψαλμῷ πρὸς τῷ τέλει τῆς ὑμνωδίας τοῦτο φησιν, ὅτι "Ἐναντελεῖς τὸ
Λέει τὸ ἐξῆς πρὸς τὸ τέλος τοῦ ψαλμοῦ: "Θ’ ἀφαιρέσεις τὸ πνεῦμα τοὺς
πνεῦμα αὐτῶν, καὶ ἐκλείψουσι, καὶ εἰς τὸν χοῦν αὐτῶν ἐπιστρέψουσιν.
καὶ θὰ πεθάνουν· καὶ θὰ ἐπιστρέψουν πάλιν σὺν τῷ χῶμα (τῆς προελεύσεώς)
τους.

Ἐξαποστελεῖς τὸ Πνεῦμά σου, καὶ κτισθήσονται, καὶ ἀνακαινεῖς τὸ

Θα ξαναστείλεις το Πνεύμα σου και θα ζήσουν· και θα αναγεννήσεις όλα τα

πρόσωπον τῆς γῆς." Πάντα ἐν πᾶσιν ἐνεργοῦσαν τοῦ Πνεύματος πρόσωπα της γης". Εννοεί, μ' αυτά τα λόγια, τη δύναμη του Πνεύματος που

δύναμιν ζωοποιεῖν τε λέγων, οἷς ἂν ἐγγένηται, καὶ ἀφιστᾶν τῆς ζωῆς ενεργεί και δίνει ζωή σε όλους όσους επισκέπτεται, ενώ αφαιρεί τη ζωή πάλιν ὡς ἂν ἀπογένηται.

απ' όσους αποχωρεί.

91. »'Επεὶ οὖν τῇ ἀναχωρήσει τοῦ πνεύματος τὴν τῶν ζώντων

»Επειδή, λοιπόν, λέει ότι με την αναχώρηση του πνεύματος έχουμε το θάνατο

ἔκλειψιν, τῇ δὲ τούτου παρουσίᾳ τὸν τῶν ἐκλειπόντων ἀνακαινισμὸν των ζώντων, ενώ με την παρουσία του έχουμε την αναγέννηση των νεκρών,

γίνεσθαι λέγει, προηγείται δὲ κατὰ τὴν τοῦ λόγου τάξιν τῶν

σύμφωνα με τη λογική σειρά, προηγείται ο θάνατος αυτών που θα

ἀνακαινιζομένων ἢ ἔκλειψις, τούτῳ ἐκείνῳ φαμέν τὸ κατὰ τὴν

ξαναγεννηθούν. Νομίζουμε ότι στον ψαλμό του εκείνο ο Δαβίδ,

ἀνάστασιν καταγγέλλεσθαι τῇ Ἐκκλησίᾳ μυστήριον, τῷ προφητικῷ

με το προφητικό του χάρισμα, προαναγγέλλει το μυστήριο της

αναστάσεως

πνεύματι τοῦ Δαβίδ τὴν χάριν ταύτην προεκφωνήσαντος.

που η Εκκλησία κηρύττει.

»' Ἀλλὰ καὶ ἐτέρωθέν φησιν ὁ αὐτὸς οὗτος προφήτης, ὅτι ὁ τοῦ παντὸς

»Ἀλλά και κάπου αλλού ο ίδιος προφήτης λέει ότι ο Θεός του σύμπαντος,

Θεός, ὁ τῶν ὄντων Κύριος "ἐπέφανεν ἡμῖν ἐπὶ τῷ συστήσασθαι τὴν

ο Κύριος όλων των όντων, "φανερώθηκε σε μας και συνέστησε τη γιορτή

ἐορτὴν ἐν τοῖς πυκάζουσι" τὴν τῶν Σκηνοπηγίων ἐορτὴν διὰ τῆς τοῦ

με τους πυκασμούς". Με τη λέξη "πυκασμό" εννοεί την εορτή της

Σκηνοπηγίας,

πυκασμοῦ λέξεως ἐρμηνεύων, ἢ πάλαι μὲν ἐκ τῆς παραδόσεως τοῦ

η οποία, καθώς νομίζω, καθιερώθηκε παλαιά από την παράδοση του

Μωϋσή·

Μωϋσέως νενόμιστο προφητικῶς, οἶμαι, τὰ μέλλοντα τοῦ νομοθέτου

μ' αυτήν ο νομοθέτης προαναγγέλλει τα μέλλοντα να συμβούν· αυτή

προαγορεύοντος, ἀεὶ δὲ γινομένη οὔπω ἐγεγόνει.

(Σκηνοπηγία) γίνεται πάντοτε (συμβολικά), αλλά δεν έχει γίνει ακόμη

(πραγματικά).

»Προεδηλοῦτο μὲν γὰρ τοῖς τῶν γινομένων αἰνίγμασι τυπικῶς ἢ
»Προαγγελόταν, βέβαια, ἡ ἀλήθεια τυπολογικά, με τὰ σύμβολα ὅσων
γίνονταν,
ἀλήθεια, αὕτη δὲ ἡ ἀληθῆς σκηνοπηγία οὕτω ἦν, ἀλλὰ τούτου χάριν,
ἡ ἀληθινή ὁμως σκηνοπηγία δεν γινόταν ἀκόμη. Ἀλλά, ἀκριβῶς για τὸ
γεγονός
κατὰ τὸν προφητικὸν λόγον, ὁ Θεὸς τῶν ὅλων καὶ Κύριος ἑαυτὸν
αυτό, σύμφωνα με τὸ λόγο τοῦ προφήτη, ὁ Θεὸς καὶ Κύριος τοῦ
σύμπαντος
ἐπέφανεν ἡμῖν, ὡς ἂν συσταίῃ τῇ ἀνθρωπίνῃ φύσει ἢ τοῦ διαλυθέντος
φανερῶθηκε σε μας, για να συσταθῆι στην ἀνθρώπινη φύση ἡ σκηνὴ τῆς
ἡμῶν οἰκητηρίου σκηνοπηγία, πάλιν διὰ τῆς συνόδου τῶν στοιχείων
διαλυμένης οἰκίας μας, που θα σχηματισθῆι πάλι σε σῶμα ἀπὸ τῆ
συνδρομῆ
σωματικῶς πυκαζομένη. Τὴν γὰρ περιβολὴν καὶ τὸν ἐκ ταύτης κόσμον
τῶν στοιχείων. Διότι ἡ λέξις "πυκασμός" δηλώνει με ἐμφαση τὴν ἐνδυσση
καὶ τὸ
ἢ τοῦ πυκασμοῦ λέξις κατὰ τὴν ἰδίαν ἔμφασιν διασημαίνει.
στολισμὸ τῆς (τῆς ἀνθρώπινης φύσεως).

92. »Ἐχει δὲ ἡ ῥῆσις τῆς ψαλμωδίας τοῦτον τὸν τρόπον· "Θεὸς Κύριος
»Καὶ τὰ λόγια τοῦ Ψαλμοῦ ἔχουν ὡς ἐξῆς: "Ὁ Θεὸς Κύριος
καὶ ἐπέφανεν ἡμῖν συστήσασθαι ἑορτὴν ἐν τοῖς πυκάζουσιν ἕως τῶν
φανερῶθηκε σε μας, για να συστήσει εορτὴ με τὸ στολισμὸ ἕως τὰ
κέρατα
κεράτων τοῦ θυσιαστηρίου". "Ὅπερ δοκεῖ μοι προαναφωνεῖν δι'
τοῦ θυσιαστηρίου". Μου φαίνεται ὅτι αὐτὸ προαναγγέλλει συμβολικά
αἰνίγματος, τὸ μίαν ἑορτὴν πάση τῇ λογικῇ κτίσει συνίστασθαι,
ὅτι θα συστηθῆι μια γιορτὴ ὅλης τῆς λογικῆς δημιουργίας, στην οποία
τῶν ὑποδεεστέρων τοῖς ὑπερέχουσιν ἐν τῇ τῶν ἀγαθῶν συνοδίᾳ
θα συμπανηγυρίζουν τὰ κατώτερα μα τὰ ἀνώτερα στοιχεῖα με τὴ συνοδία
συγχορευόντων.
τῶν ἀγαθῶν.

»Ἐπειδὴ γὰρ ἐν τῇ τυπικῇ τοῦ ναοῦ κατασκευῇ, οὐ πᾶσιν ἐφεῖτο τῆς
Ἐπειδὴ στην περίπτωση τοῦ κανονισμοῦ τοῦ Ναοῦ (τοῦ Σολομώντα), δεν
ἔξωθεν περιβολῆς ἐντὸς γενέσθαι, ἀλλὰ ἀπεκέκριτο τῆς εἰσόδου πᾶν
ἐπιτρεπόταν σε ὅλους που βρισκόταν ἀπέξω να εἰσέλθουν μέσα, ἀλλὰ

ὅσον ἔθνικὸν καὶ ἀλλόφυλον, τῶν τε αὖ ἐντὸς γενομένων, οὐ μέ τήν
απαγόρευαν τὴν εἴσοδο στους εἰδωλολάτρεις καὶ ξένους· καὶ ἐπίσης, οἱ
ἐκ τοῦ Ἰσοῦ πᾶσι τῆς ἐπὶ τὸ ἐνδότερον παρόδου, μὴ τινι καθαρωτέρῳ
εἰσερχόμενοι δὲν εἶχαν ὅλοι τὸ ἴδιο δικαίωμα νὰ προχωρήσουν στα
ἐνδότερα,
διαίτη καὶ τισὶ περιρῶντηρίοις ἀφαγνισθεῖσι, πάλιν δὲ καὶ ἐν αὐτοῖς
εἰάν δὲν ἐξαγνίζόταν με καθαρότερη νηστεία καὶ ραντισμούς· καὶ πάλι,
για
τούτοις οὐ πᾶσι βᾶσιμος ἦν ὁ ἔνδον ναὸς, ἀλλὰ τοῖς ἱερεῦσι μόνοις
ἐκείνους τους ἴδιους δὲν ἦταν προσβάσιμος ὁ ἐσωτερικὸς ναὸς σε ὅλους,
ἀλλὰ
νόμιμον ἦν κατὰ χρεῖαν ἱερουργίας ἐντὸς τοῦ καταπετάσματος
ἐπιτρεπόταν μόνον στους ἱερεῖς νὰ ἐπιτελοῦν τὶς ἀναγκαῖες ἱερουργίες
μέσα
γίνεσθαι, τὸ δὲ ἀπόκρυφόν τε καὶ ἄδυτον τοῦ ναοῦ, ἐν ᾧ τὸ
στο καταπέτασμα· καὶ τὸ ἀπόκρυφο καὶ ἀπροσπέλαστο μέρος τοῦ Ναοῦ,
στο
θυσιαστήριον ἴδρυτο κερᾶτων τισὶ προβολαῖς κεκαλλωπισμένον, καὶ
βρισκόταν τὸ θυσιαστήριον στολισμένο με κέρατα σαν προβόλους, ἦταν
ἀβατο
αὐτοῖς τοῖς ἱερεῦσιν ἀνεπίβατον ἦν, πλην ἐνὸς τοῦ προτεταγμένου τῆς
καὶ γὰρ τους ἴδιους τους ἱερεῖς· ἐκτὸς ἀπὸ ἑνὸς που προεξήρχε των ἱερέων
καὶ
ἱερωσύνης, ὅς ἄπαξ τοῦ ἐνιαυτοῦ κατὰ τινὰ νόμιμον ἡμέραν, μόνος
ὁ οὗτος μὴ φορὰ τὸ χρόνο, τὴν ὀρισμένη ἡμέρα ἀπὸ τοῦ Νόμου, μόνος
τοῦ
ἀπορρήτοτέραν τινὰ καὶ μυστικωτέραν προσάγων ἱερουργίαν ἐπὶ τὸ
ἐμπαινε μέσα γὰρ νὰ προσφέρει τὴν πιο ἀπόκρυφη καὶ μυστικὴ ἱερουργία.
ἐντὸς παρεδύετο.

»Τοσαύτης οὖν οὔσης περὶ τὸν ναὸν τοῦτον διαφορᾶς, ὅστις εἰκῶν
»Εἰάν, λοιπόν, υπήρχε τόση διαφορὰ στα μέρη τοῦ Ναοῦ ἐκείνου, ὁ
οὗτος ἦταν
καὶ μίμημα τῆς νοητῆς ἦν καταστάσεως, τοῦτο τῆς σωματικῆς
μιμητικῆς ἀπεικόνισις τῆς νοητῆς καταστάσεως, ὁ ἐξωτερικὸς καὶ μόνος
παρατηρήσεως διδασκούσης, ὅτι οὔτε πᾶσα ἡ λογικὴ φύσις τῶν ναῶν
συμβολισμὸς διδάσκει τὸ ἐξῆς: δὲν εἶναι δυνατόν νὰ πλησιάσει ὅλη ἡ
λογικὴ
τοῦ Θεοῦ, τουτέστι τῆς ὁμολογίας τοῦ μεγάλου Θεοῦ προσεγγίζει,
φύση τοῦ Θεοῦ, δηλαδὴ νὰ πιστέψει καὶ ὁμολογήσει τὸν ἀληθινὸν Θεόν,

ἀλλ' οἱ πρὸς τὰς ψευδεῖς ὑπολήψεις πεπλανημένοι ἐκτός εἰσι τοῦ θεοῦ
ἀλλὰ οἱ πλανημένοι σε ψευδεῖς θεωρίες βρίσκονται ἔξω ἀπὸ το θεῖο
περίβολο·

περισχοίνισματος, τῶν δὲ διὰ τῆς ὁμολογίας ἐντὸς γεγενημένων
ἀπὸ ἐκείνους πάλι, που με την ὁμολογία της πίστεως εἰσήλθαν μέσα (στο
Ναό),

προτιμότερων τῶν ἄλλων οἱ περιβόρνητοις καὶ ἀγνείαις
προτιμώνται περισσότερο ὅσοι καθαρίζονται με ραντισμούς και
αγνισμούς·

προκαθαιρόμενοι, καὶ τούτων οἱ ἀφιερωθέντες ἤδη τὸ πλεον ἔχουσιν,
και ἀπ' αὐτούς τέλος πλεονεκτοῦν οἱ αφιερωμένοι,
ὥστε τῆς ἐσωτερικῆς ἀξιοῦσθαι μυσταγωγίας.
ὥστε να αξιῶνονται την εσωτερική μυσταγωγία.

93. »Ὡς δ' ἂν τις ἐπὶ τὸ φανερώτερον προάγοι τὴν τοῦ αἰνίγματος
»Και εἴαν κάποιος ἐξηγήσει πιο φανερά αὐτή την ἀλληγορία,
ἔμφασιν, ταῦτα ἔστι μαθεῖν τοῦ λόγου διδάσκοντος, ὅτι τῶν λογικῶν
θα καταλάβει τα ἐξῆς ἀπὸ τη διήγηση: ἀπὸ τις λογικὲς δυνάμεις
ορισμένες

δυνάμεων, αἱ μὲν τινὲς εἰσιν, οἷον τὸ ἅγιον θυσιαστήριον, ἐν τῷ ἀδύτῳ
βρίσκονται μέσα στο ἅγιο θυσιαστήριο, ἐγκαταστημένες στο ἄδυτο
τῆς θεότητος καθιδρυμέναι, αἱ δὲ τινες πάλιν καὶ τούτων ἐν ἐξοχῇ
της θεότητος· ἄλλες πάλι ἀπ' αὐτὲς ἐξέχουν και προβάλλονται σαν
κέρατα,

θεωροῦνται, κεράτων δίκην προβεβλημέναι, καὶ ἄλλαι περὶ ἐκείνας
και ἄλλες βρίσκονται γύρω ἀπὸ ἐκείνες με καθορισμένη τάξη στην
πρώτη

κατὰ τινὰ ἀκολουθίαν προτερεύουσί τε καὶ δευτερεύουσι· τὸ δὲ τῶν
και δεύτερη σειρά· το ἀνθρώπινο ὅμως γένος, ἐξαιτίας της κακίας
ἀνθρώπων γένος διὰ τὴν ἐγγινομένην κακίαν ἔξω τῆς θείας περιβολῆς
που εἰσήλθε μέσα του, ἐξορίστηκε ἔξω ἀπὸ το θεῖο περίβολο· ὅταν ὅμως
ἀπεώσθη· ὅπερ τῷ περιρραντηρίῳ λουτρῷ καθηράμενον ἐντὸς γίνεται.
καθαρισθεῖ με το ραντιστήριον λουτρό (βάπτισμα), πάλι εἰσέρχεται μέσα.

» Ἄλλ' ἐπειδὴ μέλλει ποτὲ τὰ μετὰ ταῦτα παραφράγματα λύεσθαι,
Ἀλλὰ ἐπειδὴ πρόκειται κάποτε να καταργηθῶν οἱ ἐσωτερικὲς
περιφράξεις,

δι' ὧν ἡμᾶς ἡ κακία πρὸς τὰ ἐντὸς τοῦ καταπετάσματος ἀπετείχισεν,
με τις ὁποῖες ἡ κακία μας ἐβγαλε ἔξω ἀπὸ το ἐσωτερικό του
καταπετάσματος,

ὅταν σκηνοπηχθῇ πάλιν διὰ τῆς ἀναστάσεως ἡμῶν ἢ φύσις καὶ πᾶσα ὅταν ἡ φύση μας θα ανακαινισθεῖ με την ἀνάσταση και θα εξαφανισθεῖ ὅλη

ἢ κατὰ κακίαν ἐγγενομένη διαφθορὰ ἐξαφανισθῇ τῶν ὄντων, τότε ἡ φθορὰ των ὄντων που προήλθε ἀπὸ τὴν κακία, τότε θα συστηθεῖ κοινὴ κοινὴ συστήσεται ἢ περὶ τὸν Θεὸν ἑορτὴ τοῖς διὰ τῆς ἀναστάσεως γιορτὴ γύρω ἀπὸ το Θεὸ ἀπὸ ἐκείνους που θα εἶναι στολισμένοι με τὴν πυκασθεῖσιν, ὡς μίαν τε καὶ τὴν αὐτὴν προκεῖσθαι πᾶσι τὴν ἀνάσταση. Καὶ ἔτσι ὅλοι θα γεύονται τὴν ἴδια χαρὰ και ευφροσύνη, εὐφροσύνην, μηκέτι διαφορᾶς τινος τῆς τῶν ἴσων μετουσίας τὴν και καμία διαφορὰ δεν θα ξεχωρίζει τις λογικὲς φύσεις ἀπὸ το να μετέχουν

λογικὴν φύσιν διατεμνούσης, ἀλλὰ τῶν νῦν ἔξω διὰ τὴν κακίαν ὄντων ἐξίσου· ἀλλὰ και αυτοὶ που τώρα βρίσκονται ἔξω (ἀπὸ το καταπέτασμα) ἐντὸς τῶν ἀδύτων τῆς θείας μακαριότητός ποτε γενησομένων, καὶ ἐξαιτίας τῆς κακίας, θα εἰσέλθουν κάποτε μέσα στα ἀδύτα τῆς θείας ευτυχίας

τοῖς κέρασι τοῦ θυσιαστηρίου, τουτέστι ταῖς ἐξεχούσαις τῶν και θα συνενωθοῦν με τα κέρατα του θυσιαστηρίου, δηλαδή με τις ὑπερκοσμίων δυνάμεσιν ἐν ἑαυτοῖς συναπτόντων. σπουδαιότερες υπερκόσμιες (αγγελικὲς) δυνάμεις.

» Ὅπερ δὴ γυμνότερόν φησιν ὁ Ἀπόστολος τὴν τοῦ παντός πρὸς τὸ
»Αὐτὸ το λέει ξεκάθαρα ο Ἀπόστολος (Παῦλος) ὅταν περιγράφει τὴ συμφωνία

ἀγαθὸν συμφωνίαν διερμηνεύων, ὅτι αὐτῷ "πᾶν γόνυ κάμψει ὅλων πρὸς το αγαθό, ὅτι, δηλαδή, μπροστὰ του "θα γονατίσουν οἱ ἐπουράνιες,

ἐπουρανίων καὶ ἐπιγείων καὶ καταχθονίων, καὶ πᾶσα γλῶσσα οἱ ἐπίγειες και οἱ καταχθόνιες δυνάμεις, και κάθε γλῶσσα θα δοξολογήσει

ἐξομολογήσεται, ὅτι Κύριος Ἰησοῦς Χριστὸς εἰς δόξαν Θεοῦ Πατρός· ὅτι αὐτὸς εἶναι ο Κύριος Ἰησοῦς Χριστός, ἡ δόξα του Θεοῦ Πατέρα".

ἀντὶ μὲν τῶν κεράτων λέγων τὸ ἀγγελικόν τε καὶ ἐπουράνιον, διὰ δὲ Ἀντὶ για κέρατα αναφέρει τις αγγελικὲς και ἐπουράνιες δυνάμεις, ἐνὸς με τις

τῶν λοιπῶν σημαίνων τὴν μετ' ἐκείνους νοουμένην κτίσιν, ἡμᾶς, ὧν ὑπόλοιπες ορολογίες ἐννοεῖ τὴ μετὰ ἀπὸ τους ἀγγέλους δημιουργία, δηλαδή

πάντων μία καὶ σύμφωνος ἑορτὴ κατακρατήσεται. Ἑορτὴ ἐστὶν ἢ τοῦ

εμάς, για τους οποίους όλους θα στηθεί μία αρμονική γιορτή. Και γιορτή είναι

ὄντως ὄντος ὁμολογία τε καὶ ἐπίγνωσις.

η ομολογία και επίγνωση του αληθινού Θεού.

94. » Ἔστι δὲ, φησὶ, καὶ ἄλλα πολλὰ τῆς ἁγίας Γραφῆς πρὸς σύστασιν
»Εἶναι δυνατόν, συνέχισε, να επιλεγούν και άλλα πολλά χωρία της Αγίας
τοῦ κατὰ τὴν ἀνάστασιν δόγματος ἀναλέξασθαι. Ὁ τε γὰρ Ἰεζεκιήλ
Γραφῆς για τη στήριξη του δόγματος της αναστάσεως. Πράγματι και ο
Ιεζεκιήλ,

τῷ προφητικῷ πνεύματι τὸν ἐν τῷ μέσῳ πάντα χρόνον καὶ τὸ ἐν
ξεπερνώντας με το προφητικό του πνεύμα ὄλο τον ενδιάμεσο χρόνο και
το

τούτῳ διάστημα ὑπερβὰς, ἐπ' αὐτοῦ ἴσταται τοῦ καιροῦ τῆς
αντίστοιχο διάστημα, σταματὰ ακριβῶς στη στιγμή της αναστάσεως· και
ἀναστάσεως τῆ προγνωστικῆς δυνάμει καὶ τὸ ἐσόμενον ὡς ἤδη
βλέποντας με την προγνωστική του δύναμη αυτό που θα ἐλθει, ἤδη ως
παρόν,

τεθεαμένος ὑπ' ὄψιν ἄγει τῷ διηγήματι.

το αναπαριστά με τη διήγησή του.

»Πεδίον γὰρ μέγα καὶ εἰς ἄπειρον εἶδε διηλωμένον, ὀστέων τε
»Εἶδε, λοιπόν, μια ἀπέραντη πεδιάδα να απλώνεται, γεμάτη ἀπὸ πολλοὺς
σωρείαν ἐπὶ τούτῳ πολλὴν, ἄλλων ἀλλαγῆ πρὸς τὸ συμβὰν
σωρούς με οστά, που ἦταν πεταμένα ἄλλα ἀπὸ δω κι ἄλλα ἀπὸ κει.
διεῤῥιμμένων, εἶτα θεία δυνάμει πρὸς τὰ συγγενῆ καὶ ἴδια
Ἐπειτα, με τη θεία δύναμη, το κάθε οστό κινούνταν πρὸς το συγγενικό
του

συγκινουμένων καὶ ταῖς οἰκείαις ἁρμονίαις ἐμφυομένων, εἶτα νεύροις
και ενώνονταν μ' αὐτὸ αρμονικά· στη συνέχεια, καλύφθηκαν(τα οστά) με
καὶ σαρξὶ καὶ δέρμασι καλυπτομένων (ὅπερ ἢ ψαλμῶδία πυκαζομένων
νεύρα, σάρκα και δέρμα (το οποίο ο Ψαλμός το ονομάζει στολισμό)· και
τέλος

λέγει), καὶ πνεῦμα ζωοποιοῦν τε καὶ διεγειρον ἅπαν τὸ κείμενον.

το πνεύμα ἔδωσε ζωή και ἀνάστησε ὄλο το πλήθος των οστών που ἦταν
πεταμένα ἐκεῖ.

95. Τὴν δὲ τοῦ Ἀποστόλου τῶν κατὰ τὴν ἀνάστασιν θαυμάτων

»Και ποιός να πει τη διήγηση του Αποστόλου σχετικά με το θαυμαστό
γεγονός

διασκευήν, ὡς πρόχειρον οὔσαν τοῖς ἐντυγχάνουσιν, τί ἂν τις λέγοι;
της αναστάσεως, αφού είναι πασίγνωστη στους αναγνώστες;
Ὅπως ἐν κελεύσματί τινι καὶ σαλπύγων ἦχῳ φησὶν ὁ λόγος ἐν
Ὅτι, δηλαδή, ὅπως διηγείται ο λόγος, με κάποιο πρόσταγμα και ἦχο
σαλπύγων,
ἀκαρεῖ τοῦ χρόνου ἅπαν ἀθρώως τὸ τεθνηκός τε καὶ κείμενον, εἰς
ακαριαία ὄλο μαζί το πλήθος των νεκρών και πεθαμένων,
ἀθανάτου φύσεως κατάστασιν ὑπαμειφθήσεσθαι; Ἄλλὰ καὶ τὰς
θα μεταλλαγεῖ στην κατάσταση της αθανάτου φύσεως; Θα αφήσουμε
στην
εὐαγγελικὰς φωνὰς, ὡς προδήλους ἅπασιν οὔσας, παρήσομεν.
ἀκρη επίσης και τις ευαγγελικές διηγήσεις, διότι ὅλοι τις γνωρίζουν.
Οὐ γὰρ μόνῳ λόγῳ φησὶν ὁ Κύριος τοὺς νεκροὺς ἀναστήσεσθαι, ἀλλὰ
Κι αυτό διότι ο Κύριος δεν διδάσκει μόνο με το λόγο ότι οι νεκροί
καὶ αὐτὴν ἐνεργεῖ τὴν ἀνάστασιν, ἀπὸ τῶν ἐγγυτέρων ἡμῖν καὶ ἦττον
θ' αναστηθούν, ἀλλά και ἐμπρακτα ανασταίνει, αρχίζοντας τα θαύματα
από τα
ἀπιστεῖσθαι δυναμένων τῆς θαυματοποιίας ἀρξάμενος.
πιο κοντινά σε μας και λιγότερο αμφισβητήσιμα.

»Πρῶτον μὲν γὰρ ἐν τοῖς ἐπιθανασίοις τῶν νοσημάτων τὴν ζωοποιὸν
»Πρώτα, δηλαδή, δείχνει τη ζωοποιό δύναμή του στα θανατηφορά
νοσήματα,
δείκνυσι δύναμιν, ἀπελαύνων προστάγματι καὶ λόγῳ τὰ πάθη· εἶτα
απομακρύνοντας τις αρρώστιες με το πρόσταγμα και το λόγο του.
Ἐπειτα,
ἀρτιθανές ἐγείρει παιδίον, εἶτα νεανίαν τοῖς τάφοις ἤδη
ανασταίνει ἓνα πρόσφατα πεθαμένο παιδί. Κατόπιν, ανασταίνει ἓνα νέο
την
προσκομιζόμενον τῆς σοροῦ διαναστήσας τῇ μητρὶ δίδωσι· μετὰ τοῦτο
ώρα που μετέφεραν τη σορό του στον τάφο και τον παραδίδει στη μητέρα
του.
διαπεπτωκότα ἤδη τετραημέρῳ χρόνῳ τὸν Λάζαρον νεκρὸν ἐξάγει
Μετά απ' αυτό, βγάζει ζωντανό από τον τάφο το νεκρό Λάζαρο, που
ἦταν ἤδη
ζῶντα τοῦ τάφου φωνῇ καὶ προστάγματι ζωοποιήσας τὸν κείμενον·
πεθαμένος τέσσερις ἡμέρες, και ανασταίνει το νεκρό με φωνή και
προσταγή.
εἶτα τὸν ἑαυτοῦ ἄνθρωπον ἦλοις καὶ λόγῳ διαπεπαρμένον ἐκ νεκρῶν
Τέλος, τον εαυτό του, που τον είχαν τρυπήσει με καρφιά και λόγῳ, τον

διὰ τρίτης ἡμέρας διανίστησι, τοὺς τύπους τῶν ἤλων καὶ τὴν πληγὴν
ανασταίνει ἀπὸ τοὺς νεκροὺς τὴν τρίτην ἡμέραν, γιὰ νὰ φέρνει ὡς ἀπόδειξη
τῆς
τῆς λόγῃς εἰς μαρτυρίαν τῆς ἀναστάσεως ἐπαγόμενον. Περὶ ὧν
αναστάσεως τὰ σημάδια τῶν καρφίων καὶ τὴ λογχισμένη πληγὴ. Νομίζω
ὅτι
οὐδὲν οἶμαι χρῆναι διεξιέναι, μηδεμιᾶς ἀμφιβολίας ἐν τοῖς τὰ
δεν χρειάζεται νὰ τα πω αὐτὰ διεξοδικά, διότι δεν μένει καμιὰ ἀμφιβολία
σ'
γεγραμμένα παραδεδειγμένοις ὑπόουσης».
ὅσους παραδέχονται τὰ γραπτὰ τοῦ Ευαγγελίου».

96. ΓΡΗΓ. «' Ἄλλ' οὐ τοῦτο, εἶπον ἐγὼ, τὸ ζητούμενον ἦν· τὸ γὰρ
«Ἄλλὰ τὸ ζητούμενο, εἶπα ἐγὼ, δεν ἦταν αὐτό. Τό ὅτι κάποτε θὰ γίνῃ
ἔσσεσθαι ποτε τὴν ἀνάστασιν καὶ τὸ ὑπαχθήσεσθαι τῇ ἀδεκάστῳ κρίσει
ἡ ἀνάστασις καὶ ὁ ἄνθρωπος θὰ ὁδηγηθεῖ στὴν ἀδέκαστη κρίσις τοῦ
Θεοῦ,
τὸν ἄνθρωπον, διὰ τε τῶν γραφικῶν ἀποδείξεων, καὶ τῶν ἤδη
οἱ περισσότεροι ἀκροατές θὰ συμφωνήσουν ὅτι αὐτὰ ἀποδεικνύονται
προεξητασμένων, οἱ πολλοὶ τῶν ἀκουόντων συνθήσονται.
καὶ ἀπὸ τὴν Ἁγία Γραφή καὶ ἀπ' ὅσα ἤδη ἀναφέραμε.
' Ὑπόλοιπον δ' ἂν εἴη σκοπεῖν, φησὶν, εἰ ὡσπερ τὸ νῦν καὶ τὸ
Μένει νὰ ἐξετάσουμε, εἴ ἡ μελλοντικὴ κατάστασις θὰ εἶναι ὅπως καὶ
ἐλπίζόμενον ἔσται. Ὅπερ εἰ ὄντως εἴη, φευκτὸν ἂν εἶπον τοῖς
ἡ παρούσα. Ἄν κάτι τέτοιο συνέβαινε, θὰ ἔλεγα ὅτι δεν συμφέρει τοὺς
ἄνθρώπους τὴν ἐλπίδα τῆς ἀναστάσεως εἶναι. Εἰ γὰρ οἶα γίνεται,
ἄνθρωποι νὰ ἐλπίζουν σὲ ἀνάστασις. Διότι, εἴ ἂν τὰ ἀνθρώπινα σώματα
ὅταν λήγεται τοῦ ζῆν τὰ ἀνθρώπινα σώματα, τοιαῦτα τῇ ζωῇ πάλιν
ἀποκατασταθούν πάλιν στὴν κατάστασις ποὺ ἦταν στὸ τέλος τῆς ζωῆς
τοὺς,
ἀποκαθίσταται, ἄρα τις ἀτέλεστος συμφορὰ διὰ τῆς ἀναστάσεως τοῖς
τότε οἱ ἄνθρωποι προσδοκοῦν με τὴν ἀνάστασις μιὰ συμφορὰ δίχως
τέλος.
ἄνθρωποις ἐλπίζεται.

»Τί γὰρ ἂν ἐλεεινότερον γένοιτο θέαμα, ἢ ὅταν ἐν ἐσχάτῳ γήρῳ
»Διότι, ποῖο θέαμα εἶναι πῶς τρισάθλιο ἀπὸ τὰ σώματα ποὺ στα βαθιά
κατάρρικνωθέντα τὰ σώματα μεταποιηθῆ πρὸς τὸ εἶδεχθῆς τε καὶ
γεράματα ἔχουν συρρικνωθεῖ καὶ ἔχουν πάρει μιὰ ἀπαίσια καὶ ἀσχημὴ
μορφὴ,

ἄμορφον, τῆς μὲν σαρκὸς αὐτοῖς ἀναλωθείσης τῷ χρόνῳ, ῥυσοῦ δὲ καθὼς ἡ σάρκα ἔχει μαραζώσει ἀπὸ τοῦ χρόνου, ἐνὸς τοῦ ροζιασμένου δέρματος τοῖς ὀστέοις περιεσκληρότος τοῦ δέρματος; Τῶν δὲ δὴ νεύρων κολλάει πᾶνω στα κόκαλα; Καθὼς, ἐπίσης, τα νεύρα κάνουν συσπάσεις, συνεσπασμένων διὰ τὸ μηκέτι τῆ φυσικῆ ἰκμάδι ὑποπιαίνεσθαι καὶ διὰ ἐπειδὴ δεν διατηροῦνται σε φυσικὴ ἰκμάδα, καὶ γι' αὐτὸ ὅλο το σῶμα τοῦτο παντὸς συνελκομένου τοῦ σώματος, ἄτοπὸν τι καὶ ἐλεεινὸν καμπουριάζει καὶ παρουσιάζει ἓνα ἀθλιο καὶ ἐλεεινὸ θέμα. θέαμα γίνεται, τῆς μὲν κεφαλῆς ἐπὶ τὸ γόνυ συγκεκριμένης, τῆς δὲ Ἀκόμη, το κεφάλι πέφτει στα γόνατα, ἐνὸς τα χέρια πέφτουν ἀπὸ δω χειρὸς ἔνθεν καὶ ἔνθεν πρὸς μὲν τὴν κατὰ φύσιν ἐνέργειαν ἀπρακτοῦσης, καὶ ἀπὸ κει· ἀδυνατοῦν νὰ κάμουν τις ἐνέργειες τῆς φύσεως, τρέμουν ἐντρόμως δὲ κατὰ τὸ ἀκούσιον αἰεὶ κραδαιομένης. χωρὶς τῆ θέλησῆ τους καὶ κουνιούνται συνεχῶς.

»Οἷα δὲ πάλιν τῶν ταῖς χρονίαις νόσοις ἐκτετηκότων τὰ σώματα; Ἄ
»Ποιά εἶναι πάλι τα σώματα αὐτῶν που λιώνουν σε χρόνια νοσήματα;
Αυτά

τοσοῦτον διαφέρει τῶν γυμνωθέντων ὀστέων, ὅσον ἐπικαλύφθαι δοκεῖ τόσο διαφέρουν ἀπὸ τα ἀπογυμνωμένα οστά, ὥστε φαίνονται σαν νὰ ἔχουν

λεπτῶ, καὶ ἐκδεδαπανημένῳ ἤδη τῷ δέρματι. Οἷα δὲ καὶ τῶν ἐν ταῖς καλυφθεῖ μ' ἓνα λεπτό καὶ φθαρμένο δέρμα. Ποιά εἶναι, ἐπίσης, τα σώματα

ὑδερικαῖς ἀρρώστιας ἐξωδηκότων; Τῶν δὲ τῆ ἱερᾶ νόσῳ ἐκείνων που ἔχουν φουσκώσει ἀπὸ τὴν υδρωπικία; Ποιά λόγια νὰ πει κανεὶς,

κεκρατημένων τὴν ἀσχήμονα λώβην, τίς ἂν ὑπ' ὄψιν ἀγάγοι λόγος, γιὰ νὰ περιγράψει τὴν ἀπαίσια λέπρα ὅσων προσβλήθηκαν ἀπὸ τὴν ἱερὴ νόσο;

ὡς κατ' ὀλίγον αὐτοῖς πάντα τὰ μέλη τὰ ὀργανικά τε καὶ αἰσθητήρια Πῶς, δηλαδή, ἡ σήψη προχώρησε σιγά σιγά καὶ κατατρώει ὅλα τα μέλη, καὶ τα

προϊοῦσα ἢ σηπεδῶν ἐπιβόσκειται; Τῶν δὲ ἐν σειρμοῖς ἢ πολέμοις ἢ ἐξ ὀργανα καὶ τα αἰσθητήριά τους; Καὶ τί νὰ πει κάποιος γιὰ τους ἑτέρας τινὸς αἰτίας ἠκροτηριασμένων καὶ πρὸ τοῦ θανάτου χρόνον ἀκρωτηριασμένους ἀπὸ σεισμούς ἢ πολέμους ἢ ἀπὸ κάποια ἄλλη αἰτία, που

τινὰ ἐν τῆ συμφορᾷ ταύτῃ ἐπιβιούντων ἢ τῶν ἀπὸ γενέσεως λώβη

ζουν πολλά χρόνια πριν πεθάνουν μ' αυτή την αναπηρία; Ἡ τί να πει για τινὶ συναποτελεσθέντων ἔνδιαστρόφοις τοῖς μέλεσι, περιὸν, τί ἂν τις εκείνους που ἀπὸ τη γέννησή τους εἶχαν κάποια ἀνωμαλία στο σῶμα και λέγοι;

μεγάλωσαν με ἀναπηρία στα μέλη τους;

»Περὶ τῶν ἀρτιγενῶν νηπίων τῶν τε ἐκτιθεμένων καὶ τῶν

»Και τι πρέπει να σκεφθούμε για τα νεογέννητα νήπια, ὅσα ἐκτίθενται, καταπνιγομένων καὶ τῶν κατὰ τὸ αὐτόματον ἀπολλυμένων, τί ἔστι ὅσα πνίγονται και ὅσα πεθαίνουν ἀμέσως;

λογίσασθαι, εἰ τὰ τοιαῦτα πάλιν πρὸς τὴν ζωὴν ἐπανάγοιτο, ἄρα

Εἴαν αὐτὰ ἐπανεέλθουν στη ζωὴ, ἀραγε θα μείνουν στη νηπιότητα;

ἐναπομένει τῇ νηπιότητι, καὶ τί ἀθλιώτερον; Ἄλλ' ἐπὶ τὸ ἄκρον ἤξει

Και τί εἶναι πιο ελεεινὸ ἀπ' αὐτό; Θα φθάσουν στο ἀκρο της ηλικίας;

τῆς ἡλικίας, καὶ ποίῳ γάλακτι πάλιν ἢ φύσις αὐτὰ τιθνηθήσεται;

Με τί εἶδους γάλα πάλι θα τ' ἀναθρέψει ἡ φύση;

97. »Ὡστε εἰ μὲν διὰ πάντων ταύτων ἡμῖν τὸ σῶμα πάλιν

»Ὡστε, εἴαν ἀναστηθεὶ το σῶμα μας πάλι στην ἴδια σε ὅλα κατάστασι,

ἀναβιώσεται, συμφορὰ ἔσται τὸ προσδοκώμενον· εἰ δὲ μὴ ταύτων,

το προσδοκώμενο θα εἶναι συμφορὰ. Εἴαν πάλι δεν εἶναι το ἴδιο σῶμα,

ἄλλος τις ὁ ἐγειρόμενος ἔσται παρὰ τὸν κείμενον. Εἰ γὰρ πέπτωκε μὲν

τότε ο ἀναστημένος θα εἶναι ἄλλος και ὄχι ἐκεῖνος που πέθανε.

Πράγματι, εἴαν

τὸ παιδίον, ἀνίσταται δὲ τέλειος, ἢ τὸ ἔμπαλιν, πῶς ἔστιν εἰπεῖν αὐτὸν

πέθανε παιδί και ἀνασταίνεται τέλειος ἄνθρωπος, και το ἀντίστροφο,

τότε πῶς

ἀνωρθῶσθαι τὸν κείμενον, ἐν τῇ τῆς ἡλικίας διαφορᾷ τοῦ πεπτωκότος

μπορούμε να πούμε ὅτι ἀναστήθηκε ο πεθαμένος, ἀφοῦ ο πεθαμένος

ἄλλαξε

ὑψηλαγμένου ὄντος· ἀντὶ γὰρ τοῦ παιδίου τέλειον καὶ ἀντὶ τοῦ

ἡλικία; Διότι, ὅταν κανεὶς βλέπει ἀντὶ για παιδί ὄριμο ἄνθρωπο

πρεσβυτέρου τὸν ἀκμηστήν τις ὄρων, ἕτερον ἀνθ' ἑτέρου τεθέαται, και

και ἀντὶ για γέρο νέο και ἀντὶ για ἀνάπηρο βλέπει ἀρτιμελή

ἀντὶ τοῦ λελωβημένου τὸν ἄρτιον, καὶ ἀντὶ τοῦ ἐκτετηκότος τὸν

και ἀντὶ για λιπόσαρκο εὐσωμο και τα ὑπόλοιπα κατὰ παρόμοιο τρόπο

εὔσαρκον, καὶ τὰ ἄλλα πάντα ὡσαύτως, ἵνα μὴ, τὰ καθ' ἕκαστόν τις

—για να μη πολυλογεῖ κανένας ἀναφέροντας με λεπτομέρειες τα

καθέκαστα—,

διεξιῶν, ὄχλον ἐπεισάγη τῷ λόγῳ;

τότε βλέπει άλλο άνθρωπο στη θέση άλλου.

98. »Εἰ μὴ οὖν τοιοῦτον ἀναβιώῃ τὸ σῶμα πάλιν, οἷον ἦν ὅτε τῆ γῆ
»Εάν όμως δεν αναστηθεί το σώμα πάλι όπως ήταν όταν παραχώθηκε
στη γη,

κατεμίγνυτο, οὐ τὸ τεθνηκὸς ἀναστήσεται, ἀλλ' εἰς ἄλλον ἄνθρωπον
τότε δεν θα αναστηθεί ο πεθαμένος, αλλά θα πλασθεί από το χῶμα άλλος
ἢ γῆ διαπλασθήσεται. Τί οὖν πρὸς ἐμὲ ἢ ἀνάστασις, εἰ ἀντ' ἐμοῦ τις
ἄνθρωπος. Τι θα με ωφελήσει, λοιπόν, η ἀνάσταση, εἰ ἀντί για μένα
κάποιος

ἄλλος ἀναβιώσεται; Πῶς γὰρ ἂν ἐπιγνοίην αὐτὸς ἐμαυτὸν, βλέπων ἐν
ἄλλος θ' αναστηθεί; Πῶς θ' αναγνώριζα εγώ τον εαυτό μου, βλέποντας
στον

ἐμαυτῷ οὐκ ἐμαυτόν; Οὐ γὰρ ἂν εἶην ἀληθῶς ἐγὼ, εἰ μὴ διὰ πάντων
εαυτό μου ὄχι τον εαυτό μου; Διότι δεν θα ἤμουν ἀληθινά εγώ, εἰ μὴ δεν
ἤμουν

εἶην ὁ αὐτὸς ἐμαυτῷ.

σε ὅλα ἴδιος με τον εαυτό μου.

»Καθάπερ γὰρ κατὰ τὸν παρόντα βίον εἴ τινος ἔχοιμι διὰ μνήμης τὸν
»Ὅπως, λοιπόν, στην παρούσα ζωή, εἰ εἶμαι ἐν τῇ μνήμῃ μου τα
χαρακτηριστικά

χαρακτῆρα, ὑποκείσθω δὲ κατὰ τὸν λόγον ψεδνὸς ὁ τοιοῦτος εἶναι,
κάποιου, και αὐτὸς εἶναι, για παράδειγμα, φαλακρός,

προχειλῆς, ὑποσιμὸς, λευκόχρους, γλαυκόματος, ἐν πολιῷ τῆ τριχί,
μεγαλόχειλος, πλακομύτης, λευκός, γαλανομάτης, λευκότριχος και
καὶ ῥυσῶ τῷ σώματι· εἶτα ζητῶν τὸν τοιοῦτον, ἐντύχοιμι νέω, κομήτη,
με ρυτίδες στο σώμα· κι ἔπειτα, ἐνὶ ζῆτῷ αὐτόν, βρίσκω (μετά την
ἀνάσταση)

γρυπῷ, μελανόχροϊ, καὶ τὰ λοιπὰ πάντα τοῦ κατὰ τὴν μορφὴν
ἐνα νέου, τριχωτό, γαμψομύτη, μελαχροινό και σ' ὅλα τ' ἄλλα με
διαφορετικά

χαρακτῆρος ἐτέρως ἔχοντι. Ἔρα τοῦτον ἰδὼν ἐκεῖνον οἰήσομαι;
χαρακτηριστικά. Ἄραγε, βλέποντας αὐτόν, θα νομίσω ὅτι εἶδα ἐκεῖνον;
Μᾶλλον δὲ τί χρῆ ταῖς ἐλάττωσι τῶν ἐνστάσεων ἐνδιατρίβειν τὸν
Ἀλλά, γιατί χρονοτριβῶ σ' αὐτές τις μικρές ἀντιρρήσεις για την
ἀνάσταση και

ἰσχυρότερον ἀφιέμενον; Τίς γὰρ οὐκ οἶδεν, ὅτι ῥοῆ τινι προσέοικεν ἢ
ἀφήνω τη σπουδαιότερη; Ποιὸς δεν γνωρίζει ὅτι ἡ ἀνθρώπινη φύση
μοιάζει

άνθρωπινή φύσις, ἀπὸ γενέσεως εἰς θάνατον ἀεὶ διὰ τινος κινήσεως με ρεύμα, προχωρώντας ἀπὸ τῆς γέννηση στο θάνατο πάντοτε με μια κίνηση, προϋῖσα, τότε τῆς κινήσεως λήγουσα, ὅταν καὶ τοῦ εἶναι παύσεται; ἡ οποία τότε σταματά, ὅταν παύει καὶ ἡ ὑπαρξῆς;

99. » Ἡ δὲ κίνησις αὕτη οὐ τοπικὴ τίς ἐστὶ μετὰστασις (οὐ γὰρ ἐκβαίνει) »Καὶ ἡ κίνηση αὕτη δὲν εἶναι τοπικὴ μετὰστασις –διότι δὲν βγαίνει ἀπὸ τον

ἐαυτὴν ἢ φύσις), ἀλλὰ δι' ἀλλοιώσεως ἔχει τὴν πρόοδον. Ἡ δὲ εαυτὸ τῆς ἢ φύσις–, ἀλλὰ προχωρεῖ με ἀλλοίωση. Καὶ ἀλλοίωση ἀλλοίωσις ἕως ἂν ἢ τοῦτο ὃ λέγεται, οὐδέποτε ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ μένει σημαίνει αὐτὸ που λέει τὸ ὄνομά τῆς, δὲν μένει δηλαδὴ ποτέ στα ἴδια (πῶς γὰρ ἂν ἐν ταυτότητι φυλαχθεῖ τὸ ἀλλοιούμενον;) ἀλλ' ὡσπερ (διότι πῶς αὐτὸ που ἀλλοιώνεται θα παραμένει στὴν ταυτότητά του;)· ἀλλά,

τὸ ἐπὶ τῆς θρυαλλίδος πῦρ, τῷ μὲν δοκεῖν ἀεὶ τὸ αὐτὸ φαίνεται ὅπως ἡ φλόγα του φυτιλιού φαίνεται ὅτι εἶναι πάντοτε ἡ ἴδια (τὸ γὰρ συνεχῆς ἀεὶ τῆς κινήσεως ἀδιάσπαστον αὐτὸ καὶ ἠνωμένον (διότι ἡ συνεχῆς κίνησή τῆς κάνει τὴ φλόγα νὰ φαίνεται πάντοτε ἀδιάσπαστα

πρὸς ἐαυτὸ δείκνυσι), τῇ δὲ ἀληθείᾳ πάντως πάντοτε ἐαυτὸ αὐτὸ ἐνωμένη με τον εαυτὸ τῆς), ἐνὼ στὴν πραγματικότητα ποτέ δὲν μένει ἡ ἴδια,

διαδεχόμενον, οὐδέποτε αὐτὸ μένει (ἢ γὰρ ἐξελκυσθεῖσα διὰ τῆς διότι διαδέχεται ἡ ἴδια τον εαυτὸ τῆς· (ἡ ὕλη που βγαίνει ἀπὸ τὴ θερμότητα

θερμότητος ἰκμᾶς, ὁμοῦ τε ἐξεφλογώθη καὶ εἰς λιγνῦν ἐκκαυθεῖσα γίνεται φλόγα καὶ με τὴν καύση γίνεται καπνός, μετεποιήθη, καὶ ἀεὶ τῇ ἀλλοιωτικῇ δυνάμει ἢ τῆς φλογὸς κίνησις καὶ πάντοτε ἡ κίνηση τῆς φλόγας ἐνεργεῖ με τὴ δύναμη τῆς ἀλλοιώσεως ἐνεργεῖται, εἰς λιγνῦν δι' ἐαυτῆς ἀλλοιοῦσα τὸ ὑποκείμενον)· ὡσπερ μεταβάλλοντας τὸ ἐνεργούμενὸ τῆς σε καπνὸ)· ὅπως, λοιπόν, ἀν κάποιος τοῖνυν δις κατὰ ταύτὸν τῆς φλογὸς θίγοντα, οὐκ ἔστι τῆς αὐτῆς τὸ δις ἀγγίζει δύο φορές στὸ ἴδιο σημεῖο τὴ φλόγα, δὲν εἶναι δυνατό νὰ ἀγγίζει δύο

ἄψασθαι (τὸ γὰρ ὅξυ τῆς ἀλλοιώσεως οὐκ ἀναμένει τὸν ἐκ δευτέρου φορές τὴν ἴδια φλόγα (διότι ἡ ταχύτητα τῆς ἀλλαγῆς δὲν περιμένει αὐτὸν που

πάλιν ἐπιθιγγάνοντα, κἂν ὡς τάχιστα τοῦτο ποιῆ), ἀλλ' ἀεὶ καινὴ τε

την αγγίζει πάλι για δεύτερη φορά, όσο γρήγορα κι αν το κάμει), αλλά πάντοτε
καὶ πρόσφατός ἐστιν ἡ φλόξ πάντοτε γινομένη, καὶ αἰεὶ ἑαυτὴν
ἡ φλόγα γίνεται καινούργια και νωπή, και πάντοτε διαδέχεται τον εαυτό
της
διαδεχομένη, καὶ οὐδέποτε ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ μένουσα· τοιοῦτόν τι και
και ποτέ δεν μένει στο ίδιο σημείο. Κάτι παρόμοιο γίνεται και με τη φύση
περὶ τὴν τοῦ σώματος ἡμῶν φύσιν ἐστὶ.
του σώματός μας.

»Τὸ γὰρ ἐπίρρυθτον τῆς φύσεως ἡμῶν, καὶ τὸ ἀπόρρυθτον διὰ τῆς
»Διότι η ροή και η απορροή της φύσεώς μας προχωρεῖ πάντοτε με την
ἀλλοιωτικῆς κινήσεως αἰεὶ πορευόμενον, τότε κινούμενον ἴσταται,
κίνηση της αλλοιώσεως· και τότε παύει να κινεῖται, όταν λήξει
ὅταν και τῆς ζωῆς ἀπολήξει· ἕως δ' ἂν ἐν τῷ ζῆν ἦ, στάσιν οὐκ ἔχει
και η ζωή. Ὅσο χρόνο όμως ζει, δεν σταματᾷ καθόλου· διότι ἡ γεμίζει
ἢ γὰρ πληροῦται ἢ διαπνέεται ἢ δι' ἑκατέρων πάντως εἰσαεὶ
ἢ αδειάζει ἢ πάντοτε κινεῖται με συνδυασμὸ και των δύο καταστάσεων.
διεξάγεται. Εἰ τοίνυν οὐδὲ τῷ χθιζῶ τις ὁ αὐτός ἐστιν, ἀλλ' ἕτερος τῆ
Εάν, λοιπόν, κανείς δεν εἶναι ἴδιος με το χθεσινὸ εαυτό του, ἀλλὰ με την
ὑπαλλαγῆ γίνεται, ὅταν ἐπαναγάγῃ πάλιν τὸ σῶμα ἡμῶν πρὸς τὴν
αλλοίωση γίνεται διαφορετικὸς, όταν η ἀνάσταση θα ἐπαναφέρει πάλι το
ζωὴν ἢ ἀνάστασις, δῆμός τις ἀνθρώπων πάντως ὁ εἶς γενήσεται,
σῶμα μας στη ζωή, ο ἕνας θα γίνῃ πλήθος ἀνθρώπων, για να μην
απουσιάζει
ὡς ἂν μηδὲν ἐλλείποι τοῦ ἀνισταμένου τὸ βρέφος, τὸ νήπιον, ὁ παῖς,
ἀπὸ τον ἀναστημένο τίποτε, το βρέφος, το νήπιο, το παιδί, ο ἔφηβος, ο
ἄνδρας,
τὸ μειράκιον, ὁ ἀνὴρ, ὁ πατήρ, ὁ πρεσβύτες, και τὰ διὰ μέσου πάντα.
ο πατέρας, ο γέροντας και ὅλες οι ἐνδιάμεσες καταστάσεις της ηλικίας.

100. »Σωφροσύνης δὲ και ἀκολασίας διὰ σαρκὸς ἐνεργουμένης, τῶν τε
»Εφόσον όμως και η σωφροσύνη και η ἀκολασία γίνονται με τη σάρκα,
πῶς
ὑπομενόντων ὑπὲρ τῆς εὐσεβείας τὰς ἀλγεινὰς τῶν κολάσεων τῶν τε
εἶναι δυνατόν στην Κρίση ν' ἀποδοθεῖ το δίκαιο τόσο σ' ἐκείνους που
αἰμαλακίζομένων πρὸς ταῦτα, διὰ τῆς σωματικῆς αἰσθήσεως
υπομένουν τις οδυνηρὲς τιμωρίες για την ευσέβεια, ὅσο και σ' ἐκείνους
που τις
ἑκατέρων τούτων ἐπιδεικνυμένων, πῶς ἔστι παρὰ τὴν κρίσιν

αποφεύγουν από φιλοσαρκία; Καθώς και οι δύο κατηγορίες (ανθρώπων) διασωθῆναι τὸν δίκαιον; Ἦ τοῦ αὐτοῦ νῦν μὲν πεπλημμεληκός, δείχνουν τη διαγωγή τους με τις αισθήσεις του σώματος; Ἦ, στην περίπτωση

αὐθις δὲ διὰ μεταμελείας ἑαυτὸν ἐκκαθάραντος, κἄν οὕτω τύχη πάλιν του ανθρώπου, που τώρα αμαρτάνει και κατόπιν με τη μετάνοια καθαρίζεται,

ἐπὶ τὸ πλημμελὲς ὀλισθήσαντος, ὑπαμειφθέντος δὲ κατὰ τὴν ἀν τύχει να πέσει πάλι ο ίδιος σε σφάλμα, οπότε το σώμα θα έχει γευθεί, ἀκολουθίαν τῆς φύσεως καὶ τοῦ μεμολυσμένου καὶ τοῦ ἀμολύντου σύμφωνα με την ροή της φύσεως, και την κατάσταση της ακολασίας και της

σώματος, καὶ μηδετέρου τούτων εἰς τὸ διηνεκὲς ἐξαρκέσαντος, ποῖον καθαρότητος, χωρίς καμία ἀπό τις δύο να καταφέρει να διαρκέσει για πάντα,

τῷ ἀκολάστῳ σῶμα συγκολασθήσεται; Τὸ ρικνωθὲν ἐν τῷ γήρῳ πρὸς τότε ποιό σῶμα θα τιμωρηθεῖ για την ακολασία; Αυτό που ζάρωσε στα τῷ θανάτῳ; Ἄλλ' ἕτερον ἦν τοῦτο παρὰ τὸ τὴν ἀμαρτίαν γεράματα, λίγο πριν το θάνατο; Ἀλλά αυτό ήταν διαφορετικό ἀπ' αυτό που

κατειργασμένον. Ἄλλ' ὅπερ κατεμολύνθη τῷ πάθει; Καὶ ποῦ ὁ διέπραξε την ἀμαρτία. Μήπως αυτό που μολύνθηκε ἀπὸ το πάθος; Και πού θα

πρεσβύτης; Ἦ γὰρ οὐκ ἀναστήσεται οὗτος, καὶ οὐκ ἐνεργὸς ἢ εἶναι τότε ο γέρος ἄνθρωπος; Διότι, ἢ δεν θ' ἀναστηθεῖ αὐτός, οπότε δεν θα ἔχει

ἀνάστασις· ἢ οὗτος ἐγερθήσεται, καὶ διαφεύξεται τὴν δίκην ὁ γενική ἰσχύ η ἀνάστασις· ἢ θα ἀναστηθεῖ αὐτός, ἀλλά θα ξεφύγει ἀπὸ τὴν ὑποκείμενος.

τιμωρία αὐτός (ο νέος) που την διέπραξε.

101. »Εἶπω τι καὶ ἄλλο τῶν προφερομένων ἡμῖν παρὰ τῶν οὐ
»Ἄς ἀναφέρω και κάτι ἄλλο ἀπ' ὅσα λένε αὐτοί που δεν δέχονται τη δεδεγμένων τὸν λόγον. Οὐδὲν, φησὶν, ἄπρακτον τῶν ἐν τῷ σώματι διδασκαλία μας (για την ἀνάστασις). Η φύση, λένε, κανένα μόριο του σώματος

μορίων ἢ φύσις ἐποίησε. Τὰ μὲν γὰρ τὴν τοῦ ζῆν αἰτίαν καὶ δύναμιν ἐν δεν ἐπλασε, για να εἶναι ἀπραγο. Ορισμένα (μόρια) ἔχουν την αἰτία και τη

ἡμῖν ἔχει, ὧν ἄνευ συστῆναι τὴν διὰ σαρκὸς ζωὴν ἡμῶν, οὐκ ἐνδέχεται,

δύναμη της ζωής μέσα μας, χωρίς τα οποία δεν μπορεί να υπάρξει η ζωή του

οἶον, καρδιά, ἥπαρ, ἐγκέφαλος, πνεύμων, γαστήρ, καὶ τὰ λοιπὰ σώματος· για παράδειγμα, η καρδιά, το συκώτι, ο εγκέφαλος, τα πνευμόνια, το

σπλάγχνα, τὰ δὲ τῆ ἀισθητικῆ κινήσει ἀποκεκλήρωται, τὰ δὲ τῆς στομάχι και τα άλλα σπλάγχνα. Ἄλλα μόρια ἔχουν αποστολή να λειτουργούν

πρακτικῆς καὶ μεταβατικῆς ἐνεργείας ἐστίν, ἄλλα δὲ πρὸς τὴν τις αισθήσεις, ἄλλα εἶναι για να ενεργούν τις πράξεις και κινήσεις και ἄλλα

διαδοχὴν τῶν ἐπιγινομένων ἐπιτηδείως ἔχει.

εἶναι αρμόδια για την αναπαραγωγή των απογόνων.

»Εἰ μὲν οὖν ἐν τοῖς αὐτοῖς ἡμῖν ὁ μετὰ ταῦτα βίος ἔσται, πρὸς οὐδὲν ἢ
»Εάν, λοιπόν, η μετέπειτα ζωή μας θα συνίσταται στην ίδια αποστολή (με την

μετάστασις γίνεται· εἰ δὲ ἀληθῆς ὁ λόγος (ὡσπερ οὖν ἐστὶν ἀληθῆς), παρούσα), τότε η ανάσταση δεν ωφελεί καθόλου. Εάν όμως είναι αλήθεια

ὁ μήτε γάμον ἐμπολιτεύεσθαι τῷ μετὰ τὴν ἀνάστασιν βίῳ –ὅπως και εἶναι–, ὅτι στη ζωή μετά την ανάσταση δεν έχει θέση ο γάμος, διοριζόμενος, μήτε διὰ βρώσεως καὶ πόσεως τὴν τότε διακρατεῖσθαι οὔτε η ζωή συντηρεῖται ἀπὸ το φαγητό και το πιετό, τότε ποιὰ ἀνάγκη θα ζωὴν, τίς ἔσται χρῆσις τῶν μερῶν τοῦ σώματος, οὐκέτι τῶν δι' ἃ νῦν ὑπάρχει για τα μόρια του σώματος, αφού στην ἄλλη ζωή δεν θα χρειάζονται

ἐστὶ τὰ μέλη κατὰ τὴν ζωὴν ἐκείνην ἐλπίζομένων; Εἰ γὰρ τοῦ γάμου για ὅσα τώρα αὐτὰ τα μέλη χρησιμεύουν; Πράγματι, εἴν χάρη στο γάμο χάριν τὰ πρὸς τὸν γάμον ἐστὶ, ὅταν ἐκεῖνος μὴ ᾔ, οὐδὲ τῶν πρὸς ὑπάρχουν τα σχετικά με το γάμο, ὅταν ἐκεῖνος δεν θα υφίσταται, δεν θα ἐκεῖνον δεόμεθα· οὕτω καὶ πρὸς τὸ ἔργον αἱ χεῖρες καὶ πρὸς τὸν χρειαζόμεστε τίποτε ἀπὸ τα σχετικά γάμου. Παρόμοια, δεν θα εἶναι ἀναγκαῖα

δρόμον οἱ πόδες καὶ πρὸς τὴν παραδοχὴν τῶν σιτίων τὸ στόμα καὶ οἱ τα χέρια για την εργασία, τα πόδια για το δρόμο, το στόμα για τη λήψη τροφῆς,

ὀδόντες πρὸς τὴν τῆς τροφῆς ὑπηρεσίαν καὶ πρὸς τὴν πέψιν τὰ τα δόντια για να τη μασήσουν, τα σπλάγχνα για την πέψη και οι διεξοδικοί

σπλάγχνα καὶ πρὸς τὴν ἀποβολὴν τῶν ἀχρειωθέντων οἱ ἐξοδικοὶ τῶν πόροι για την αποβολή των αχρήστων. Όταν, λοιπόν, οι λειτουργίες εκείνες

πόρων. Ὅταν οὖν ἐκεῖνα μὴ ᾗ, τὰ δι' ὧν ἐκεῖνα γίνονται πῶς ἢ ὑπὲρ δεν υπάρχουν, πῶς και γιατί να υπάρχουν τα ὄργανα τα οποία τις εκτελούν;
τίνος ἔσται;

»Ὡς ἀνάγκην εἶναι, εἰ μὲν μὴ εἴη περί τό σῶμα τά πρὸς οὐδέν τῶν πρὸς
»Εἶναι, επομένως, ἀνάγκη, εἴαν δεν θα υπάρχουν στο σῶμα τα μόρια που δεν

τὴν ζωὴν ἐκείνην συνεργεῖν μέλλοντα, μηδὲ εἴη τι τῶν νῦν πρόκειται να συμβάλλουν στη ζωὴ ἐκείνη, οὔτε ὅσα εἶναι συμπληρωματικά

συμπληρούντων ἡμῖν τὸ σῶμα (ἐν ἄλλοις γὰρ ἡ ζωὴ), καὶ οὐκέτ' ἂν τις στο τωρινό μας σῶμα (διότι η ζωὴ συνίσταται ἀπὸ ἄλλα), και κανεῖς αὐτό να

τὸ τοιοῦτον ἀνάστασιν ὀνομάσειε, τῶν καθ' ἕκαστον μελῶν διὰ τὴν ἐν μην το ὀνομάσει ἀνάσταση, ἀφοῦ δεν συγκροτοῦν το σῶμα καθένα ἀπὸ τα

ἐκείνη τῇ ζωῇ ἀχρησίαν οὐ συνανισταμένων τῷ σῶματι; Εἰ δὲ διὰ μέλη του λόγῳ της ἀχρησίας τους σ' ἐκείνη τη ζωῇ; Εἴαν ὅμως σε ὅλα τα μέλη

πάντων ἔσται τούτων ἐναργῆς ἡ ἀνάστασις, μάταια ἡμῖν καὶ ἀνόνητα του σώματος θα συμβεῖ η ἀνάσταση, τότε αὐτός που ενεργεῖ την ἀνάσταση θα

ἂ πρὸς τὴν ζωὴν ἐκείνην δημιουργήσει ὁ ἐνεργῶν τὴν ἀνάστασιν.

δημιουργήσει για ἐκείνη τη (μέλλουσα) ζωὴ μάταια και ἀνόφελα μέλη.

'Αλλὰ μὴν καὶ εἶναι πιστεύειν χρὴ τὴν ἀνάστασιν, καὶ μὴ ματαίαν εἶναι.

Ἄλλ' ὅμως, πρέπει να πιστέψουμε ὅτι και η ἀνάσταση θα γίνει και δεν εἶναι

Οὐκοῦν προσεκτέον τῷ λόγῳ, ὅπως ἂν ἡμῖν διὰ πάντων ἐν τῷ

ἀσκοπῆ. Γι' αὐτό πρέπει να προσέξουμε στο ζήτημα, μέ ποῖο τρόπο θα δόγματι τὸ εἰκὸς διασώζοιτο».

διασωθεῖ στο δόγμα το ὀρθό».

102. ΜΑΚΡ. Ἐμοῦ δὲ ταῦτα διεξεληθόντος, «οὐκ ἀγεννῶς, φησὶν ἡ Ἀφοῦ, λοιπόν, εἶπα ἐγὼ αὐτά, μου λέει η δασκάλα: «με δεξιότητα και σύμφωνα

διδάσκαλος, κατὰ τὴν λεγομένην ῥητορικὴν τῶν τῆς ἀναστάσεως

με την καλούμενη ρητορική τέχνη, παρουσίασες το δόγμα της αναστάσεως·

δογμάτων κατεπεχείρησας, πιθανῶς τοῖς ἀνασκευαστικοῖς τῶν κατοχύρωσες την ἀλήθεια με πειστικά ἀνασκευαστικά ἐπιχειρήματα, λόγων ἐν κύκλῳ περιδραμῶν τὴν ἀλήθειαν, ὥστε τοὺς μὴ λίαν ὥστε ἐκεῖνοι που δεν γνωρίζουν καλά το μυστήριο αὐτό της ἀλήθειας, ἐπεσκεμμένους τὸ τῆς ἀληθείας μυστήριον παθεῖν ἄν τι κατὰ τὸ εἶκός να ἐπηρεασθῶν σοβαρά ἀπὸ τα ἐπιχειρήματά σου πρὸς τὸν λόγον καὶ οἰηθῆναι μὴ ἔξω τοῦ δέοντος ἐπῆχθαι τοῖς και να πιστέψουν ὅτι η ἀπορία για τα λεγόμενα δεν εἶναι ἔξω ἀπὸ το δέον.
εἰρημένους τὴν ἐπαπόρησιν.

» Ἐχει δὲ οὐχ οὕτω, φησὶν, ἡ ἀλήθεια, κἂν ἀδυνάτως ἔχωμεν ἐκ τῶν
» Ἡ ἀλήθεια, ὁμως, δεν εἶναι αὐτή, αν και δεν θα μπορούσαμε να τα ὁμοίων ἀντιρητορεύειν τῷ λόγῳ, ἀλλ' ὁ μὲν ἀληθῆς περὶ τούτων ἀναιρέσουμε αὐτά με την ἴδια ρητορική δύναμη. Ἡ ἀλήθεια γι' αὐτά εἶναι λόγος ἐν τοῖς ἀποκρύφοις σοφίας θησαυροῖς τεταμίευται, τότε εἰς τὸ ἀποταμιευμένη στους ἀπόκρυφους θησαυρούς της σοφίας· και τότε θα ἐμφανῆς ἥξων, ὅταν ἔργῳ τὸ τῆς ἀναστάσεως διδαχθῶμεν μυστήριον, ἐμφανισθεῖ, ὅταν ἐμπρακτα θα μάθουμε το μυστήριο της ἀναστάσεως· ὁπότε

ὅτε οὐκέτι δεήσει ῥημάτων ἡμῖν πρὸς τὴν ἐλπίζομένην φανέρωσιν. δεν θα μας χρειάζονται λόγια για να φανερώσουμε ὅσα ἐλπίζουμε.

Ἄλλ' ὥσπερ ἐν νυκτὶ πολλῶν κινουμένων τοῖς διαγρυπνοῦσι λόγοις Ἀλλά, ὅπως ἀκριβῶς τη νύχτα, ὅσοι ξαγρυπνοῦν, λένε πολλά για τη λάμψη

περὶ τῆς τοῦ ἡλίου λαμπηδόνας, οἷά ἐστὶν, ἀργὴν ποιεῖ τὴν τοῦ λόγου του ἡλίου, πῶς (φαντάζονται ὅτι) εἶναι· μόλις ὁμως ἐμφανισθεῖ η χάρη της

ὑπογραφὴν προφανεῖσα μόνον τῆς ἀκτίνος ἢ χάρις, οὕτω πάντα ἀκτίνας του ἡλίου, καταργεῖ κάθε περιγραφή των λόγων· ἔτσι, ὅταν το λογισμὸν στοχαστικῶς τῆς μελλούσης καταστάσεως ἐφαπτόμενον, προσδοκώμενο ἀποκτηθεῖ με την πείρα, θ' ἀποδείξει χωρὶς καμιά ἀξία ἀντ' οὐδενὸς ἀποδείκνυσιν, ὅτε γένηται ἡμῖν ἐν τῇ πείρᾳ τὸ κάθε συλλογισμὸ ο ὁποῖος στοχάζεται τη μέλλουσα κατάσταση. προσδοκώμενον. Ἐπειδὴ δὲ χρὴ μὴ παντάπασι ἀνεξετάστους ἐαθῆναι Ἐπειδὴ, ὁμως, δεν πρέπει να ἀφήσουμε ολοκληρωτικά ἀνεξετάστες τις τὰς ἀντυπενεχθείσας ἡμῖν ἐνστάσεις, οὕτως τὸν περὶ τούτων λόγον

ενστάσεις που υπέβαλαν σε μας, γι' αυτό θα συζητήσουμε τα
επιχειρήματα
διαληψόμεθα.
αυτά.

103. »Νοῆσαι χρῆ πρῶτον τίς ὁ σκοπὸς τοῦ κατὰ τὴν ἀνάστασιν
»Πρέπει πρώτα να καταλάβουμε ποιός είναι ο σκοπός του δόγματος της
δόγματος, καὶ ὅτου χάριν καὶ εἴρηται τοῦτο παρὰ τῆς ἀγίας φωνῆς
αναστάσεως και για χάρη τίνος ἔχει λεχθεῖ αυτό από την αγία φωνή και
έγινε
καὶ πεπίστευται. Οὐκοῦν, ὡς ἂν τις ὄρω τινὶ τὸ τοιοῦτον περιλαβῶν
πιστευτό. Λοιπὸν, για να το ορίσουμε, αφού το βάλουμε σε
συγκεκριμένες
ὑπογράφειεν, οὕτως ἐροῦμεν· ὅτι ἀνάστασις ἔστιν ἢ εἰς τὸ ἀρχαῖον τῆς
συντεταγμένες, λέμε το εξής: ἀνάσταση εἶναι ἡ ἀποκατάσταση της
φύσεώς μας
φύσεως ἡμῶν ἀποκατάστασις. ' Ἄλλ' ἐν τῇ πρώτῃ ζωῇ, ἧς αὐτὸς
(στο αρχαίο κάλλος της). Ἀλλά, στην αρχική ζωή που μας ἐπλασε ο
Θεός,
γένεονε δημιουργὸς ὁ Θεὸς, οὔτε γῆρας ἦν, ὡς εἰκὸς, οὔτε νηπιότης,
δεν υπήρχαν, ὅπως ἦταν φυσικό, οὔτε γεράματα, οὔτε νηπιακή ηλικία,
οὔτε τὰ κατὰ τὰς πολυτρόπους ἀρρώστιας πάθη, οὔτε ἄλλο τῆς
οὔτε τα βάσανα των πολύμορφων ἀσθενειῶν, οὔτε τίποτε ἄλλο ἀπὸ την
σωματικῆς ταλαιπωρίας οὐδὲν (οὔτε γὰρ εἰκὸς ἦν τὰ τοιαῦτα
σωματικὴ ταλαιπωρία (διότι δεν εἶναι φυσικό να δημιουργεῖ τέτοιου
είδους
δημιουργεῖν τὸν Θεὸν), ἀλλὰ θεῖόν τι χρῆμα ἦν ἡ ἀνθρωπίνη φύσις
καταστάσεις ο Θεός)· ἀλλὰ ἡ ἀνθρώπινη φύση ἦταν κάτι το θεῖο, προτοῦ
πρὶν ἐν ὀρμῇ γίνεσθαι τοῦ κακοῦ τὸ ἀνθρώπινον. Ταῦτα δὲ πάντα τῇ
ορμήσει στην ἀνθρωπότητα το κακό. Και ὅλα αὐτὰ ἦλθαν σε μας με την
εἰσόδω τῆς κακίας ἡμῖν συνεισέβαλεν. Οὐκοῦν οὐδεμίαν ἀνάγκην ἔξει
ἐλευση της κακίας. Ἐπομένως, ο βίος που εἶναι χωρὶς κακία, δεν θα ἔχει
ὁ ἄνευ κακίας βίος ἐν τοῖς διὰ ταῦτα συμβεβηκόσιν εἶναι.
καμιά ἀνάγκη να γεύεται τις συνέπειες της κακίας.

104. » Ὡσπερ γὰρ ἐπακολουθεῖ τῷ διὰ κρυμῶν ὁδοιποροῦντι τὸ
»Συμβαίνει ὅ,τι μ' αὐτόν που πεζοπορεῖ στην παγωνιά και αισθάνεται το
ψύχος
ψύχεσθαι τὸ σῶμα, ἢ τῷ διὰ θερμῶν ἀκτίνων πορευομένω τὸ

στο σώμα του, ή ό,τι μ' αυτόν που βαδίζει κάτω από τις θερμές ακτίνες του

μελαίνεσθαι τὴν ἐπιφάνειαν, εἰ δὲ ἐκτὸς ἐκατέρου γένοιτο τούτων ἡλίου και μαυρίζει το δέρμα του· και όταν κάποιος απομακρυνθεί και από τα

συναπαλλαγῆσεται πάντως και τοῦ μελασμοῦ και τῆς ψύξεως, και δύο αυτά, θα απαλλαγεί σίγουρα και από το μαύρισμα και από την ψύξη· διότι,

οὐκ ἂν τις εὐλόγως ἐπιζητοῖ τὸ ἕκ τινος αἰτίας συμβαῖνον, τῆς αἰτίας όταν δεν υπάρχει η αιτία, κανείς δεν δικαιολογείται να ζητεί το αποτέλεσμά

οὐκ οὔσης· οὔτως ἡ φύσις ἡμῶν ἐμπαθῆς γενομένη, τοῖς ἀναγκαίως της. Ἐτσι και η φύση μας, όταν έγινε εμπαθής, αναγκαστικά υπέστη όσα ἐπακολουθοῦσι τῇ παθητικῇ ζωῇ συνηνέχθη, πρὸς δὲ τὴν ἀπαθῆ συνεπάγεται η ζωή των παθών. Όταν όμως επιστρέψει πάλι στην απαθῆ μακαριότητα πάλιν ἀναδραμοῦσα, οὐκέτι τοῖς ἐπακολουθοῦσι τῆς μακαριότητα, τότε δεν θα φέρει μαζί της τις συνέπειες της κακίας. κακίας συνενεχθήσεται.

» Ἐπει οὖν ὅσα ἐκ τῆς ἀλόγου ζωῆς τῇ ἀνθρωπίνῃ κατεμίχθη φύσει, οὐ Επειδή, λοιπόν, όσα από την άλογη ζωή αναμίχθηκαν στην ανθρώπινη φύση,

πρότερον ἦν ἐν ἡμῖν πρὶν εἰς πάθος διὰ κακίας πεσεῖν τὸ ἀνθρώπινον, δεν ανήκαν σε μας προτού πέσουμε στα πάθη με την κακία, σίγουρα, ἀναγκαίως καταλιπόντες τὸ πάθος και πάντα ὅσα μετ' αὐτοῦ όταν καθαρισθούμε από τα πάθη, θα εγκαταλείψουμε μαζί και όλα τα καθορᾶται συγκαταλείψομεν. Ὡστε οὐκ ἂν τις εὐλόγως ἐν τῷ βίῳ συνακόλουθά τους. Επομένως, δεν είναι ορθό σ' εκείνη τη ζωή (της ἐκείνῳ τὰ ἐκ τοῦ πάθους ἡμῖν συμβεβηκότα ζητήσειεν. αναστάσεως) να ζητάει κανείς όσα συνέβησαν σε μας εξαιτίας των παθών.

» Ὡσπερ γὰρ εἴ τις ῥωμαλέον περὶ ἑαυτὸν ἔχων χιτῶνα, γυμνωθεῖ
» Ὅπως όταν κάποιος έχοντας ξεσχισμένο χιτῶνα τον πετάζει από πάνω του,

τοῦ περιβλήματος, οὐκέτι ἂν τὴν τοῦ ἀπορρόφεντος ἀσχημοσύνην ἐφ' δεν θα βλέπει πλέον στον εαυτό του την ασχήμια του πεταμένου ρούχου, ἑαυτοῦ βλέποι, οὔτω και ἡμῶν ἀποδυσασμένων τὸν νεκρὸν ἐκείνον και ἔτσι όταν κι εμεῖς θα απεκδυθούμε από πάνω μας εκείνο τον νεκρό και απαίσιο

είδεχθῆ χιτῶνα, τὸν ἐκ τῶν ἀλόγων δερμάτων ἡμῖν ἐπιβληθέντα
χιτῶνα, που μας επιβλήθηκε ἀπὸ τα ἀλογα δέρματα (ὅταν ακούω δέρμα
εννοῶ

(δέρμα δὲ ἀκούων τὸ σχῆμα τῆς ἀλόγου φύσεως νοεῖν μοι δοκῶ, ὧ
τη μορφή της ἀλόγου φύσεως, την οποία φορέσαμε ἀφού
εξοικειωθήκαμε

πρὸς τὸ πάθος οἰκειωθέντες περιεβλήθημεν), πάντα ὅσα τοῦ ἀλόγου
με τα πάθη), τότε μαζί με την ἐκδυσση του δέρματος θα ἀποβάλλουμε
δέρματος περὶ ἡμᾶς ἦν ἐν τῇ ἀπεκδύσει τοῦ χιτῶνος συναποβαλούμεθα.
και ὅλα ὅσα ἦταν γύρω με το δέρμα της ἀλόγου φύσεως.

» Ἔστι δὲ ἃ προσελάβομεν ἀπὸ τοῦ ἀλόγου δέρματος, ἡ μίξις, ἡ

» Και αὐτά που πήραμε ἀπὸ το ἀλογο δέρμα εἶναι ἡ γαμικὴ μίξις, ἡ
σύλληψη,

σύλληψις, ὁ τόκος, ὁ ῥύπος, ἡ θηλή, ἡ τροφή, ἡ ἐκποίησης, ἡ κατ'
ὀλίγον

ἡ γέννηση, ἡ ἀκαθαρσία, ὁ θηλασμός, ἡ τροφή, ἡ ἀποβολή των
ἀκαθαρσιῶν,

ἐπὶ τὸ τέλειον αὔξεισις, ἡ ἀκμή, τὸ γῆρας, ἡ νόσος, ὁ θάνατος. Εἰ οὖν
ἡ βαθμιαία αὔξιση πρὸς το τέλειο, ἡ νεότης, τα γεράματα, ἡ ἀσθένεια,
ο

ἐκεῖνο περὶ ἡμᾶς οὐκ ἔσται, πῶς ἡμῖν τὰ ἐξ ἐκείνου ὑπολειφθήσεται;
θάνατος. Εἴαν, λοιπόν, δεν θα ἔχουμε πάνω μας ἐκεῖνο (το δέρμα), πῶς θα
Ἔστω μάταιον ἄλλης τινὸς καταστάσεως κατὰ τὴν μέλλουσαν ζωὴν
μείνουν σε μας ἐκεῖνα που προέρχονται ἀπ' αὐτό; Επομένως, ἀφού
ελπίζουμε

ἐλπίζομένης, διὰ τῶν μηδὲν αὐτῇ κοινωνούντων ἐνίστασθαι πρὸς τὸ
στη μέλλουσα ζωὴ μια ἄλλη κατάσταση, εἶναι μάταιος κόπος να
ἀντιδρῶν στο

δόγμα τῆς ἀναστάσεως. Τί γὰρ κοινὸν ἔχει ἡ ῥικνότης καὶ πολυσαρκία
δόγμα της ἀναστάσεως με στοιχεῖα που δεν ἔχουν καμιά σχέση μ' αὐτήν.
Διότι,

καὶ τηκεδῶν καὶ πληθώρα καὶ εἴ τι ἄλλο τῇ ρευστῇ φύσει τῶν
τί κοινὸ ἔχει το ζάρωμα και ἡ παχυσαρκία, ἡ ἀδυναμία και ἡ
πληθωρικότητα

σωμάτων ἐπισυμβαίνει πρὸς τὴν ζωὴν ἐκείνην, ἢ τῆς ῥοώδους τε και
και ὅ,τι ἄλλο ἀφορὰ στη ρευστὴ φύση των σωμάτων με τη ζωὴ ἐκείνη, ἡ
οποία

παροδικῆς τοῦ βίου διαγωγῆς ἠλλοτριῶται;

εἶναι ξένη με τη ρευστὴ και παροδικὴ διαγωγή της παρούσης ζωῆς;

105. »Ἐν ζητεῖ μόνον ὁ τῆς ἀναστάσεως λόγος, τὸ φυῆναι διὰ
»Ἐνα μόνο ζητάει το δόγμα της αναστάσεως, ἄνθρωπο που προήλθε
γενέσεως ἄνθρωπον, μᾶλλον δὲ, καθὼς φησι τὸ Εὐαγγέλιον, εἰ
ἀπὸ γέννηση, ἢ καλύτερα, ὅπως λέει το Εὐαγγέλιο, "εἰάν γεννήθηκε
"ἔγενήθη ἄνθρωπος εἰς τὸν κόσμον", τὸ δὲ μακρόβιον ἢ ὠκύμορον,
ἄνθρωπος στον κόσμον"· το αν υπήρξε μακρός ἢ βραχύς ο βίος του
ἢ τὸν τοῦ θανάτου τρόπον τοιῶσδε ἢ ἑτέρως συμβεβηκέναι, μάταιον
ἢ ο θάνατός του συνέβη με τον ἄλφα ἢ βήτα τρόπο, εἶναι μάταιο να
τῷ τῆς ἀναστάσεως λόγῳ συνεξετάζω. Ὅπως γὰρ ἂν τοῦτο δῶμεν
συνεξετάζεται με το δόγμα της αναστάσεως. Ὅπως κι αν υποθέσουμε ὅτι
καθ' ὑπόθεσιν ἔχειν, ἐν τῷ ὁμοίῳ πάντως ἐστίν, οὔτε δυσκολίας οὔτε
ἐγιναν αὐτά, εἶναι σχεδόν το ἴδιο, και ἀπὸ τη διαφορὰ αὐτῆ
ῤαστώνης ἐκ τῆς τοιαύτης διαφορᾶς περὶ τὴν ἀνάστασιν οὔσης. Τὸν
δεν προκαλεῖται οὔτε δυσκολία οὔτε ευκολία στην ἀνάσταση.
γὰρ τοῦ ζῆν ἄρξάμενον ζῆσαι χρὴ πάντως, τῆς ἐν τῷ μέσῳ διὰ τοῦ
Εκεῖνος που ἄρχισε να ζει, πρέπει πάντως να ζήσει, ἀφοῦ διορθωθεῖ με
την
θανάτου συμβάσης αὐτῷ διαλύσεως ἐν τῇ ἀναστάσει διορθωθείσης.
ἀνάσταση ἢ διάλυσή του, που στο μεταξύ ἔφερε ο θάνατος.
Τὸ δὲ πῶς ἢ πότε ἢ διάλυσις γίνεται, τί τοῦτο πρὸς τὴν ἀνάστασιν;
Το πῶς και το πότε γίνεται ἢ διάλυση, τί σχέση ἔχει με την ἀνάσταση;

106. »Πρὸς ἕτερον γὰρ σκοπὸν βλέπει ἢ περὶ τούτου σκέψις, οἷον καθ'
»Ἡ ἐξέταση γι' αὐτό (το δόγμα της αναστάσεως) λαμβάνει υπόψη της
ἄλλη
ἡδονὴν τις ἐβίω, ἢ ἀνιώμενος, κατ' ἀρετὴν ἢ κακίαν, ἐπαινετῶς ἢ
προϋπόθεση, αν δηλαδή ἐζήσε κανεῖς με ἀπολαύσεις ἢ με στερήσεις, με
ἀρετὴ
ὑπαίτιως, ἐλεεινῶς ἢ μακαρίως παρῆλθε τὸν χρόνον. Ταῦτα γὰρ
ἢ κακία, ἐπαινετά ἢ με ενοχές, αν πέρασε τη ζωὴ του ἐλεεινά ἢ
ευτυχισμένα.
πάντα καὶ τὰ τοιαῦτα ἐκ τοῦ μέτρου τῆς ζωῆς καὶ ἐκ τοῦ εἴδους κατὰ
Διότι ὅλα αὐτά και τα παρόμοια βρίσκονται ἀπὸ το μακρὸς και το εἶδος
της
τὸν βίον εὐρίσκεται, καὶ οὔτω πρὸς τὴν κρίσιν τῶν βεβιωμένων
παρούσης ζωῆς. Και ἔτσι, ὅταν θα γίνει ἢ κρίση για ὅσα ἐζήσε (ο
ἄνθρωπος),
ἀναγκαῖον ἂν εἴη τῷ κριτῇ πάθος καὶ λώβην καὶ νόσον καὶ γῆρας καὶ

υποχρεωτικά ο κριτής θα ερευνήσει το πάθος, την πληγή, την ασθένεια, τα

ἀκμήν καὶ νεότητα καὶ πλοῦτον καὶ πενίαν διερευνᾶσθαι, ὅπως τις δι' γεράματα, τη νεότητα, τον πλούτο, τη φτώχεια· πώς ο καθένας συμπεριφέρθηκε

ἐκάστου τούτων γενόμενος, ἢ εὖ ἢ κακῶς τὸν συγκληρωθέντα βίον στην ανάλογη κατάσταση, αν πέρασε το βίο που του έλαχε καλώς ή κακώς,

παρέδραμε, καὶ εἰ πολλῶν ἐγένετο δεκτικὸς ἀγαθῶν ἢ κακῶν, ἐν μακρῶ εἰς δέχθηκε πολλά αγαθά ή κακά σε μεγάλο χρονικό διάστημα,

τῷ χρόνῳ ἢ οὐδὲ τὴν ἀρχὴν ὅλως ἐκατέρου τούτων ἐφήψατο, ἐν ή μήπως δεν δοκίμασε κανένα απ' αυτά, διότι έπαυσε να ζει

ἀτελεῖ τῇ διανοίᾳ τοῦ ζῆν παυσάμενος; Ὅταν δὲ πρὸς τὴν πρώτην προτοῦ καν ωριμάσει; Ὅταν, λοιπόν, ο Θεός επαναφέρει

τοῦ ἀνθρώπου κατασκευὴν δι' ἀναστάσεως ὁ Θεὸς ἐπανάγη τὴν φύσιν, τη φύση του ανθρώπου στην πρώτη της κατάσταση,

ἀργὸν ἂν εἴη τὰ τοιαῦτα λέγειν, καὶ τὸ διὰ τῶν τοιούτων ἐνστάσεων θα ήταν άσκοπο να συζητάει κανείς τέτοια, και να πιστεύει ότι με αυτές τις

οἴεσθαι τὴν τοῦ Θεοῦ δύναμιν πρὸς τὸν σκοπὸν ἐμποδίζεσθαι.

αντιρρήσεις θα εμποδίσει τη δύναμη του Θεού να φθάσει στον σκοπό της.

107. »Σκοπὸς δὲ αὐτῷ εἶς, τὸ τελειωθέντος ἤδη διὰ τῶν καθ' ἕκαστον

»Και ο σκοπός του (Θεού) είναι ένας· όταν το πλήρωμα όλης της φύσεώς μας

ἀνθρώπων παντὸς τοῦ τῆς φύσεως ἡμῶν πληρώματος, τῶν μὲν εὐθύς τελειωθεί με αυτά που αφορούν στον κάθε άνθρωπο, αφού άλλοι ευθύς αμέσως

ἤδη κατὰ τὸν βίον τοῦτον ἀπὸ κακίας κεκαθαυμένων, τῶν δὲ μετὰ

ἀπὸ τὴν παρούσα ζωή θα έχουν καθαρθεί ἀπὸ τὴν κακία, ενώ άλλοι θα

ταῦτα διὰ τοῦ πυρὸς τοῖς καθήκουσι χρόνοις ἰατρευθέντων, τῶν

γιατρευθούν με το πυρ στο μέλλον στα αναγκαία χρόνια, και τέλος άλλοι

ἐπίσης καὶ τοῦ καλοῦ καὶ τοῦ κακοῦ τὴν πείραν παρὰ τὸν τῆδε βίον

που δεν γνώρισαν στον παρόντα βίο τη γεύση ούτε του καλού ούτε του κακού,

ἀγνοησάντων, πᾶσι προθεῖναι τὴν μετουσίαν τῶν ἐν αὐτῷ καλῶν,

(σκοπὸς του Θεού είναι) σ' όλους να προσφέρει τη συμμετοχή στα αγαθά του,

ἄπερ φησὶν ἡ Γραφή, μήτε ὀφθαλμὸν ἰδεῖν μήτε ἀκοὴν δέξασθαι μήτε

τα οποία, όπως λέει η Αγία Γραφή, μήτε οφθαλμός τα είδε μήτε αυτί τα άκουσε

λογισμοῖς ἐφικτὸν γενέσθαι.

μήτε σκέψη τα διανοήθηκε.

»Τοῦτο δὲ οὐδὲν ἄλλο ἐστὶ, κατὰ γε τὸν ἐμὸν λόγον, ἢ τὸ ἐν αὐτῷ τῷ

»Και αυτό, σύμφωνα με την αντίληψή μου, δεν σημαίνει τίποτε άλλο, παρά το

Θεῷ γενέσθαι· τὸ γὰρ ἀγαθὸν τὸ ὑπὲρ ἀκοὴν καὶ ὀφθαλμὸν καὶ να εἶναι μέσα στην ύπαρξη του Θεού. Διότι το αγαθό που ξεπερνά την ακοή,

καρδίαν, αὐτὸ ἂν εἴη τὸ τοῦ παντός ὑπερκείμενον. Ἡ δὲ τοῦ κατ' τὴν ὄραση και τη σκέψη, εἶναι αὐτό(ς) (ο Θεός) που βρίσκεται πάνω απ' όλα.

ἀρετὴν ἢ κακίαν βίου διαφορὰ ἐν τῷ μετὰ ταῦτα κατὰ τοῦτο

Και η διαφορά μεταξύ του εναρέτου και αμαρτωλού βίου στη μέλλουσα ζωή

δειχθήσεται μάλιστα, ἐν τῷ θᾶττον ἢ σχολαιότερον μετασχεῖν τῆς

θα φανεί περισσότερο στο εξής, στη γρήγορη ή αργή (χρονικά)

συμμετοχή

ἐλπιζομένης μακαριότητος. Τῷ γὰρ μέτρῳ τῆς ἐγγενομένης ἐκάστῳ

στην προσδοκώμενη μακαριότητα. Διότι ο χρόνος της θεραπείας θα εξαρτηθεί

κακίας ἀναλογήσεται πάντως καὶ ἡ τῆς ἰατρείας παράτασις. Ἰατρεία δὲ

σίγουρα ἀπὸ το ποσό της κακίας που ἔχει ο καθένας. Και θεραπεία της ψυχῆς

ἂν εἴη ψυχῆς τὸ τῆς κακίας καθάρσιον· τοῦτο δὲ ἄνευ ἀλγεινῆς

εννοείται η κάθαρση ἀπὸ την κακία. Αυτή δεν εἶναι δυνατόν να

κατορθωθεῖ

διαθέσεως κατορθωθῆναι οὐχ οἷόν τε, καθὼς ἐν τοῖς προλαβοῦσιν

χωρὶς πόνου, ὅπως το αναφέραμε προηγουμένως.

ἐξήτασται.

108. »Μᾶλλον δὲ ἂν τις ἐπιγνοίη τῶν ἐνστάσεων τὸ περιττὸν καὶ

»Αλλά, ὁπωσδήποτε, μπορεῖ κανεὶς εὐκόλα να καταλάβει πόσο περιττές και

ἀνοίκειον, εἰς τὸ βάθος τῆς ἀποστολικῆς διακύψας σοφίας. Τοῖς γὰρ

ἀνάρμοστες εἶναι οἱ αντιρρήσεις, εἴαν ενδιατρίψει στο βάθος της σοφίας των

Κορινθίους τὸ περὶ τούτων σαφηνίζων μυστήριον, τάχα τὰ αὐτά

Αποστόλων. Πράγματι ο Απόστολος εξηγεί το μυστήριο αυτό στους Κορινθίους,

προτεινόντων αὐτῷ κἀκείνων, ἃ παρὰ τῶν νῦν κατεπιχειρούντων
οἱ οποίοι πιθανόν είχαν τις ίδιες αντιρρήσεις, όπως ακριβώς έχουν όσοι
τώρα

τοῦ δόγματος ἐπὶ ἀνατροπῇ τῶν πεπιστευμένων προφέρεται, τῷ ἰδίῳ
προσπαθούν να ανατρέψουν την πίστη στο δόγμα της αναστάσεως. Λέει
τα

ἀξιῶματι τὸ τῆς ἀμαθίας αὐτῶν ἐπικόπτων θράσος, οὕτως ἰλέγει.

εξῆς (ο Απόστολος), για να κόψει με τη γνώση του το θράσος της δικής
τους

"Ἐρεῖς οὖν μοι· πῶς ἐγείρονται οἱ νεκροί; Ποῖῳ δὲ σώματι ἔρχονται;
αμάθειας: "Θα μου πεις· πώς θ' αναστηθούν οι νεκροί; Με ποῖο σώμα θα
"Αφρων," φησὶ, "σὺ ὃ σπείρεις οὐ ζωοποιεῖται ἐὰν μὴ ἀποθάνῃ, καὶ ὃ
έλθουν; Ανόητε", λέει, "εσύ αυτό που σπέρνεις δεν φυτρώνει, αν δεν
σαπίσει·

σπείρεις, οὐ τὸ σῶμα τὸ γενησόμενον σπείρεις, ἀλλὰ γυμνὸν κόκκον, εἰ
και δεν σπέρνεις το φυτό που θα φυτρώσει, ἀλλὰ σπέρνεις ξερὸ σπόρο
σταριού

τύχοι σίτου, ἢ ἄλλου τινὸς τῶν σπερμάτων· ὃ δὲ Θεὸς δίδωσιν αὐτῷ
ἢ κάποιου ἄλλου φυτοῦ· ο Θεὸς ὅμως εἶναι που δίνει το σώμα (του
φυτοῦ),

σῶμα καθὼς ἠθέλησεν."

ὅπως ο ἴδιος θέλει".

» Ἐνταῦθα γὰρ ἐπιστομίζεις μοι δοκεῖ τοὺς ἀγνοοῦντας τὰ οἰκεῖα

»Εδώ, νομίζω, αποστομώνει αυτούς που δεν γνωρίζουν τα πραγματικά
ὅρια

μέτρα τῆς φύσεως καὶ πρὸς τὴν ἑαυτῶν ἰσχὺν τὴν θείαν

της φύσεώς μας και ερευνούν τη θεία δύναμη σύμφωνα με τη δική τους

ἀντεξετάζοντας δύναμιν καὶ οἰομένους τοσοῦτον εἶναι τῷ Θεῷ

αντίληψη· πιστεύουν ὅτι ο Θεὸς ἔχει τόση μόνο δυνατότητα, ὅση

δυνατὸν, ὅσον χωρεῖ καὶ ἡ ἀνθρωπίνη κατάληψις· τὸ δὲ ὑπὲρ ἡμᾶς ὄν,

αντιλαμβάνεται ο νους του ἀνθρώπου· και ὅτι αὐτὸ που εἶναι πάνω ἀπὸ
τις

καὶ τοῦ Θεοῦ παριέναι τὴν δύναμιν. Ὁ γὰρ ἐρωτήσας τὸν

δικές μας δυνατότητες, ξεπερνά και τη δύναμη του Θεού. Βέβαια, αὐτός
που

Ἄπόστολον τὸ "πῶς ἐγείρονται οἱ νεκροί", ὡς ἀμήχανον ὄν τὸ

ρώτησε τον Απόστολο, "πώς θ' αναστηθούν οι νεκροί", πιστεύει ὅτι εἶναι

έσκεδασμένων τῶν τοῦ σώματος στοιχείων εἰς συνδρομὴν πάλιν ἔλθεῖν αδύνατο τα σκορπισμένα στοιχεία του σώματα να συγκροτηθούν και πάλι.

ἀποφαίνεται, καὶ ὡς τούτου μὴ δυναμένου, ἄλλου δὲ σώματος παρὰ και αφού αυτό είναι αδύνατο, και ἄλλο σῶμα δεν γίνεται τὴν συνδρομὴν τῶν στοιχείων οὐχ ὑπολειπομένου, τοῦτό φησι κατὰ εκτός από τη συνδρομὴ των στοιχείων, καταλήγει στο εξής, που το συμπεράνε

τοὺς δεινοὺς τῶν διαλεγομένων συμπεράνας διὰ τινος ἀκολουθίας μ' ἓνα υποθετικό συλλογισμό, ὅπως κάνουν οι ικανοὶ συζητητές: ἄπερ ὑπέθετο· εἰ σῶμά ἐστι συνδρομὴ στοιχείων, τούτων δὲ ἀμήχανος εἰάν το σῶμα αποτελεί συνδρομὴ στοιχείων και η συνδρομὴ αυτών για δεύτερη

ἐκ δευτέρου ἢ σύνοδος, ποῖω χρήσονται σώματι οἱ ἀνιστάμενοι; φορὰ δεν είναι δυνατή, τότε ποῖο σῶμα θα ἔχουν οι αναστημένοι;

109. »Τοῦτο τοίνυν τὸ δοκοῦν διὰ τινος τεχνικῆς σοφίας αὐτοῖς »Αυτό το συμπέρασμα, το οποίο βγήκε από ἓνα φιλοσοφικό τέχνασμα, συμπεπλέχθαι, ἀφροσύνην ὠνόμασε τῶν μὴ κατιδόντων ἐν τῇ λοιπῇ το ὠνόμασε (ο Ἀπόστολος) ανοησία εκείνων που δεν είδαν στην υπόλοιπη

κτίσει τὸ ὑπερέχον τῆς θείας δυνάμεως. Καταλιπὼν γὰρ τὰ δημιουργία την υπεροχὴ της θείας δυνάμεως. Πράγματι, ἄφησε στην ἄκρη τα

ὑψηλότερα τοῦ Θεοῦ θαύματα, δι' ὧν ἦν εἰς ἀπορίαν ἀγαγεῖν τὸν σπουδαιότερα θαύματα του Θεοῦ, με τα οποία θα μπορούσε να φέρει σε ἀκούοντα (οἶον, τί τὸ οὐράνιον σῶμα και πόθεν, τί δὲ τὸ ἡλιακὸν ἢ τὸ αμηχανία τον ακροατὴ του –για παράδειγμα, τί είναι το σύμπαν και από πού

σεληναῖον ἢ τὸ ἐν τοῖς ἄστροις φαινόμενον, ὁ αἰθὴρ, ὁ ἀήρ, τὸ ὕδωρ, ἔρχεται, τί είναι ο ἥλιος, η σελήνη ἢ το φαινόμενο των ἀστρων, ο αιθέρας,

ἢ γῆ;) ἐκ τῶν συντρόφων ἡμῖν και κοινοτέρων ἐλέγχει τῶν ο ἀέρας, το νερό, η γη;–, (αφήνοντας ὅλα αυτά) ἐλέγχει την απερισκεψία των

ἐνισταμένων τὸ ἀνεπίσκεπτον.

αντιρρησιῶν με κοινὰ και κοντινὰ μας παραδείγματα.

»Οὐδὲ ἡ γεωργία σε διδάσκει, φησὶν, ὅτι μάταιός ἐστιν ὁ πρὸς τὸ

»Διότι, δεν σε διδάσκει η γεωργία, ρωτάει (ο Απόστολος), ότι ματαιοπονεί
ἐαυτοῦ μέτρον τῆς θείας δυνάμεως τὸ ὑπερέχον στοχαζόμενος; Πόθεν ὁποῖος μετράει την ανώτερη δύναμη του Θεού με τα δικά του μέτρα; Από πού
τοῖς σπέρμασι τὰ περιφυόμενα σώματα; Τί δὲ καθηγείται τῆς βλάστης προέρχονται τα σώματα που φυτρώνουν γύρω στους σπόρους; Τί γίνεται πριν
αὐτῶν; οὐχὶ θάνατος, εἴπερ θάνατός ἐστὶν ἡ τοῦ συνεστηκότος βλαστήσουν; Δεν γίνεται ο θάνατος, εφόσον θάνατος είναι η διάλυση των
διάλυσις; Τὸ γὰρ σπέρμα οὐκ ἂν ἔλθοι εἰς ἔκφυσιν μὴ διαλυθὲν ἐν τῇ συστατικῶν στοιχείων; Διότι ο σπόρος δεν πρόκειται να φυτρώσει, εάν δεν
βῶλω, καὶ γενόμενον ἀραιὸν καὶ πολύπορον, ὥστε καταμιχθῆναι πρὸς διαλυθεῖ στο χῶμα και δεν γίνει αραιός και πορώδης, ὥστε ν' αναμιχθεῖ η ουσία
τὴν παρακειμένην ἰκμάδα τῆ οἰκεία ποιότητι, καὶ οὕτως εἰς ῥίζαν καὶ του με την υγρασία του περιβάλλοντος, και έτσι να δώσει ρίζα και βλαστό·
βλάστην μεταποιηθῆναι, καὶ μηδὲ ἐν τούτῳ μεῖναι, ἀλλὰ μεταβαλεῖν και οὔτε εκεί θα μείνει, ἀλλὰ θα μεταποιηθεῖ σε καλαμιά που θα έχει εἰς καλάμην, τοῖς διὰ μέσου γόνασιν οἷόν τισι συνδέσμοις ὑπεζωσμένην, πάνω της, σαν να είναι ζωσμένη με συνδέσμους, τα ενδιάμεσα γόνατα, πρὸς τὸ δύνασθαι φέρειν ἐν ὀρθίῳ τῷ σχήματι τὸν στάχυν τῷ καρπῷ για να μπορεί να σηκώσει το στάχυ σε ὀρθια στάση, ὅταν θα είναι γεμάτο από
βαρυνόμενον. Ποῦ τοίνυν ταῦτα περὶ τὸν σῖτον ἦν πρὸ τῆς ἐν τῇ καρπῷ. Πού ήταν αυτά στο στάρι, προτού από τη διάλυση του σπόρου βῶλω αὐτοῦ διαλύσεως; Ἀλλὰ μὴν ἐκεῖθεν τοῦτό ἐστὶν. Εἰ γὰρ μὴ στο χῶμα; Και βέβαια, από κει είναι όλα αυτά. Διότι, αν δεν υπήρχε εκείνο
ἐκεῖνο πρότερον ἦν οὐδ' ἂν ὁ στάχυς ἐγένετο.
προηγουμένως, οὔτε το στάχυ θα γινόταν.

110, »Ὡσπερ τοίνυν τὸ κατὰ τὸν στάχυν σῶμα ἐκ τοῦ σπέρματος
»Ὅπως, λοιπόν, το σώμα του στάχυ φυτρώνει από τον σπόρο, επειδή φύεται, ὡς τῆς θείας δυνάμεως ἐξ αὐτοῦ ἐκείνου τοῦτο φιλοτεχνούσης, η θεία δύναμη το επιμελείται για να γίνει απ' αυτόν (σπόρο) εκείνο (στάχυ)·
καὶ οὔτε δι' ὅλου ταύτόν ἐστι τῷ σπέρματι οὔτε παντάπασις ἕτερον,

και δεν είναι απόλυτα όμοιο με το σπόρο αλλά ούτε και διαφορετικό σε όλα:

οὕτω, φησὶ, καὶ τὸ μυστήριον τῆς ἀναστάσεως ἤδη σοι διὰ τῶν ἐν τοῖς κατὰ τον ἴδιο τρόπο, λέει, και το μυστήριο της αναστάσεως σου έχει σπέρμασι θαυματοποιουμένων προερμηνεύεται, ὡς τῆς θείας προτυπωθεῖ με τα θαυμαστά συμβάντα των σπόρων. Διότι, η θεία δύναμη,

δυνάμεως ἐν τῷ περιόντι τῆς ἐξουσίας, οὐ μόνον ἐκεῖνο τὸ διαλυθέν σοι με την πολλή της εξουσία, δεν σου αποδίδει μόνο εκείνο που έχει διαλυθεί,

πάλιν ἀποδιδούσης, ἀλλὰ σοι καὶ ἕτερα μεγάλα τε καὶ καλὰ

ἀλλὰ σου προσθέτει και άλλα μεγάλα και καλά σ' αυτό,

προστιθείσης, δι' ὧν σοι πρὸς τὸ μεγαλοπρεπέστερον ἢ φύσις

με τα οποία η ανθρώπινη φύση σου παρουσιάζεται πιο μεγαλοπρεπής.

κατασκευάζεται. "Σπείρεται," φησὶν, "ἐν φθορᾷ, ἐγείρεται ἐν ἀφθαρσίᾳ·

"Σπείρεται", λέει, "στη φθορά, ανασταίνεται σε κατάσταση αφθαρσίας·

σπείρεται ἐν ἀσθενείᾳ, ἐγείρεται ἐν δυνάμει· σπείρεται ἐν ἀτιμίᾳ,

σπείρεται ασθενικό, ανασταίνεται δυνατό· σπείρεται ἀτιμο και

ἐγείρεται ἐν δόξῃ· σπείρεται σῶμα ψυχικὸν, ἐγείρεται σῶμα

ανασταίνεται ἐνδοξο· σπείρεται (πεθαίνει) σῶμα ψυχικό και ανασταίνεται πνευματικόν."

σῶμα πνευματικό".

» Ὡς γὰρ καταλιπὼν μετὰ τὸ διαλυθῆναι ἐν τῇ βάλῳ σῖτος τὴν ἐν τῷ

»Ὅπως ο σπόρος του σταριού, μετὰ τη διάλυσή του στο χώμα, αφήνει τη

ποσῶ βραχύτητα καὶ τὴν ἐν τῷ ποιῶ τοῦ σχήματος αὐτοῦ ιδιότητα,

μικρή του ποσότητα και την ποιοτική ιδιότητα της μορφής του, αλλά δεν

ἐαυτὸν οὐκ ἀφῆκεν, ἀλλ' ἐν ἐαυτῷ μένων στάχυς γίνεται, πάμπολλα

αφήνει την ταυτότητά του, παρά μένοντας στον εαυτό του γίνεται στάχυς

και

διαφέρων αὐτὸς ἐαυτοῦ, μεγέθει, καὶ κάλλει, καὶ ποικιλίᾳ, καὶ σχήματι·

πολύ διαφέρει από τον εαυτό του στο μέγεθος, την ομορφιά, την

ποικιλία,

κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον καὶ ἡ ἀνθρωπίνη φύσις ἐναφεῖσα τῷ θανάτῳ

το σχήμα. Κατὰ παρόμοιο τρόπο, και η ανθρώπινη φύση αφήνει με το

θάνατο

πάντα τὰ περὶ αὐτὴν ιδιώματα, ὅσα διὰ τῆς ἐμπαθοῦς διαθέσεως

ὄλες τις ιδιότητές της, τις οποίες ἀπόκτησε με την εμπαθή της διάθεση,

ἐπεκτίησατο, τὴν ἀτιμίαν λέγω, τὴν φθορὰν, τὴν ἀσθένειαν, τὴν κατὰ

και εννοώ την ατιμία, τη φθορά, την ασθένεια, τη διαφορά κατὰ ηλικία,

τῆς ἡλικίας διαφορὰν, ἑαυτὴν οὐκ ἀφήσιν, ἀλλ' ὥσπερ εἰς στάχυν τινὰ χωρὶς ὅμως να εγκαταλείπει τον εαυτό της· ἀλλὰ, σαν στάχυ, μεταφέρεται

πρὸς τὴν ἀφθαρσίαν μεθίσταται καὶ τὴν δόξαν καὶ τὴν τιμὴν καὶ τὴν στην ἀφθαρσία, τη δόξα, την τιμή, τη δύναμη και την τελειότητα σε όλα. δύναμιν καὶ τὴν ἐν παντὶ τελειότητα καὶ τὸ μηκέτι τὴν ζωὴν αὐτῆς
Ἡ ζωὴ της δεν ρυθμίζεται πλέον ἀπὸ τις ιδιότητες της φύσεως, οἰκονομεῖσθαι τοῖς φυσικοῖς ιδιώμασιν, ἀλλ' εἰς πνευματικὴν τινὰ καὶ ἀλλά ἔχει εἰσελθεῖ σε κάποια πνευματικὴ και ἀπαθὴ κατάσταση. ἀπαθῆ μεταβῆναι κατάστασιν. Αὕτη γὰρ ἔστιν ἡ τοῦ ψυχικοῦ Αὕτη εἶναι ἀκριβῶς ἡ ιδιότητα του ψυχικοῦ σώματος, σώματος ιδιότης, τὸ ἀεὶ διὰ τινος ῥοῆς καὶ κινήσεως ἀπὸ τοῦ ἐν ᾧ το να αλλοιώνεται διαρκῶς με συνεχὴ ροή και κίνηση και να μεταβάλλεται

ἔστιν ἀλλοιοῦσθαι, καὶ μεταβάλλειν εἰς ἕτερον. "Α γὰρ οὖν οὐκ ἐπ' ἀπὸ την κατάσταση που εἶναι σε κάτι ἄλλο. Απ' αὐτά, λοιπόν, τα οποία δεν

ἀνθρώποις μόνον ὀρῶμεν, ἀλλὰ καὶ ἐν φυτοῖς καὶ ἐν βοσκήμασι, τα βλέπουμε μόνο στους ανθρώπους ἀλλὰ και στα φυτὰ και τα ζῶα, τούτων οὐδὲν ἐν τῷ τῷδε βίῳ ὑπολειφθήσεται. τίποτε δεν θα μείνει στην ἄλλη ζωὴ.

111. »Δοκεῖ δέ μοι καὶ διὰ πάντων συναγορεύειν ὁ ἀποστολικὸς λόγος
»Μου φαίνεται ὅτι και με ὅλα αὐτά συμφωνεῖ ο λόγος του Αποστόλου με τη

τῆ καθ' ἡμᾶς ὑπολήψει τῆς ἀναστάσεως καὶ τοῦτο δεικνύειν ὅπερ ὁ ἀντίληψή μας για την ἀνάσταση· και φανερώνει αὐτό που περιέχει ἡμέτερος ὀρισμὸς περιέχει λέγων, μηδὲν ἕτερον εἶναι ἀνάστασιν, ἢ τὴν ο δικός μας ὀρισμὸς, που λέει ὅτι ἀνάσταση δεν εἶναι τίποτε ἄλλο εἰς τὸ ἀρχαῖον τῆς φύσεως ἡμῶν ἀποκατάστασιν. Ἐπειδὴ γὰρ ἐν τῇ παρά η ἀποκατάσταση στην ἀρχαία φύση μας. Ἐπειδὴ διδαχθήκαμε ἀπὸ την

πρῶτη κοσμογονία τοῦτο παρὰ τῆς Γραφῆς μεμαθήκαμεν, ὅτι πρῶτον Ἁγία Γραφή το ἐξῆς, ὅτι στην πρῶτη δημιουργία πρῶτα βλάστησε ἡ γῆ ἐβλάστησεν ἡ γῆ βοτάνην χόρτου, καθὼς ὁ λόγος φησὶν, εἶτα ἐκ τῆς βοτάνη ἀπὸ χόρτα, ὅπως το λέει το κείμενο, και ἔπειτα ἀπὸ το βλαστὸ βλάστης τὸ σπέρμα ἐγένετο, οὔπερ ἐπὶ τὴν γῆν καταρρύντος, ἐγινε ο σπόρος, ο οποίος, ὅταν πέσει στο χῶμα, φυτρώνει πάλι τὸ αὐτὸ πάλιν εἶδος τοῦ ἐξ ἀρχῆς φυέντος ἀνέδραμε, φησὶ δὴ τοῦτο το ἴδιο εἶδος του δένδρου που φυτεύθηκε ἀρχικὰ· αὐτό γίνεται,

ὁ θεῖος Ἄπόστολος καὶ ἐπὶ τῆς ἀναστάσεως γίνεσθαι.
λέει ο θεῖος Ἀπόστολος, και με την ανάσταση.

»Οὐ μόνον δὲ τοῦτο παρ' αὐτοῦ διδασκόμεθα, τὸ πρὸς τὸ
»Και δεν διδασκόμαστε μόνον αυτό απ' αυτόν, ὅτι δηλαδή το ανθρώπινο
μεγαλοπρεπέστατον μεθίστασθαι τὸ ἀνθρώπινον, ἀλλ' ὅτι τὸ
γένος μετακομίζει σε πιο μεγαλοπρεπή κατάσταση, ἀλλά και ὅτι αυτό
που
ἐλπίζόμενον οὐδὲν ἕτερόν ἐστὶν ἢ ὅπερ ἐν πρώτοις ἦν. Ἐπειδὴ γὰρ τὸ
ἐλπίζουμε δεν εἶναι τίποτε ἄλλο παρά αυτό που ἦταν αρχικά. Ἐπειδὴ
ὁμως
κατ' ἀρχᾶς οὐχ ὡς στάχυς ἀπὸ τοῦ σπέρματος, ἀλλ' ἐκεῖθεν τὸ
αρχικά δεν προήλθε ο στάχυς ἀπὸ το σπόρο ἀλλά ο σπόρος ἀπὸ το στάχυ,
σπέρμα, μετὰ ταῦτα δὲ οὗτος τῷ σπέρματι περιφύεται, ἢ τοῦ
και κατόπιν ο στάχυς βλαστάνει γύρω ἀπὸ το σπόρο, η σειρά του
ὑποδείγματος ἀκολουθία σαφῶς ἐπιδείκνυσι, τὸ πᾶσαν τὴν διὰ τῆς
παραδείγματος δείχνει με σαφήνεια ὅτι ὅλη η μακαριότητα,
ἀναστάσεως ἀναβλαστήσουσαν ἡμῖν μακαριότητα, πρὸς τὴν ἐξ ἀρχῆς
που ξεπηδά ἀπὸ την ἀνάσταση, μας επαναφέρει στην πρωταρχική
ἐπανιέναι χάριν.
χάρη.

112. »Στάχυς γὰρ ὄντες τό καταρχᾶς τρόπον τινά και ἡμεῖς, ἐπειδὴ τῷ
»Και εμεῖς στην αρχὴ ἤμασταν κατὰ κάποιο τρόπο στάχυς. Αφού, ὁμως,
καύσωνι τῆς κακίας κατεξηράνημεν, ὑπολαβοῦσα ἡμᾶς ἢ γῆ διὰ τοῦ
ξεραθήκαμε ἀπὸ τον καύσωνα της κακίας και μας παρέλαβε η γη μετὰ τη
θανάτου λυθέντας, πάλιν κατὰ τὸ ἔαρ τῆς ἀναστάσεως στάχυν
διάλυση του θανάτου, πάλι η ἀνοιξη της ἀναστάσεως θα ἀναδείξει
ἀναδείξει τὸν γυμνὸν τοῦτον κόκκον τοῦ σώματος, εὐμεγέθη τε και
το γυμνὸ αὐτὸ κόκκο του σώματος σε στάχυ μεστωμένο, πλούσιο και
ἀμφιλαφῆ και ὄρθιον, εἰς τὸ οὐράνιον ὕψος ἀνατεινόμενον, και ἀντὶ
ὄρθιο· να εκτείνεται σε ουράνιο ὕψος, και ἀντὶ για καλάμη ἢ ἀνθέρικο
καλάμης ἢ ἀνθέρικος τῆ ἀφθαρσία και τοῖς λοιποῖς τῶν θεοπρεπῶν
να εἶναι στολισμένο (το σῶμα) με την ἀφθαρσία και τις υπόλοιπες
θεοπρεπεῖς
γνωρισμάτων ὠραϊζόμενον. "Δεῖ γὰρ τὸ φθαρτὸν τοῦτο ἐνδύσασθαι
ιδιότητες. "Διότι πρέπει το φθαρτὸ σῶμα να ντυθεῖ την ἀφθαρσία".
ἀφθαρσίαν."

» Ἡ δὲ ἀφθαρσία και ἡ δόξα και ἡ τιμὴ και ἡ δύναμις ἴδια τῆς θείας

»Η αφθαρσία πάλι, η δόξα, η τιμή και η δύναμη, κατά κοινή ομολογία, φύσεως εἶναι ὁμολογεῖται, ἄπερ πρότερόν τε περὶ τὸν κατ' εἰκόνα αποτελούν ιδιότητες της θείας φύσεως· αυτές προηγουμένως ανήκαν στον γενόμενον ἦν καὶ εἰσαῦθις ἐλπίζεται. Ὁ γὰρ πρῶτος στάχυς ὁ πρῶτος κατ' εἰκόνα Θεοῦ (ἄνθρωπο) και ἐλπίζεται ὅτι θα ανήκουν πάλι. Διότι ο πρῶτος ἄνθρωπος ἦν Ἄδάμ. Ἄλλ' ἐπειδὴ τῇ τῆς κακίας εἰσόδῳ εἰς πλῆθος ἡ στάχυς ἦταν ο πρῶτος ἄνθρωπος, ο Ἀδάμ. Αλλά, ἀφότου με την εἰσοδο της φύσις κατεμερίσθη, καθὼς γίνεται ὁ καρπὸς ἐν τῷ στάχυϊ, οὕτως οἱ κακίας η φύση τεμαχίστηκε σε πολλά κομμάτια, ὅπως συμβαίνει με τον καρπὸ καθ' ἕκαστον γυμνωθέντες τοῦ κατὰ τὸν στάχυν ἐκεῖνον εἶδους καὶ τῆ του στάχυος, ἔτσι και ο καθένας μας που γυμνωθήκαμε ἀπὸ το εἶδος ἐκεῖνου γῆ καταμιχθέντες, πάλιν ἐν τῇ ἀναστάσει κατὰ τὸ ἀρχέγονον κάλλος του στάχυος και αναμιχθήκαμε με τη γη, στην ἀνάσταση θα ξαναγεννηθούμε ἀναφυόμεθα, ἀντὶ ἐνὸς τοῦ πρῶτου στάχυος αἱ ἄπειροι μυριάδες τῶν πάλι στο πρῶτο κάλλος, και θα γίνουμε στη θέση του πρῶτου στάχυος ἀπειρες ληϊῶν γενόμενοι. μυριάδες στάχεις των αγρῶν.

113. » Ὁ δὲ κατ' ἀρετὴν βίος ἐν τούτῳ πρὸς τὴν κακίαν τὸ διάφορον »Ο ἐνάρετος βίος πάλι αὐτὴ τη διαφορὰ ἔχει ἀπὸ την κακία, ἔχει, ὅτι οἱ μὲν ἐνταῦθα παρὰ τὸν βίον δι' ἀρετῆς ἑαυτοῦς ὅτι ὅσοι στην παρούσα ζωὴ καλλιέργησαν τον εαυτό τους με την ἀρετὴ, γεωργήσαντες, εὐθύς ἐν τελείῳ τῷ στάχυϊ φύονται· οἷς δὲ διὰ κακίας εὐθύς ἀμέσως φυτρώνουν σαν τέλειοι στάχεις. Ὅσοι πάλι στον παρόντα βίον ἐξίτηλός τις καὶ ἀνεμόφθορος κόκκος γέγονε παρὰ τὸν βίον τοῦτον ἢ ἔκαναν τη δύναμη της ψυχῆς σαν ξεθωριασμένο και ἀνεμοδαρμένο σπόρο, ἐν τῷ ψυχικῷ σπέρματι δύναμις, καθάπερ τὰ λεγόμενα κεράσβολα οἱ τότε οἱ γνώστες αὐτῶν των πραγμάτων λένε ὅτι γίνονται σαν τα τῶν τοιούτων ἐπιστήμονες λέγουσι γίνεσθαι· οὕτω καὶ οὗτοι, κἄν ονομαζόμενα κεράσβολα. Το ἴδιο κι αὐτοί, παρόλο που θα φυτρώσουν φυῶσι διὰ τῆς ἀναστάσεως, πολλὴν ἀποτομίαν παρὰ τῷ κριτῆ

με την ανάσταση, θα υποστούν μεγάλη επιτίμηση από τον Κριτή, ἔξουσιν, ἄτε δὴ οὐκ ἰσχύοντες ἀναδραμεῖν ἐπὶ τὸ εἶδος τοῦ στάχυος, επειδή δεν μπορούν να βλαστήσουν σαν το εἶδος του στάχυος και να καὶ γενέσθαι ἐκεῖνο ὅπερ ἤμεν πρὸ τῆς ἐπὶ τὴν γῆν καταπτώσεως. γίνουν ὅπως ἡμασταν πριν ἀπὸ την πτώση στη γη.

» Ἡ δὲ θεραπεία τοῦ ἐπιστατοῦντος τῶν γεννημάτων ἢ τῶν ζιζανίων
» Η θεραπεία πάλι την οποία προσφέρει ο επιστάτης είναι η συλλογή των τε καὶ τῶν ἀκανθῶν ἐστὶ συλλογὴ, τῶν συναναφυέντων τῷ σπέρματι, ζιζανίων και των ἀγκαθίων, τα οποία φύτεψαν μαζί με το σπόρο· διότι, ὅλη

πάσης τῆς ὑποτροφούσης τὴν ρίζαν δυνάμεως πρὸς τὸ νόθον ἡ δύναμη που τρέφει τὴ ρίζα, πήγε στα παράσιτα και εξαιτίας τους μεταρρύεισης, δι' ὧν ἄτροφόν τε καὶ ἀτελεσφόρητον τὸ γνήσιον ἔμεινε ο καλὸς σπόρος ἔμεινε ἀτροφικὸς και ἀγονος, ἀφοῦ τον ἐπνίξαν οὐκ ἀπὸ σπέρμα τῆς παρὰ φύσιν βλαστῆς συμπεπνιγμένον. Ἐπειδὴ οὐκ ἔστι πᾶν φύσιν βλαστοί. Ὄταν, λοιπόν, κάθε παράσιτο και ξένο βλαστάρι ὅσον νόθον τε καὶ ἀλλότριον ἐκτιλῆ τοῦ τροφίμου καὶ εἰς ἀφανισμόν χωριστεῖ ἀπὸ το καλὸ φυτὸ και οδηγηθεῖ στον ἀφανισμό με την ἔλθη, τοῦ πυρὸς τὸ παρὰ φύσιν ἐκδαπανήσαντος, τότε καὶ τούτοις καταστροφή του ἀπὸ την παρὰ φύσιν φωτιά, τότε και σ' αὐτοὺς εὐτροφῆσει ἢ φύσις καὶ εἰς καρπὸν ἀδρυνθήσεται διὰ τῆς τοιαύτης (τους ἀνθρώπους) θ' ἀναπτυχθεῖ ἡ φύση και θα δώσει καρπὸ χάρι σ' αὐτήν τη

ἐπιμελείας, μακραῖς ποτε περιόδοις τὸ κοινὸν εἶδος τὸ ἐξ ἀρχῆς ἡμῖν φροντίδα· θ' ἀποκτήσει πάλι, μετὰ μακρὸ χρονικὸ διάστημα, το ἀρχικὸ κοινὸ

θεόθεν ἐπιβληθὲν ἀπολαβοῦσα. Μακάριοι δὲ εἰσιν οἳς εὐθύς τὸ τέλειον εἶδος, που μας ἔδωσε ο Θεός. Και ευτυχισμένοι εἶναι πράγματι ἐκεῖνοι στους

κάλλος τῶν ἀσταχύων συνανατελεῖ φυομένοις διὰ τῆς ἀναστάσεως. οποιούς το τέλειο κάλλος των στάχυων φυτρώνει ἀμέσως με την ἀνάσταση.

114. » Ταῦτα δὲ φαμεν οὐχ ὡς σωματικῆς τινος διαφορᾶς ἐν τοῖς κατ' ἑαυτοῦ
» Και λέμε αὐτά, ὄχι διότι τάχα θα υπάρξει κάποια σωματικὴ διαφορὰ κατὰ την

ἀρετὴν ἢ κακίαν βεβιωκόσιν ἐν τῇ ἀναστάσει φανησομένης, ὡς τὸν μὲν ἀνάσταση στους ἐνάρετους ἀπὸ τους ἀμαρτωλοὺς, ὥστε να νομίζει κανεὶς ὅτι ο

ἀτελῆ κατὰ τὸ σῶμα νομίζουσιν, τὸν δὲ τὸ τέλειον ἔχειν οἴεσθαι· ἀλλ' ἓνας εἶναι ἀτελῆς στο σῶμα και ο ἄλλος τέλειος. Αλλά, ὅπως στον παρόντα βίο

ὥσπερ παρὰ τὸν βίον ὁ δεσμώτης τε καὶ ἄνετος ἔχουσι μὲν ἀμφοτέροι ο φυλακισμένος και ο ελεύθερος ἔχουν βέβαια και οι δύο ομοιότητα στο παραπλησίως τῷ σῶματι, πολλή δὲ μεταξύ ἀμφοτέρων ἢ καθ' ἡδονήν σῶμα, υπάρχει ὁμως μεγάλη διαφορά μεταξύ τους σχετικά με την ευχαρίστηση

τε καὶ λύπην διαφορά, οὕτως οἴμαι χρῆναι τῶν ἀγαθῶν τε καὶ κακῶν και τη λύπη, παρόμοια νομίζω πρέπει να θεωρούμε τη διαφορά μεταξύ των

ἐν τῷ μετά ταῦτα χρόνῳ λογίζεσθαι τὸ διάφορον.
ἀγαθῶν και των κακῶν στη μέλλουσα κατάσταση.

» Ἡ γὰρ τελείωσις τῶν ἐκ τῆς φθορᾶς ἀναφυομένων σωμάτων ἐν
» Διότι η τελείωση των αναστημένων ἀπὸ τη φθορά σωμάτων ἀφθαρσία τε καὶ δόξα και τιμῆ και δυνάμει παρὰ τοῦ Ἀποστόλου φανερόνεται, ὅπως λέει ο Απόστολος, στην αφθαρσία, τη δόξα, την τιμή γίνεσθαι λέγεται· ἢ δὲ τῶν τοιούτων ἐλάττωσις οὐ σωματικὴν τινα και τη δύναμη. Η μείωση αυτῶν των ιδιοτήτων δεν σημαίνει κάποια αναπηρία

τοῦ φυέντος διασημαίνει κολόβωσιν, ἀλλ' ἐκάστου τῶν κατὰ τὸ του αναστημένου σώματος, ἀλλὰ στέρηση και αλλοτρίωση καθενός ἀγαθὸν νοουμένων στέρησίν τε καὶ ἀλλοτρίωσιν. Ἐπεὶ οὖν ἔν τι χρῆ ἀπὸ τα νοητὰ ἀγαθὰ (της αναστάσεως). Επειδὴ, λοιπόν, το ἦθος του ἀνθρώπου

πάντως περὶ ἡμᾶς εἶναι τῶν κατ' ἀντίθεσιν νοουμένων, ἢ ἀγαθὸν ἢ ἓνα ἀπὸ τα δύο ἀντίθετα πρέπει να το διακρίνει, ἢ το ἀγαθὸ ἢ το κακὸ, κακὸν, δηλονότι τὸ ἐν τῷ ἀγαθῷ τινα λέγειν μὴ εἶναι, ἀπόδειξις εἶναι φανερό ὅτι, ὅταν λέμε ὅτι κάποιος δεν βρίσκεται μέσα στο ἀγαθὸ, γίνεται τοῦ ἐν τῷ κακῷ πάντως εἶναι. Ἄλλὰ μὴν περὶ τὴν κακίαν, οὐ δείχνουμε ὅτι σίγουρα βρίσκεται μέσα στο κακὸ. Και βέβαια στην κακία δεν

τιμῆ, οὐ δόξα, οὐκ ἀφθαρσία, οὐ δύναμις.

υπάρχει οὔτε τιμῆ, οὔτε δόξα, οὔτε ἀφθαρσία, οὔτε δύναμη.

» Ἀνάγκη πᾶσα οὖν περὶ ὄν μὴ ἦν ταῦτα, τὰ τούτοις ἐξ ἀντιθέτου

» Ὑποχρεωτικά, λοιπόν, δεν πρέπει ν' ἀμφιβάλλουμε ὅτι σ' ὅποιον δεν νοούμενα παρεῖναι, μὴ ἀμφιβάλλειν, ἀσθένειαν, ἀτιμίαν, φθορὰν, και

υπάρχουν αυτά, υπάρχουν τα αντίθετά τους, δηλαδή ασθένεια, ατιμία, φθορά

Ὅσα τοῦ τοιοῦτου γένους ἐστίν, ἃ ἐν τοῖς ἔμπροσθεν εἴρηται λόγοις, και ὅσα ἀνήκουν στην ἴδια κατηγορία. Αυτά, ὅπως εἶπαμε στη συζήτησή μας

Ὅσα δυσανάλλακτα γίνεται τῇ ψυχῇ τὰ ἐκ κακίας πάθη, δι' ὅλης αὐτῆς παραπάνω, αποτελούν τα πάθη της κακίας για την ψυχή που δύσκολα ἀνακραθέντα και συμφυέντα, και ἔν πρὸς ἐκείνην γενόμενα. Τῶν διώχονται, διότι ἀναμειγνύονται και φυτρώνουν μαζί, και γίνονται ἕνα τοιοῦτων οὖν ταῖς διὰ πυρὸς ἰατρείαις ἐκκαθαθέντων τε και μ' αὐτήν. Αφού, ὁμως, αυτά (τα πάθη) με τη θεραπεία της φωτιάς (της κρίσεως)

ἀφανισθέντων, ἕκαστον τῶν πρὸς τὸ κρεῖττον νοουμένων καθαρισθούν και χαθούν, θα ἔλθει στη θέση τους καθένα ἀπὸ τα θεωρούμενα

ἀντεισελεύσεται, ἢ ἀφθαρσία, ἢ ζωὴ, ἢ τιμὴ, ἢ χάρις, ἢ δόξα, ἢ δύναμις, ἀγαθά, δηλαδή η ἀφθαρσία, η ζωὴ, η τιμὴ, η χάρις, η δόξα, η δύναμη και και εἴ τι ἄλλο τοιοῦτον ἔν τε τῷ Θεῷ ἐπιθεωρεῖσθαι εἰκάζομεν, και τῇ οτιδήποτε ἄλλο παρόμοιο φανταζόμεστε ὅτι υπάρχει τόσο στο Θεό ὅσο και

εἰκόνι αὐτοῦ, ἢ τίς ἐστίν ἡ ἀνθρωπίνη φύσις».

στην εἰκόνα Του, που εἶναι η ἀνθρώπινη φύση».